

Latvijas Bankas 2024. gada pārskats

© Latvijas Banka, 2025
Pārpublicējot obligāta avota norāde

Dizains: Ozols Ir

Foto: SIA "BALTIC PICTURES",
I. Gabaliņa, I. Stūrmanis,
E. Pālens, E. Trifanova, P. Čurkste,
Z. Bitere, I. Leiniša, M. Užāns,
Latvijas Bankas arhīvs

12.05.2025. redakcija

ISSN 1407-1797

www.bank.lv

Saturs

Ievadvārdi	4
Latvijas Banka 2024. gadā	6
Pārvaldība un organizācija	7
Misija, vīzija, vērtības un stratēģija.....	7
Pārvaldības principi un attīstība	9
Personāla resursi	10
Finanšu resursi.....	12
Risku pārvaldīšana.....	15
Ilgtspējība.....	18
Konsultācijas Latvijas Bankas kompetencē esošajos jautājumos.....	22
Gada tēmas	24
Ekonomiskā vide un monetārā politika	24
Finanšu pakalpojumu pieejamība	32
Darbības jomas	37
Finanšu stabilitāte un makrouzraudzības politika.....	37
Finanšu nozares uzraudzība	42
Finanšu pakalpojumu drošība (kritiskie finanšu pakalpojumi)	90
Noregulējuma mehānisms.....	93
Kompensāciju izmaksas sistēmas	95
Ieguldījumu pārvaldīšana.....	97
Maksājumu un norēķinu sistēmas	106
Skaidrās naudas apgrozība.....	110
Datu vadība, statistika un Kredītu reģistrs.....	118
Sadarbība ar starptautiskajām organizācijām un ārvalstu centrālajām bankām.....	122
Finanšu pratība	126
Latvijas Bankas 2024. gada finanšu pārskati	128
Pielikumi.....	129
1. pielikums. Latvijas Bankas 2024. gada mēnešu bilances.....	129
2. pielikums. Latvijas Bankas 2020.–2024. gada bilances	131
3. pielikums. Latvijas Bankas 2020.–2024. gada peļņas un zaudējumu aprēķini	132
4. pielikums. 2024. gadā publicētie Latvijas Bankas izdevumi un nozīmīgākās Latvijas Bankas darbinieku publikācijas	133
5. pielikums. Jēdzienu skaidrojums.....	136
Saīsinājumi.....	141

Ievadvārdi

Gada pārskata gatavošana ir laiks, kad aiz neskaitāmiem lieliem un maziem ikdienas darbiem saredzēt kopskatu, izcelt sasniegtos rezultātus un iezīmēt galvenos nākamo gadu darbu virzienus. Iepriekšējo gadu mērķtiecīgs, tālredzīgs un neatlaidīgs darbs – reformēt un stiprināt Latvijas Banku – ir izveidojis stiprus pamatus gan Latvijas Bankas, gan visas Latvijas finanšu sistēmas tālākai attīstībai. Tas ir ļāvis sasniegt ļoti labus rezultātus, un 2024. gadā izdarīts ir patiešām daudz.

Minēšu tikai dažas jomas.

Skaidrās naudas pieejamība ir ļoti laba, bankomātu tīkls ir nosargāts, ir izveidots jauns kritisko bankomātu tīkls ar augstāku noturību krīzes situācijās. Esam vieni no līderiem moderno maksājumu jomā ne tikai mūsu reģionā, bet visā eirozonā. Mūsu izveidotā un uzturētā zibmaksājumu infrastruktūra ir ērta, droša un populāra, starpbanku maksājumi ir lēti, iedzīvotāji un uzņēmēji tos izmanto arvien plašāk. Pērn paveicām apjomīgu darbu, lai jau 2025. gadā iedzīvotāji ar maksājumu kartēm varētu norēķināties par pārtiku, medikamentiem un degvielu interneta pārrāvuma gadījumos. Ar skaidro un bezskaidro naudu varēs norēķināties arī krīzes situācijās.

Strādājot ECB Padomē, 2022. gada Krievijas iebrukuma Ukrainā izraisīto ļoti augsto inflāciju esam ātri savaldījuši. Tas ļāva pērn mazināt procentu likmes kopumā par 100 bāzes punktiem, tā palīdzot kredītņēmējiem. Zemāka inflācija ir pamats iedzīvotāju pirkjspējas kāpumam un ekonomikas izaugsmei.

Integrējot Finanšu un kapitāla tirgus komisiju, kopš 2023. gada Latvijas Bankas atbildības jomas ietver arī finanšu sektora regulējumu un uzraudzību. Divu gadu laikā panākts, ka zemākais punkts ir aiz muguras gan kredītēšanā, gan komercbanku attieksmē pret klientu. Kapitālā remonta blaknes lielā mērā ir novērstas, regulējums ir vienkāršots, rokasgrāmatas ir pārskatītas, kontu pieejamība vairs nav sistēmiska problēma, klientu sūdzību skaits rūk. Turpināsim strādāt, lai godprātīgi klienti saņemtu cieņpilnu attieksmi un samērīgas prasības.

Kredītēšana nu jau aug krietni straujāk par ekonomiku. Kredīti kļūst lētāki – vēl pirms dažiem gadiem komercbanku pievienotā likme jauniem hipotekārajiem kredītiem bija vidēji 2.5 %, bet pašlaik tā ir ap 1.5 % un turpina sarukt. Pēc Latvijas Bankas iniciatīvas tika vienkāršota privātpersonu hipotekāro kredītu

pārkreditēšana, un līdzīgs risinājums pērn tika sagatavots arī uzņēmumu kredītēšanā. Latvijas Bankas izstrādātais un Saeimas apstiprinātais regulējums liks komercbankām palielināt to klātbūtni reģionos – komercbankas būs tuvāk klientiem, tā uzlabojot finanšu pakalpojumu pieejamību.

Esam izstrādājuši un iesnieguši (pašlaik izskatīšanā Saeimā) priekšlikumus pensiju 2. līmeņa ienesīguma uzlabošanai, kas iedzīvotājiem dos vairāk nekā 60 milj. eiro ieguvumu. Rekordīsā laikā panācām izmaiņas eirozonas līmeņa regulējumā, ļaujot *FinTech* uzņēmumiem ar 2025. gadu pieslēgties Latvijas Bankas maksājumu sistēmām, kas dod iespēju Latvijā izveidot jaudīgu un starptautiski nozīmīgu *FinTech* sektoru.

Šie darbi dod taustāmu un praktisku ieguvumu ikvienam Latvijas iedzīvotājam un uzņēmējam. Man ir gandarījums, ka sabiedrība to novērtē. Aptaujas liecina, ka Latvijas Bankai uzticas divas trešdaļas Latvijas iedzīvotāju. 2019. gada nogalē, kad uzsāku darbu Latvijas Bankas prezidenta amatā, institūcijas reputācija bija sagrauta. To esam pilnībā mainījuši – tagad Latvijas Banka ir viena no vadošajām Latvijas institūcijām, jaudīga, enerģiska, moderna. Mūsu veikums tiek novērtēts arī starptautiski – Latvijas Bankas viedoklis un analīze regulāri tiek atspoguļoti finanšu televīzijās un aģentūru publikācijās.

Tomēr izaicinājumu un darāmā joprojām ir daudz. Risku ir daudz, un nenoteiktība pasaulē ir ļoti augsta, īpaši saistībā ar krasām ģeopolitiskām pārbīdēm, tarifu kariem un strauju tehnoloģiju attīstību. Mēs mērķtiecīgi turpināsim darbu Latvijas labā un nākamajos gados koncentrēsim savu darbību trijos virzienos.

Pirmais virziens ir drošs un pret krīzēm noturīgs finanšu sektors un maksājumu sistēmas.

Otrais virziens ir finanšu pakalpojumu pieejamība – lētāki, mūsdienīgāki, dažādām klientu grupām piemēroti finanšu produkti ar labu reģionālo pieejamību un daudzveidīga finanšu sektora ekosistēma ar attīstītu nebanku sektoru.

Trešais virziens ir inovatīva, efektīva un tehnoloģiski attīstīta centrālā banka. Tā ir pasaules labākajiem standartiem atbilstoša datu pārvaldība un mākslīgā intelekta rīku izmantošana.

Vēlos pateikt PALDIES ikvienam savam Latvijas Bankas komandas kolēģim par paveikto un novēlēt jaudu un spēku 2025. gadā. Mēs esam jaudīga, stipra, gudra un mērķtiecīga komanda. Kopā mums izdodas!

Mārtiņš Kazāks
Latvijas Bankas prezidents
2025. gada 12. maijā

Latvijas Banka 2024. gadā

5.4 → 2.4

Eiropā gada vidējā inflācija tuvojas mērķim, samazinoties līdz **2.4 %**
 1.3 %

↓ 4 x

4 reizes kopumā par **100 bāzes punktiem** samazinātas eiro procentu likmes – lētāki kredīti, atbalsts ekonomikas izaugsmei

Sniegti likumdošanas priekšlikumi, lai atvieglotu uzņēmumu pārkreditēšanu

Drošs un pieejams finanšu sektors – izstrādāts regulējums par bankomātu tīklu un banku reģionālo pārstāvniecību

Nebanku maksājumu pakalpojumu sniedzējiem izveidota piekļuve Latvijas Bankas maksājumu sistēmai

Ieviesta Kriptoaktīvu pakalpojumu regula (MiCA), kas ļauj licencēt kriptoaktīvu pakalpojumu sniedzējus

Vismaz
60

Ierosināti pensiju 2. līmeņa regulējuma grozījumi, lai nākotnes pensionāri ietaupītu **60 milj. eiro** 10 gadu laikā

Izveidots Digitālā eiro forums, lai veicinātu Latvijas sabiedrības gatavību digitālā eiro ieviešanai nākotnē

944

Par trešdaļu palielinājies Latvijas Bankas kopējais kapitāls un rezerves – līdz **944 milj. eiro**

Valsts budžetā kopumā ieskaitīti **56 milj. eiro**

Pārvaldība un organizācija

Misija, vīzija, vērtības un stratēģija

Latvijas Bankas misija ir strādāt Latvijas labā.

Mūsu vērtības

Drosmīgi izaicinājumos

Mēs esam elastīgi pārmaiņās, īstenojam tās apzināti un mērķtiecīgi. Mēs iedrošinām cits citu un arī apkārtējos būt drosmīgiem, pieņemt izaicinājumus un meklēt jaunus risinājumus.

Vienoti cilvēcībā

Mēs zinām, ka spēks ir komandā un labākais rezultāts top sadarbojoties. Mūsu komandu vieno cilvēcība. Mēs esam atbildīgi un pildām savus solījumus.

Jaudīgi attīstībā

Mēs pilnveidojamies paši un iedvesmojam to darīt citus, lai kopā sekmētu mūsu valsts attīstību.

Stratēģiskās attīstības virzieni 2023–2026

Drošs un attīstīts finanšu sektors

Labvēlīga vide finanšu pakalpojumu sniegšanai, jaunu produktu ieviešanai un finanšu tirgus dalībnieku kvalitatīvai darbībai

Pozitīva sadarbība ar lēmumu pieņēmējiem pārdomātas finanšu sektora politikas attīstībā

Finanšu sektora samērīgs regulējums un efektīva uzraudzība

Tālrēdzīgi lēmumi valsts tautsaimniecības un indivīda līmenī

Bankas analītiskās un pētnieciskās kompetences pilnveide gan Latvijas, gan starptautiskā mērogā

Iedzīvotāju un uzņēmumu finanšu prasības un ekonomikas zināšanu uzlabošana

Sabiedrībai prioritāru tēmu analīze un aktualizācija

Finanšu sistēmas un tautsaimniecības ilgtspējība

Ilgspējības principu ieviešana finanšu nozarē un tautsaimniecībā

Ilgspējību veicinošas regulatīvās vides veidošana

Ilgspējīga rīcība bankas ikdienas darbā

Efektīva un inovatīva centrālā banka

Prasmīga datu pārvaldība, gūstot no tiem maksimālo vērtību

Efektivitātes kāpināšana ar tehnoloģiju palīdzību

Inovāciju kultūras attīstība

Jēgpilna darbavieta profesionāļiem

Iekļaujoša un elastīga darba vide, kas veicina darbinieku labbūtību

Darbinieku kompetenču un talantu attīstība

Darbs saskaņā ar organizācijas vērtībām

Pārvaldības principi un attīstība

Latvijas Bankas pārvaldības struktūra ietver:

- Latvijas Bankas padomi, kas ir koleģiāla lēmēj institūcija un pārvalda Latvijas Banku;
- pārvaldes, kurām ir noteikta atbildība par konkrētu funkciju un procesu izpildi un to rezultātu sasniegšanu;
- komitejas un komisijas.

Latvijas Bankas galvenā lēmumu pieņemšanas institūcija ir Latvijas Bankas padome. Latvijas Bankas prezidenta, prezidenta vietnieku un padomes locekļu pilnvaru laiks ir pieci gadi.

Latvijas Bankas padomes sastāvs 2024. gadā bija šāds:

- prezidents Mārtiņš Kazāks (līdz 2024. gada 20. decembrim; 2025. gada 6. februārī pārvēlēts Latvijas Bankas prezidenta amatā uz otro termiņu);
- prezidenta vietnieks Māris Kālis (no 2024. gada 21. decembra līdz 2025. gada 6. februārim Latvijas Bankas prezidenta p. i.);
- prezidenta vietniece Santa Purgaile;
- padomes locekles: Kristīne Černaja-Mežmale, Ilze Posuma un Zita Zariņa.

Mārtiņš Kazāks

Māris Kālis

Santa Purgaile

Kristīne Černaja-Mežmale

Ilze Posuma

Zita Zariņa

Personāla resursi

2024. gada beigās Latvijas Bankā strādāja 531 darbinieks, t. sk. 12 darbinieku, ar kuriem darba līgums noslēgts uz noteiktu laiku (2023. gada beigās – attiecīgi 531 un 8 darbinieki).

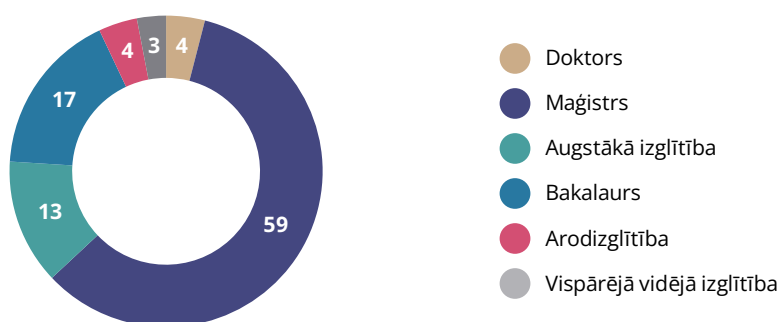
2024. gada beigās 46 % Latvijas Bankas darbinieku bija vīrieši un 54 % – sievietes (2023. gada beigās attiecīgi 47 % un 53 %). 46 % no visiem vadītājiem bija vīrieši un 54 % – sievietes.

2024. gadā Latvijas Republikas Pastāvīgajā pārstāvniecībā ES strādāja nozares padomnieks, Latvijas Bankas specializētais atašejs.

Līdzīgi kā iepriekšējos gados, lai veicinātu personāla attīstību un izaugsmi, Latvijas Banka profesionālo zināšanu pilnveidei organizēja darbinieku mācības. Ar Latvijas Bankas darbinieku mācībām saistīto izdevumu apjoms 2024. gadā bija 1.5 % no darba samaksas izdevumu apjoma (2023. gadā – 1.2 %).

2024. gada beigās 93 % Latvijas Bankas darbinieku bija ar augstāko izglītību, t. sk. 4 % darbinieku ar doktora grādu (tāpat kā 2023. gadā).

1. attēls. Latvijas Bankas darbinieku izglītības līmenis (2024. gada beigās; %)

Saskaņā ar SIA "TNS Latvia" veiktā pievilcīgāko darba devēju tēla pētījuma datiem 2024. gadā Latvijas Banka saņēma augstu novērtējumu kā pievilcīgs darba devējs, ierindojoties 2. vietā starp finanšu nozares uzņēmumiem un institūcijām. Strādājošie novērtēja Latvijas Banku kā stabilu un uzticamu darba devēju ar labu reputāciju, ierindojot to 7. vietā Latvijas pievilcīgāko darba devēju sarakstā.

Latvijas Banka kā darba devējs 2024. gadā Sabiedrības integrācijas fonda īstenotajā programmā ieguva statusu "Ģimenei draudzīga darbavieta".

Latvijas Banka ieguva arī bronzas statusu Sabiedrības integrācijas fonda darba devēju kustības dažādības novērtējumā "Dažādībā ir spēks!". Statuss tiek piešķirts par pozitīvu sniegumu dažādības principu ieviešanā un apņēmību ceļā uz izcilību iekļaujošas darba vides veidošanā.

2024. gadā Latvijas Banka izveidoja karjeras vietni un ieviesa efektīvu un mūsdienīgu amata kandidātu atlases un vadības sistēmu. Latvijas Bankai pārskata gadā pievienojās 39 jauni kolēģi. Atlases konkursos interesi par darbu Latvijas Bankā pauda 1122 kandidāti.

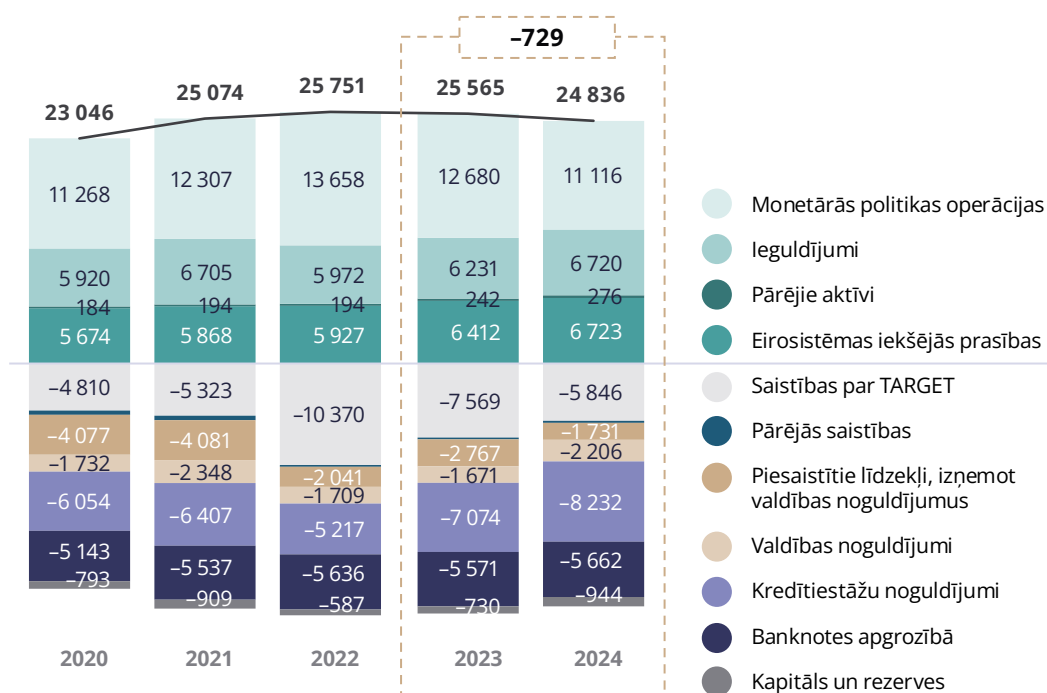
Vasaras praksē Latvijas Bankai pievienojās 15 studentu, un Ēnu dienā Latvijas Banku apmeklēja 23 skolēni, veicinot Latvijas Bankas kā darba devēja atpazīstamību jauniešu auditorijā.

Latvijas Banka pārskata gadā uzsāka vadītāju, nākotnes vadītāju un ekspertu kompetenču attīstības programmu, kurā piedalās 72 darbinieki. Viņu sniegtais vidējais novērtējums par programmu ir 8.6 punkti no 10.

Finanšu resursi

Latvijas Bankas finanšu vadības sistēma veidota tā, lai atbalstītu lēmumu pieņemšanu, finanšu risku pārvaldīšanu un finanšu līdzekļu lietderīgu izmantošanu. Nozīmīgākie Latvijas Bankas finanšu darījumi ir saistīti ar finanšu aktīvu pārvaldīšanu un monetārās politikas īstenošanu.

2. attēls. Latvijas Bankas balance (aktīvi/pasīvi (-); milj. eiro)

Latvijas Bankas aktīvi 2024. gadā samazinājās par 729 milj. eiro. Galvenās aktīvu un pasīvu pārmaiņas bija šādas:

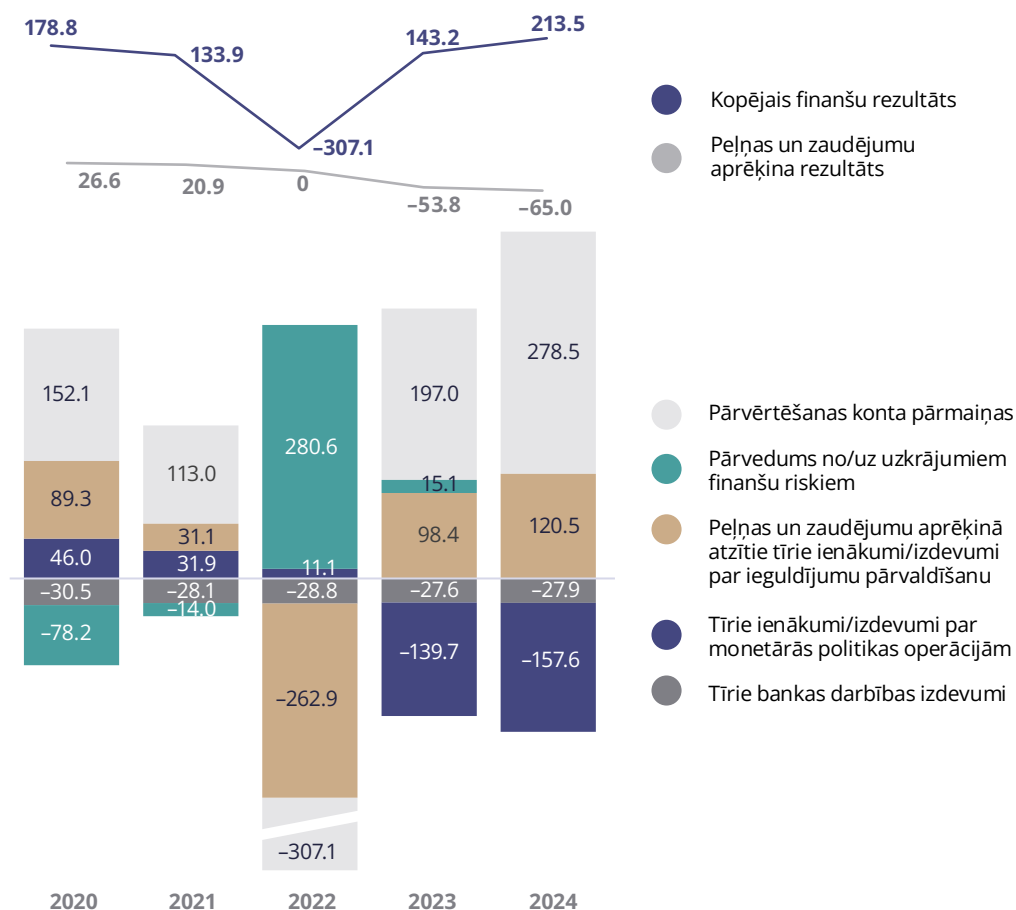
- monetārās politikas mērķiem turēto vērtspapīru atlikums samazinājās par 1470 milj. eiro, to noteica Latvijas Bankas iegādāto valsts sektora aktīvu iegādes programmas un pandēmijas ārkārtas aktīvu iegādes programmas vērtspapīru dzēšana. Ilgāka termiņa refinansēšanas mērķoperācijās kredītiestādēm izsniegto Latvijas Bankas aizdevumu apjoms to atmaksas rezultātā saruka par 93 milj. eiro;

- pārrobežu maksājumu rezultātā par 2801 milj. eiro samazinājās saistības pret ECB par norēķinu rezultātu TARGET sistēmā;
- kredītiestāžu noguldījumu apjoms palielinājās par 1723 milj. eiro, galvenokārt pieaugot Eirosistēmas noguldījumu iespējas apjomam, kuru kredītiestādes izmanto, lai veiktu noguldījumus uz nakti par iepriekš noteiktu procentu likmi.

Latvijas Banka 2024. gadu noslēdza ar labākiem finanšu rezultātiem, nekā iepriekš prognozēts, neraugoties uz monetārās politikas operāciju negatīvo rezultātu, ko noteica ECB Padomes iepriekšējos gados veiktā procentu likmju paaugstināšana ar mērķi ierobežot inflāciju eurozonā. Latvijas Bankas kopējā atzītā peļņa sasniedza 214 milj. eiro (2023. gadā tā bija 143 milj. eiro), un tās ietekmē Latvijas Bankas kapitāla un rezervju apmērs pieauga par 30 % (līdz 944 milj. eiro).

Sekmīgi pārvaldot Latvijas Bankas zelta un finanšu ieguldījumus, gada laikā to vērtība palielinājās par 399 milj. eiro jeb 7 %, tādējādi ievērojami pārsniedzot attiecīgo ieguldījumu vērtības pieaugumu 2023. gadā (296 milj. eiro).

3. attēls. Latvijas Bankas kopējais finanšu rezultāts (milj. eiro)

Lai gan kopš 2024. gada jūnija eiro procentu likmes tika būtiski mazinātas, 2024. gada vidējais eiro procentu likmju līmenis bija augstāks nekā 2023. gadā. Tas vēl vairāk nekā 2023. gadā palielināja Latvijas Bankas tīros monetārās politikas operāciju izdevumus, tiem sasniedzot 158 milj. eiro (2023. gadā – 140 milj. eiro). Tostarp procentu izdevumi par Latvijas kredītiestāžu noguldījumiem sasniedza

238 milj. eiro (2023. gadā – 174 milj. eiro), bet par Latvijas valdības noguldījumiem – 41 milj. eiro (2023. gadā – 45 milj. eiro).

2024. gadā sasniegtais finanšu ieguldījumu tirgus vērtības pieaugums (kopumā par 399 milj. eiro) 120 milj. eiro apmērā iekļauts peļņas un zaudējumu aprēķinā, savukārt 279 milj. eiro saskaņā ar Eirosistēmā noteiktajiem grāmatvedības principiem uzrādīti kopējā kapitālā un rezervēs kā pārvērtēšanas rezerve, nevis peļņas un zaudējumu aprēķinā. Tāpēc, neraugoties uz pozitīvu kopējo atzīto peļņu 214 milj. eiro apmērā, peļņas un zaudējumu aprēķinā uzrādīti 65 milj. eiro zaudējumi. Tie atbilstoši Latvijas Bankas likumam segti no šādiem gadījumiem izveidotā rezerves kapitāla, nemazinot centrālās bankas spēju veikt tās pienākumus, un neradot izdevumus valstij.

Risku pārvaldīšana

Latvijas Banka pārvalda **stratēģiskos, finanšu un darbības riskus**. Latvijas Bankas risku pārvaldīšanas mērķi un pamatprincipus nosaka Latvijas Bankas padomes pieņemtā "Latvijas Bankas risku pārvaldīšanas politika".

Stratēģiskie riski

Stratēģiskos riskus Latvijas Banka pārvalda ar mērķi mazināt iespējamu negatīvu ietekmi uz Latvijas Bankas stratēģiskajiem attīstības virzieniem un Latvijas Bankas uzdevumiem.

Stratēģisko risku pārvaldības procesā vērtē riskus, kas saistīti ar ģeopolitiskajām, politiskajām vai ekonomiskajām norisēm Latvijā un pasaulē, Latvijas Bankas stratēģisko attīstības virzienu noteikšanu un sasniegšanu, uzdevumu prioritizēšanu un attiecīgo resursu plānošanu Latvijas Bankas stratēģijas un darba plānu izstrādes procesā, kā arī tādu lēmumu pieņemšanu, kuri var ietekmēt Latvijas Bankas stratēģisko attīstības virzienu īstenošanu un Latvijas Bankas uzdevumu izpildi.

Stratēģisko risku novērtējumu izmanto Latvijas Bankas stratēģisko virzienu periodiskajā pārskatīšanā, kā arī finanšu risku un darbības risku pārvaldības procesā.

Finanšu riski

Latvijas Bankas mērķis ir ieguldījumu vērtības saglabāšana vidējā un ilgākā termiņā, nepieciešamās likviditātes nodrošināšana un ienākumu gūšana, kā arī ilgtspējības principu ievērošana (sk. arī sadaļas "Ieguldījumu pārvaldīšana" apakšsadaļu "[Risku vadība](#)"). Latvijas Banka pārvalda ieguldījumus un īsteno vienotās Eirosistēmas monetārās politikas operācijas, līdz ar to tā galvenokārt pakļauta šādiem finanšu risku veidiem: tirgus riskam (cenas, procentu likmju un valūtas riskam), kredītriskam un likviditātes riskam.

Nelabvēlīgu finanšu tirgus faktoru pārmaiņu rezultātā vai darījuma partnerim nepildot saistības, var pasliktināties Latvijas Bankas finansiālais stāvoklis un darbības finanšu rezultāti. Lai mazinātu finanšu risku iespējamo negatīvo ietekmi, Latvijas Banka šos riskus pārvalda, nosakot to ierobežojumus un parametrus. Balstoties uz pamatotām risku aplēsēm, Latvijas Bankas padome lemj par uzkrājumu veidošanu finanšu riskiem saistībā ar Latvijas Bankas ieguldījumu pārvaldīšanas un citiem finanšu darījumiem, kā arī par šo uzkrājumu izmantošanu, īstenojoties minētajiem riskiem.

Ņemot vērā iespējamo negatīvo ietekmi, ko uz Latvijas Bankas finanšu rezultātiem ilgtermiņā var atstāt klimata pārmaiņas, Latvijas Banka ir ieviesusi klimata pārmaiņu risku pārvaldības ietvaru. Gaidāms, ka, šai nozarei attīstoties, tiks veiktas izmaiņas klimata pārmaiņu risku pārvaldības sistēmā, Latvijas Bankas finanšu aktīvu struktūrā un ilgtspējas parametru atklāšanā.

Darbības riski

Darbības riskus Latvijas Banka pārvalda ar mērķi nodrošināt efektīvu procesa vai projekta kvalitatīva rezultāta sasniegšanu noteiktajā laikā, kā arī procesa nepārtrauktu, atbilstošu un drošu izpildi, mazinot iespējamu negatīvu ietekmi uz Latvijas Bankas spēju veikt tās uzdevumus, reputāciju vai finansiālo stāvokli un darbības finanšu rezultātiem. Latvijas Banka darbības riskus pārvalda vienotā darbības risku pārvaldīšanas ietvarā.

2024. gadā darbības risku pārvaldīšanas jomā galvenā uzmanība bija pievērsta Latvijas Bankas operacionālās noturības stiprināšanai un kiberdrošības un informācijas drošības risku pārvaldīšanai, ņemot vērā arī aktuālos riskus un tehnoloģiju attīstību. Darbības riski 2024. gadā tika atbilstīgi pārvaldīti, un īstenojamie risku ierobežošanas pasākumi ierobežoja šos riskus līdz pieļaujamam līmenim.

Būtiskākie darbības riski	Pārvaldīšanas mērķis
Atbilstības riski, t. sk. interešu konflikta novēršanas, pretkorupcijas kontroles, fizisko personu datu aizsardzības, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas un darba vides aizsardzības nodrošināšanas jomā	Nodrošināt Latvijas Bankas darbības un darbinieku, kā arī viņu rīcības, pildot amata un darba pienākumus, atbilstību tiesību aktu prasībām.
Darbības nepārtrauktības riski	Mazināt iespējamu negatīvu ietekmi uz to kritisko procesu izpildi, kuru pārtraukšana var izraisīt negatīvas sekas Latvijas finanšu sistēmai vai negatīvi ietekmēt Latvijas Bankas uzdevumu veikšanu, t. sk. nodrošināt kritisko procesu nepārtrauktu izpildi vai atjaunošanu pēc iespējas īsākā laikā un pilnā apmērā to izpildes traucējumu vai pārtraukumu gadījumos, kā arī incidentu efektīvu pārvaldīšanu.
Fiziskās drošības riski	Nodrošināt personu, Latvijas Bankas objektu, vērtību pārvadājumu un Latvijas Bankas rīkoto pasākumu fizisko drošību. Prioritāte – personu dzīvības un veselības aizsardzība.
Informācijas drošības riski	Nepieļaut aizsargājamas informācijas nesankcionētu izpaušanu vai izmantošanu, klasificējot informāciju pēc tās konfidencialitātes un atbilstoši to aizsargājot, bet vienlaikus rūpējoties, lai aizsardzības pasākumi nekavētu Latvijas Banku laikus sniegt neklasificētu informāciju tās sadarbības partneriem un sabiedrībai.
Informācijas sistēmu, t. sk. kiberdrošības, riski	Mazināt iespējamu negatīvu ietekmi uz Latvijas Bankas informācijas sistēmu un infrastruktūras pieejamību, drošību un integritāti. Latvijas Banka informācijas sistēmas klasificē, ņemot vērā to nozīmīgumu Latvijas Bankas uzdevumu veikšanā un tajās apstrādājamo datu konfidencialitātes, integritātes un pieejamības prasības un nosakot katram klasifikācijas līmenim atbilstošu fizisko un loģisko aizsardzību.

Darbības riskus Latvijas Banka pārvalda procesos un projektos, klasificējot procesus un riskus, novērtējot risku ietekmi uz procesa vai projekta rezultātu un atkarībā no procesa un risku klasifikācijas nosakot un īstenojot piemērotāko rīcību, lai nodrošinātu atbilstīgu risku pārvaldīšanu. Darbības risku vadības

pārvalde uztur vienotu darbības risku pārvaldīšanas ietvaru, organizē darbības risku pārvaldīšanas procesu un incidentu pārvaldīšanu, kā arī regulāri sniedz informāciju par darbības risku pārvaldīšanu atbilstoši Latvijas Bankas tiesību aktos noteiktajam. Darbības risku pārvaldīšanu Latvijas Bankā koordinē Latvijas Bankas darbības risku komiteja.

Latvijas Banka izglīto darbiniekus risku pārvaldīšanas jomā, arī nolūkā uzturēt atbilstošas darbinieku zināšanas un prasmes, un regulāri rīko mācības un testus.

Ilgospējība

2024. gads iezīmējās ar būtisku virzību ilgtspējības jomā gan ES politikā (2024. gadā stājās spēkā [Dabas atjaunošanas regula](#) un tika sāкта [Korporatīvās ilgtspējas ziņošanas direktīvas](#) piemērošana), gan Latvijā, kur Klimata un enerģētikas ministrija pārņēma vides aizsardzības funkciju un spēra svarīgus solus klimata politikas jomā. Likumsakarīgi, ka Latvijas Banka turpināja attīstīt ilgtspējības jomu līdztekus ar valstī notiekošajiem procesiem, tostarp aktīvi iesaistījās vides, dabas aizsardzības un klimata politikas veidošanā.

Turpinājās Latvijas Bankas vides un sociālo aspektu ambīciju paaugstināšana nozīmīgākajās ilgtspējības jomās – finanšu tirgus dalībnieku uzraudzībā, pašu oglekļa pēdas samazināšanā un dažādības, vienlīdzības un iekļautības (DEI) stiprināšanā. Kopš 2024. gada vidus Latvijas Banka iegādājās elektroenerģiju, kas saražota no atjaunīgajiem energoresursiem vai augstas efektivitātes koģenerācijā. Šāda pāreja nozīmīgi ietekmēs siltumnīcefekta gāzu emisiju samazinājumu. Publisko iepirkumu jomā Latvijas Bankā tiek veicināti zaļie publiskie iepirkumi – 2022. gadā tādi bija tikai 2 % no publiskajiem iepirkumiem, bet 2024. gadā to īpatsvars bija 56 %. Ieviesta arī virkne pasākumu ietekmes uz vidi mazināšanai, tostarp energoefektivitātes veicināšanas risinājumi, atkritumu šķirošanas uzlabojumi un komandējumu datu analīzes rīks.

2024. gada 11. decembrī jau ceturto reizi tika pasniegta [Ilgospējīgas pārvaldības balva](#). Pasākumā tika godināti uzņēmumi, kuri apliecinājuši savu izcilību balvas nominācijās, un notika diskusijas par [pārvaldības lomu ilgtspējas procesos](#) un [ētikas aspektu ilgtspējīgā uzņēmuma pārvaldībā](#). Balva izveidota, lai stiprinātu Latvijas [Korporatīvās pārvaldības kodeksa](#) un ilgtspējības principu praktisku ieviešanu Latvijas uzņēmumos.

Lai pievērstu iesaistīto pušu uzmanību aktualitātēm ilgtspējības jomā, tika publicēti vairāki raksti. Ilgtspējīgas darbības apliecinājumi uzņēmumiem pakāpeniski kļūst par konkurētspējas jautājumu. Līdz ar to Latvijas Banka 2024. gadā turpināja publicēt materiālus diskusijai par to, kā noris virzība uz ilgtspējību tādās tautsaimniecības nozarēs kā [būvniecība](#), [mežsaimniecība](#) un [kokrūpniecība](#), [papīra ražošana](#) un [poligrāfija](#), kā arī [transporta](#), [mobilitātes](#) un [dabas vērtību saglabāšanas](#) jomā.

Sociālās ilgtspējības jomā Latvijas Banka vērta jauniešu uzmanību uz [uzkrājumu veidošanu](#). Latvijas Bankas speciālisti vērtēja [cilvēkkapitāla](#) aspektus un izaicinājumus dzīves kvalitātes uzlabošanā, kā arī analizēja to, kā [ienākumus ietekmē cilvēka dzīves apstākļi bērnībā](#), un to, vai [sieviešu un vīriešu darbs tiek atalgots līdzvērtīgi](#).

Arvien vairāk pieaugot dabas katastrofu Latvijā radītajiem zaudējumiem, tika veikts [pētījums](#) par Latvijas mājsaimniecību aizsardzību klimata risku apdrošināšanā. Latvijas Banka turpināja pētniecisko darbu arī

par dažādām ar ilgtspēju saistītām tēmām, piemēram, pilnveidoja [modelēšanas instrumentāriju](#) zaļās pārejas ekonomiskās ietekmes analīzē.

Latvijas Banka pārskata gadā aktīvi līdzdarbojās starptautiskos forumos un organizācijās, kas veicina finanšu sistēmas zaļināšanu, t. sk.:

- ECB darba grupās par klimata pārmaiņām, oglekļa pēdu, komandējumiem, ilgtspējīgiem un atbildīgiem ieguldījumiem nemonetārās politikas portfeļu pārvaldībā un statistiku;
- EBI darba grupā par ilgtspējīgām finansēm;
- EVTI darba grupās par ilgtspējas ziņošanu un regulējumu;
- starpinstitucionālās darba grupās;
- Finanšu sistēmas zaļināšanas tīkla¹ (NGFS) darba grupās par ilgtspējīgiem finanšu ieguldījumiem un korporatīvo pārvaldību, klimata scenārijiem, pētniecību un bioloģisko daudzveidību.

Būtiskākais no ilgtspējības jomā 2024. gadā paveiktā

Pētniecība un modelēšanas instrumentārijs	Turpinājās modelēšanas instrumentārija pilnveide, lai analizētu dažādu politiku efektivitāti zaļās pārejas nodrošināšanā. Tika veikts pētījums par iespēju nevienlīdzību jeb to, kā apstākļi, kādos cilvēki ir dzīvojuši bērnībā, ietekmē viņu ienākumu līmeni pieaugušā vecumā. Tika publicēti raksti par daudzveidīgām ar ilgtspējību saistītām tēmām.
Makrouzraudzība	Tika sagatavots skaidrojošs raksts par Latvijas Bankas veikto kreditēšanas standartu atvieglošanu kredītiem, kuri izsniegti energoefektīva mājokļa iegādei.
Finanšu stabilitātes analīze, t. sk. stresa testēšana, scenāriji un modeļi	Tika veikta analīze par daudzdzīvokļu ēku renovācijas aktivitātes korelāciju ar iedzīvotāju ienākumu līmeni Latvijas pilsētās, pagastos un Rīgas apkaimēs.
Finanšu tirgus dalībnieku uzraudzība	Turpinājās Latvijas Bankas dalība DG REFORM TSI projektā par vides, sociālo un pārvaldības (ESG) risku pārvaldību finanšu nozarē. Projekta ietvaros atzinīgi tika novērtēta Latvijas finanšu nozares ESG regulējuma atbilstība ES prasībām un tika saņemtas rekomendācijas ESG risku pārvaldības uzraudzības jomā. Latvijas Banka ar citām ES uzraudzības iestādēm dalījās pieredzē par energoefektivitātes datu izmantošanu banku sektorā. Lai monitorētu finanšu tirgus dalībnieku darbības atbilstību, notika gadskārtējā to anketēšana. Ņemot vērā līdzšinējo pieredzi un dialogu ar tirgus dalībniekiem, tika pilnveidots anketas saturs un jautājumi. Apdrošināšanas, pensiju pārvaldnieku, ieguldījumu fondu un alternatīvo ieguldījumu fondu pārvaldnieku, ieguldījumu brokeru sabiedrību sektoros tika veikta tematiskā pārbaude ar ilgtspēju saistītas informācijas atklāšanas jomā. Galvenie pārbaudē identificētie izaicinājumi – jaunas prasītā apjoma informācijas pievienošana tīmekļvietnēs, informācijas atklāšana vienkāršā un kodolīgā valodā, konsekventas pieejas ievērošana. Pārbaudes noslēgumā notika pieredzes apmaiņas pasākumi ar tirgus dalībniekiem. Turpinājās ilgtspējas aspektu integrācija kredītiestāžu uzraudzības pārbaudes un novērtēšanas procesā (UPNP) veiktajos novērtējumos. Tika pārskatīta mazāk nozīmīgo kredītiestāžu UPNP metodoloģija attiecībā uz biznesa modeli, iekļaujot tajā apakšmoduli par klimata risku. Novērtējums ir kvalitatīvs, un nepieciešamības gadījumā tirgus dalībniekiem tiek izvirzītas kvalitatīvās prasības vai rekomendācijas ilgtspējas risku pārvaldības procesa pilnveidei.

¹ Finanšu sistēmas zaļināšanas tīkls ir centrālo banku un uzraugu grupa, kas apņēmusies dalīties ar labāko praksi, sniegt ieguldījumu ar klimatu un vidi saistīto risku pārvaldības attīstībā finanšu sektorā un mobilizēt finansējumu, lai atbalstītu pāreju uz ilgtspējīgu tautsaimniecību.

	Turpinājās Ilgtspējas brokastu pasākumu cikls finanšu tirgus dalībnieku izpratnes veicināšanai. Pasākumu ietvaros tika vērtēts finanšu sektora sasniegtais uzraudzības gaidu izpildē, kā arī aplūkotas tādas tēmas kā dabas katastrofu ietekme uz Latvijas tautsaimniecību un apdrošināšanas sektoru un Latvijas mājsaimniecību aizsardzība klimata risku apdrošināšanā.
Ar klimatu saistītie dati un statistika	ECB apkopotie ilgtspējīgo vērtspapīru dati tika sasaistīti ar Latvijai aktuālo informāciju par vērtspapīru emisijām un turējumiem individuālā līmenī, kā arī tika nodrošināts, ka Latvijas Bankas ekspertiem minētie dati ir ērti pieejami vienkopus (Datu ezerā). Tika sāka kredītiestāžu finansēto oglekļa emisiju datu aprēķināšana, izmantojot: • ECB aprēķina metodi; • uz ECB <i>AnaCredit</i> nosūtītos Latvijas Bankas Kredītu reģistra datus par juridisko personu aizņēmumiem; • uz vērtspapīru datubāzēm nosūtītos individuālo emisiju un turējumu datus. Tas ļāva Latvijas Bankai pārliecināties par nozīmīgāko uzņēmumu radīto un kredītiestāžu finansēto siltumnīcefekta gāzu emisiju datu kvalitāti.
Skaidrā nauda un tirgus infrastruktūra	Tika veikti 1, 2 un 20 centu monētu apmaiņas darījumi ar Īrijas centrālo banku, tādējādi gūstot nozīmīgu oglekļa emisiju ietaupījumu. AS "Rīgas Siltums" tika nodotas 9 tonnas sasmalcinātu banknošu sadedzināšanai augstas efektivitātes koģenerācijas krāsnīs. Tas ir efektīvākais no šobrīd pieejamajiem utilizācijas veidiem. Hakatonā tika atklātas inovatīvas idejas sasmalcināto banknošu pārstrādei augstas pievienotās vērtības produktos. Žūrija par uzvarētāju pasludināja komandu "Piķis un ēvele", kas saņēma atbalstu idejas tālākai attīstībai. Šī komanda bija izstrādājusi risinājumu banknošu izmantošanai interjera elementu, plākšņu, akustisko paneļu un mēbeļu ražošanai. Skaidrās naudas jomas iepirkumos Latvijas Banka vērtēja pretendentu atbilstību ilgtspējas kritērijiem, prioritizējot otrreizēji pārstrādājamu un kompostējamu materiālu izmantošanu kolekcijas un apgrozības monētu ražošanā un iepakojumā, atjaunīgās enerģijas izmantošanu, enerģijas patēriņa samazināšanu un iekārtu dikstāves parametru regulēšanas iespējas naudas apstrādes iekārtu iegādē.
Ārvalstu rezerves un citi nemonētārās politikas ieguldījumu portfeli	Tika publicēts otrais ar klimatu saistītās finanšu informācijas ziņojums saskaņā ar Eirosistēmas kopējo nostāju ar klimatu saistītās informācijas atklāšanā. Turpinājās ilgtspējas stratēģiju integrēšana ieguldījumu portfeļos, t. sk. ieguldījumu portfeli tika pielāgoti tam, lai nodrošinātu atbilstību ES ilgtspējības standartiem.
Sociālās atbildības politika	Latvijas Banka kā darba devējs turpināja iekļaujošas darba vides stiprināšanu, piemēram: • veica darbinieku izglītošanu par DEI nozīmi pozitīvas darba vides sekmēšanā; • turpmākai informētāku lēmumu pieņemšanai aizvadīja padziļinātas diskusijas vadības komandā, lai definētu organizācijas mērķi attiecībā uz DEI; • apzināja jaunākās paaudzes darbinieku iekļaušanās izaicinājumus, lai veidotu jauniešiem atvērta un pieejama darba devēja tēlu un uzlabotu paaudžu sadarbību; • iekļāva DEI aspektus regulārajās aptaujās par darba vidi un organizācijas kultūru atgriezeniskās saites veicināšanai, kur viena no pilnveidojamām jomām darbinieku skatījumā ir vadības atbalsta nodrošināšana dažādībai un iekļaujošai darba videi; • ieviesa divas efektīvas un mūsdienīgas personāla vadības risinājumu sistēmas objektīvu lēmumu pieņemšanai darbinieku atlasē; • atsāka jauno darbinieku ievadapmācības;

	veica padziļinātu anonīmu un brīvprātīgu aptauju par iekļaujošu darba vidi, kas kalpos par pamatu darba grupas izveidei un iekļaujošas vides principu definēšanai 2025. gadā. Latvijas Banka gatavojās ES darba samaksas pārredzamības direktīvas ieviešanai, lai nodrošinātu atalgojuma veidošanās pārredzamību, novērstu atšķirības atlīdzības noteikšanā starp dzimumiem, kā arī par vienādas vai līdzīgas vērtības darbu. Oficiālā monetāro un finanšu iestāžu foruma (OMFIF) Dzimumu līdzsvara indeksā Latvijas Bankai 2023. gadā bija vērojams straujš kāpums – no 139. uz 35. vietu. Savukārt 2024. gadā Latvijas Banka ierindojās jau 2. vietā. Latvijas Banka ieguva bronzas statusu Sabiedrības integrācijas fonda darba devēju kustības dažādības novērtējumā "Dažādībā ir spēks!". Statuss tiek piešķirts par pozitīvu sniegumu dažādības principu ieviešanā un apņēmību ceļā uz izcilību iekļaujošas darba vides veidošanā. Latvijas Banka kā darba devējs ieguva arī statusu "Ģimenei draudzīga darbavieta". Latvijas Bankas stiprās un uzlabojamās jomas divu gadu dinamikā saglabājās nemainīgas – stiprās jomas ir skaidri darba uzdevumi, atgriezeniskā saite un novērtējums, bet uzlabojamā joma ir darba slodze.
Zināšanu pilnveide un kapacitāte	Darbinieki pilnveidoja zināšanas par ilgtspējības jautājumiem, piedaloties dabas atjaunošanas talkā "Daru labu dabai", ilgtspējības mobilitātes izaicinājumā "Soļojam apkārt zemeslodei" un izaicinājumā "Neapēd zemeslodi", kā arī Latvijas Bankas organizētajos izglītojošos semināros un gūstot informāciju regulāri publicētajā vēstkopā "Ilgtspējības jaunumi". Finanšu pratība un sabiedrības izpratne par ilgtspējīgām finansēm tika pilnveidota, papildinot Latvijas Bankas tīmekļvietni naudasskola.lv ar ilgtspējīgu finanšu sadaļu, publicējot raidierakstus, kas skaidro ilgtspējīgu finanšu tēmas sabiedrībai, un sadarbībā ar Rīgas Ekonomikas augstskolu organizējot unikāla formāta diskusiju – debates "Zaļie argumenti: debates par ilgtspējīgām finansēm".

Konsultācijas Latvijas Bankas kompetencē esošajos jautājumos

Viens no Latvijas Bankas uzdevumiem ir konsultēt Latvijas Republikas Saeimu un Ministru kabinetu par monetāro politiku un ar Latvijas dalību eirozonā saistītajiem ekonomikas politikas aspektiem, kā arī citiem ar Latvijas Bankas uzdevumu veikšanu saistītiem jautājumiem.

2024. gadā Latvijas Bankas amatpersonas un darbinieki regulāri tikās ar Latvijas Republikas Saeimas un valdības pārstāvjiem, t. sk. piedalījās Latvijas Republikas Saeimas komisiju sēdēs, Latvijas Republikas Ministru kabineta sēdēs un vairāku valdības veidotu komiteju un darba grupu darbā, sniedzot viedokli finanšu un tautsaimniecības attīstības jautājumos.

Analizējot Latvijas tautsaimniecības attīstības perspektīvas, Latvijas Banka sniedza analītisku un datu atbalstu un konsultēja Saeimu un valdību par Latvijas tautsaimniecības problēmām un attīstību, tostarp par nodokļu politikas, sociālās aizsardzības, izglītības politikas, ārējās tirdzniecības politikas, cilvēkkapitāla attīstības u. c. jautājumiem.

Latvijas Banka turpināja analizēt Latvijas finanšu nozares lomu tautsaimniecībā un finansējuma un finanšu pakalpojumu pieejamību, sniedzot politikas veidotājiem informāciju par konstatētajiem šķēršļiem un priekšlikumus uzlabojumiem.

Pēc Latvijas Bankas analīzes un priekšlikumiem tika veikti grozījumi normatīvajos aktos ērtākai un lētākai privātpersonu hipotekāro kredītu pārfinansēšanai. 2024. gadā pēc Latvijas Bankas iniciatīvas tika sākta normatīvo aktu izstrāde, lai mazinātu šķēršļus arī juridisko personu kredītu un līzingu pārfinansēšanai. Diskusijās ar politikas veidotājiem tika sagatavoti grozījumi Komerclikumā. Grozījumu starpinstitutionālā saskaņošana turpināsies 2025. gadā.

Finanšu pakalpojumu pieejamības veicināšanai, lai novērstu pārmērīgu izvairīšanos no risku uzņemšanās, sadarbībā ar Finanšu ministriju 2024. gadā tika izstrādāta stratēģija samērīgu NILLTPFN prasību praktiskai piemērošanai godprātīgiem klientiem. Tā rezultātā dažādas institūcijas veica pasākumus finanšu pakalpojumu pieejamības uzlabošanai, novēršot sistēmiskas problēmas šajā jomā. Piemēram, Latvijas Banka veica horizontālo pārbaudi visās kredītiestādēs un, identificējot trūkumus, uzdeva tām sagatavot trūkumu novēršanas plānus, kā arī uzraudzīja to izpildi.

2024. gadā tika veikta arī analīze par finanšu pakalpojumu pieejamību reģionos, kā arī padziļināta izpēte par hipotekārās kredītiestādes problemātiku reģionos un tika izstrādāti un politikas veidotājiem nodoti priekšlikumi situācijas uzlabošanai, tostarp grozījumiem normatīvajos aktos. Rezultātā ar 2026. gadu reģionos būtiski uzlabosies finanšu pakalpojumu pieejamība.

Latvijas Banka sadarbojās ar Latvijas Investīciju un attīstības aģentūru, sniedzot atbalstu potenciālo ārvalstu finanšu tirgus dalībnieku intereses par pakalpojumu sniegšanu Latvijā veicināšanā ar mērķi stiprināt konkurenci finanšu nozarē.

Latvijas Bankas speciālisti, darbojoties dažādās darba grupās un profesionālajās organizācijās, kā arī sadarbojoties ar atbildīgajām ministrijām un citām iestādēm, dalījās pieredzē un sniedza konsultācijas, atbalstu un priekšlikumus, t. sk. regulējošo tiesību aktu un to grozījumu izstrādes procesā, dažādās to kompetences jomās, tostarp tādās kā:

- ekonomikas prognozes;
- valsts budžeta izdevumi un ES fondu plānošana un izlietojums;
- valsts fondēto pensiju shēmas pilnveide;
- finanšu nozares (arī tās konkrēto sektoru, piemēram, finanšu tehnoloģiju uzņēmumu, krājaizdevu sabiedrību, pensiju fondu, alternatīvo ieguldījumu fondu, apdrošināšanas un pārapdrošināšanas brokeru sabiedrību u. c.) attīstība;
- finanšu pratība un finanšu krāpšanas mazināšana;
- kritiskie finanšu pakalpojumi;
- noguldījumu aizsardzība;
- skaidrā nauda;
- digitālais eiro;
- NILLTPFN;
- Krievijai un Baltkrievijai noteikto sankciju efektīva izpilde, kā arī to stiprināšana.

Satversmes tiesai tika sniegts Latvijas Bankas viedoklis saistībā ar fizisko personu un juridiskās personas prasībām par grozījumiem Patērētāju tiesību aizsardzības likumā, kas paredz atbalstu hipotekārā kredīta ņēmējiem, kā arī par zemes nomas maksas apmēru piespiedu nomas gadījumā.

Latvijas Bankas speciālisti eksperta statusā turpināja līdzdarboties CSP vadītajā valsts budžeta deficīta un parāda notifikācijas sagatavošanas darba grupā, sagatavojot 2023. gada valsts budžeta deficīta un parāda notifikācijas datus, kā arī risinot ar šo datu sagatavošanu saistītos metodoloģiskos jautājumus.

Pārskata gadā Latvijas Banka turpināja sniegt atbalstu valdībai, lai veicinātu Latvijas aktīvu dalību ES, OECD un MONEYVAL, kā arī informācijas apmaiņu ar starptautiskajām kredītreitingu aģentūrām un gatavojoties Latvijas Republikas aizņēmuma darījumiem.

Latvijas Banka 2024. gada rudenī sāka Latvijas finanšu tehnoloģiju attīstības stratēģijas izstrādes koordinēšanas procesu, kas turpināsies arī 2025. gadā. Latvijas Banka stratēģijas izstrādē aktīvi sadarbojas ar Finanšu ministriju, Ekonomikas ministriju, Latvijas Investīciju un attīstības aģentūru, Rīgas Investīciju un tūrisma aģentūru un citām valsts iestādēm, kā arī nozares asociācijām un uzņēmumu pārstāvjiem. Finanšu ministrija plāno virzīt stratēģiju apstiprināšanai 2025. gada 1. pusgadā.

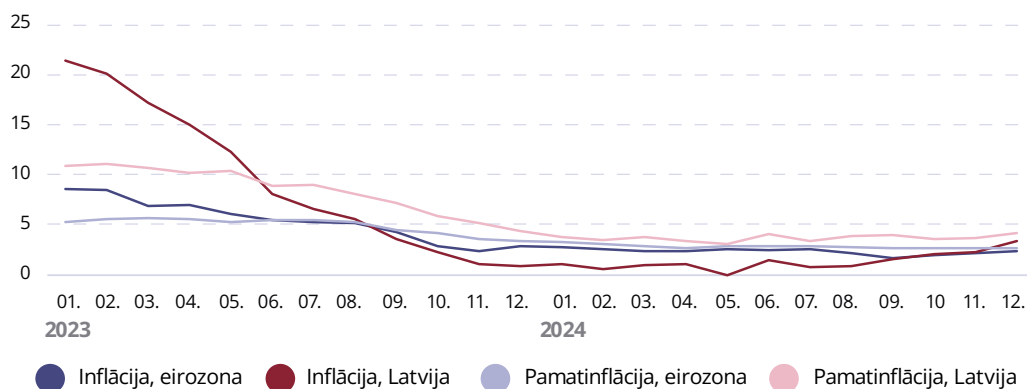
Gada tēmas

Ekonomiskā vide un monetārā politika

Monetārā politika: inflācija tuvojas mērķim, procentu likmes samazinās

2024. gadā inflācija eirozonā turpināja virzīties uz ECB noteikto 2 % vidējā termiņa mērķi. Latvijā inflācija bija zema, cenām gada laikā pieaugot par 1.3 %. Salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem lēnāku cenu pieaugumu eirozonā un Latvijā daļēji ietekmēja iepriekšējo ārējo šoku (naftas un pārtikas cenu pieauguma) mazināšanās, tomēr arī pamatinflācija turpināja virzīties uz mērķi.

4. attēls. Inflācijas un pamatinflācijas rādītāji eirozonā un Latvijā (%)

Avots: Eurostat.

Nozīmīga loma bija ECB iepriekš veiktajai monetārās politikas stingrības palielināšanai. Inflācijai būtiski mazinoties un tuvojoties 2 % vidējā termiņa mērķim, 2024. gadā ECB Padome vairs neturpināja procentu likmju palielināšanu un gada vidū sāka tās pakāpeniski mazināt, taču monetārā politika joprojām saglabājās ierobežojoša. Tas palīdzēja noturēt inflācijas gaidas cieši pieenkurotas 2 % mērķim un neļāva īslaicīgu un pārejošu faktoru radītām cenu svārstībām pārvērsties ilgstošā un noturīgā cenu kāpumā.

Latvijas Bankas [pētījumā](#) tika secināts, ka 2022. un 2023. gadā īstenotajai procentu likmju paaugstināšanai bija būtiski spēcīgāka ietekme uz inflāciju salīdzinājumā ar iepriekšējiem monetārās politikas ierobežošanas cikliem eirozonā. Būtiski, ka inflācijas tuvināšana centrālās bankas mērķrādītājam tika panākta bez pārmērīgas tautsaimniecības izaugsmes palēnināšanas. Tādējādi attiecība, kas raksturo kompromisu starp izlaidi un inflācijas stabilizēšanu, bija vēsturiski zemākajā (labvēlīgākajā) līmenī.

5. attēls. Monetārās politikas kompromisa rādītājs (*sacrifice ratio*)

Avots: Latvijas Bankas aprēķini.

Piezīme. Attēlā redzama attiecība, kas raksturo kompromisu starp izlaidi un inflācijas stabilizēšanu (*sacrifice ratio*), kura aprēķināta, dālot reālā IKP maksimālo reakciju uz tradicionālu monetārās politikas šoku ar tā maksimālo ietekmi uz inflāciju, kas iegūta no impulsa reakcijas funkcijām, izmantojot strukturālo vektoru autoregresiju ar laikā mainīgiem parametriem un stohastisko svārstīgumu.

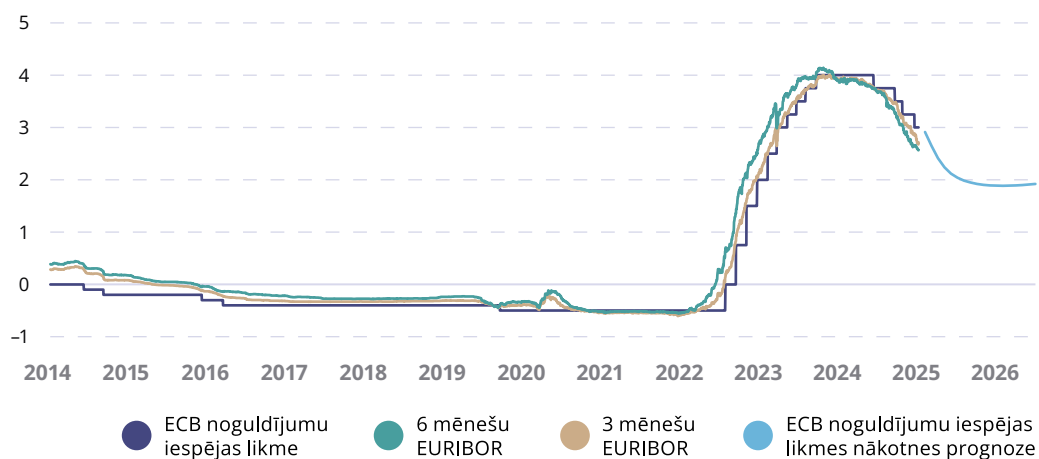
Lai gan centrālajām bankām izdevās panākt, ka eirozonas valstīs nesākas ekonomiskā recesija, un darba tirgus kopumā saglabājās spēcīgs, ekonomiskās izaugsmes temps eirozonā bija vājš, un gada laikā ekonomiskās izaugsmes prognozes un vidējā termiņa perspektīvas tika vairākkārt koriģētas lejupvērstā virzienā. To noteica gan ārējie faktori (ģeopolitisko konfliktu eskalācija, tirdzniecības saspīlējumi un protekcionisma pieaugums), gan joprojām valdošais augstais nenoteiktības līmenis saistībā ar turpmāko ekonomikas kursu ASV un citās valstīs. Kūtra ekonomiskā aktivitāte eirozonā skaidrojama arī ar trauuslu iekšējā pieprasījuma atkopšanos, saglabājoties augstai patērētāju piesardzībai un tieksmei uzkrāt. Rūpniecībā vērojama lejupslīde gan ciklisko, gan strukturālo faktoru ietekmē, aktualizējot strukturāli vājās konkurētspējas problemātiku eirozonā. EK uzdevumā Mario Dragi (*Mario Draghi*) sagatavotajā un rudenī publicētajā stratēģiskajā dokumentā "*On the Future of European Competitiveness*" ir formulēti nepieciešamie soļi ES un valstu līmenī trijās jomās – inovācijas, dekarbonizācijas un konkurētspējas, kā arī drošības un resursu atkarību mazināšanas – ar mērķi atjaunot noturīgu un ilgtspējīgu izaugsmi reģionā.

Reaģējot uz augsto nenoteiktības līmeni, ECB monetārās politikas maiņu (procentu likmju samazināšanu) īstenoja pakāpeniski un joprojām pamatojās uz iepriekš noteiktajiem principiem, ņemot vērā:

- ECB Padomes aktualizēto inflācijas perspektīvas novērtējumu;
- inflācijas, izslēdzot svārstīgās cenas (*underlying inflation*), dinamiku;
- monetārās politikas transmisijas spēku, izvairoties no tālākas perspektīvas norādes (*forward guidance*) sniegšanas. Tā rezultātā finanšu tirgus dalībnieki lielu uzmanību veltīja datiem, un dažbrīd

procentu likmes bija svārstīgas, bet kopumā tirgus gaidas atbilst inflācijas virzībai uz 2 % mērķi 2025. gada laikā.

6. attēls. Noguldījumu iespējas procentu likme un tās nākotnes gaidas; 3 un 6 mēnešu EURIBOR

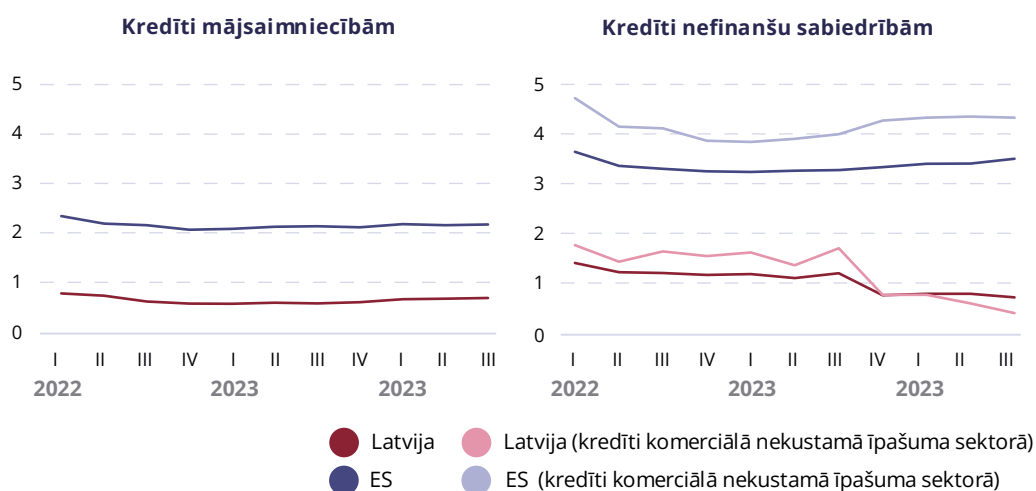
Avoti: *Bloomberg*, Latvijas Bankas aprēķini.

Piezīme. Pieņemts, ka ECB noguldījumu iespējas procentu likmes starpība ar €STR saglabājas 2024. gada vidējā līmenī.

Kopumā kopš monetārās politikas maiņas ECB un eirozonas valstu centrālo banku galvenais izaicinājums bija atrast pareizo līdzsvaru starp reālās tautsaimniecības, finanšu nozares un inflācijas attīstību:

- pārāk straujš ekonomiskās aktivitātes palēninājums var nelabvēlīgi ietekmēt arī vidējā termiņa inflāciju, tāpēc procentu likmju samazināšanas mērķis ir veicināt tautsaimniecības izaugsmi, izvairoties no ilgušas zemas izaugsmes periodiem. Vienlaikus izaugsmi kavē strukturālās problēmas eirozonā un to var ietekmēt arī piedāvājuma šoki, kas apgrūtina darbu monetārās politikas veidotājiem;
- inflācijas samazināšanās nenotika vienmērīgi visos inflācijas komponentos. Kopumā inflācijas kritums kopš tās maksimuma 2022. gada rudenī bija diezgan straujš, taču iekšzemes pieprasījumu raksturojošā inflācijas daļa – pakalpojumu inflācija – saglabājās noturīga galvenokārt straujā darba samaksas kāpuma dēļ. Tas radīja neskaidrību par to, cik ātri notiks kopējās inflācijas atgriešanās 2 % mērķa līmenī, un tādējādi lika saglabāt piesardzību arī procentu likmju mazināšanas ziņā;
- veiksmīga un efektīva monetārās politikas īstenošana atkarīga no finanšu nozares stabilitātes, jo caur to notiek monetārās politikas pārmaiņu pārnese uz reālo tautsaimniecību. Pārlietu ilga pārāk stingras politikas īstenošana var novājināt finanšu nozari un padarīt to mazāk spējīgu reaģēt uz politikas pārmaiņām, tāpēc pastiprināta uzmanība tika pievērsta finanšu nozares darbietespējai. Neraugoties uz straujo procentu likmju kāpumu 2022.–2023. gadā, ienākumus nenesošo kredītu īpatsvars banku kredītportfeļos galvenokārt palielinājās minimāli, savukārt peļnītspēja pat būtiski uzlabojās. Tas norāda uz banku spēju nodrošināt tautsaimniecību ar kredītiem un balstīt tās izaugsmi.

7. attēls. Ienākumus nenesošie kredīti Latvijā un ES lielākajās bankās vidēji (%)

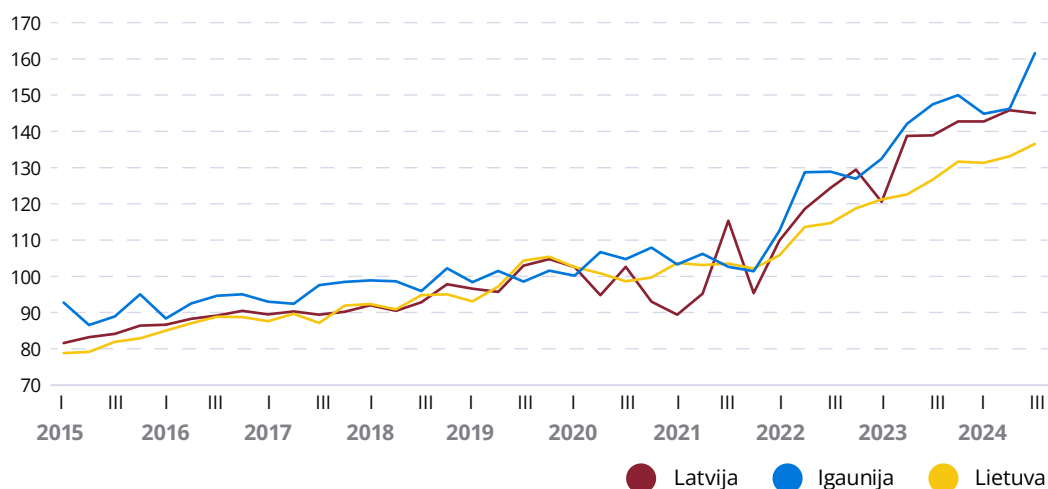
Avots: EBI.

Latvijas tautsaimniecība: veicinošais faktors – procentu likmju kritums, kavējošie faktori – ārējās vides norises un strukturālās problēmas

Latvijas tautsaimniecību līdzās monetārās politikas virziena maiņai turpināja ietekmēt joprojām nelabvēlīgās norises ārējā vidē. Saglabājās augsts nenoteiktības līmenis, kas saistīts ar globālās ģeopolitiskās spriedzes saasināšanos un karadarbības turpināšanos Ukrainā. Ārējais pieprasījums vairākās nozīmīgās tirdzniecības partnervalstīs bija vājš, tostarp, sarūkot būvniecības aktivitātei Skandināvijas valstīs. Rezultātā Latvijas tautsaimniecība stagnēja. Latvijas Bankas makroekonomiskā analīze aptvēra gan iekšējos, gan ārējos faktorus, lai saprastu, cik lielā mērā vājo izaugsmi noteica cikliski un cik lielā mērā – strukturāli faktori, un spētu piedāvāt politikas veidotājiem atbilstošus politikas ieteikumus.

Eiropas valstu un citu galveno Latvijas eksporta partnervalstu izaugsmes prognozes 2024. gada laikā tika būtiski pazeminātas – recesiju piedzīvoja Igaunija un Vācija –, un tas būtiski kavēja eksporta pieaugumu. Taču arī ilgstoši straujais darbaspēka izmaksu kāpums, kas būtiski apsteidz produktivitāti, ir sācis negatīvi ietekmēt eksportētāju konkurētspēju.

8. attēls. Vienības darbaspēka izmaksas apstrādes rūpniecībā Baltijas valstīs
(indekss, 2019 = 100)

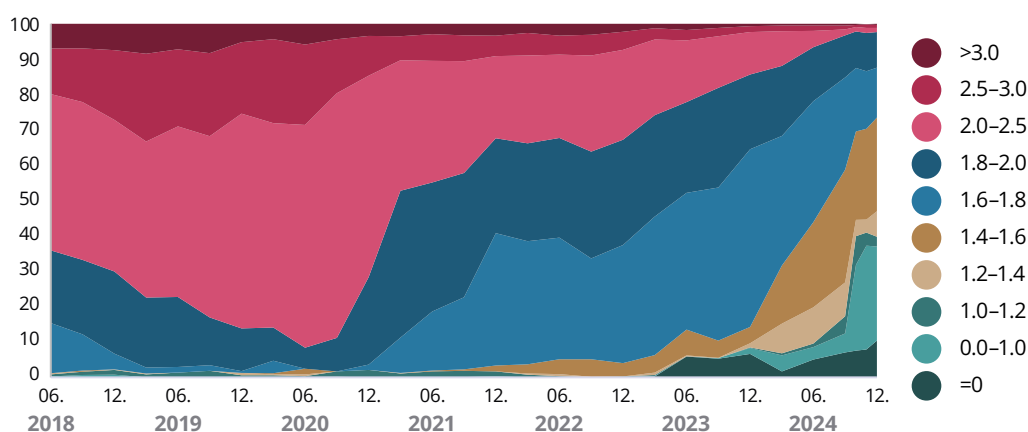

Avots: Eurostat.

Ienākumu kāpums un zemā inflācija radīja labvēlīgus nosacījumus patēriņam, un procentu likmju kritums veicināja kredītēšanas aktivizēšanos Latvijā. Taču līdzīgi kā ārējā sektorā iekšzemes pieprasījumu mazināja ģeopolitiskā situācija un ilgstoši ierobežotais kredītu piedāvājums banku sektorā, t. sk. zemā finanšu nozares vēlme riskēt, par ko liecina augstais finansiāli ierobežoto uzņēmumu īpatsvars un augstās ķīlas prasības no aizdevēju puses (detalizētāk sk. "[Finanšu Pieejamības Pārskatā 2024](#)").

Kredītēšanas aktivitāte Latvijā joprojām bija neliela un procentu likmes – vienas no augstākajām starp eirozonas valstīm. Vienlaikus mājokļa kredītu segmentā bija vērojama arī kāda pozitīva tendence – pievienotās procentu likmes samazinājās. Piemēram, vēl 2018. gadā iedzīvotājiem, kuri vēlējās saņemt kredītu mājokļa iegādei vai būvniecībai, bija jārēķinās ar pievienoto procentu likmi aptuveni 2.4 % apmērā, bet 2024. gada beigās vidējā pievienotā procentu likme bija 1.5 %.

9. attēls. Jauno hipotekāro kredītu pievienoto procentu likmju sadalījums pēc apjoma (%)

Avots: Latvijas Bankas Kredītu reģistrs.

Piezīme. Iekļaujot kredītus, kuriem īslaicīgi tiek piemērota samazināta vai 0 % pievienotā likme. Šādiem kredītiem izsniegšanas brīdī nav informācijas par pievienoto procentu likmi, kas tiks piemērota pēc atlaides perioda.

Savukārt uzņēmumu kreditēšanas segmentā notika maz pozitīvu pārmaiņu. Pievienotās procentu likmes saglabājās nemainīgi augstas un kombinācijā ar lielu mainīgo procentu likmju īpatsvaru atspoguļojās ļoti augstās kredītu procentu likmēs. Šai problemātikai bija veltīta arī [Ekspertu saruna](#), kas apliecināja, ka pat Latvijas apstākļiem ļoti veiksmīgiem uzņēmumiem, kas vērsti uz eksportu un veiksmīgi darbojas eksporta tirgos, ir ļoti sarežģīti vai pat neiespējami saņemt nepieciešamo finansējumu no Latvijas banku sektora.

Lai situāciju uzlabotu, arī uzņēmumu kreditēšanas segmentā jāstiprina konkurence, citstarp, samazinot kredītu pārfinansēšanas izmaksas. Uzņēmumiem kredītu pārfinansēšanas izmaksas sastāv ne tikai no jaunā kredīta līguma maksas (aptuveni 1 % no kredīta summas), bet arī no komisijas maksas par pirmstermiņa atmaksu (aptuveni 1.5–2 % no atlikušās kredīta summas), un tās ir būtisks slogs, kas samazina uzņēmumu mobilitāti starp bankām. Tāpēc Latvijas Banka ierosināja normatīvo aktu grozījumus šo šķēršļu mazināšanai.

Latvijas situācija gan nav unikāla, un līdzīgas tendences vērojamas arī Lietuvas un Igaunijas kredītu tirgos. Tāpēc 2024. gada Latvijas Bankas tautsaimniecības konferencē "[Ceļā uz labāku nākotni. Finanšu sektora ieguldījums ilgtspējīgā izaugsme](#)" notika diskusijas par risinājumiem, kā attīstīt veselīgu un konkurētspējīgu finanšu sistēmu. Konferencē tika secināts, ka joprojām ir daudz darāmā, lai virzītos uz vienotu ES banku sektoru un kapitāla tirgu, kas nodrošinātu Eiropas uzņēmumiem plašāku un pievilcīgāku piekļuvi finansējumam. Tomēr, kamēr šī virzība ir lēna, arī nacionālā līmenī ir meklējami risinājumi, kas uzlabos finansējuma pieejamību. Viens piemērs tam ir Latvija, kur 2024. gada sākumā pēc Latvijas Bankas iniciatīvas tika veikti normatīvo aktu grozījumi, kas noņem šķēršļus hipotekāro kredītu ņēmēju mobilitātei un tādējādi veicina konkurenci kredītu tirgū.

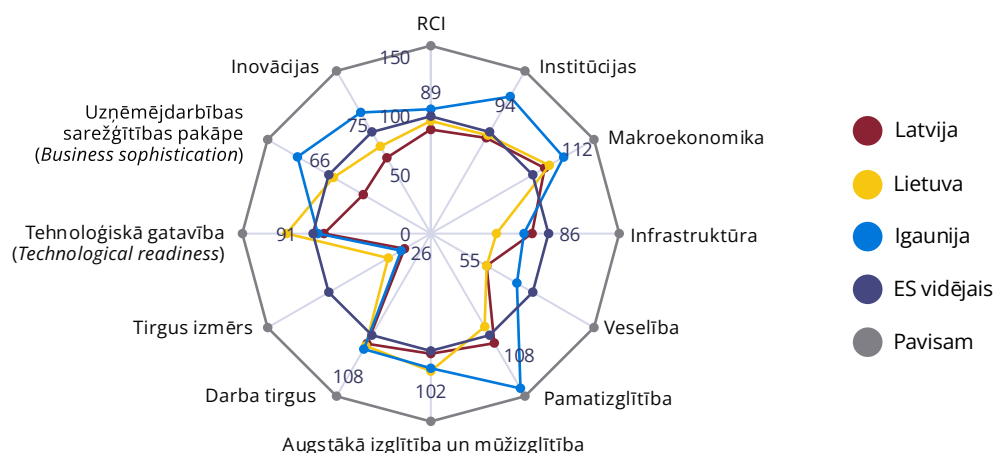

Latvijas Bankas tautsaimniecības konference "Ceļā uz labāku nākotni. Finanšu sektora ieguldījums ilgtspējīgā izaugsme" 2024. gada 2. oktobrī.

Tomēr vājo Latvijas tautsaimniecības izaugsmi pēdējos gados nevar pilnībā skaidrot tikai ar augstajām procentu likmēm un banku sektora zemo vēlmi riskēt. Līdzīgi kā eirozonā kopumā, arī Latvijā straujāku tautsaimniecības izaugsmi kavē vairākas strukturālas problēmas un izaicinājumi, kuriem nepieciešams rast risinājumu, pretējā gadījumā pat ar vislabākajiem finanšu nosacījumiem ilgākā laika periodā Latvijas tautsaimniecība turpinās stagnēt.

Tam bija veltīta Latvijas Bankas ekspertu saruna "[Kā panākt NOTURĪGU Latvijas tautsaimniecības izaugsmi?](#)". Latvijas tautsaimniecībā noteikti var augt straujāk par ierastajiem 2–3 % gadā. Kopumā ienākumu līmeni tautsaimniecībā nosaka triju faktoru mijiedarbība – cik veiksmīgi izmantojam darbaspēka resursus, cik daudz investējam attīstībā un cik gudri spējam izmantot mums pieejamo darbaspēku un kapitālu. Katrā no jomām veicams darbs, lai sekmētu stabilu tautsaimniecības izaugsmi, vairojot valsts un tās iedzīvotāju rociņu.

10. attēls. Eiropas Savienības reģionālās konkurētspējas indekss RCI (ES vidējais = 100)

Avots: EK.

Piemēram, spēcinošot cilvēkkapitālu – konkrēti, mazinot priekšlaicīgu mirstību darbības vecumā, aktivizējot iekšējās darbaspēka rezerves, veicinot izglītības kvalitāti un iedzīvotāju veselību, kā arī piesaistot augsti kvalificētus darbiniekus no ārvalstīm –, var jūtami palielināt tautsaimniecības izaugsmes tempu. Lielu devumu tautsaimniecības izaugsme radītu arī lielākas investīcijas un inovācijas.

Latvijas Banka ir pētījusi arī valdības īstenotās [nodokļu reformas ekonomisko ietekmi](#). Tika secināts, ka ietekme uz tautsaimniecību ir pozitīva, taču ietekmes kanāls lielākoties ir neto algas kāpuma radīts privātā patēriņa pieaugums. Savukārt ilgstoši strukturāli uzlabojumi no šīs reformas nav gaidāmi, un Latvijas tautsaimniecības konkurētspēju ilgtermiņā tā neuzlabos.

Sevišķi nelabvēlīgi vērtējama pensiju 2. līmeņa iemaksu samazināšana. 2024. gadā tika pieņemts lēmums samazināt darbaspēka nodokļu slogu, to daļēji finansējot ar pensiju 2. līmenī veikto iemaksu pārvešanu uz pensiju 1. līmeni. Sākot ar 2025. gadu, šīs iemaksas ir attiecīgi 15 % un 5 %. Tādējādi tā vietā, lai stiprinātu pensiju sistēmu un palielinātu pensiju aizstājamību nākotnē, šīs normatīvo aktu pārmaiņas ved pretējā virzienā. Pārceļot iemaksas uz 1. līmeni, valsts arī uzņemas lielākas saistības par nākotnes pensijām, tāpēc nākotnes izdevumi pensijām no valsts budžeta pieaugs. Visbeidzot, šīs pārmaiņas rada nelabvēlīgu precedentu, [samazinot uzticību Latvijas pensiju sistēmai](#).

Pētniecība

Pētniecība ir būtisks Latvijas Bankas ekonomiskās analīzes instruments, kas palīdz formulēt uz faktiem balstītu monetāro politiku un sniedz devumu arī strukturālās un fiskālās politikas jomās.

2024. gadā Latvijas Bankas zinātniskajos izdevumos tika publicēti astoņi pētījumi. Papildus tam Latvijas Bankas pētnieki bija starp trijos ECB izdevumos publicēto pētījumu autoriem. Šo un citu pētījumu rezultāti tika prezentēti starptautiskās zinātniskās konferencēs un akadēmiskos semināros, t. sk. Somijas, Itālijas un Vācijas centrālajā bankā. Latvijas Bankas speciālistu veikto pētījumu kvalitāti apliecina arī sešas publikācijas augstas raudzes starptautiskajos zinātniskajos žurnālos, t. sk. *American Economic Journal: Macroeconomics*.

Veiktie pētījumi palīdz precīzāk izprast ekonomiskās norises un identificēt nepieciešamās politikas intervences. Piemēram, monetārās politikas jomā veiktie pētījumi palīdzēja izskaidrot [augstās inflācijas iemeslus Baltijas valstīs](#), kā arī saprast, kā mainās vēlamā monetārās politikas reakcija, ņemot vērā neskaidrību par [inflācijas gaidu veidošanās mehānismu](#).

Fiskālās politikas jomā Latvijas Bankas pētnieki sadarbībā ar Lisabonas Universitātes pētniekiem pievērsa uzmanību riskiem, kas saistās ar augsto [valdības parāda līmeni attīstītajās valstīs](#). Pētījumā tika secināts, ka augošais parāda līmenis nav atspoguļojies lielākos maksātnespējas riskos, jo vienlaikus būtiski ir pieaudzis arī vidējais valsts parādsaistību atmaksas termiņš. Lai gan šobrīd – ar ilgākiem valsts parāda atmaksas termiņiem – valdībām ir vairāk brīvības aizņemties, nesaskaroties ar negatīvām sekām, agri vai vēlū augstāks procentu likmju līmenis palielinās parāda apkalpošanas izmaksas.

Latvijas Bankas pētnieki arī turpināja analizēt dažādu krīzes laika atbalsta instrumentu efektivitāti. Analizējot [dīkstāves pabalstu ietekmi uz nodarbinātību](#), tika secināts, ka darbiniekiem, kuri saņēma dīkstāves pabalstus, bija statistiski nozīmīgi lielāka varbūtība saglabāt darbu esošajā darbavietā nekā līdzvērtīgiem darbiniekiem, kuri dīkstāves pabalstus nesaņēma. Vienlaikus samērā zemie pabalsta griesti samazināja pabalstu pievilcību augstāk kvalificētiem un labāk atalgotiem darbiniekiem un tādējādi motivēja uzņēmumus novirzīt atbalstu zemākas kvalifikācijas darbiniekiem. Tas savukārt izraisīja darbinieku prasmju profila pasliktināšanos uzņēmumos, kuri saņēma dīkstāves pabalstus. Šīs mācības būtu jāņem vērā, izmantojot līdzīgus atbalsta instrumentus nākotnē.

Pētījumi tika veikti arī par tēmām, kas saistītas ar ilgtspējīgu ekonomisko izaugsmi. Latvijas Banka turpināja pilnveidot modelēšanas instrumentāriju [zaļās pārejas ekonomiskās ietekmes analīzē](#), kā arī analizēt dažādus ar sociālo ilgtspēju saistītus jautājumus. Viens no pētījumiem pievērsa uzmanību iespēju nevienlīdzībai jeb tam, kā apstākļi, kādos cilvēki ir dzīvojuši bērnībā, [ietekmē viņu ienākumu līmeni pieaugušā vecumā](#). Pētījuma rezultāti liecina, ka būtisku daļu no ienākumu nevienlīdzības (aptuveni 11 %) nosaka nevienlīdzīgi dzīves apstākļi bērnībā.

Finanšu pakalpojumu pieejamība

2024. gadā Latvijas Banka pievērsa pastiprinātu uzmanību jautājumam par labāku finanšu pakalpojumu pieejamību, kas ietver arī finanšu pakalpojumu pieejamību reģionos un iespēju saņemt dažādus finanšu pakalpojumus par atbilstošu cenu. Līdz ar to 2024. gadā tika veikti mērķtiecīgi pasākumi, lai finanšu pakalpojumu pieejamība nebūtu sistēmiska problēma. Progresu apliecina arī statistikas dati par pozitīvo dinamiku attiecībā uz izbeigto darījuma attiecību gadījumu skaita samazināšanos, proti, finanšu iestādes arvien retāk lemj par darījuma attiecību izbeigšanu. Finanšu pakalpojumu pieejamības jautājums ir aktuāls ne tikai Latvijā, bet, ņemot vērā dažādu starptautisko prasību regulāru pastiprināšanu, tam ir arī globāls raksturs. Piemēram, ASV ir izstrādājušas stratēģiju finanšu pakalpojumu pieejamības veicināšanai. Arī starptautiskā organizācija *Financial Action Task Force* (FATF) savos pētījumos saistībā ar finanšu iestāžu lēmumiem pārtraukt darījuma attiecības ar klientiem ir nonākusi pie secinājuma, ka tas ir komplekss jautājums, ko ietekmē ne tikai naudas atmazgāšanas novēršanas prasības, bet arī tādi aspekti kā peļnītspēja, reputācijas riski, zemāka finanšu iestāžu vēlme uzņemties risku.²

Dialogs ar tirgus dalībniekiem

Latvijas Banka 2024. gadā:

- organizēja individuālas darba sesijas ar visu kredītiestāžu un lielāko citu sektoru finanšu iestāžu darbiniekiem, lai skaidrotu un diskutētu par gadījumiem, kad NILLTPFN prasību piemērošana ir bijusi pārmērīga;
- papildināja [NILLTPFN rokasgrāmatu](#), kas sniedz praktiskus skaidrojumus un piemērus, lai palīdzētu finanšu iestādēm samērīgi izpildīt normatīvo aktu prasības un to piemērošana nebūtu pārspīlēta;
- nosūtīja visām kredītiestādēm skaidrojošu vēstuli par jomām, kurās Latvijas Banka gaida tālākus uzlabojumus finanšu pakalpojumu pieejamībā. Attiecībā uz finanšu pakalpojumu pieejamību īpaši izceļamās jomas bija komunikācija ar klientiem, cenu politikas pārredzamība, pamatkonta proaktīva piedāvāšana un produktu dažādošana, kas dotu iespēju ierobežot produkta izmantošanu un tādējādi mazināt nepieciešamo no klientiem pieprasāmo informāciju.

² Sk. <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfrecommendations/Fatf-action-to-tackle-de-risking.html>.

Uzraudzības aktivitātes

2024. gadā Latvijas Banka visās kredītiestādēs veica horizontālo pārbaudi par to spēju pārvaldīt riskus samērīgi un nodrošināt, ka normatīvo aktu prasības netiek piemērotas pārspīlēti un dažādām klientu grupām ir pieejami piemēroti finanšu pakalpojumi par atbilstošu cenu. Pārbaudes rezultātā kredītiestādes, kurās tika konstatēti trūkumi, izstrādāja trūkumu novēršanas plānus. Līdz ar to finanšu pakalpojumu pieejamība nepastāv kā sistēmiska problēma un katrs problēmgadījums tiek risināts individuāli.

Vēsturiski NILLTPFN pārbaudes primāri bija fokusētas uz finanšu iestāžu spēju izpildīt NILLTPFN prasības, savukārt 2024. gadā papildu uzmanība tika pievērsta spējai šīs prasības piemērot samērīgi, proti, tam, vai finanšu iestāde spēj identificēt svarīgākos riskus un uzraudzības pasākumus nepiemēro pārspīlēti, nevērtējot tos kontekstā ar riskiem.

Vienlaikus Latvijas Banka aktīvi piedāvāja mediācijas procesus gadījumos, kad klienti sūdzējās par to, ka finanšu iestādes piemēro tiem pārspīlētas prasības.

Normatīvā regulējuma pilnveide

Latvijas Banka, izvērtējot normatīvā regulējuma šķēršļus, kas visbiežāk kavē uz risku balstītas pieejas piemērošanu, 2024. gadā veica Latvijas Bankas normatīvo aktu grozījumus, lai nodrošinātu, ka regulējums ļauj finanšu iestādei efektīvāk praksē piemērot uz risku balstītu pieeju. Būtiskākie grozījumi bija šādi:

- finanšu iestāde varēs individuāli noteikt klientu izpētes termiņu. Līdz šim, ja finanšu iestāde nespēja noteiktajā termiņā iegūt klienta izpētei nepieciešamo informāciju, darījuma attiecības ar klientu bija jāizbeidz. Jaunā kārtība ļaus finanšu iestādei nepieciešamības gadījumā individuāli pagarināt klienta izpētes termiņu, ja tas būs saistīts ar objektīviem apstākļiem. Vienlaikus finanšu iestādei saglabājas pienākums klientu izpēti īstenot samērīgā laikā;
- finanšu iestādei būs jāveic saistīto klientu izpēte tikai paaugstināta riska gadījumos, kad piemērojama padziļinātā izpēte. Līdzšinējā kārtībā nebija noteikts, ka saistīto klientu grupas izpēte ir atkarīga no riska līmeņa. Tādējādi tiks atvieglota klientu izpēte saistīto klientu grupām, kurām nepiemīt paaugstināta riska pazīmes;
- finanšu iestādei vairs nebūs pienākuma visos gadījumos izvērtēt un pamatot klienta saistību ar Latviju.

Finanšu pakalpojumu pieejamība reģionos

2024. gadā Latvijas Banka organizēja vairākas [diskusijas Latvijas reģionos](#), lai pārrunātu Latvijas tautsaimniecības aktualitātes un finanšu pakalpojumu pieejamību reģionos. Sarunās ar pašvaldībām, uzņēmējiem un iedzīvotājiem bieži izskanēja viedoklis, ka kvalitatīvu mājokļu trūkums un mājokļa kredītu nepieejamība ir svarīgs faktors, kas ierobežo darbinieku piesaisti un līdz ar to reģionu ekonomisko izaugsmi.

To apstiprina arī Latvijas Bankas veiktā analīze, kas liecina, ka finansējuma pieejamība Latvijas pašvaldībās ir ļoti nevienmērīga. Pierīgas pašvaldībā izsniegto mājokļa kredītu atlikums ir tuvu eirozonas vidējiem rādītājiem, bet citviet Latvijā kredītēšana ir gausa un nepārsniedz 10 % no pašvaldības IKP, t. sk. valstspilsētās un novados ar augstu ekonomiskās aktivitātes līmeni. Kopumā teju pusē Latvijas pašvaldību

izsniegto mājokļa kredītu atlikums nepārsniedz 3 % no pašvaldības IKP (detalizētāk sk. "[Finanšu Pieejamības Pārskatā 2024](#)").

Reģionālās atšķirības saistāmas ar vairākām strukturālām problēmām, kas kavē kredītēšanas attīstību mājokļu tirgū, t. sk. ēnu ekonomikas izplatību, nekustamā īpašuma vērtējuma summas un būvniecības izmaksu atšķirību, kā arī ar dažādiem kredītu piedāvājuma ierobežojumiem (minimālo summu u. c.). Šo problēmu risināšanai nepieciešams plašs darbību kopums, t. sk. valsts un pašvaldību iesaiste. Turpmāk minētie Latvijas Bankas [priekšlikumi](#) mājokļu kredītēšanas veicināšanai reģionos tika nosūtīti valdībai 2024. gada rudenī.

- **Ēnu ekonomikas izplatība** izpaužas ne tikai aploksņu algās un ierobežotās iespējās saņemt kredītu, bet arī darījumu patiesās vērtības slēpšanā, kas var būt saistīta ar vēlmi slēpt ienākumus, izvairīšanos no nodokļu samaksas un nevēlēšanos maksāt valsts nodevu par īpašuma tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā.

Darījumu patiesās vērtības slēpšana rada negatīvas sekas arī godprātīgiem tirgus dalībniekiem un mājokļu tirgum kopumā. Liels tādu darījumu īpatsvars, kuru summas ir apzināti samazinātas, neļauj objektīvi novērtēt patieso nekustamā īpašuma vērtību, kas ir būtisks kritērijs mājokļa kredīta izsniegšanai. Tādējādi jauna mājokļa būvniecības izmaksas vai mājokļa iegādes vērtība var būtiski pārsniegt novērtējumam izmantoto reģistrēto darījumu vērtības, un kredītu nav iespējams izsniegt nepieciešamajā apmērā – tiek ierobežota jaunu mājokļu būvniecība, tiek bremsēts arī otrreizējais tirgus un mazinās mājokļu pieejamība. Īpaši aktuāla šī problēma ir mazākās pašvaldībās, kur vērtējuma veikšanai izmantojamo darījumu skaits ir mazs.

Lai situāciju uzlabotu, nepieciešami risinājumi, kas veicinātu iesaistīto pušu vēlmi norādīt patieso darījuma summu. Viens no tiem būtu samazināt valsts nodevu par īpašuma tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā, kas Latvijā ir krietni augstāka nekā Lietuvā un Igaunijā. Latvijā nodevas pilnais apmērs ir 1.5 % no darījuma vērtības³, bet Igaunijā – 0.1–0.2 % no darījuma vērtības⁴, savukārt Lietuvā tas ir fiksēts maksājums 17–34 eiro apmērā⁵.

Pašlaik Latvijā samazināts (0.5 %) nodevas apmērs ir piemērojams tikai noteiktām sabiedrības grupām – personām ar Latvijas Goda ģimenes apliecību⁶, kā arī personām, kuras nekustamo īpašumu iegūst, izmantojot valsts sniegto palīdzību dzīvojamās telpas iegādei vai būvniecībai (AS "Attīstības finanšu institūcija Altum" (Altum) garantiju programma).⁷

- Vēl viens svarīgs faktors, kas kavē mājokļu kredītēšanu un nekustamā īpašuma tirgus aktivitāti Latvijas reģionos, ir **nekustamā īpašuma vērtējuma summas un būvniecības izmaksu atšķirība**. Nekustamā īpašuma cenas (tirgus vērtības) Latvijas pašvaldībās variē plašā amplitūdā, taču būvniecības izmaksas ir samērā līdzīgas. Tas kavē jaunu dzīvojamo ēku būvniecību reģionos, dzīvojamā fonda atjaunošanu un kopējo mājokļu tirgus attīstību. Lai šo

³ Bet ne vairāk kā 50 tūkst. eiro.

⁴ Sk. <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/519022016005/consolide> un <https://www.riigiteataja.ee/tolkelisa/5270/2202/4001/annex2.pdf#>.

⁵ Sk. <https://www.registrucentras.lt/p/1532>.

⁶ Apliecība "Goda ģimene" tiek piešķirta daudz bērnu ģimenēm, kuras aprūpē trīs un vairāk bērnu vecumā līdz 18 gadiem, kā arī pilngadīgas personas, kuras nav sasniegušas 24 gadu vecumu, ja tās iegūst vispārējo, profesionālo vai augstāko izglītību vai 11 mēnešus pilda valsts aizsardzības dienestu, un ģimenēm, kuras aprūpē bērnu ar invaliditāti vai pilngadīgu personu, kura nav sasniegusi 24 gadu vecumu un kurai noteikta I vai II grupas invaliditāte.

⁷ Samazināto 0.5 % nodevas likmi piemēro, ja vienlaikus ar nostiprinājuma lūgumu īpašuma tiesību nostiprināšanai persona iesniedz nostiprinājuma lūgumu hipotēkas nostiprināšanai, kuram pievienotajā ķīlas līgumā ir ietverts kredītiestādes apliecinājums, ka valsts palīdzība dzīvojamās telpas iegādei vai būvniecībai tiek sniegta personai, ar kuru kopā dzīvo un kuras apgādībā ir vismaz viens bērns vai kurai ir iestājusies grūtniecība, vai gaidāmā bērna tēvam vai valsts palīdzība dzīvojamās telpas iegādei vai būvniecībai tiek sniegta Nacionālo bruņoto spēku karavīram.

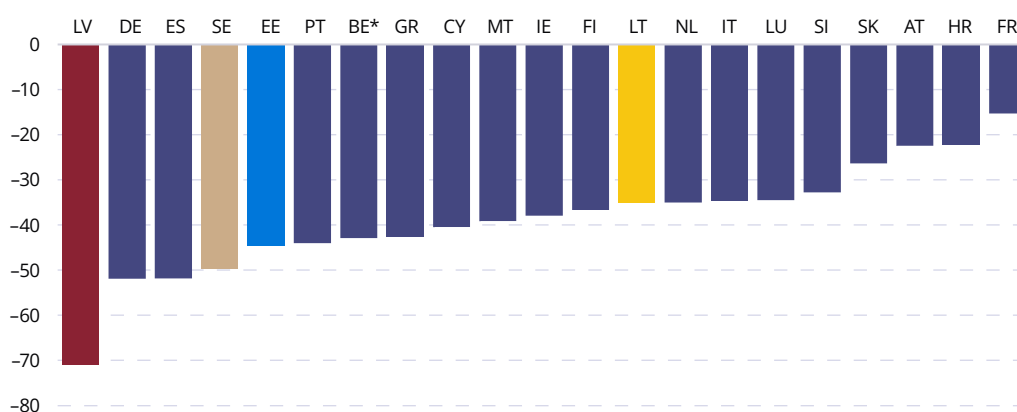
problēmu risinātu, nepieciešama jaunu dzīvojamo ēku būvniecības izmaksu samazināšana reģionos. Latvijas Bankas sarunās ar reģionu uzņēmumiem, iedzīvotājiem un pašvaldībām izskanēja dažas idejas, kas būtu jāvērtē padziļināti, piemēram, privātajiem būvniekiem uz pašvaldības zemes ļaut būvēt daudzdzīvokļu ēkas vai izskatīt iespēju samazināt PVN likmi pirmreizējā nekustamā īpašuma tirgus darījumiem.

- Latvijas Bankas veiktā analīze liecina, ka kredītiestāžu **vēlme izsniegt neliela apjoma mājokļa kredītus reģionos ir visai ierobežota**. To apliecina arī tas, ka tikai ļoti maza daļa darījumu par samērā mazām summām tiek finansēta ar banku kredītiem – ar nekustamā īpašuma ķīlu nodrošinātajiem kredītiem finansēto darījumu skaits nepārsniedz 1 % no kopējā tādu darījumu skaita, kuru summa ir līdz 20 tūkst. eiro (salīdzinājumam – vairāk nekā puse darījumu par summu virs 60 tūkst. eiro tiek finansēta ar nodrošinātajiem kredītiem). Tā vietā tiek piedāvāti mazie mājokļa kredīti jeb mājokļa kredīti bez nekustamā īpašuma ķīlas, kas 2023. gada beigās veidoja gandrīz 15 % no visa mājokļa kredītu portfeļa. Šo kredītu procentu likmes ir vidēji 2–3 reizes augstākas nekā nodrošinātajiem kredītiem.

Kredītu ar samērīgām procentu likmēm nepieejamība ir problēma, kas īpaši skar reģionus. Lai situāciju uzlabotu, Altum varētu izveidot nodrošinātu aizdevumu programmu nekustamā īpašuma iegādei. Latvijas Banka šo priekšlikumu ir pārrunājusi ar Ekonomikas ministrijas un Altum vadību un atbalsta šādas programmas izstrādi. Ar tiešu kredītu izsniegšanu programma novērstu tirgus nepilnību, uzlabojot mājokļa kredītu pieejamību reģionos. Vienlaikus tiktu saglabāts nenodrošinātu kredītu tirgus remontam un citiem mērķiem, kas nav īpašuma iegāde. Veidojot šādu programmu, būtu jāparedz, ka, ja programmas darbības laikā tiks novērota aktīva privātā sektora iesaiste mājokļa iegādes darījumu finansēšanā, programmu varētu izbeigt.

Lielās atšķirības mājokļu kreditēšanas aktivitātē atspoguļo plašāku finanšu pakalpojumu pieejamības pasliktināšanos Latvijas reģionos. Mazinoties skaidrās naudas izmantošanai un notiekot plašākai pakalpojumu digitalizācijai, Latvijā ir būtiski sarucis banku klātienes apkalpošanas centru skaits. Lai gan tā ir tendence, kas vērojama arī citviet eirozonā, procentuāli nozīmīgākais samazinājums noticis tieši Latvijā.

11. attēls. Kredītiestāžu filiāļu skaits uz 100 000 pilngadīgiem iedzīvotājiem (2014–2022; pārmaiņas; %)

Avots: SVF.

* Informācija par Beļģiju pieejama par 2021. gadu.

Klātienes pakalpojumu pieejamības samazināšanās nav bez blaknēm, t. sk. kreditēšanas kontekstā – jaunu kredītaistību uzņemšanās prasa rūpīgu situācijas izvērtējumu un nereti arī individuālus risinājumus. Īpaši tas ir attiecināms uz mazajiem un vidējiem uzņēmumiem. Bankām samazinot savu klātienes pārstāvību,

spēja izprast tuvējo uzņēmumu plānus un vajadzības samazinās. Tas atspoguļojas arī zemākā kredītu pieejamībā. Liecības par to sniegusi [Zviedrijas centrālā banka](#), norādot, ka pašvaldībās, kuras klātienē apkalpošanas centru skaita samazināšana skāra visvairāk, ir vērojams būtisks kredītu apjoma sarukums un vājāka ekonomiskā aktivitāte.

Samazinoties banku klātienē apkalpošanas vietu skaitam, tajās piedāvāto pakalpojumu klāstam un darba laikam, arvien lielāku nozīmi finanšu pakalpojumu sniegšanā iegūst banku nodrošinātie attālināto pakalpojumu sniegšanas risinājumi. Šādas pārmaiņas pozitīvi novērtē un tām ļoti spēj piemēroties iedzīvotāji, kuriem ir pietiekamas digitālās prasmes un vēlme izmantot attālināto pakalpojumu sniegtās priekšrocības. Tomēr digitālā transformācija kopumā nav sasniegusi tādu attīstības stadiju, lai būtu iespējama pilnīga pāreja uz attālinātiem risinājumiem, un pieaug finansiālās atstumtības risks atsevišķām sabiedrības grupām (sk. arī OECD 2024. gada aprīļa [ekonomikas pārskatu](#)).

Veicinot finanšu pakalpojumu pieejamību Latvijas reģionos un finansiālo iekļautību, ir nepieciešama līdzsvarota pieeja, kas paredz gan attālināto, gan klātienē finanšu pakalpojumu sniegšanas veidu turpmāku līdzāspastāvēšanu. Risinot šo problemātiku, Latvijas Banka 2024. gadā izstrādāja normatīvā regulējuma ietvaru, kas nosaka bankām prasības klātienē pakalpojumu nodrošināšanai, paredzot gan vispārējus finanšu pakalpojumu sniegšanas nosacījumus, kuru noteikšanas nolūks ir veicināt finanšu pakalpojumu sniegšanu klientam draudzīgā veidā, gan obligātos klātienē pakalpojumus un to sniegšanas prasības, kas nozīmīgajām bankām jānodrošina saviem klientiem, gan arī prasības skaidrās naudas pieejamībai (bankomātu tīklam).

Prasības attiecībā uz skaidrās naudas pieejamību bankām jāsāk pildīt ar 2025. gadu, attiecībā uz pārējiem finanšu pakalpojumiem – ar 2026. gadu, un 2025. gadā notiks šā ietvara ieviešana.

Stājoties spēkā jaunajam regulējumam, tiks nodrošināta lielāka banku klātbūtne reģionos. Tā mērķis ir sekmēt ekonomisko attīstību visā Latvijā, kā arī finanšu pakalpojumu sniegšanu tādā formā, kādā Latvijas uzņēmēji un iedzīvotāji tos vēlas saņemt. Lai arī nenotiks atgriešanās pagātnē, kad gandrīz katrā pilsētā piecas dienas nedēļā darbojās kādas bankas filiāle, jo daudzi iedzīvotāji lieto finanšu pakalpojumus digitāli un savus paradumus nemainīs, tiks meklēti racionāli un elastīgi risinājumi, lai uzlabotu banku klātbūtni reģionos.

Ilze Posuma

Latvijas Bankas padomes locekle

Darbības jomas

Finanšu stabilitāte un makrouzraudzības politika

Viens no Latvijas Bankas uzdevumiem ir [veicināt](#) Latvijas finanšu sistēmas stabilitāti.

- Latvijas Banka 2024. un 2025. gadā vada Ziemeļvalstu un Baltijas valstu Makrouzraudzības foruma prezidentūru, kur finanšu stabilitātes un makrouzraudzības politikas jomā sadarbojas reģiona centrālās bankas un uzraudzības iestādes.
- Sadarbībā ar Finanšu ministriju un starptautiskajām un kaimiņvalstu atbildīgajām iestādēm tika izveidots un 2024. gada septembrī īstenots Ziemeļvalstu un Baltijas valstu kopīgs [krīzes simulācijas vingrinājums](#).
- Pārskata gadā Latvijas Banka attīstīja sabiedrībai aktuālus analītiskos virzienus, nozīmīgu uzmanību pievēršot kreditēšanai un ar to saistītiem faktoriem.
- Latvijas Banka sniedza valdībai konsultācijas un aprēķinus Solidaritātes iemaksas likuma projekta izstrādē par banku "virspelnas nodokli".
- Latvijas Banka sagatavoja tās pārskatītā makrouzraudzības politikas ietvara projektu un izstrādāja pilnveides risinājumus analītiskajam ietvaram, kas tiek izmantots cikliskā riska novērtējumam un pretcikliskās kapitāla rezerves (*countercyclical capital buffer; CCyB*) noteikšanai.

Finanšu stabilitātes novērtējums⁸

Sistēmiskie riski⁹:

- ilgstoši vāja ekonomiskā aktivitāte un stingri finanšu nosacījumi, kas var ietekmēt banku klientus un aktīvu kvalitāti, kā arī ierobežot tautsaimniecības izaugsmes atsākšanos;
- ilgstoši vāja investīciju vide un nepietiekams kredītēšanas atbalsts investīcijām;
- atkarība no norisēm un politikas mātes bankās un to mītnes zemēs;
- kiberuzbrukumi un citi liela mēroga negaidīti traucējumi finanšu starpniecībā, t. sk. ģeopolitisko mērķu sasniegšanai veiktās aktivitātes.

Potenciālās sistēmiskās ievainojamības:

- ilgtnespējīga mājokļu tirgus attīstība, t. sk. vājas investīcijas mājokļu fonda atjaunošanā (novēlotas investīcijas paaugstinās to izmaksas un palielinās finansēšanas cikliskumu, tādējādi apdraudot finanšu stabilitāti);
- ar klimata pārmaiņām saistītie un citi dabas riski, t. sk. bioloģiskās daudzveidības zudums (līdz ar pieaugošajām klimata un tautsaimniecībai pieejamo resursu pārmaiņām palielināsies nepieciešamie ieguldījumi piemērošanās un klimata ietekmes mazināšanas pasākumos, kā arī daļa no līdzšinējām saimnieciskajām darbībām var vairs nebūt dzīvotspējīgas, tādējādi apdraudot finanšu stabilitāti).

Makrouzraudzības politika

2024. gadā tika sagatavots Latvijas Bankas pārskatītā makrouzraudzības politikas ietvara projekts un izstrādāti pilnveides risinājumi analītiskajam ietvaram, kas tiek izmantots cikliskā riska novērtējumam un CCyB noteikšanai.

Latvijas Banka katru ceturksni veica ciklisko risku un CCyB normas atbilstības novērtējumus. Atbilstoši cikliskā riska novērtējumam CCyB cikliskā komponente tika saglabāta nulles līmenī. Vienlaikus pozitīvās neitrālās CCyB pieejas ieviešanas ietvaros, sākot ar 2024. gada 18. decembri, bankām ir saistošs Latvijas Bankas 2023. gada 18. decembrī pieņemtais lēmums par 0.5 % CCyB kapitāla rezerves līmeni.

2024. gadā Latvijas Banka veica arī gadskārtējo novērtējumu par citu sistēmiski nozīmīgo iestāžu (*other systemically important institutions* (O-SII)) identificēšanu un tām piemērojamām O-SII kapitāla rezervēm. Atbilstoši novērtējumam divām O-SII, samazinoties to relatīvajai nozīmei salīdzinājumā ar pārējām O-SII, O-SII kapitāla rezerves tika samazinātas.

⁸ Sk. [FSP_2024_LV.pdf](#).

⁹ Sistēmisks risks ir tāds finanšu sistēmas darbības traucējumu risks, kam var būt būtiska negatīva ietekme uz visas finanšu sistēmas funkciju nodrošināšanu kopumā un reālo tautsaimniecību (tuvākā gada laikā).

Sadarbība ar valsts un starptautiskajām institūcijām finanšu stabilitātes jomā

Latvijas Banka pārskata gadā padziļināti iesaistījās Solidaritātes iemaksas likuma projekta izstrādē, sniedzot atbildīgajām ministrijām un Saeimai nepieciešamās konsultācijas, tostarp sniedza:

- viedokli par efektīvākajiem iemaksas kalibrēšanas veidiem;
- padziļinātu detalizētos datos balstītu analīzi par iespējamo solidaritātes iemaksas ietekmi uz kredītiestāžu peļņitspēju.

2024. gadā notikušajā Makrouzraudzības padomes sēdē Latvijas Bankas un Finanšu ministrijas vadība diskutēja par svarīgākajiem sistēmiska līmeņa riskiem finanšu stabilitātei, kā arī aktualitātēm makrouzraudzības politikā.

Elmārs Zakulis

Finanšu stabilitātes un
makrouzraudzības politikas
pārvaldes vadītājs

Procentu likmēm atkāpjoties no iepriekš sasniegtajiem rekordi, 2024. gadā savā veidā noslēdzās nopietns stresa tests visiem aizņēmējiem. Šobrīd var uzskatīt, ka konkrētais stresa scenārijs Latvijā sekmīgi pārvarēts.

Organizējot daudzus šai tematikai veltītus starptautiskus pasākumus, vadot iniciatīvas finanšu stabilitātes pārdomātai stiprināšanai un aktīvi daloties ar Eiropas kolēģiem pieredzē, pārskata gadā Latvija zināmā mērā bija reģiona centrs makrouzraudzības politikas jomā.

Ar šīm norisēm cieši saistītajos finanšu sektora nodokļu jautājumos Latvijas Banka turpināja aktīvi konsultēt valdību, Saeimu un citas institūcijas, palīdzot rast un īstenot Latvijas sabiedrības kopīgajām interesēm labākos risinājumus.

Turpinājās cieša sadarbība ar Latvijas Republikas valsts institūcijām valsts fondēto pensiju shēmas pilnveidei, lai vairotu tās aktīvu atdevi ilgtermiņā un ienākumu aizstājamību pensionējoties. Latvijas Banka sadarbojās arī ar atbildīgajām ministrijām, izstrādājot likumprojektu, ar kuru paredzēts pārskatīt maksājumu par valsts fondēto pensiju shēmas pārvaldīšanu maksimālos ierobežojumus, tostarp lielākā mērā novirzīt aktīvu pārvaldīšanā apjomradītos ietaupījumus valsts fondēto pensiju shēmas dalībniekiem.

Latvijas Banka sniedza viedokli Satversmes tiesai par grozījumiem Patērētāju tiesību aizsardzības likumā, par atbalstu hipotekārā kredīta ņēmējiem, kā arī uzņēmumu ienākuma nodokļa pārmaiņām, par būtiskajām atšķirībām starp kredītiestāžu un patērētāju kredītešanas pakalpojumu sniedzēju darbības nodrošināšanā izmantotajiem finansējuma veidiem un par apstākļiem, kas atšķir kredītiestāžu komercdarbības modeli no citiem kredītešanas pakalpojumu jomā īstenotajiem komercdarbības modeļiem.

Ņemot vērā Ziemeļvalstu un Baltijas valstu ciešās tautsaimniecību, finanšu nozaru un ģeogrāfiskās saiknes, arī 2024. gadā Latvijas Banka aktīvi iesaistījās Ziemeļvalstu un Baltijas valstu sadarbības forumos finanšu stabilitātes jomā. Latvijas Bankas prezidents vadīja Ziemeļvalstu un Baltijas valstu Makrouzraudzības forumu (NBMF), kurā finanšu stabilitātes un makrouzraudzības politikas jomā vadības līmenī sadarbojas attiecīgo valstu centrālās bankas un uzraudzības iestādes.

NBMF ietvaros Latvijas Banka kopā ar Lietuvas centrālo banku turpināja vadīt arī ekspertu apakšplūsmu uz aizņēmējiem vērstajiem rādītājiem (visatpazīstamākais no tiem ir DSTI rādītājs (*debt service to income ratio*), bet kopumā tie starptautiski pazīstami kā *borrower-based measures* jeb BBM) maksātnespējas risku prevencijai. Ņemot vērā, cik šie rādītāji izrādījušies efektīvi, ierobežojot aizņēmēju maksātnespējas riskus aizvadīto gadu augstās inflācijas un strauja procentu likmju pieauguma apstākļos, galvenie plūsmā aplūkoti temati ir šo instrumentu kalibrācija, ietekmes novērtēšana un efektīvākā piemērošanas prakse.

Latvijas Bankas eksperti regulāri piedalās NBMF apakšplūsmā par kapitāla rezervju instrumentiem. Šajā apakšplūsmā notiek pieredzes apmaiņa par kapitāla rezervju kalibrācijas pieejām, ietekmes izvērtējumiem, kā arī piemērošanas praksi dažādās valstīs.

Latvijas Banka pārskata gadā sniedza ieguldījumu eirozonas sistēmisko risku finanšu stabilitātes novērtējumā un makrouzraudzības politikas novērtējumā, piedaloties Finanšu stabilitātes komitejas (to veido ECB un banku savienības valstu centrālo banku un uzraudzības iestāžu pārstāvji) un tās apakšgrupu darbā. Latvijas Banka arī līdzdarbojās ESRK Konsultatīvajā speciālistu komitejā un tās darba grupās – politikas un analīzes dokumentu izstrādē un viedokļa formulēšanā ES līmenī.

Kopā ar ECB un ESRK Latvijas Banka Rīgā organizēja pētniecības semināru par augsto procentu likmju ietekmi uz finanšu stabilitāti, kurā tika prezentēti astoņi pētījumi par dažādiem augsto procentu likmju ietekmes aspektiem. Seminārā klātienē un attālināti piedalījās vairāk nekā 100 dalībnieku no ECB, ESRK, EVTI, EBI, SVF, Latvijas Bankas un citām ES centrālajām bankām un uzraudzības iestādēm, kā arī dalībnieki no akadēmiskajām aprindām.

Latvijas Banka 2024. gadā rotācijas kārtībā Latvijā rīkoja gadskārtējo Ziemeļvalstu un Baltijas valstu centrālo banku finanšu stabilitātes ekspertu un pētnieku semināru, kurā dalībnieki apmainījās ar aktuālākajām pētījumu gūtajām atziņām finanšu stabilitātes jomā.

Latvijas Banka turpināja piedalīties Ziemeļvalstu un Baltijas valstu Stabilitātes grupas¹⁰ (NBSG) apakšplūsmā par informācijas apmaiņas juridiskajiem šķēršļiem starp finanšu krīzes novēršanā iesaistītajām funkcijām un iestādēm Ziemeļvalstīs un Baltijas valstīs, kā arī ECB.

Latvijas Banka 2024. gadā aktīvi piedalījās Ziemeļvalstu un Baltijas valstu finanšu krīzes simulācijas vingrinājuma scenārija veidošanā. Tā mērķis bija pārbaudīt iestāžu krīzes pārvarēšanas kompetenci un spēju pieņemt saskaņotus lēmumus vidē ar augstu nenoteiktības līmeni un ierobežota laika apstākļos, lai uzlabotu valstu gatavību finanšu krīzēm, veicinātu pēc iespējas efektīvākus rīcības plānus un stiprinātu finanšu sistēmas stabilitāti ilgtermiņā. Vingrinājums tika veikts septembrī, un tajā tiešsaistē piedalījās gandrīz 450 dalībnieku no Latvijas, Dānijas, Igaunijas, Somijas, Islandes, Lietuvas, Norvēģijas un Zviedrijas centrālajām bankām, uzraudzības un noregulējuma iestādēm un finanšu ministrijām, kā arī ES iestādēm – EK, ECB, VNV un EBI. Krīzes simulācijas pasākumu novēroja arī SVF.

¹⁰ Ziemeļvalstu un Baltijas valstu centrālo banku, uzraudzības un noregulējuma iestāžu un finanšu ministriju sadarbības grupa pārrobežu krīžu koordinācijai, informācijas apmaiņai un tās sagatavošanai.

2024. gadā Latvijas Banka dalījās pieredzē par makrouzraudzības politikas ilgtspējas faktoru iekļaušanu Latvijas DSTI un DTI (*debt to income*) rādītājos, prezentējot savu praktisko pieredzi gan SVF Vīnes institūta organizētajās starptautiskajās mācībās, gan divpusējās diskusijās ar citu centrālo banku kolēģiem.

Latvijas Banka piedalījās ECB darba grupā ar savu pieredzi pozitīvās neitrālās CCyB pieejā un tās ziņojuma izstrādē par CCyB izmantošanu finanšu cikla agrīnā stadijā EEZ valstīs¹¹.

Turpinājās arī Latvijas Bankas aktīva iesaiste NGFS darbā, piedaloties īstermiņa klimata scenāriju izvērtēšanā.

Analītiskie pētījumi un publikācijas

2024. gadā Latvijas Banka turpināja veikt analīzi par ļoti plašu tēmu loku, kas saistīts ar finanšu stabilitāti un makrouzraudzības politiku. Nozīmīga uzmanība tika pievērsta kredītēšanai un to ietekmējošiem faktoriem – aizņēmēju kredībspējai, procentu likmju pārmaiņu dinamikai, [mājokļu pieejamībai](#) un to [kredītēšanai](#), t. sk. [saistībā ar energoefektivitāti](#).

Apvienojot dažādus datu avotus, tika izveidots kredītņēmēju ievainojamības analīzes ietvars no Valsts ieņēmumu dienesta datiem, kā arī analizēta uzņēmumu ienākuma nodokļa reformas ietekme, balstoties uz uzņēmumu finansiālās darbības rādītājiem.

Latvijas Banka turpināja makroekonomisko kredītriska stresa testu metodoloģijas pilnveidošanu, izmantojot [GaR modeli stresa testu scenāriju veidošanai](#), kas atļauj veidot scenārijus ar iepriekš noteiktu varbūtību, kā arī atbrīvo no nepieciešamības identificēt konkrētus šokus, kas varētu izraisīt attiecīgo IKP attīstību. Tika attīstīta kredītiestāžu peļņas prognozes kā risku absorbējoša faktora iekļaušana stresa testu metodoloģijā, papildinot to ar Solidaritātes iemaksas likuma iespējamo ietekmi.

2024. gadā Latvijas Banka turpināja analizēt un publicēt arī citas finanšu stabilitātei nozīmīgas aktualitātes – mašīnmācīšanās rīku izmantošanu gan [Baltijas biržas emitentu paziņojumu novērtēšanā](#) un to [ietekmes uz akciju cenu noteikšanā](#), gan [banku klientu pārrobežu maksājumu anomāliju noteikšanā](#). Tika aplūkotas arī [kriptoaktīvu attīstības aktualitātes](#). Papildus tika novērtēta [kredītiestāžu peļņit spēja](#).

¹¹ Apvienotais ECB/ESRK ziņojums par CCyB piemērošanu noturības veidošanai finanšu cikla agrīnā stadijā.

Finanšu nozares uzraudzība

Licencēšanas aktualitātes

2024. gads Latvijas finanšu nozarē iezīmējās ar nozīmīgu notikumu, jo pēc ilga pārtraukuma tika izsniegta jauna kredītiestādes licence – 2024. gada 21. maijā to ieguva AS INDEXO Banka. Jauna tirgus dalībnieka ienākšana kredītiestāžu sektorā veicinās konkurenci un inovācijas un piedāvās patērētājiem plašākas finanšu pakalpojumu izvēles iespējas. Savukārt, turpinot pārmaiņas, pēc Signet Bank AS pabeigtā akciju sabiedrības "LPB Bank" iegādes darījuma akciju sabiedrība "LPB Bank" 2024. gada 19. aprīlī oficiāli mainīja savu nosaukumu pret AS Magnetiq Bank.

Pārmaiņas skāra arī kooperatīvo krājaizdevu sabiedrību sektoru. 2024. gadā Latvijas Banka anulēja vairāku krājaizdevu sabiedrību licences. Pūņu Kooperatīvās krājaizdevu sabiedrības licence tika anulēta, jo Latvijas Banka tās darbībā bija konstatējusi būtiskus pārkāpumus. Ņemot vērā sabiedrību pieņemto lēmumu par krājaizdevu sabiedrības darbības izbeigšanu, licence tika anulēta kooperatīvajai krājaizdevu sabiedrībai "ŠĶILBĒNI", Lielvārdes Kooperatīvajai krājaizdevu sabiedrībai un Veselavas kooperatīvajai krājaizdevu sabiedrībai.

Apdrošināšanas sektorā Latvijas Banka 2024. gadā reģistrēja trīs apdrošināšanas brokeru sabiedrības: SIA "PROVECTUS", Agento SIA un SIA "Partner Broker". Savukārt anulētas tika septiņu šādu apdrošināšanas brokeru sabiedrību darbības reģistrācijas: SIA "JVC Risk management & Insurance", SIA ""FORTS" servisa grupa", sabiedrības ar ierobežotu atbildību "Sanfreim", sabiedrības ar ierobežotu atbildību "MAI Insurance brokers", sabiedrības ar ierobežotu atbildību "BALTIJAS MĀRKETINGA KOMPĀNIJA", UNIBROKKER SIA un sabiedrības ar ierobežotu atbildību "LATEKO APDROŠINĀŠANAS BROKERS". Vairākumā gadījumu apdrošināšanas brokeri paši bija pieņēmuši lēmumu par ieraksta Latvijas Bankas uzturētajā apdrošināšanas un pārāpdrošināšanas brokeru reģistrā anulēšanu, jo vairs nenodarbojās ar apdrošināšanas izplatīšanu. Vienā gadījumā notika apdrošināšanas brokeru sabiedrības reorganizācija, apvienojot to ar citu apdrošināšanas brokeru sabiedrību, un vienā gadījumā notika portfeļa nodošana citam apdrošināšanas brokerim.

Maksājumu pakalpojumu jomā Latvijas Banka 2024. gadā izsniedza divas jaunas elektroniskās naudas iestādes licences – tās saņēma SIA "Paytegra", kas nodrošina plaša spektra ēdināšanas un abonēšanas pakalpojumu apmaksu skolām visā Latvijā, un TigSiPay SIA, kas piedāvā maksājumu konta atvēršanu, ieskaitot iespēju izņemt skaidro naudu no maksājumu konta un izmantot šo kontu maksājumu veikšanai, tostarp tiešā debeta maksājumu un maksājumu ar karti veikšanai.

Ieguldījumu pakalpojumu jomā pārskata gadā tirgū ienāca jauna ieguldījumu brokeru sabiedrība – licenci saņēma Boku Securities SIA.

Pēc sabiedrības lūguma Latvijas Banka 2024. gadā anulēja ieguldījumu pārvaldes akciju sabiedrībai "INVL Asset Management" izsniegto licenci alternatīvo ieguldījumu fondu pārvaldes pakalpojumu sniegšanai, jo sabiedrība nesniedza licencē noteiktos pakalpojumus, tās pārvaldē nebija alternatīvo ieguldījumu fondu un tā nākotnē neplānoja darbību šajā segmentā. Vienlaikus šī sabiedrība aizvien saglabā licenci ieguldījumu pārvaldes pakalpojumu sniegšanai. Savukārt reģistrācija pēc sabiedrību lūguma tika anulēta trim alternatīvo fondu pārvaldniekiem – sabiedrībai ar ierobežotu atbildību "Alfa Asset Management AIFP", SIA BaltCap AIFP un SIA AIFP Imprimatur Capital Fund Management –, jo tie bija nolēmuši neturpināt darbību šajā jomā.

Kolektīvās finansēšanas pakalpojumu sniedzēju sektorā Latvijas Banka 2024. gadā izsniedza vienu darbības atļauju – to saņēma SIA "LANDE Platform". Līdz ar to pārskata gada beigās Latvijā darbojās trīs kolektīvās finansēšanas pakalpojumu sniedzēji.

Mikrouzraudzība un darbības atbilstības uzraudzība

Kredītiestāžu sektora prudenciālā uzraudzība

Latvijā 2024. gada beigās darbojās:

- 10 kredītiestādes, t. sk. 1 jaundibināta kredītiestāde;
- 4 citās dalībvalstīs reģistrētu kredītiestāžu filiāles;
- 25 kooperatīvās krājaizdevu sabiedrības.

12. attēls. Kredītiestāžu un kooperatīvo krājaizdevu sabiedrību aktīvi (2024. gada beigās; milj. eiro)

Kredītiestāžu uzraudzības prioritātes

2024. gadā atbilstoši Latvijas Bankas uzraudzības prioritātēm un fokusa virzieniem kredītiestāžu prudenciālās uzraudzības uzmanības centrā bija:

laba pārvaldība, t. sk. iekšējās kontroles funkciju darbības efektivitāte, vadības funkcija un tās efektivitāte, kā arī risku, tostarp IKT risku, pārvaldīšanas kvalitāte;

biznesa modeļa ilgtspēja pārejas ekonomikā, t. sk. ilgtspējas risku pārvaldība, digitalizācija un inovācijas;

operacionālā un finanšu noturība, t. sk. risku ietekme uz aktīvu kvalitāti un peļņitspēju, stratēģisko dokumentu kvalitāte, IKT drošības pārvaldība un darbības noturība, kā arī ārpakalpojumu pārvaldība.

Nosakot uzraudzības prioritātes un fokusa virzienus, kā arī plānojot uzraudzības aktivitātes, Latvijas Banka ņēma vērā aizvien pastāvošo nenoteiktību, kas ir saistīta ar ģeopolitiskās un makroekonomiskās situācijas ietekmi. Tāpat uzraugu uzmanības lokā bija kredītiestāžu gatavība jauniem riskiem – ilgtspējas, digitalizācijas, mākslīgā intelekta u. c. jomās.

2024. gada laikā Kredītiestāžu uzraudzības pārvalde īstenoja 15 horizontālās neklātienas aktivitātes – pārbaudes un aptaujas, kā arī vairākas atsekošanas jeb *follow-up* aktivitātes. Nozīmīgākās no tām bija:

kredītiestāžu risku ziņojumu kvalitātes pārbaude – visaptverošie risku ziņojumi ir būtisks informācijas avots kvalitatīvu, savlaicīgu un tālredzīgu kredītiestāžu vadības lēmumu pieņemšanai, kas savukārt nodrošina labu pārvaldību un veicina kredītiestādes drošu darbību ilgtermiņā. Pārbaudes ietvaros tika identificēti labās prakses piemēri un uzlabojamie aspekti, kā arī formulētas uzrauga gaidas, kuras tiks publicētas Latvijas Bankas tīmekļvietnē¹²;

pārbaude par atbilstību procentu likmju riska netirdzniecības portfeli (IRRBB) pārvaldības jaunajiem noteikumiem – tā tika īstenota, balstoties uz kredītiestāžu pašvērtējumiem. Pārbaudē tika identificētas neatbilstības, kuras atsevišķām kredītiestādēm jānovērš;

pārbaude par iekšējā audita plānu kvalitāti – šī aktivitāte bija turpinājums dialogam par iekšējā audita funkcijas kvalitāti, šoreiz fokusējoties uz iekšējā audita plāniem. Tipveida trūkumus Latvijas Banka neidentificēja, tāpēc komunikācija par pārbaudes rezultātiem notika ar individuālām kredītiestādēm;

ikceturkšņa fokuss uz kredītiestāžu segmenta darbības rezultātiem un risku lieluma izmaiņām, īpašu uzmanību pievēršot procentu likmju izmaiņu ietekmei, kā arī aktīvu kvalitātes izmaiņām;

ar ilgtspējas jomu saistītās aktivitātes – Latvijas Banka izstrādāja kredītiestādēm pašnovērtējuma anketu, lai novērtētu progresu ilgtspējas jautājumu integrēšanā kredītiestādes darbībā un atbilstību uzrauga gaidām ilgtspējas jomā. Secinājumus un atsevišķus individuālus ieteikumus Latvijas Banka pārrunāja ar kredītiestāžu valdes locekļiem fokusētu dialogu laikā.

Uzraudzības pārbaudes un novērtēšanas process

2024. gadā tika veiksmīgi īstenots ikgadējais uzraudzības pārbaudes un novērtēšanas process (UPNP). Tā ietvaros Kredītiestāžu uzraudzības pārvalde veica vispusīgu risku novērtējumu. Uzraugi turpināja pilnveidot proporcionalitātes pieejas piemērošanu, lai ikgadējā risku novērtējumā vairāk fokusētos uz katras individuālās kredītiestādes specifiskajiem izaicinājumiem un riskantākajām jomām.

¹² Latvijas Bankas veikto pārbaūžu rezultātu apkopojumus un labās prakses piemērus sīkāk sk. [Pārbaūžu rezultāti un labā prakse](#) | Latvijas Banka.

Pārskata gada UPNP Latvijas Banka īpašu uzmanību pievērša kredītiestāžu:

- pārvaldības kvalitātei un iekšējās kontroles sistēmas noturībai, t. sk. organizatoriskās struktūras atbilstībai, iekšējā audita funkcijas kvalitātei, kā arī ilgtspējas risku integrācijai kopējā risku pārvaldības ietvarā;
- kredītriskam (gan valsts riska, gan individuālo portfeļu kontekstā) un tā pārvaldībai, t. sk. iekšējā audita darbam kredītriska jomā;
- IKT riska pārvaldībai un NILLTPF un sankciju risku pārvaldībai.

Risku novērtējuma rezultāti kopumā liecina par kredītiestāžu darbības stabilitāti un noturību pret potenciāliem satricinājumiem: kredītiestāžu kapitāla un likviditātes rādītāji ir nemainīgi stabili. Tajā pašā laikā izaicinājumus kredītiestādēm turpina radīt ārējās vides faktori – ģeopolitiskie riski, makroekonomiskā nenoteiktība, kā arī regulējuma izmaiņas, piemēram, [Digitālās darbības noturības regulas](#) (DORA) un [Kriptoaktīvu pakalpojumu regulas](#) (MiCA) regulējuma ieviešana, ilgtspējas jomas regulējums.

Latvijas Banka septiņām kredītiestādēm (arī kredītiestādēm, kuras ir tiešā ECB Vienotā uzraudzības mehānisma (VUM) uzraudzībā) noteica:

- jaunas kvantitatīvās prasības:
 - o pašu kapitāla prasības to darbībai piemītošo un varbūtējo risku segšanai;
 - o ieteicamās kapitāla rezerves prasības (P2G);
- kvalitatīvās prasības un rekomendācijas.

Kopējo UPNP vērtējumu nosaka skalā no "1" līdz "4", un kredītiestādēm Latvijā 2024. gadā bija spēkā šādi risku vērtējumi (t. sk. kredītiestādēm, kuras ir tiešā ECB VUM uzraudzībā):

13. attēls. Risku vērtējums 2024. gada UPNP ietvaros

Kredītiestādēm UPNP ietvaros izvirzīto kvalitatīvo prasību un rekomendāciju iedalījums pēc riskiem un jomām ir šāds:

Risks/joma	Prasības (skaits)	Rekomendācijas (skaits)
Biznesa modelis		3
Iekšējā pārvaldība	2	4
Kredītrisks		7
NILLTPF riski		1
IKT riski	2	1
Likviditātes risks		1
Ilgspējas riski		1

Šīs prasības un rekomendācijas ir vērstas uz to, lai sekmētu pilnīgāku atbilstību Latvijas un ES normatīvo aktu prasībām, pilnveidotu atsevišķu kredītiestāžu risku pārvaldības procesus, kā arī turpmāk veicinātu kredītiestāžu darbības noturību un stabilitāti ilgtermiņā.

Vienotais uzraudzības mehānisms

Latvijas Banka 2024. gadā turpināja aktīvu dalību ECB VUM, nodrošinot uz risku balstītu pieeju kredītiestāžu uzraudzībā, kas vērsta uz stabilitātes un noturības stiprināšanu. Sadarbībā ar ECB Latvijas Banka īstenoja gan nozīmīgo, gan mazāk nozīmīgo kredītiestāžu uzraudzību, pievēršot īpašu uzmanību kredītiestāžu iekšējās pārvaldības kvalitātei un spējai pielāgoties mainīgajai ekonomiskajai un ģeopolitiskajai videi.

ECB VUM ietvaros Latvijas Banka turpināja sniegt nozīmīgu atbalstu triju Latvijas lielāko kredītiestāžu – "Swedbank" AS, AS "SEB banka" un AS "Citadele banka" – pastāvīgajā uzraudzībā. Šīs kredītiestādes ir ECB tiešajā uzraudzībā kā nozīmīgas kredītiestādes, un to uzraudzību nodrošina kopējās uzraudzības komandas, kurās darbojas gan ECB, gan Latvijas Bankas uzraudzības eksperti.

Tāpat Latvijas Bankas eksperti turpināja aktīvu dalību ECB komitejās un darba grupās, sniedzot ieguldījumu ECB uzraudzības vienotās metodikas attīstībā un normatīvā regulējuma harmonizācijā Eiropas banku savienībā.

Latvijas Bankas pārstāvis ECB Uzraudzības valdē piedalījās lēmumu pieņemšanā par nozīmīgajām kredītiestādēm un uzraudzības metodiku eirozonā. Kopumā 2024. gadā ECB VUM pieņēma 2174 uzraudzības lēmumus. Tie bija par tādiem jautājumiem kā kredītiestāžu pašu kapitāla jautājumi, iekšējie modeļi, UPNP, būtiskas līdzdalības un amatpersonu piemērotības novērtēšana.

Līdzdalība ECB VUM uzraudzības kultūras projektā

ECB VUM 2024. gadā sāka aktīvu darbu pie VUM vienotā uzraudzības kultūras koncepta formulēšanas. Latvijas Banka atsaucās ECB aicinājumam iesaistīties šajā sarežģītajā, taču ļoti vērtīgajā aktivitātē. Tās ietvaros Latvijas Bankas pārstāvji ar ECB kolēģiem dalījās pieredzē, kas gūta FKTK un Latvijas Bankas integrācijas procesā un Latvijas Bankas vērtību projektā, kā arī praktiski atbalstīja ECB komandu tās aktivitātēs. Septembrī Latvijas Banka piedalījās ECB rīkotajā [uzraudzības kultūras konferencē](#), kur savu pieeju prezentēja arī pārējo VUM dalībvalstu uzraudzības iestādēm.

Ir ļoti būtiski stiprināt tādu uzraudzības kultūru, kurā netiek meklēti vainīgie. Tā ir kultūra, kurā darbinieki droši uzņemas atbildību, tādēļ ir svarīga uzticības un psiholoģiskās drošības veicināšana. Tas nenozīmē, ka par bezdarbību nav jāuzņemas atbildība. Uzraugi joprojām darbojas pēc augstākajiem profesionālajiem un ētikas standartiem, tajā pašā laikā gudri izmantojot ierobežotos resursus, lai pievērstos jomām, kurās pastāv augstāki riski (uz risku balstīta pieeja).

Santa Purgaile

Latvijas Bankas prezidenta vietniece

Apdrošināšanas uzraudzība

Latvijā 2024. gada beigās darbojās 17 apdrošinātāji:

- 2 dzīvības apdrošināšanas sabiedrības;
- 4 nedzīvības apdrošināšanas sabiedrības;
- 4 dalībvalstu dzīvības apdrošinātāju filiāles;
- 7 dalībvalstu nedzīvības apdrošinātāju filiāles.

Latvijas Bankas uzturētajā apdrošināšanas un pārapdrošināšanas brokeru reģistrā bija iekļauti 77 apdrošināšanas un pārapdrošināšanas brokeri, kas bija par 4 mazāk nekā 2023. gada beigās.

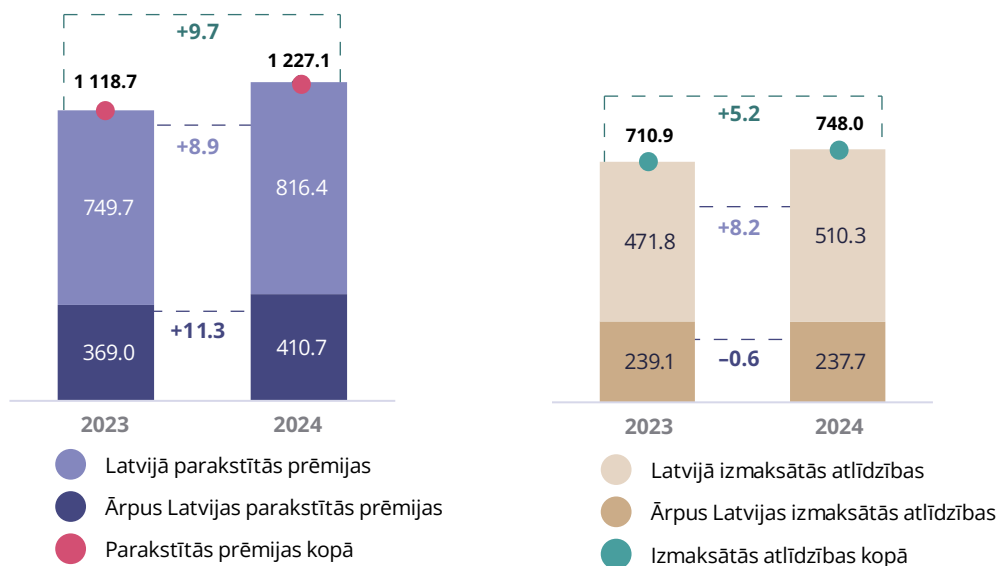
Apdrošināšanas tirgū 2024. gadā turpinājās prēmiju un izmaksāto atlīdzību apmēra pieaugums.

Apdrošināšanas sektorā 2024. gadā parakstītās prēmijas Latvijā salīdzinājumā ar 2023. gadu pieauga par 8.9 % un izmaksātās atlīdzības par 8.2 %. Inflācijas radītā ietekme uz apdrošināšanas pakalpojumiem 2024. gadā mazinājās, līdz ar to apdrošināšanas prēmiju un atlīdzību pieauguma temps bija mērenāks nekā iepriekšējos gados.

Latvijā reģistrēto sešu apdrošināšanas sabiedrību parakstīto prēmiju apmērs ārpus Latvijas – Lietuvā, Igaunijā, Polijā, Francijā un Itālijā – 2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu pieauga par 11.3 %. Tā kā atlīdzību apmērs faktiski saglabājās nemainīgs, apdrošināšanas sabiedrību darbības rādītāji uzlabojās.

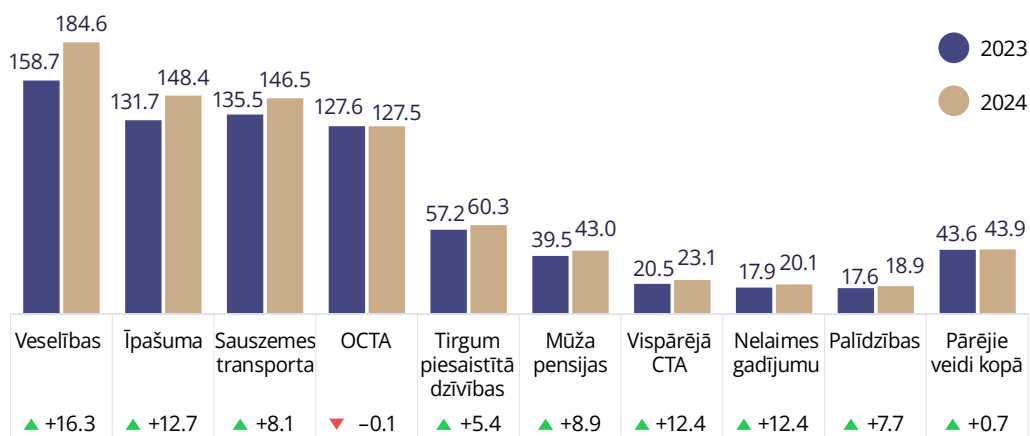
14. attēls. Apdrošinātāju bruto parakstītās prēmijas un izmaksātās atlīdzības

(apmērs; milj. eiro; gada pieaugums; %)

2024. gadā četri lielākie apdrošināšanas veidi – veselības, īpašuma, sauszemes transporta un OCTA apdrošināšana – veidoja 74 % no kopējā Latvijas apdrošināšanas tirgū parakstīto prēmiju apmēra.

15. attēls. Apdrošinātāju bruto parakstītās prēmijas Latvijā apdrošināšanas veidu dalījumā
(apmērs; milj. eiro; gada pieaugums; %)

Latvijā 2024. gadā visbūtiskāk pieauga:

Apdrošināšanas prēmijas:

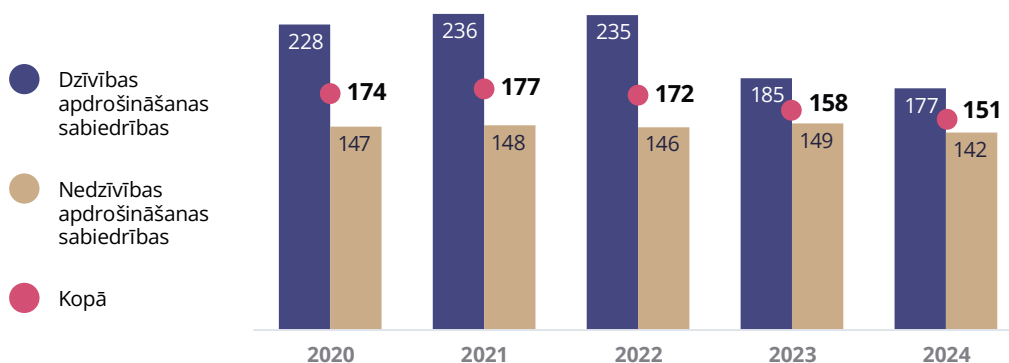
- veselības apdrošināšanā – par 16.3 %;
- dzīvības riska apdrošināšanā – par 14.2 %;
- īpašuma apdrošināšanā – par 12.7 %.

Izmaksātās atlīdzības:

- ceļojumu apdrošināšanā – par 18.0 %;
- OCTA apdrošināšanā – par 14.0 %;
- īpašuma apdrošināšanā – par 11.0 %.

Izmaksāto apdrošināšanas atlīdzību pieaugums 2024. gadā bija saistīts ne tikai ar inflācijas ietekmi, bet arī ar dabas katastrofu izraisīto apdrošināšanas gadījumu skaita pieaugumu.

16. attēls. Apdrošināšanas sabiedrību maksāspējas kapitāla prasības izpildes rādītājs (%)

Latvijā reģistrētās sešas apdrošināšanas sabiedrības 2024. gadā strādāja ar peļņu 59.4 milj. eiro apmērā. To maksāspējas kapitāla prasības izpildes rādītājs stabili saglabājās virs noteiktās minimālās prasības un 2024. gada beigās sasniedza 151 % (zemākā pieļaujamā rādītāja robeža ir 100 %).

Klimata pārmaiņas globālā mērogā ietekmē visas sabiedrības labklājību un tautsaimniecības izaugsmi. Klimata pārmaiņu radītie riski kļūst par nozīmīgu izaicinājumu arī apdrošināšanas sektoram. Biežākas un smagākas dabas katastrofas pēdējos gados rada spiedienu uz apdrošinātāju biznesa modeļu ilgtspēju.

Evija Dundure

Apdrošināšanas un pensiju uzraudzības pārvaldes vadītāja

Uzraudzības fokusā – klimata risku ietekmes novērtējums

Dabas katastrofu radītie zaudējumi pēdējos gados ir strauji pieauguši:

- 2023. gadā dabas katastrofu radīto zaudējumu segšanai izmaksātās apdrošināšanas atlīdzības visos apdrošināšanas veidos kopā sasniedza 23.8 milj. eiro;
- 2024. gadā tikai viena atsevišķa notikuma – jūlija vētras un lietavu – radīto zaudējumu rezultātā apdrošināšanas atlīdzībās tika izmaksāti aptuveni 24.8 milj. eiro.

Latvijas Banka 2024. gadā:

- apkopoja datus par dabas katastrofu rezultātā radīto zaudējumu un izmaksāto apdrošināšanas atlīdzību apmēru mājokļu apdrošināšanā, lai novērtētu ietekmi uz apdrošinātājiem un apdrošinājuma ņēmējiem;
- visaptverošā aptaujā noskaidroja Latvijas iedzīvotāju pieredzi un priekšstatus par mājokļu apdrošināšanu;
- novērtēja vairāku Latvijā darbojošos [apdrošinātāju īpašuma apdrošināšanas privātpersonām noteikumu pieklūstamību](#) no dažādiem vienkāršās valodas lietošanas aspektiem – arī to, vai apdrošināšanas noteikumi ir skaidri, formulēti vienkāršā un saprotamā valodā un apdrošinājuma ņēmējiem viegli uztverami;
- organizēja [diskusiju apdrošināšanas sektora ekspertiem](#), kuras laikā:
 - o iepazīstināja ar veikto pētījumu secinājumiem;
 - o apsprieda apdrošināšanas lomu dabas katastrofu radīto zaudējumu mazināšanā;
 - o identificēja saistībā ar 2024. gada vasaras vētras un lietusgāžu izraisītajiem plūdiem gūtās mācības;
 - o pārrunāja iespējamās sektora izaicinājumiem piemērotos risinājumus;
- sagatavoja priekšlikumus grozījumiem Apdrošināšanas līguma likumā un Apdrošināšanas un pārāpdrošināšanas izplatīšanas likumā, lai veicinātu apdrošinājuma ņēmēju izpratni par apdrošināšanas līgumu.

Dabas katastrofu radīto zaudējumu un apdrošināšanas atlīdzību statistiskā informācija, iedzīvotāju aptaujas rezultāti un diskusijās gūtie secinājumi ir nozīmīgi apdrošināšanas sektoram kopumā. Tie veicina sektora attīstību un uzlabo apdrošināšanas pakalpojumu kvalitāti iedzīvotājiem.

Klientiem sniegtās informācijas par apdrošināšanas pakalpojumu pieejamību, pārskatāmību un saprotamību ir noteicošais faktors klientu izpratnes par apdrošināšanas pakalpojumiem veicināšanai. Apdrošinātājiem ir jāpārskata dokumentos lietotā valoda, apdrošināšanas līguma noteikumus vienkāršojot un padarot apdrošinājuma ņēmējiem skaidrākus un saprotamākus. Sagatavoto Apdrošināšanas līguma likuma un Apdrošināšanas un pārāpdrošināšanas izplatīšanas likuma grozījumu apstiprināšana un piemērošana veicinās to, ka apdrošināšanas pakalpojumu iegādes laikā apdrošinājuma ņēmējiem tiks sniegta skaidrāka un saprotamāka informācija.

Klientiem sniegtās informācijas pilnīgums

Lai klienti saņemtu atbilstošu aizsardzību, apdrošinātājiem ir svarīgi veidot efektīvus produktu izstrādes, pārvaldības un uzraudzības procesus, kā arī stiprināt uzticēšanos, piedāvājot skaidru un saprotamu informāciju par apdrošināšanas produktiem un pakalpojuma sniedzēju.

Latvijas Banka 2024. gadā:

- veica apdrošinātāju reģistrēto apdrošināšanas papildpakalpojuma starpnieku darbības atbilstības [neklātienēs pārbaudi](#), lai pārlicinātos, cik rūpīgi un atbildīgi apdrošinātāji izvērtē potenciālos un jau reģistrētos apdrošināšanas papildpakalpojuma starpniekus un kādus kontroles pasākumus tie īsteno, lai pārbaudītu starpnieku darbības atbilstību Apdrošināšanas un pārāpdrošināšanas izplatīšanas likuma prasībām;
- piedalījās EAAPI koordinētā un ar [noslēpumainā klienta metodi](#) veiktā horizontālajā pārbaudē, kuras ietvaros tika novērtēts vairāku Eiropas valstu apdrošinātāju klientiem sniegtās informācijas apjoms un kvalitāte dzīvības apdrošināšanas ieguldījumu produktu konsultāciju posmā.

Apdrošinātāju reģistrēto apdrošināšanas papildpakalpojuma starpnieku darbības atbilstības pārbaudē tika atklātas vairākas neatbilstības apdrošinātāju uzturētajos reģistros. Tās liecināja par trūkumiem reģistrēšanas procesā un starpnieku darbības pārraudzībā. Identificētie trūkumi pēc pārbaudes tika novērsti. Latvijas Bankas sniegtie ieteikumi palīdzēs apdrošinātājiem labāk izprast būtiskus sadarbības ar apdrošināšanas papildpakalpojuma starpniekiem aspektus un uzlabot to darbības kontroli. Lai novērstu līdzīgus trūkumus nākotnē, efektīvākais risinājums būtu Latvijā vienota apdrošināšanas aģentu un apdrošināšanas papildpakalpojuma starpnieku reģistra izveide, padarot tā lietošanu ērtāku un saprotamāku arī apdrošinājuma ņēmējiem.

Normatīvie akti nosaka prasības par informācijas sniegšanu klientam pirms līguma noslēgšanas, kā arī paredz kārtību, kā jānoskaidro klienta prasības un vajadzības un jāvērtē apdrošināšanas ieguldījumu produkta piemērotība un atbilstība klientam. Dzīvības apdrošināšanas ieguldījumu produktu konsultāciju posmā veiktās pārbaudes atklāja jomas, kurās klientiem sniegtajā informācijā nepieciešami uzlabojumi. Latvijas Banka katru iesaistīto tirgus dalībnieku individuāli iepazīstināja ar izdarītajiem secinājumiem un sniedza ieteikumus šo aspektu pilnveidošanai.

Apdrošināšanas produktu atbilstība patērētāju vajadzībām

Apdrošinātājiem ir pienākums veidot uz klientu vajadzību apmierināšanu orientētus produktus un arī regulāri pārlicināties par produktu atbilstību mērķa tirgum un klienta vajadzībām un prasībām.

Latvijas Banka 2024. gadā turpināja apdrošinātāju piedāvāto uzkrājošās dzīvības apdrošināšanas produktu klientiem radītās vērtības novērtējumu:

- aktualizēja uzkrājošās dzīvības apdrošināšanas produktu novērtējumu, analizējot ieguldījumu darbības rezultātus un ar produktu saistīto klienta izmaksu izmaiņas iepriekšējā periodā;
- padziļināti izvērtēja apdrošinātājus, kuru produktos tika konstatēti paaugstināti riski, aplūkojot to īstenotos produktu izstrādes, pārvaldības un uzraudzības pasākumus un procesus.

Apdrošinātāji regulāri izvērtē un salīdzina ieguldījumu iespēju darbības rādītājus un pārskata klientiem sniegtos piedāvājumus. Ņemot vērā minēto, Latvijas Banka identificēja arī divas pozitīvas tendences:

- ieguldījumu ienesīgums klientiem ir uzlabojies;
- turpina samazināties kopējās klientu izmaksas.

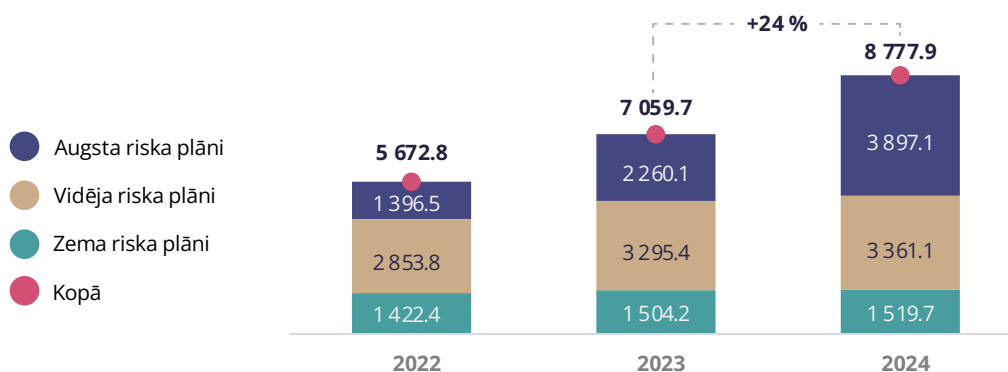
Arī 2025. gadā Latvijas Banka turpinās novērtēt apdrošināšanas produktu klientiem radīto vērtību, paplašinot analīzes tvērumu un iekļaujot tajā ceļojumu apdrošināšanas produktu piedāvājumu. Tiks izvērtēta šo produktu atbilstība klientu vajadzībām un interesēm, kā arī to izplatīšanas process.

Pensiju 2. līmeņa pārvaldītāju uzraudzība

2024. gadā Latvijas finanšu tirgū strādāja 8 valsts fondēto pensiju shēmas līdzekļu pārvaldītāji, kas pensiju 2. līmeņa dalībniekiem piedāvāja 33 dažādas riska pakāpes ieguldījumu plānus. Lielākā daļa – 17 – bija augsta riska ieguldījumu plāni, kuru ieguldījumu portfeļos kapitāla vērtspapīru īpatsvars bija līdz 75 % vai pat 100 %.

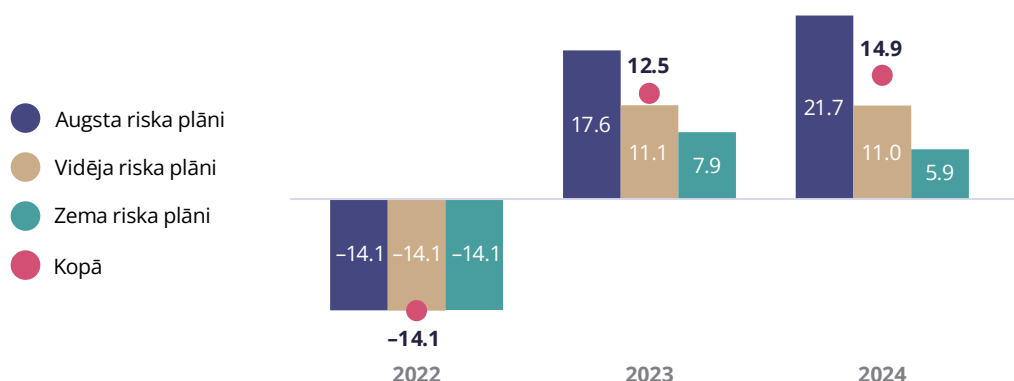
Valsts fondēto pensiju līdzekļu kopējais neto aktīvu apmērs 2024. gada laikā pieauga par 24 %. Straujo izaugsmi ietekmēja gan labvēlīgā makroekonomiskā vide un augošie finanšu tirgi, gan iedzīvotāju algu pieaugums un attiecīgi lielākas obligātās pensiju iemaksas.

17. attēls. Valsts fondēto pensiju shēmas neto aktīvu dinamika (milj. eiro)

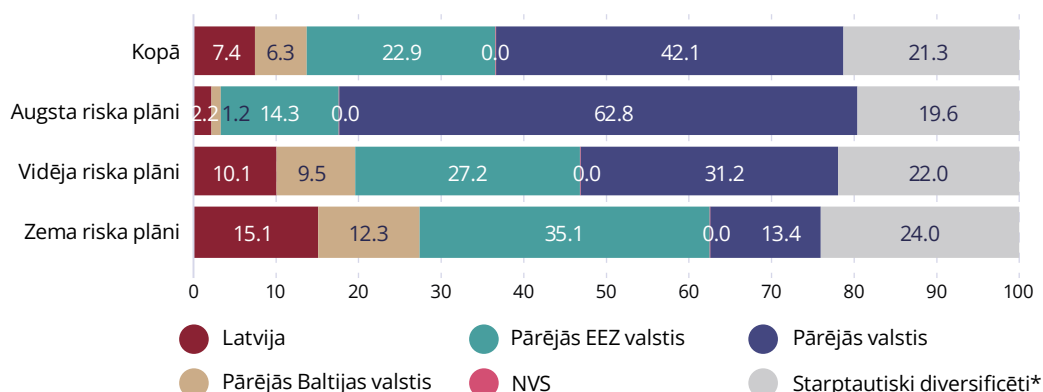
Kopējais ieguldījumu plānu ienesīgums 2024. gadā bija 14.9 %, t. sk. 21.7 % augsta riska plāniem, 11.0 % vidēja riska plāniem un 5.9 % zema riska plāniem. Sasniegtie rezultāti liecina par veiksmīgu līdzekļu pārvaldības stratēģiju, labvēlīgiem tirgus apstākļiem un pārdomātu ieguldījumu portfeli.

18. attēls. Valsts fondēto pensiju shēmas ieguldījumu plānu ienesīgums (%)

Augsta riska plānu ienesīguma līmenis ir skaidrojams ar 2024. gadā kopumā labvēlīgo akciju tirgu attīstību. Ieguldījumu pārvaldnieki, pielāgojot savas ieguldījumu stratēģijas, lielāku uzmanību pievērša reģioniem un sektoriem ar straujāku izaugsmi ārpus EEZ.

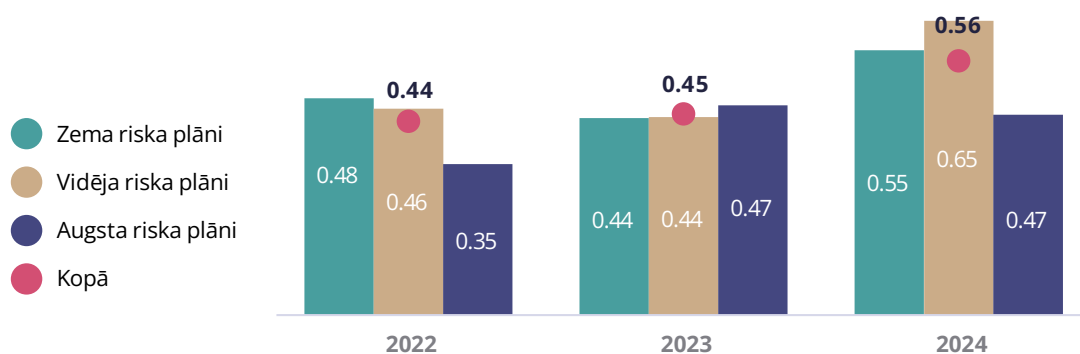
19. attēls. Ieguldījumu īpatsvars valstu dalījumā (2024. gada 31. decembrī; %)

* Ieguldījumu fondi, kuriem nav konkrēta ģeogrāfiskā fokusa un kuri ieguldījumus veic vairākos reģionos.

Nemot vērā augstos ienesīguma rādītājus, lielākā daļa plānu rezultātu pārsniedza virspēļas sliekšni un tie saņēma no ieguldījumu rezultātiem atkarīgo mainīgo komisijas maksu. Tas ir iemesls, kāpēc 2024. gada kopējie plānu pārvaldīšanas izdevumi bija lielāki nekā 2023. gadā un sasniedza 0.56 % no aktīviem.

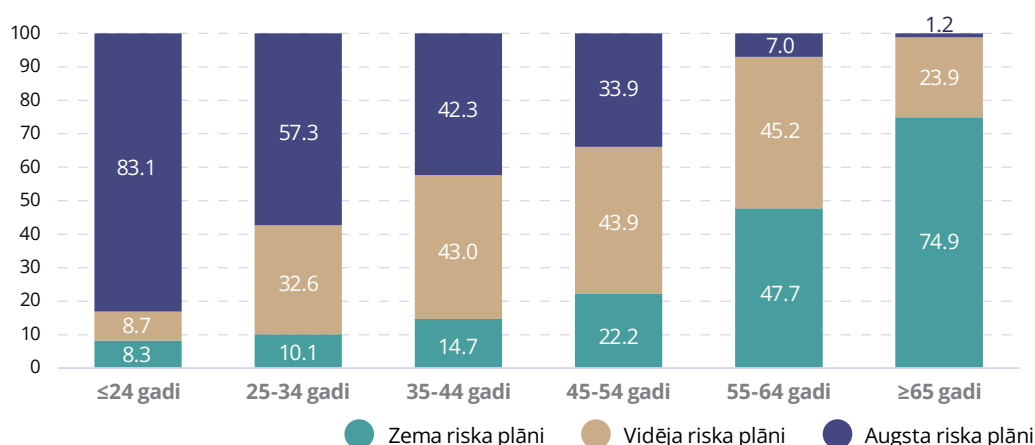
20. attēls. Ieguldījumu plānu pārvaldīšanas izdevumi (%)

2024. gada 1. jūlijā stājās spēkā jauns [valsts fondēto pensiju shēmas līdzekļu pārvaldītāju pienākums](#) izvērtēt, vai fondēto pensiju shēmas dalībnieka izvēlētais ieguldījumu plāns atbilst viņa vecumam, un ne retāk kā reizi gadā informēt dalībnieku par izvēlēto ieguldījumu plāna neatbilstību, kā arī par dalībnieka vecumam atbilstošāko ieguldījumu plānu. Tas nozīmē, ka sākotnēji pārvaldītājam ir jānosaka, kādām valsts fondēto pensiju shēmas dalībnieku vecuma grupām atbilst tā ieguldījumu plāni un vai konkrētā plāna dalībnieki ir tam atbilstošajā vecumā. Dalībnieki, kuru vecums neatbilst izvēlētajam ieguldījumu plānam, ir par to jāinformē, lai panāktu atbilstību.

Latvijas Bankas ieskatā vienota pieeja valsts fondēto pensiju shēmas dalībnieku vecuma grupu un ieguldījumu plānu atbilstības noteikšanai radīs vienlīdzīgus nosacījumus pensiju shēmas dalībniekiem. Lai atbalstītu līdzekļu pārvaldītājus valsts fondēto pensiju shēmas dalībnieka vecuma un ieguldījumu plāna atbilstības noteikšanā, Latvijas Banka izstrādāja [ieteikumus valsts fondēto pensiju shēmas dalībnieka vecuma un ieguldījumu plāna atbilstības noteikšanai](#), aicinot visus pensiju pārvaldniekus ņemt tos vērā.

21. attēls. Valsts fondēto pensiju shēmas dalībnieki plānu veidu dalījumā (2024. gada 31. decembrī, %)

Gatavojoties jauno prasību izpildei, Latvijas Banka novērtēja ieguldījumu pārvaldes sabiedrību gatavību noskaidrot dalībnieka vajadzības un parūpēties, lai dalībnieki pārliecinātos par izvēlēto plāna atbilstību vecumam un izdarītu izvēli par plāna maiņu.

Izvērtējot iesniegto informāciju, Latvijas Banka secināja, ka:

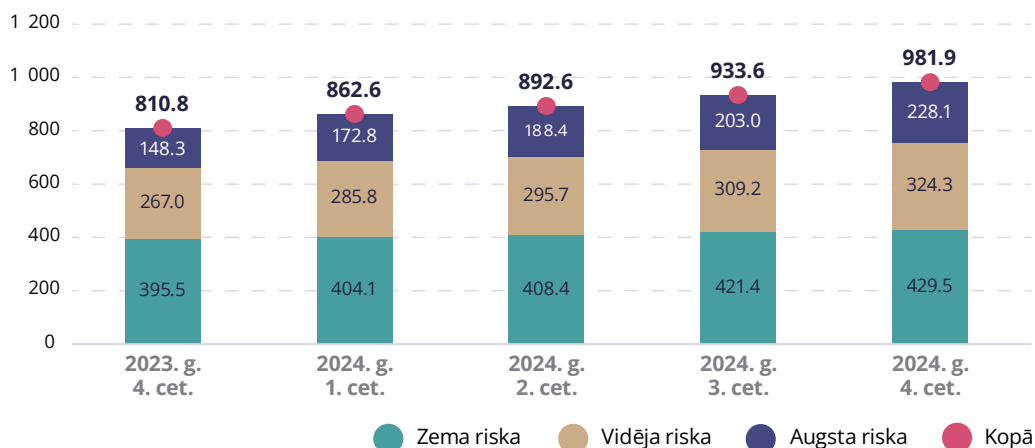
- sākotnēji tiek apzināti tie dalībnieki, kas ir viegli sasniedzami, izmantojot digitālos komunikācijas kanālus;
- notiek klientu uzrunāšana, izmantojot pasta pakalpojumus, taču šis saziņas veids atzīts par ļoti dārgu;
- pastāv risks, ka ne visi dalībnieki tiks uzrunāti, jo ne visi ir sasniedzami savā deklarētās dzīvesvietas adresē;
- ņemot vērā, ka ievērojams dalībnieku skaits varētu izteikt vēlēšanos mainīt savu ieguldījumu plānu atbilstoši vecumam un vajadzībām, būtiska loma būs konsultāciju kvalitātei.

Svarīgs iemesls augstākam valsts fondēto pensiju shēmas kopējam ienesīgumam salīdzinājumā ar 2023. gadu bija dalībnieku izvēle par labu ieguldījumiem augsta riska plānos. Latvijas Banka secināja, ka dalībnieku uzrunāšanai ir bijusi pozitīva ietekme – 2024. gada jūlijā vairāk nekā 24 tūkst. dalībnieku pievienojās vecumam atbilstošākiem – augsta riska – plāniem, kas 2024. gadā bija ienesīgākie.

Pensiju 3. līmeņa pārvaldītāju – privāto pensiju fondu – uzraudzība

Privātie pensiju fondi 2024. gadu noslēdza ar ievērojamu neto aktīvu pieaugumu 21.1 % apmērā, sasniedzot 981.9 milj. eiro un strauji pietuvojoties 1 mljrd. eiro robežai.

22. attēls. Privāto pensiju fondu neto aktīvu dinamika (milj. eiro)

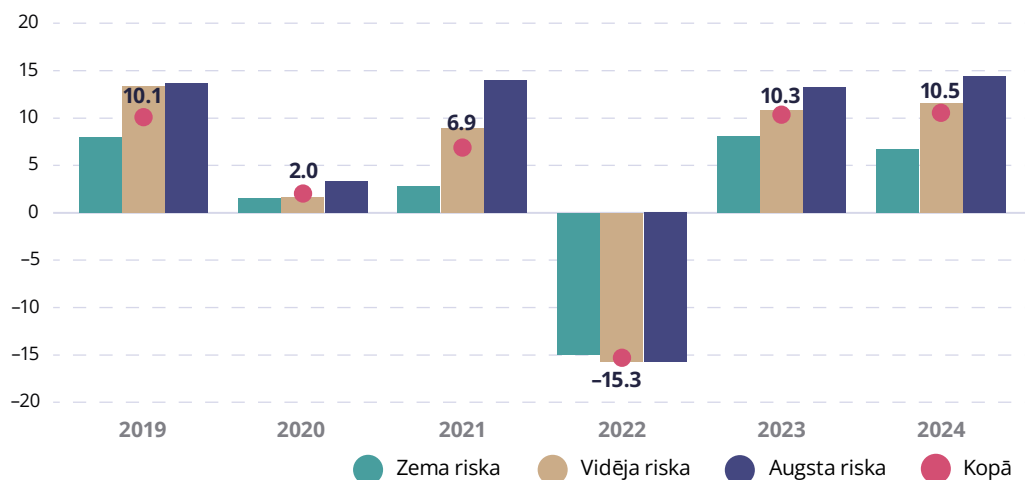

Izaugsmi veicināja gan dalībnieku iemaksu pieaugums par 19.4 %, kas 2024. gadā sasniedza 135.5 milj. eiro, gan pensiju plānu pozitīvais vidējais svērtais gada ienesīgums – 10.5 %.

Pieaugot iemaksām, palielinājās arī izmaksātais papildpensijas kapitāls, kas 2024. gada beigās sasniedza 57 milj. eiro. Būtiskākais kapitāla izņemšanas pieteikumu skaits tika saņemts gada nogalē, kad salīdzinājumā ar 2023. gada 4. ceturksni tika izmaksāts par 88 % vairāk uzkrāto līdzekļu. Straujais pieteikumu skaita īstermiņa pieaugums bija skaidrojams ar plānotajām izmaiņām iedzīvotāju ienākuma nodokļa no kapitāla pieauguma likmē, kas no 2025. gada 1. janvāra palielināta no 20 % līdz 25.5 %. Lai gan šā iemesla dēļ daļa pensiju plānu dalībnieku izvēlējās kapitālu izņemt ātrāk, pieteikumu skaita pieaugums neradīja ietekmi uz privāto pensiju fondu stabilitāti, ko apliecina straujais kopējais neto aktīvu un iemaksu pieaugums.

Būtiska loma veiksmīgā pensiju plānu darbībā bija augstajam ienesīguma rādītājam visu risku kategoriju pensiju plānos. Augsta riska pensiju plāni (līdz 100 % ieguldījumu akcijās) 2024. gadā uzrādīja visaugstāko ienesīgumu – vidēji 14.5 %. Tiem sekoja vidēja riska pensiju plāni (līdz 50 % ieguldījumu akcijās) ar 11.6 % kapitāla pieaugumu, savukārt zema riska pensiju plāni (līdz 25 % ieguldījumu akcijās) guva 6.7 % ienesīgumu.

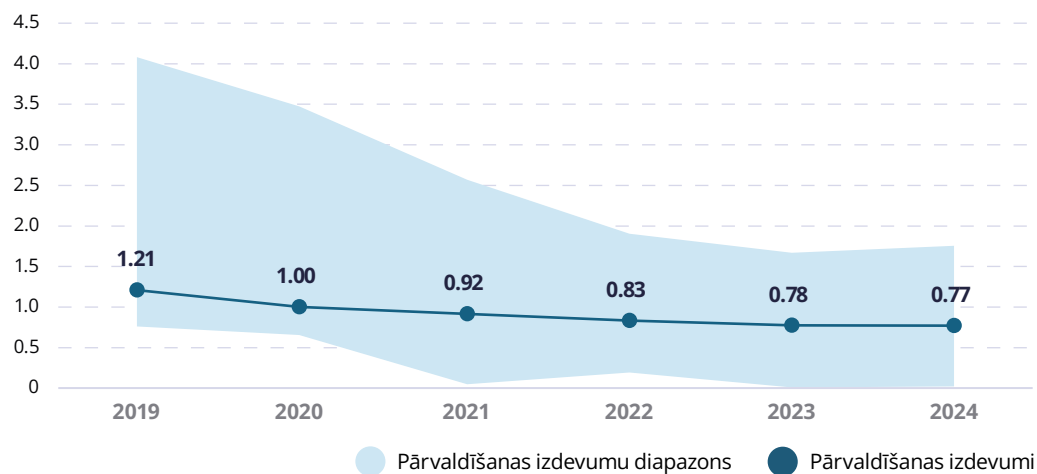
23. attēls. Privāto pensiju fondu gada ienesīgums (%)

2024. gadā turpinājās tendence plānu dalībniekiem pārvirzīt uzkrātos līdzekļus uz augstāka riska pensiju plāniem. Gada laikā augsta riska plānu dalībnieku skaits pieauga par 29 % un iemaksas šajos plānos salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu palielinājās par 45 %. Tikmēr zema riska pensiju plānos dalībnieku skaits samazinājās par 1 %, taču iemaksas saglabāja pozitīvu tendenci – pieaugumu 5 % apmērā.

Pensiju plānu pārvaldīšanas izdevumi turpināja samazināties, saglabājot iepriekšējo gadu tendenci un sasniedzot jaunu zemāko līmeni – 0.77 % no aktīvu vērtības (2023. gadā – 0.78 %).

24. attēls. Privāto pensiju fondu pensiju plānu pārvaldīšanas izdevumi (%)

Uzraudzības fokusā bija izmaksu un ieguvumu (*value for money*) novērtējums par dalībnieku ieguldījumiem pensiju fondos. Tas ietvēra šādus galvenos virzienus:

- vienlīdzīga un pārskatāma pieeja visiem plānu dalībniekiem;
- komisijas maksu samērīgums;
- pensiju plānu atbilstība dalībnieku vajadzībām.

Ievērojot novērtējuma apjomu, projektu plānots noslēgt 2025. gada 1. pusgadā.

Alternatīvo ieguldījumu fondu un to pārvaldnieku uzraudzība

2024. gada beigās Latvijā darbojās 27 alternatīvo ieguldījumu fondu (AIF) pārvaldnieki, t. sk. 24 reģistrēti un 3 licencēti AIF pārvaldnieki. Lai gan 2024. gadā netika reģistrēts vai licencēts neviens jauns AIF pārvaldnieks, gada nogalē tika iesniegti 3 jauni AIF pārvaldnieku reģistrācijas pieteikumi.

2024. gadā, piesaistot ieguldītāju līdzekļus un veicot ieguldījumus, darbību sāka 9 jauni AIF, savukārt no jauna tika reģistrēti 16 AIF.

Joprojām dominējošā ieguldījumu stratēģija bija privātā kapitāla ieguldījumu stratēģija, tomēr tirgū ienāca arī AIF, kas piedāvā ieguldīt parāda vērtspapīros, t. sk. korporatīvajās obligācijās, un aizdevumu fondos.

Lai uzlabotu AIF pārvaldību un sekmētu ieguldītāju uzticību, Latvijas Banka 2024. gadā aktīvi sadarbojās ar Latvijas Finanšu nozares asociāciju un Latvijas Privātā un Iespējkapitāla asociāciju – organizēja tikšanās un diskusijas un apkopoja priekšlikumus par ieguldījumu vides pilnveidošanu, AIF piesaistot valsts fondēto pensiju shēmas līdzekļus. Projekta noslēgumā Latvijas Banka sagatavoja priekšlikumus grozījumiem Valsts fondēto pensiju likumā par valsts fondēto pensiju shēmas līdzekļu ieguldījumiem AIF un iesniedza tos Labklājības ministrijai un Finanšu ministrijai.

Latvijas Banka konsultēja arī tirgus dalībnieku asociācijas vadlīniju izstrādē par labāku AIF riska pārvaldīšanu, lai stiprinātu AIF pārvaldnieku un pensiju 2. līmeņa pārvaldītāju sadarbību.

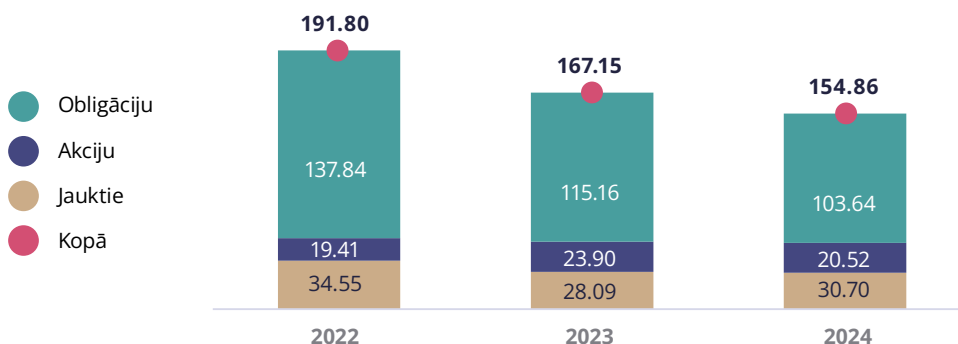
Ieguldījumu fondu uzraudzība

2024. gada beigās Latvijā darbojās 2 pārvedamu vērtspapīru kolektīvo ieguldījumu uzņēmumu (fondu) pārvaldītāji, kuru pārvaldīšanā bija 13 fondi, t. sk. 6 obligāciju fondi, 4 jauktie fondi un 3 akciju fondi.

2024. gadā fondi, t. sk. Latvijā izveidotie un reģistrētie aktīvi pārvaldītie fondi, joprojām saskārās ar izaicinājumiem – kā būt pievilcīgiem ieguldītāju acīs. Pēc [ECB apkopotās informācijas](#), fondu pārvaldībā turpināja dominēt produkta vienkāršība, saprotamība, viegla pieejamība un izmaksu pievilcīgums, ko piedāvā pasīvi pārvaldītie biržā tirgotie fondi, kas savukārt ir pretēji aktīvi pārvaldītajiem fondiem.

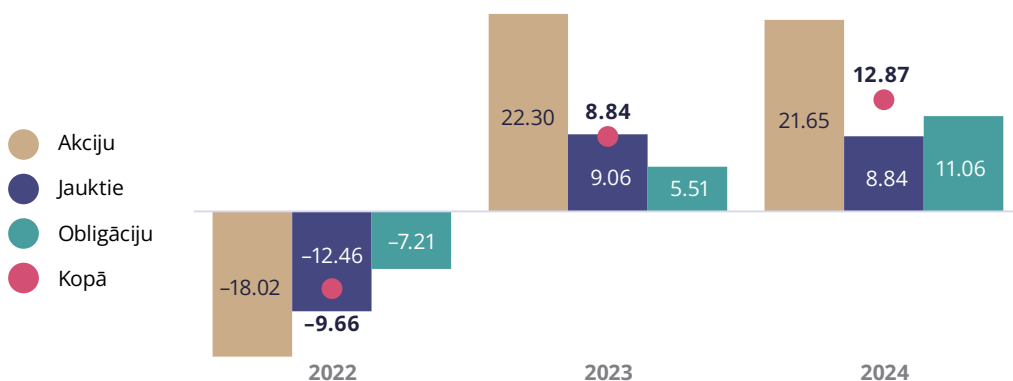
Lai arī vērtspapīru tirgus 2024. gadā bija labvēlīgs kapitāla palielināšanai, pieaugot fondu atpakaļpirkšanas darījumu apmēram, fondu neto aktīvu vērtība pārskata gadā samazinājās par 7 % salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu un 2024. gada beigās bija 154.86 milj. eiro, obligāciju fondiem saglabājot dominējošo pozīciju.

25. attēls. Neto aktīvi fondu veidu dalījumā (milj. eiro)

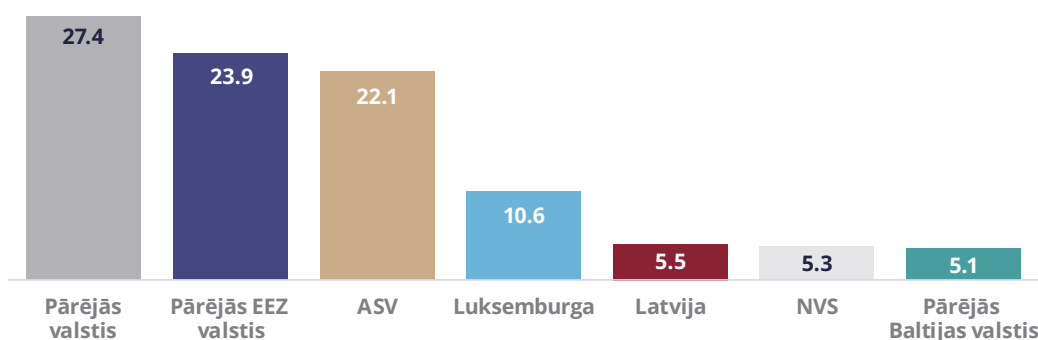
Fondu ienesīgums arī 2024. gadā saglabājās pozitīvs. Visaugstāko ienesīgumu 21.65 % apmērā uzrādīja akciju fondi, tomēr lielāks kāpums salīdzinājumā ar 2023. gadu bija obligāciju fondiem, kas 2024. gadā uzrādīja 11.06 % ienesīgumu (2023. gadā – 5.51 %).

26. attēls. Ieguldījumu fondu ienesīgums (%)

Vairāk nekā puse fondu aktīvu (54.8 %) 2024. gada beigās bija ieguldīti vērtspapīros, kas emitēti ārpus ES. Turklāt 22.1 % Latvijas fondu ieguldījumu bija veikti ASV uzņēmumu emitētajos vērtspapīros. Savukārt 34.5 % aktīvu bija ieguldīti EEZ valstīs (neietverot Baltijas valstis).

27. attēls. Fondu ieguldījumu ģeogrāfiskais izvietojums (2024. gada 31. decembrī; %)

Ieguldījumu īpatsvars Latvijā bija tikai 5.5 % no fondu kopējiem aktīviem, bet pārējās Baltijas valstīs – 5.1 %.

Neklātienes uzraudzības ietvaros 2024. gadā Latvijas Bankas fokuss bija vērsts uz pārvaldības sistēmas stiprināšanu, proti, fondu pārvaldniekiem bija uzdevums novērst nepilnības un veikt uzlabojumus iekšējā kontrolē, t. sk. interešu konfliktu pārvaldībā, atbilstības nodrošināšanā un risku vadībā.

Maksājumu iestāžu un elektroniskās naudas iestāžu uzraudzība

Maksājumu iestāžu un elektroniskās naudas iestāžu sektorā Latvijas Banka 2024. gadā izsniedza divas jaunas licences – tās ieguva TigSiPay SIA un SIA "Paytegra". Līdz ar to šajā sektorā pārskata gada beigās darbojās 12 iestādes (8 elektroniskās naudas iestādes un 4 maksājumu iestādes).

Kopumā šā sektora riska līmenis saglabājās vidēji zems. Uzraudzības efektivitātei un precīzākai risku vērtēšanai Latvijas Bankā tika pārskatīta un uzlabota regulārās risku vērtēšanas metodoloģija. Sektora

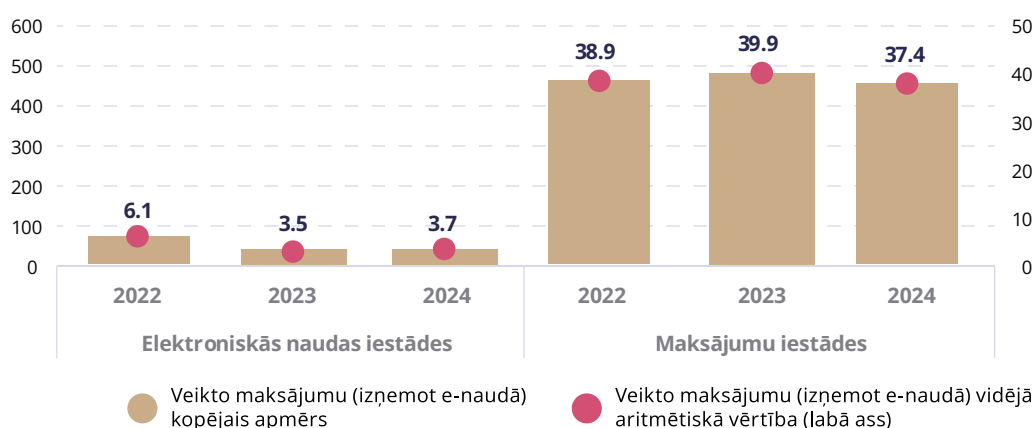
darbību un nākotnes izaugsmes potenciālu ietekmē vidēji augsts makroekonomiskais un finanšu pakalpojumu pieejamības risks. Tirgus un likviditātes riski ir vidēji, savukārt augstu risku ar kritisku ietekmi uz sektoru kopumā nav. 2024. gada uzraudzības prioritāšu noteikšanā un plānošanā tika ņemts vērā maksājumu iestāžu un elektroniskās naudas iestāžu kopējais riska līmenis, un no tā izrietēja atsevišķu jomu uzraudzības intensitāte, kā arī uzraudzībā tika ievērots proporcionalitātes princips.

Uzraudzības fokusā 2024. gadā bija:

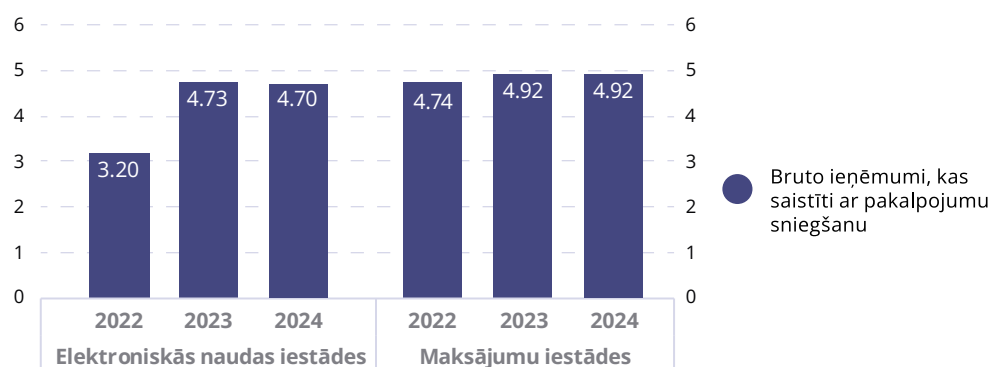
- klientu līdzekļu šķirta glabāšana un aizsardzība;
- maksātspējas un finanšu stabilitātes uzraudzība;
- gadskārtējās stratēģiskās intervijas par biznesa plānu izpildi, operatīvo darbību, risku pārvaldību un sadarbību ar kredītiestādēm.

Maksājumu iestāžu un elektroniskās naudas iestāžu sektorā veikto maksājumu apmērs (neskaitot maksājumus ar elektronisko naudu) 2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu nedaudz, t. i., par 5.3 %, samazinājās. Tas saistāms ar nelielu maksājumu apmēra kritumu atsevišķiem tirgus dalībniekiem. Neraugoties uz to, maksājumu iestāžu un elektroniskās naudas iestāžu ar maksājumu pakalpojumu sniegšanu saistītie bruto ieņēmumi saglabājās stabili jau otro gadu.

28. attēls. Elektroniskās naudas iestādēs un maksājumu iestādēs veiktie maksājumi, neskaitot maksājumus e-naudā (milj. eiro)

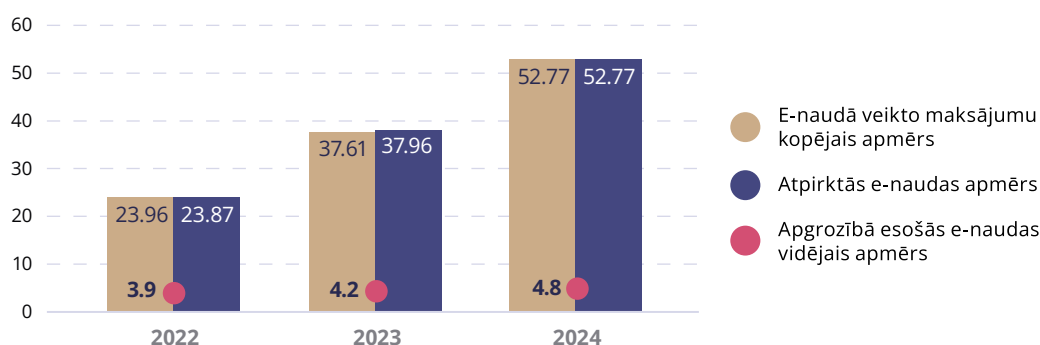

29. attēls. Elektroniskās naudas iestāžu un maksājumu iestāžu ienākumi no pakalpojumu sniegšanas (milj. eiro)

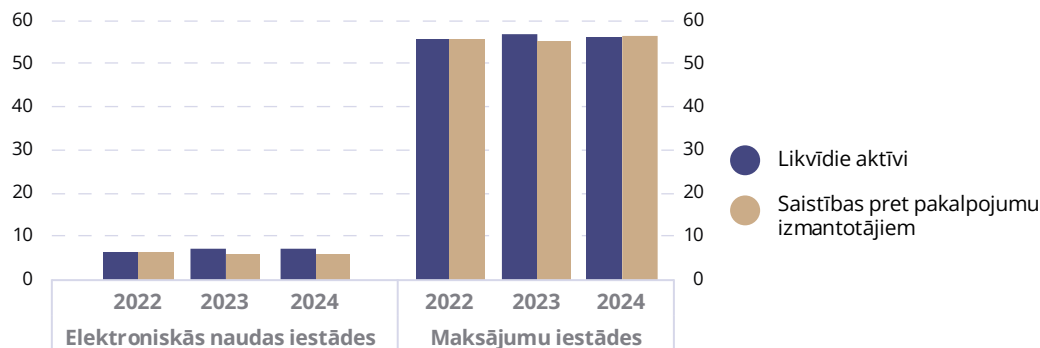

Ar elektronisko naudu veikto maksājumu apmērs pēdējos gados ir strauji palielinājies. Maksājumi 2023. gadā pieauga par vairāk nekā 13 milj. eiro (57 %) salīdzinājumā ar 2022. gadu, un 2024. gadā tie pieauga par vairāk nekā 15 milj. eiro (40.3 %) salīdzinājumā ar 2023. gadu. Arī apgrozībā esošās e-naudas vidējais apmērs 2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu palielinājās par 13.8 % (583 tūkst. eiro 2024. gada beigās). Nebanku maksājumu segmentā veikto maksājumu apmērs bija stabils un to attīstības tendences līdzīgas kredītiestāžu veikto maksājumu tendencēm. Ņemot vērā elektroniskās naudas iestāžu biznesa modeļa specifiku, ar elektronisko naudu veikto maksājumu kopējais apmērs atbilda atpirtās elektroniskās naudas kopējam apmēram.

30. attēls. E-naudas aprīte elektroniskās naudas iestādēs (milj. eiro)

31. attēls. Elektroniskās naudas iestāžu un maksājumu iestāžu likvidie aktīvi un kārtējās saistības (milj. eiro)

Šā sektora saistību apmērs pret klientiem gadu no gada bijis stabils un segums saistību pret klientu līdzekļu atlikumu segšanai pilnā apmērā ir pietiekams.

Latvijas tirgus dalībnieki izpilda regulējumā noteikto klientu līdzekļu aizsardzības prasību. Visbiežāk sastopamā metode klientu līdzekļu aizsardzībai Latvijas tirgū ir klientu līdzekļu šķirta turēšana kredītiestāžu kontos, taču regulējums pieļauj arī citas metodes, piemēram, ieguldījumu zema riska likvidos vērtspapīros, un šādu klientu līdzekļu aizsardzības metodi ir izvēlējusies viena maksājumu iestāde. Klientu līdzekļu glabāšanā tirgus dalībnieki izvēlas diversificētu pieeju – gan izmanto vairāku kredītiestāžu pakalpojumus, gan veic minētos ieguldījumus vērtspapīros. Arī 2024. gadā uzraudzībā īpaša uzmanība tika pievērsta maksājumu iestāžu un elektroniskās naudas iestāžu sadarbībai ar kredītiestādēm, lai uzraudzītu riskus, kas saistīti ar finanšu pakalpojumu pieejamību.

Šā sektora maksātspējas rādītāji kopumā 2024. gada beigās pārsniedza regulējumā noteiktās prasības. Pašu kapitāls bija atbilstošs iestāžu individuāli noteiktajām prasībām. Maksājumu iestāžu un elektroniskās naudas iestāžu kopējie bruto peļņas rādītāji pēc pandēmijas periodā stabilizējās, un tas liecina par tirgus

dalībnieku biznesa modeļu ilgtspēju un noturību. Arī šā sektora kapitāla atdeves rādītāji 2024. gada beigās bija pozitīvi. Tomēr gadījumos, kad iestādes maksāspējas rādītāju (primāri pašu kapitāla rādītāja) prasību izpilde nebija pietiekama vai bija novērojama negatīva tendence, tika piemērots individuāls pastiprinātas uzraudzības režīms. 2024. gadā Latvijas Banka vienai elektroniskās naudas iestādei izteica brīdinājumu par kapitāla prasību neizpildi un iestādes darbības stabilizēšanai turpināja pastiprinātu tās uzraudzību. Kopumā pārskata gadā tirgū bija novērojamas attīstības tendences – notika jaunu produktu un pakalpojumu izstrāde un iespēju izpēte un tika plānota biznesa apjoma palielināšana.

Kolektīvās finansēšanas pakalpojumu sniedzēju uzraudzība

2024. gada sākumā Latvijas Banka izsniedza darbības atļauju kolektīvās finansēšanas pakalpojumu sniedzējam SIA "LANDE Platform", kas iepriekš darbojās vienotajā ES regulējumā noteiktā pārejas perioda režīmā. Līdz ar to 2024. gadā Latvijā bija izsniegtas trīs darbības atļaujas kolektīvās finansēšanas pakalpojumu sniegšanai.

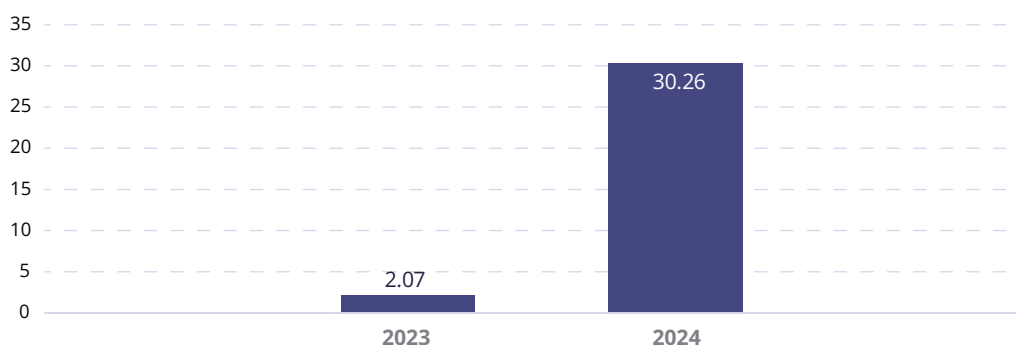
Plānojot 2024. gada uzraudzības aktivitātes kolektīvās finansēšanas pakalpojumu sniedzēju sektoram, Latvijas Banka par prioritāti noteica ieguldītāju aizsardzības jautājumus. Līdz ar to uzsvars tika likts uz tās informācijas pārbaudi, kura pakalpojumu sniedzējiem jāatklāj atbilstoši normatīvo aktu prasībām. Latvijas Banka secināja, ka pakalpojumu sniedzēji kopumā atklāj nepieciešamo informāciju.

Ar šā sektora tirgus dalībniekiem tika veiktas gadskārtējās stratēģiskās intervijas, lai pārrunātu to darbības stratēģijas jautājumus un biznesa plānu izpildi, pievēršot uzmanību arī plānoto finanšu rezultātu sasniegšanai, operatīvās darbības nodrošināšanai, riskiem, ar kuriem pakalpojumu sniedzēji saskaras, un to pārvaldībai. Tirgus dalībnieki atzīmēja, ka 2024. gadā ir spējuši nodrošināt publiskotajiem projektiem piesaistīt finansējuma pieaugumu vai arī tā apmērs nav samazinājies. Tas ļauj izdarīt secinājumu par šā sektora potenciālu alternatīvā finansējuma jomā. Vienlaikus kolektīvās finansēšanas pakalpojumu sniedzēji uzsvēra arī vairākas vēlamās normatīvo aktu izmaiņas, kas ļautu tiem darboties efektīvāk.

2024. gada laikā bija vērojams, ka kolektīvās finansēšanas pakalpojumu sniedzēji iekaro nišu alternatīvā finansējuma pakalpojumu sniegšanas jomā un pamatā spēj piesaistīt ieguldītājus, lai finansētu publiskos projektus.

Kopējais kolektīvās finansēšanas pakalpojumu sniedzēju finansēto projektu apmērs 2024. gadā bija 30.3 milj. eiro. Salīdzinājumā ar 2023. gadu tas pieauga par 28.2 milj. eiro (2023. gadā – 2.1 milj. eiro). Saistībā ar šo pieaugumu jāņem vērā atšķirīgais kolektīvās finansēšanas pakalpojumu sniedzēju skaits un brīdis, kurā tie konkrētajā gadā saņēma darbības atļauju. Taču kopējais finansēto projektu apmērs liecina par šā alternatīvā finansējuma segmenta potenciālu.

32. attēls. Kolektīvās finansēšanas pakalpojumu sniedzēju finansēto projektu apmērs (milj. eiro)

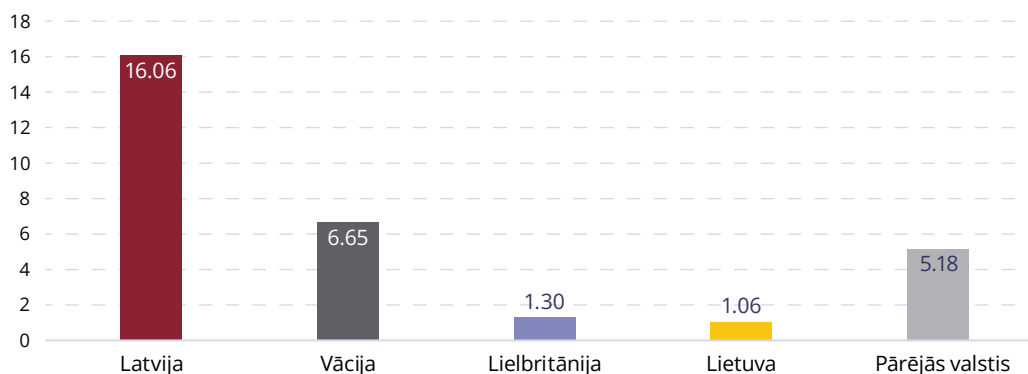
Pēc ieguldītāju veida 2024. gadā dominēja ieguldījumi, kurus veikuši nepieredzējušie ieguldītāji, – tie bija 29.1 milj. eiro jeb 96.1 % no kopējiem ieguldījumiem. Profesionālie ieguldītāji bija ieguldījuši 0.8 milj. eiro jeb 2.6 % no kopējiem ieguldījumiem un pieredzējušie ieguldītāji – 0.4 milj. eiro jeb 1.3 % no kopējiem ieguldījumiem.

33. attēls. Ieguldījumi ieguldītāju veidu dalījumā (milj. eiro)

Ieguldītāju valstu dalījumā vairāk nekā pusi ieguldījumu 2024. gadā bija veikuši Latvijas ieguldītāji – 16.1 milj. eiro jeb 53.1 % no kopējiem ieguldījumiem. Tiem sekoja Vācijas ieguldītāji ar 6.7 milj. eiro jeb 22 %, Lielbritānijas ieguldītāji ar 1.3 milj. eiro jeb 4.3 % un Lietuvas ieguldītāji ar 1.1 milj. eiro jeb 3.5 % no kopējiem ieguldījumiem. Nevienas citas valsts ieguldītāji nebija veikuši ieguldījumu, kas sasniegtu vismaz 3 % no kopējiem ieguldījumiem, taču kopā tie bija veikuši ieguldījumus 5.2 milj. eiro jeb 17.1 % apmērā no kopējiem ieguldījumiem.

34. attēls. Ieguldījumi ieguldītāju valstu dalījumā (milj. eiro)

Valūtu tirdzniecības sabiedrību uzraudzība

2024. gada beigās Latvijā darbojās 15 valūtu tirdzniecības sabiedrības.

Gada laikā notika stratēģiskās tikšanās, lai apspriestu šā sektora biznesa attīstības iespējas, galvenos izaicinājumus un riska faktorus. Daļa sabiedrību izrādīja interesi paplašināt pakalpojumu klāstu, koncentrējoties uz automatizētu risinājumu ieviešanu. Latvijas Banka šajā procesā sniedza gan individuālas konsultācijas, gan to sniegšanā sadarbojās ar citām valsts institūcijām. Gada nogalē viena valūtu tirdzniecības sabiedrība sāka ieviest automatiskās valūtu tirdzniecības iekārtu, kā arī attīstīt attālinātās valūtu tirdzniecības iespējas, izmantojot interneta platformu. Pārskata gada laikā norisinājās diskusijas par banku pakalpojumu pieejamību valūtu tirdzniecības sabiedrībām. Latvijas Banka izstrādāja jaunu risku analīzes metodoloģiju, kas paredz reizi gadā prezentēt sektora risku novērtējumu. Tika

organizētas arī sektora dalībnieku diskusijas un individuālas tikšanās, lai apspriestu to darbības modeļus, izaicinājumus un attīstības iespējas.

Uzraudzības aktivitāšu fokusā bija:

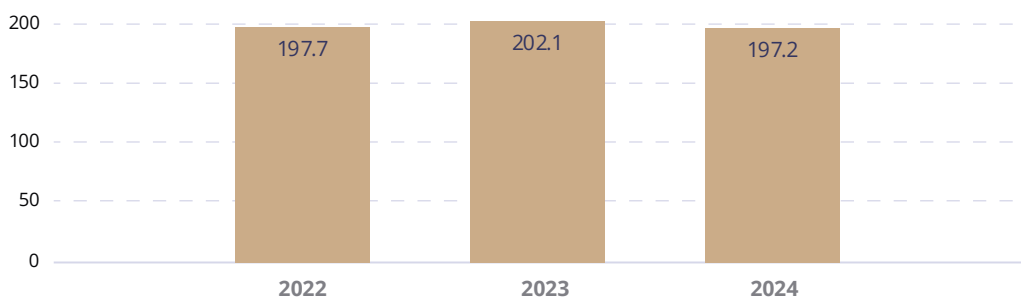
- risku novērtējums;
- vadības kultūra;
- darbinieku kvalifikācija;
- klientu izpētes process.

Latvijas Banka 2024. gadā veica divu valūtu tirdzniecības sabiedrību klātienē pilnās pārbaudes, neiekļaujot NILLTPFN jomu. Papildus tika īstenota horizontālā pārbaude trijās sabiedrībās, iekļaujot arī NILLTPFN aspektus.

Pārbažu rezultātā tika konstatēti gan zemas ietekmes, gan būtiski trūkumi, un valūtu tirdzniecības sabiedrības strādāja pie savu darbības procesu uzlabojumiem. Gada laikā turpinājās arī regulārs darbs ar sabiedrību datu analīzi.

Valūtu tirdzniecības sabiedrību veikto valūtas maiņas darījumu apmērs pēdējos trijos gados kopumā bijis stabils. 2024. gadā tas salīdzinājumā ar 2023. gadu nedaudz, t. i., par 2.4 %, samazinājās (attiecīgi 197.2 milj. eiro 2024. gadā un 202.1 milj. eiro 2023. gadā) un faktiski bija vienā līmenī ar 2022. gada darījumu apmēru (197.7 milj. eiro).

35. attēls. Valūtu tirdzniecības sabiedrību veikto valūtas maiņas darījumu apmērs (milj. eiro)

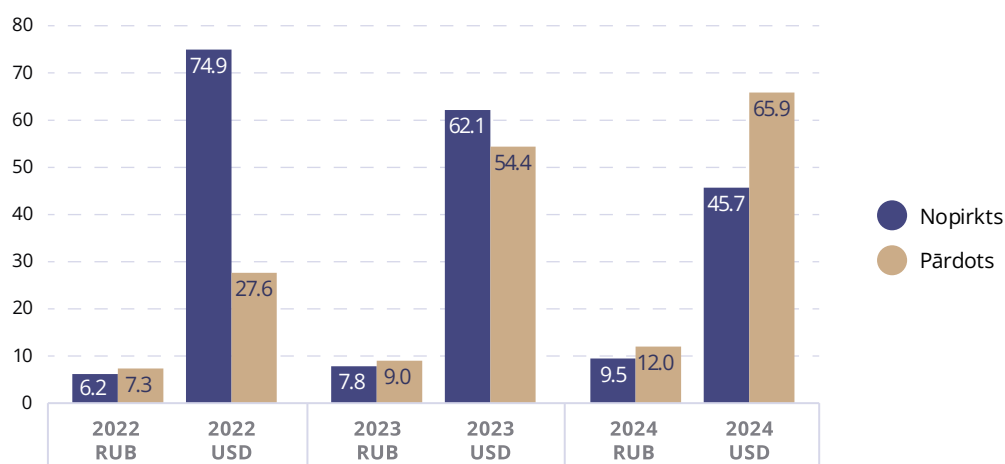
Pēc konkrētām valūtām 2024. gadā tāpat kā iepriekšējos gados dominēja ASV dolāri, kuru maiņas darījumi kopumā (pirkšana un pārdošana) bija 111.5 milj. eiro apmērā un veidoja vairāk nekā pusi jeb 56.6 % no visiem darījumiem. Tiem sekoja Lielbritānijas sterliņu mārciņas ar darījumiem 28 milj. eiro jeb 14.2 % apmērā no visiem darījumiem un Krievijas rubļi ar darījumiem 21.5 milj. eiro jeb 10.9 % apmērā no visiem darījumiem. Nevienai citai valūtai maiņas darījumi nepārsniedza 5 % no kopējā darījumu apmēra.

Vienlaikus 2024. gadā bija vērojams ar ASV dolāriem un Lielbritānijas sterliņu mārciņām veikto kopējo darījumu (pirkšana un pārdošana) apmēra samazinājums salīdzinājumā ar 2023. gadu – attiecīgi par 4.3 % ASV dolāriem un par 9.3 % Lielbritānijas sterliņu mārciņām. Turpretī ar Krievijas rubļiem veikto darījumu apmērs 2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu pieauga par 27.7 %.

Ņemot vērā ģeopolitisko situāciju un Imigrācijas likuma grozījumus, 2023. gadā pieauga darījumi, kas saistīti ar Krievijas un Baltkrievijas pilsoņu nekustamo īpašumu pārdošanu un šo personu izbraukšanu no Latvijas. Tā rezultātā būtiski palielinājās ASV dolāru un Krievijas rubļu pārdošanas darījumu apmērs, bet samazinājās ASV dolāru pirkšanas darījumu apmērs. 2024. gadā šāda veida darījumu skaits samazinājās, taču joprojām tika novērota ASV dolāru un Krievijas rubļu pārdošanas darījumu apmēra augšupeja. Krievijas rubļu pārdošanas apmērs salīdzinājumā ar 2023. gadu pieauga par 33.5 %, bet pirkšanas

apmērs – par 21 %. Savukārt ASV dolāru pārdošanas apmērs palielinājās par 21.1 %, tajā pašā laikā pirkšanas darījumu apmēram samazinoties par 26.5 %.

36. attēls. ASV dolāru un Krievijas rubļu pirkšanas un pārdošanas darījumu apmērs (milj. eiro)

Skandināvijas valstu valūtu tirdzniecības risku pārvaldība Latvijā un citviet Eiropā tika pielāgota, samazinot skaidrās naudas uzkrājumus šajās valūtās. Valūtu tirdzniecības sabiedrības pārskatīja savas iekšējās politikas, un vairākas, lai samazinātu riskus, pārtrauca Skandināvijas valstu valūtu tirdzniecību.

Ieguldījumu pakalpojumu sniedzēju uzraudzība

Pārskata gada beigās tiesības sniegt ieguldījumu pakalpojumus Latvijā bija 10 Latvijā licencētām ieguldījumu brokeru sabiedrībām (IBS), 10 Latvijā reģistrētām kredītiestādēm un 1 ES dalībvalsts kredītiestādes filiālei, kā arī 7 Latvijā reģistrētām ieguldījumu pārvaldes sabiedrībām. Atbilstoši pakalpojumu sniegšanas brīvības principam ieguldījumu pakalpojumus bija tiesīgi sniegt arī vairāk nekā 600 ieguldījumu pakalpojumu sniedzēju no EEZ valstīm.

2024. gadā Latvijas Banka izsniedza vienu jaunu IBS licenci – to saņēma Boku Securities SIA.

Ieguldījumu pakalpojumu sniegšanas uzraudzības fokusā 2024. gadā bija:

- uzraudzības pārbaudes un novērtēšanas process divās IBS;
- trīs individuālu tirgus dalībnieku padziļinātās pārbaudes (divas IBS un viena kredītiestādē);
- jauna ieguldījumu pakalpojumu sniedzēja licencēšana;
- horizontālā ieguldījumu pakalpojumu sniedzēju neklātienes tematiskā pārbaude par informācijas atklāšanas prasību izpildi ilgtspējas jomā;
- dalība EVTI vienotajā uzraudzības pasākumā par ilgtspējas aspektu integrēšanu tirgus dalībnieku darbībā un produktu pārvaldības prasību ievērošanu attiecībā uz ilgtspējas aspektiem;
- tirgus dalībnieku iesniegto pārskatu izvērtēšana un datu kvalitātes kontrole;
- par ieguldījumu pakalpojumu sniedzējiem saņemto sūdzību izskatīšana;
- sektorālā risku novērtējuma veikšana.

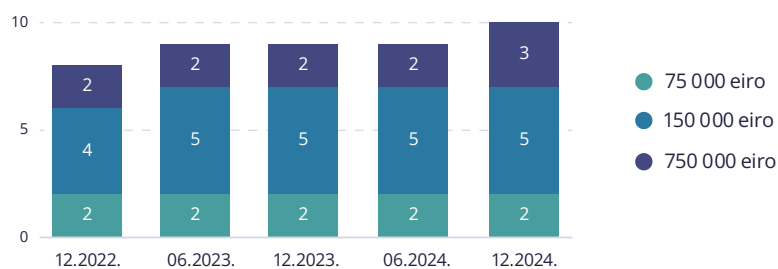
Kopsavilkums

IBS skaits 10

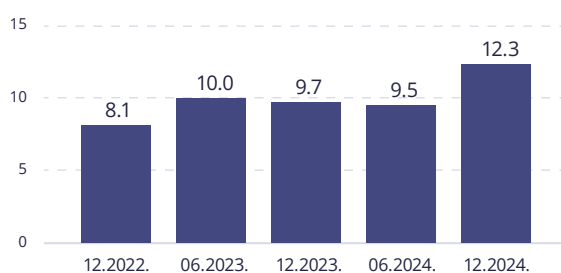
Kapitāla gada izmaiņas +27.0 %

Klientu skaita gada izmaiņas +9.0 %

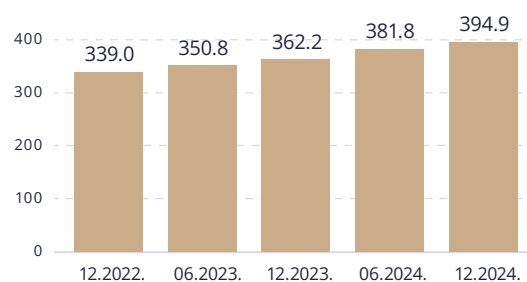
IBS skaits pēc sākotnējā kapitāla apmēra

Kapitāls un rezerves (milj. eiro)

Klientu skaits (tūkst.)

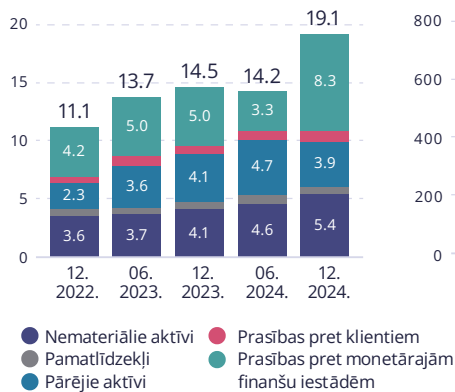
Aktīvi

Aktīvi (milj. eiro) 19.1

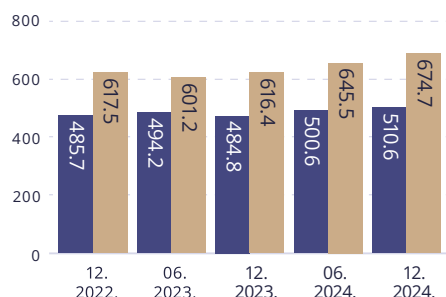
Gada izmaiņas (milj. eiro) +4.6

Gada izmaiņas +31.3 %

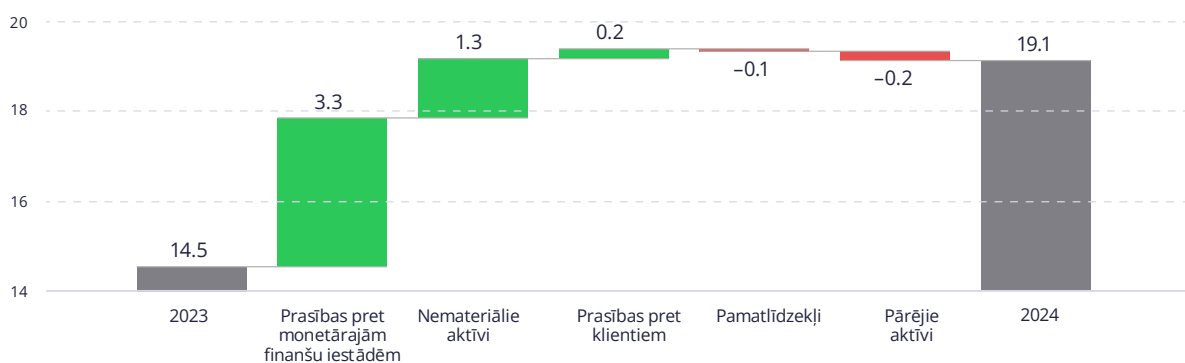
Aktīvi (milj. eiro)

Aktīvi pārvaldīšanā un turējumā (milj. eiro)

Aktīvu izmaiņas gada laikā (milj. eiro)

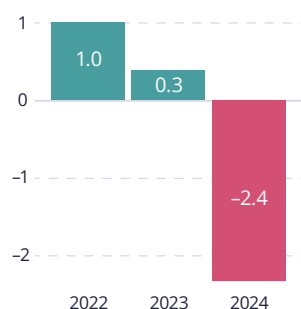

Peļņa
(milj. eiro) **-2.4**

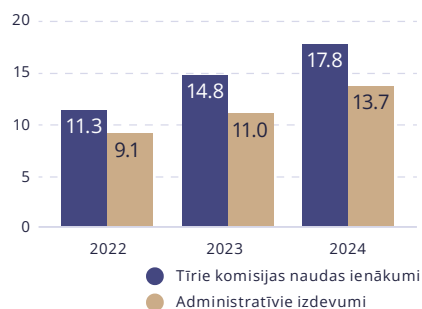
Gada izmaiņas
(milj. eiro) **-2.7**

Gada izmaiņas **-875.6 %**

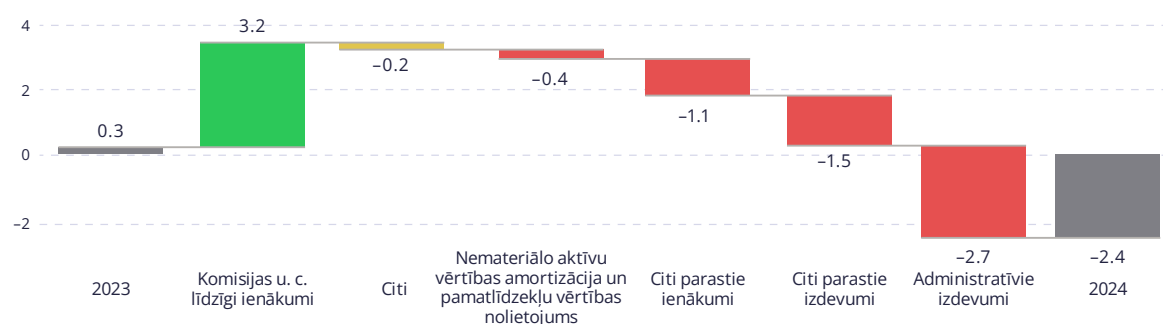
Peļņa vai zaudējumi (milj. eiro)

Tīrie komisijas naudas ienākumi un administratīvie izdevumi (milj. eiro)

Pelņas izmaiņas gada laikā (milj. eiro)

Rādītāji

Kapitāla atdeve
(ROE)

-21.6 %

Aktīvu atdeve
(ROA)

-14.1 %

Pamatdarbības
izdevumu un tīro
pamatdarbības
ienākumu attiecība
(CIR)

Kapitāla
pietiekamības
rādītājs

198.1 %

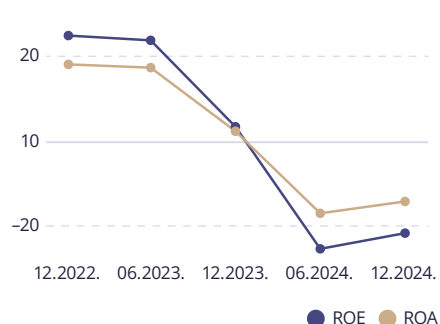
Likviditātes
rādītājs

517.5 %

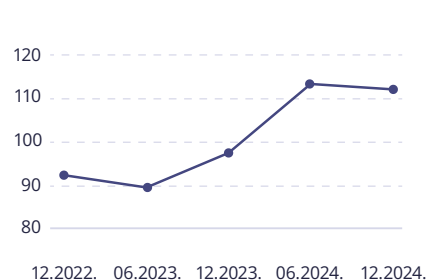
Pelnītspējas rādītāji

Regulējošo prasību rādītāji

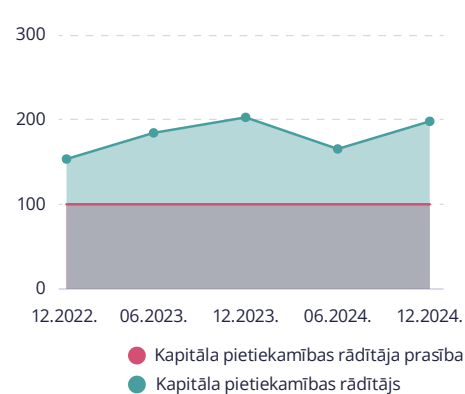
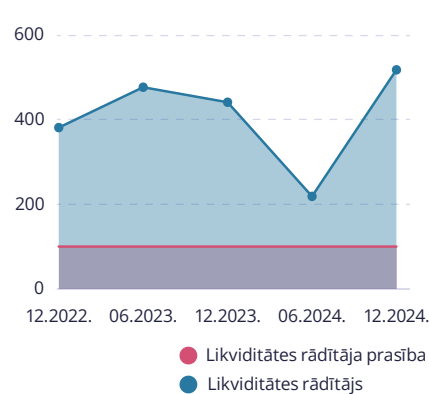
ROE un ROA (%)

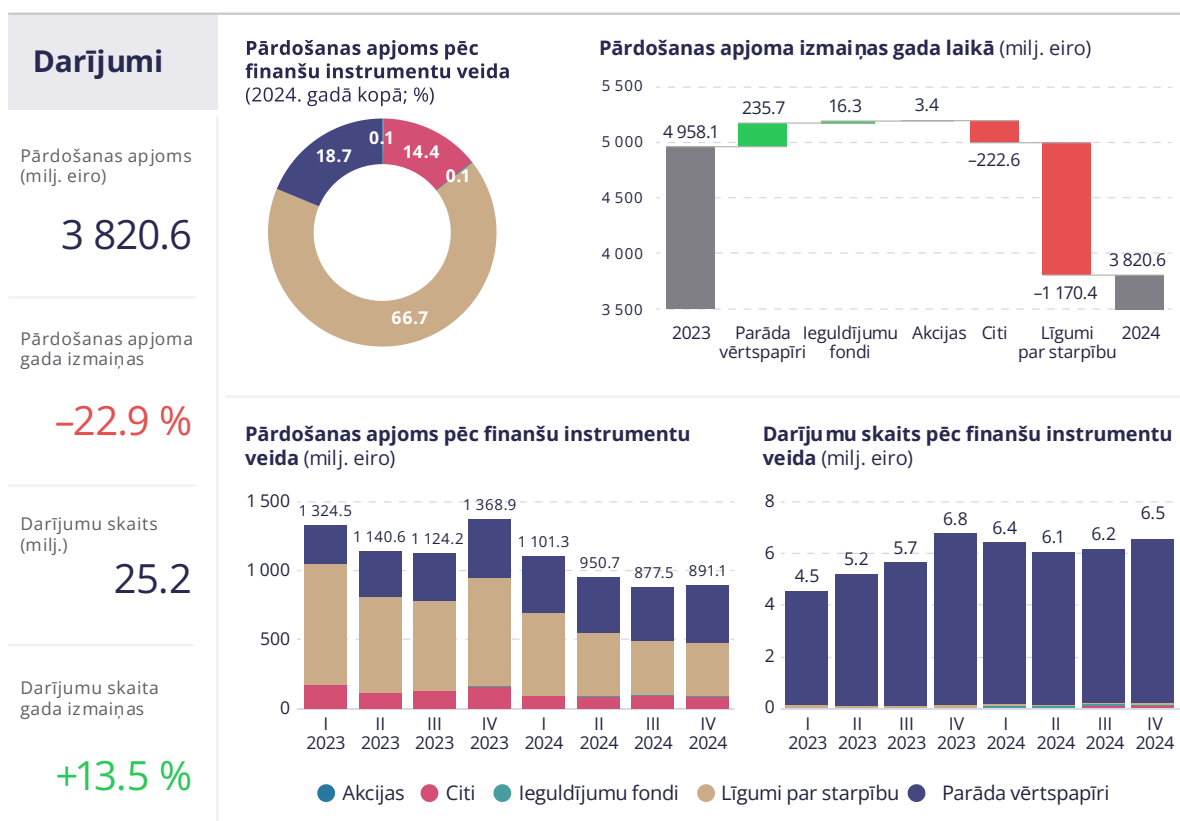

CIR (%)

Kapitāla pietiekamības rādītājs un prasība (%)

Likviditātes rādītājs un prasība (%)

Finanšu instrumentu tirdzniecības vietu un centrālā vērtspapīru depozitārija uzraudzība

Regulētā tirgus – akciju sabiedrības "Nasdaq Riga" – un daudzpusējās tirdzniecības sistēmas jeb alternatīvā tirgus *First North Latvia* uzraudzības fokusā 2024. gadā bija:

- pirmstirdzniecības un pēctirdzniecības informācijas atklāšana;
- sadarbība saistībā ar emitentu iekļaušanos tirgū, kā arī aiziešanu no tirgus;
- atbilstīga finanšu instrumentu tirdzniecības nodrošināšana;
- finanšu instrumentu tirdzniecības uzraudzība;
- IT sistēmu darbības atbilstība un incidentu novēršana;
- akciju sabiedrības "Nasdaq Riga" noteikumu un lēmumu atbilstības izvērtēšana.

Centrālā vērtspapīru depozitārija Nasdaq CSD SE uzraudzības fokusā 2024. gadā bija:

- centrālā vērtspapīru depozitārija risku novērtēšanas metodoloģijas izstrāde un testēšana, kā arī pirmais saskaņā ar jauno metodoloģiju veiktais risku novērtējums (vērtētās jomas un riski: biznesa modelis, darbības finansēšana, IT riski, riski kapitālam, pārvaldība un iekšējā kontrole);
- regulāri neklātienas uzraudzības pasākumi (iesniegto pārskatu, ziņojumu un citas informācijas izvērtēšana, tikšanās ar Nasdaq CSD SE atbildīgajiem darbiniekiem);
- sadarbība Nasdaq CSD SE uzraudzības kolēģijas ietvaros ar Lietuvas, Igaunijas un Islandes uzraudzības iestādēm un centrālajām bankām (notika divas uzraudzības kolēģijas sanāksmes).

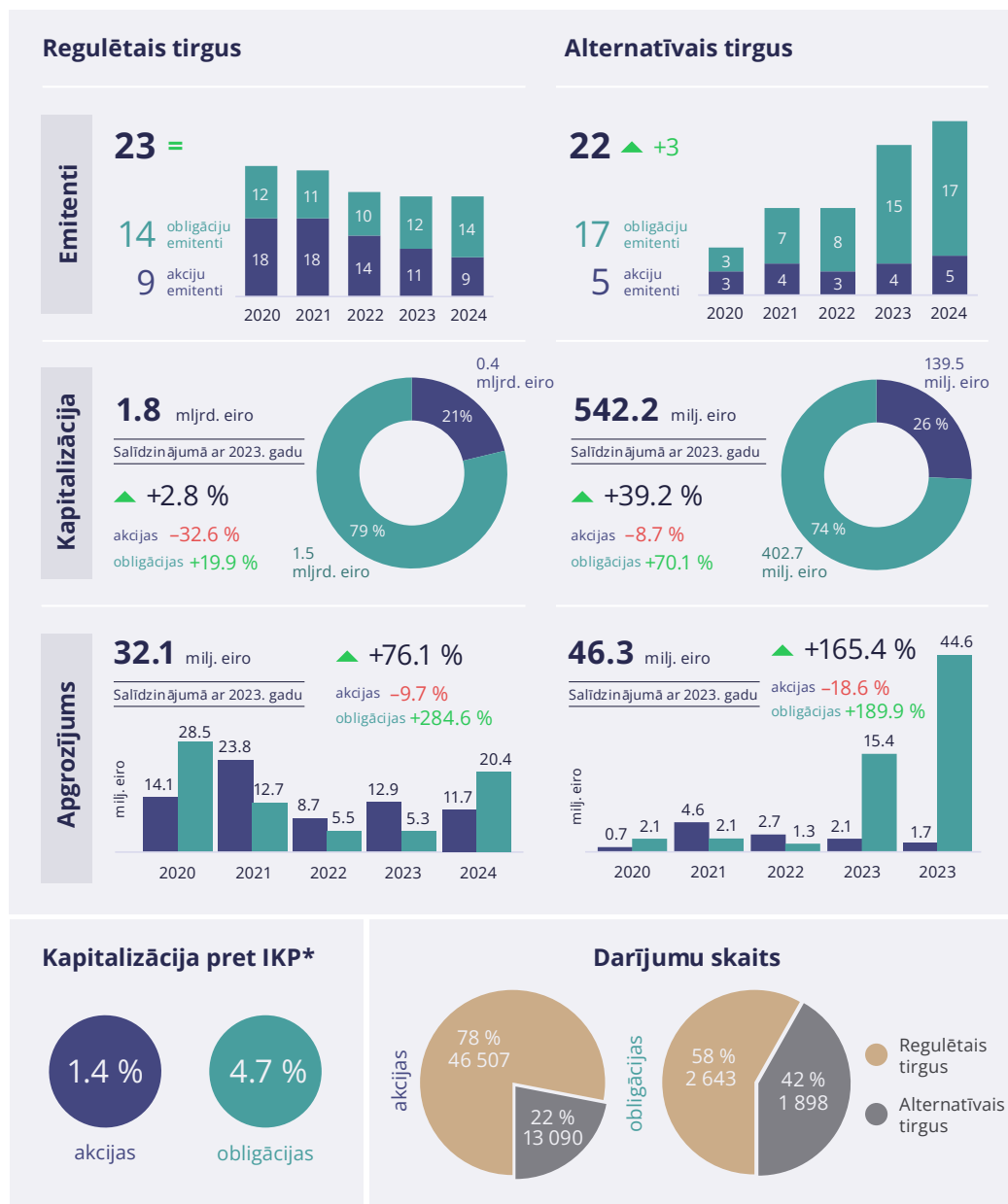
Emitentu uzraudzība

Emitentu uzraudzības fokusā 2024. gadā bija:

- savlaicīga regulētās informācijas atklāšana;
- padziļinātās gada pārskatu un starpperiodu pārskatu pārbaudes;
- pārskatu atbilstības vienotajam elektroniskajam ziņošanas formātam pārbaude;
- par korporatīvo pārvaldību iesniegto paziņojumu pārbaude;
- pārbaude par nefinanšu paziņojumiem un atalgojuma ziņojumu iesniegšanu;
- publiskā piedāvājuma prospektu atbilstības izvērtēšana;
- pārbaude par revīzijas komiteju darbību;
- pārbaude par akcionāru atklāšanu;
- horizontālā pārbaude par obligāciju pirmstermiņa dzēšanu;
- horizontālā pārbaude par emitentu piesaistīto revidentu darbības termiņa ierobežojumiem;
- vebināri un prezentācijas par normatīvo aktu prasību piemērošanu;
- pārbaude par emitentu piesaistīto zvērinātu revidentu un zvērinātu revidentu komercsabiedrību maksimālo revīzijas uzdevuma termiņu.

Latvijas Banka 2024. gadā pret emitentiem sāka divus administratīvos procesus. Viens tika sākts par gada pārskata savlaicīgu npublicēšanu un informācijas par akcionāru iesniegtajiem līdzdalības paziņojumiem neatklāšanu. Emitentam tika piemērota sankcija – naudas sods 11 500 eiro apmērā. Otrs administratīvais process pret emitentu tika sākts par Akciju atpirkšanas likumā noteiktā akciju atpirkšanas pienākuma neizpildi. Lēmums lietā 2024. gadā vēl netika pieņemts.

Latvijas kapitāla tirgu raksturojošie rādītāji 2024

Avots: <https://nasdaqbaltic.com/lv/>.

* IKP 2024. gadam aprēķināts pēc Latvijas Bankas prognozēm +0.6 % no IKP faktiskajās cenās 2023. gadā, sk. <https://www.bank.lv/darbibas-jomas/monetaras-politikas-istenosana/prognozes>.

2024. gada beigās tirdzniecībai Latvijas kapitāla tirgū bija iekļauti 23 regulētā tirgus emitentu vērtspapīri, bet alternatīvajā tirgū – 22 emitentu vērtspapīri.

Kopējais regulētā tirgus kapitalizācijas apmērs 2024. gada beigās bija 1.8 mljrd. eiro, bet apgrozījums 32.1 milj. eiro, kas bija par 76.1 % vairāk nekā 2023. gadā.

Kopējā alternatīvā tirgus kapitalizācija 2024. gada beigās sasniedza 542.2 milj. eiro, bet apgrozījums 46.3 milj. eiro, kas bija par 165.4 % vairāk nekā 2023. gadā.

Akciju tirgus kopējais kapitalizācijas apmērs pret IKP pārskata gada beigās bija 1.4 %, savukārt obligāciju tirgus kapitalizācijas apmērs pret IKP – 4.7 %. Kopumā tirgus attīstībā bija vērojamas pozitīvas tendences, īpaši obligāciju emisiju jomā.

Kapitāla tirgus attīstība bija viena no Latvijas Bankas 2024. gada prioritātēm, un tika veiktas vairākas aktivitātes tā attīstības veicināšanai. 2024. gada 7. februārī notika jau ceturtais Latvijas Bankas rīkotais Latvijas kapitāla tirgus forums, un tā tēma bija "Jaudīgi uzņēmumi – spējīgāka valsts". Forumā mērķis ir iepazīstināt uzņēmumus ar Latvijas kapitāla tirgus tendencēm, iespējām un dažādu uzņēmumu pieredzi kapitāla tirgū un sekmēt ekspertu diskusijas un institūciju sadarbību, lai veicinātu attīstības finansējuma pieejamību, jaudīgu uzņēmumu attīstību, kā arī Latvijas konkurētspēju un tautsaimniecības izaugsmi.

Latvijas kapitāla tirgus forums "Jaudīgi uzņēmumi – spējīgāka valsts" 2024. gada 7. februārī.

Darbību pārskata gadā turpināja Vērtspapīru smilškaite – atbalsta mehānisms uzņēmumiem, kuri vēlas piesaistīt finansējumu Latvijas kapitāla tirgū. Vērtspapīru smilškaites darbību administrē Latvijas Banka, savukārt Vērtspapīru smilškaites darba grupā uz brīvprātības principa pamata un bez maksas darbojas galvenie Latvijas kapitāla tirgus dalībnieki un eksperti. Līdz 2024. gada beigām atbalsta mehānismu bija izmantojuši astoņi uzņēmumi.

2024. gadā turpinājās **10 soļu programmas** Latvijas kapitāla tirgus attīstībai realizācija, un kopumā tika izpildīta lielākā daļa uzdevumu (90 %). Lai turpinātu kapitāla tirgus attīstības veicināšanu, Latvijas Banka sadarbībā ar kapitāla tirgus dalībniekiem un ekspertiem 2024. gadā izstrādāja jauno 10 soļu programmu kapitāla tirgus attīstībai, kas ietvers jaunus pasākumus, kuru īstenošana ir būtiska turpmākai Latvijas kapitāla tirgus attīstībai.

2024. gada 11. decembrī notika **Ilgtspējīgas pārvaldības balvas** pasniegšanas ceremonija. Balva 2024. gadā tika pasniegta ceturto reizi. Kopumā tika iesniegti 28 balvas pretendentu pieteikumi. Balvas pasniegšanas mērķis ir stiprināt Latvijas uzņēmumu ilgtspēju un sekmēt Latvijas Korporatīvās pārvaldības kodeksa praktisko ieviešanu Latvijas uzņēmumos, veicinot uzņēmumu darbības efektivitāti un ilgtermiņa vērtības pieaugumu, kā arī sniegt publisku pozitīvu novērtējumu uzņēmumiem ar ilgtspējīgu pārvaldības modeli.

Latvijas Ilgtspējīgas pārvaldības balvas pasniegšanas ceremonija 2024. gada 11. decembrī.

Pārskata gadā aktīvi turpinājās Baltijas valstu sadarbība, kā arī notika vairāki izglītojoši pasākumi esošajiem un potenciālajiem tirgus dalībniekiem.

Finanšu instrumentu tirdzniecības un ieguldītāju darbības uzraudzība

Finanšu instrumentu tirdzniecības un ieguldītāju darbības uzraudzības fokusā 2024. gadā bija:

- finanšu instrumentu tirdzniecības uzraudzība;
- tirgus dalībnieku par aizdomīgiem darījumiem un rīkojumiem iesniegto ziņojumu izskatīšana;
- padziļinātas pārbaudes par aizdomīgiem darījumiem (tirgus manipulācijas, iekšējās informācijas izmantošana);
- sadarbība un informācijas apmaiņa ar citu valstu uzraudzības iestādēm;
- savlaicīga un korekta ieguldītāju paziņojumu iesniegšana.

Latvijas Banka 2024. gadā trijos gadījumos piemēroja personām administratīvās sankcijas par tirgus manipulācijām tirdzniecības vietās un iekšējās informācijas izmantošanu.

Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju un drošības risku pārvaldības uzraudzība

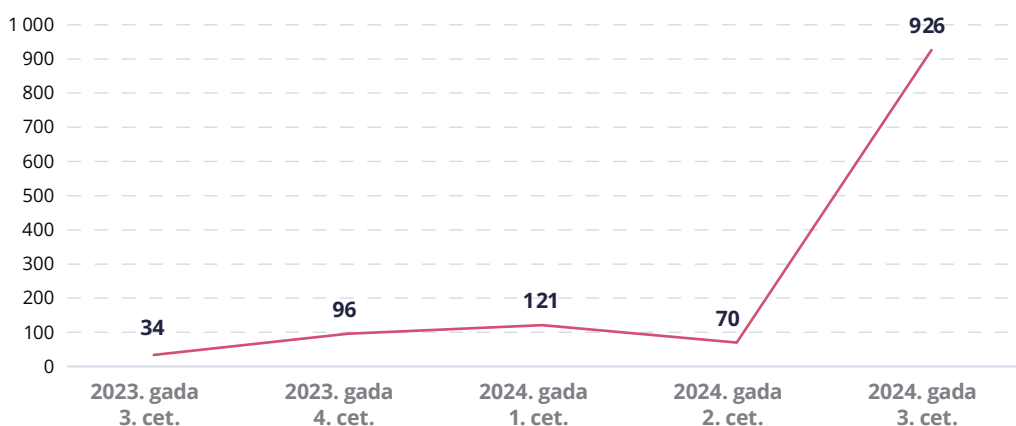
IKT drošības un kiberrisku uzraudzības nozīme

Drošs, stabils un uzticams finanšu tirgus ir viena no Latvijas Bankas uzraudzības prioritātēm. Tirgus dalībnieku uzdevums ir attīstīt un pilnveidot savas spējas, lai aizsargātos pret pieaugošajiem un mainīgajiem digitālajiem apdraudējumiem. Tāpēc ikvienam finanšu tirgus dalībniekam un īpaši nozīmīgajiem finanšu pakalpojumu sniedzējiem jābūt gataviem darboties krīzes situācijās un atjaunot darbību nozīmīga kiberincidenta gadījumā.

Latvijas Banka pārskata gadā veica fokusētas klātienes pārbaudes, neklātienes horizontālās un tematiskās pārbaudes, kā arī piedalījās ECB organizētajā ES nozīmīgo kredītiestāžu kiberneturības stresa testā. Papildus tā īstenoja dažādas aktivitātes finanšu tirgus dalībnieku izpratnes veicināšanai, konsultējot tos kiberneturības pārvaldības spēju attīstīšanā, organizējot seminārus, vebinārus un individuālas konsultācijas.

Salīdzinājumā ar citām ES dalībvalstīm 2024. gadā Latvijas kibertelpa piedzīvoja līdz šim vēsturiski augstāko kiberuzbrukumu intensitāti, kad Latvijai naidīgo valstu un to atbalstīto kiberaktīvistu darbības galvenokārt tika vērstas pret valsts iestādēm un publisko sektoru. Tomēr līdzās tam pastāvēja augsts pret finanšu tirgus infrastruktūru mērķēto uzbrukumu risks. Tā kā sabiedrībai kritiski svarīgiem finanšu pakalpojumiem jābūt pieejamiem vismaz minimālā apjomā, 2024. gadā Latvijas Banka turpināja pielāgoties mainīgajai ģeopolitiskajai videi, iekļaujot finanšu sektoru nacionālajās kiberneturības stratēģijās.

37. attēls. Nozīmīgu plašas ietekmes apdraudējumu skaits

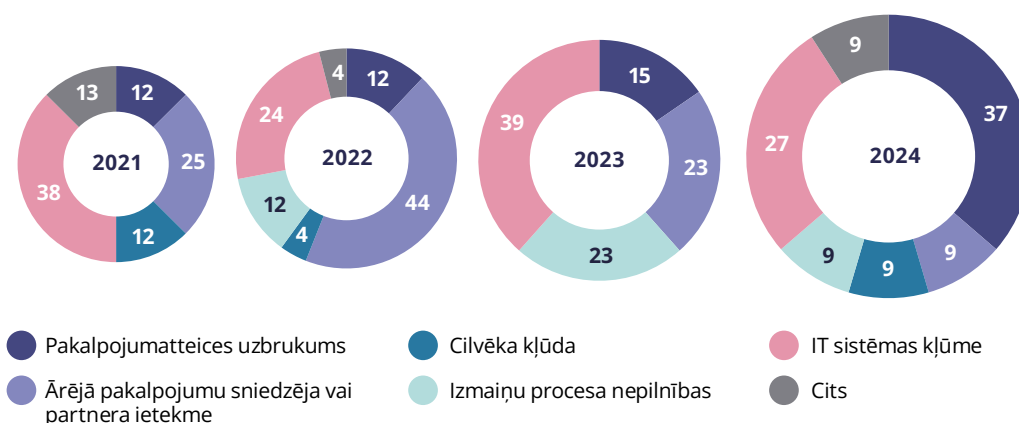
Avots: CERT.LV darbības pārskats par 2024. gada 3. ceturksni.

Eiropas Savienības Kiberneturības aģentūras (ENISA) skatījumā vieni no būtiskākajiem kiberneturādiem, kas 2024. gadā radīja riskus arī finanšu tirgus dalībniekiem, bija izkļiedtie pakalpojumatteices (DDoS) uzbrukumi un izspiedējprogrammatūra (*ransomware*), kam sekoja sociālā inženierija un ar datu drošību saistītie draudi, tostarp informācijas manipulācijas, uzbrukumi piegādes ķēdēm un ļaunatūra (*malware*).

IKT incidentu ietekme un tendences

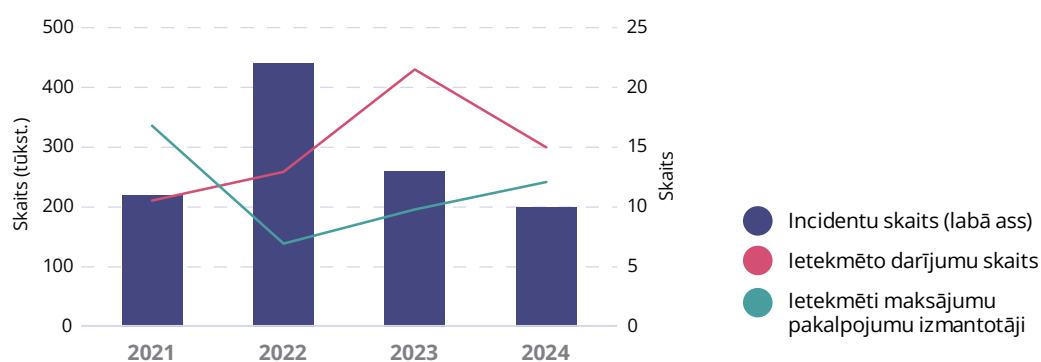
Neraugoties uz augsto kiberuzbrukumu intensitāti Latvijas kibertelpā, kas skāra arī finanšu tirgus dalībniekus, kopumā situācija tika pārvaldīta labi un nozīmīgo IKT incidentu skaits 2024. gadā nebija liels. Latvijas Banka saņēma ziņojumus par 10 nozīmīgiem maksājumu pakalpojumu incidentiem, kuru iemesli galvenokārt bija saistīti ar pakalpojumatteices uzbrukumiem, darbības risku vai trešo pušu veiktu pārvaldību, kad galvenokārt īslaicīgi tika ietekmēta atsevišķu finanšu pakalpojumu pieejamība klientiem.

38. attēls. Būtisku ar maksājumu pakalpojumiem saistītu IKT incidentu cēloņi

Līdzīgi kā 2023. gadā drošības incidentu gadījumos tirgus dalībnieki ar augstāku incidentu pārvaldības spēju brieduma līmeni savlaicīgāk atklāja incidentu un veica tā ierobežošanai un novēršanai nepieciešamos pasākumus.

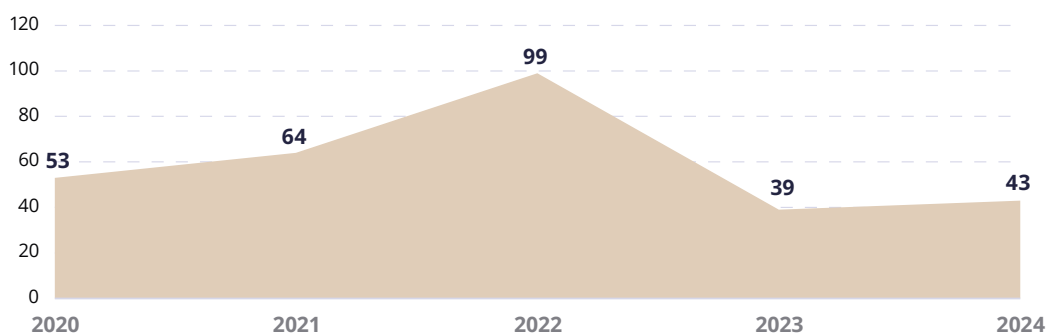
39. attēls. Būtisku ar maksājumu pakalpojumiem saistītu IKT incidentu skaits un ietekme

Kiberuzbrukuma gadījumā ir svarīgi spēt sekmīgi īstenot atbilstošas aizsardzības aktivitātes, un finanšu tirgus digitālās darbības noturības jaunais [regulējums](#) ir vērsts uz tirgus dalībnieku IKT drošības pārvaldības spēju brieduma attīstīšanu, sekmējot augstāku kiberneturības līmeni.

Informācijas manipulācijas pārskata gadā bija nozīmīgs līdzeklis Krievijas agresijas karā pret Ukrainas atbalstītājiem, tāpēc nereti kibertelpā tika izplatītas viltus ziņas par klasificētas informācijas iegūšanu no kiberuzbrukumos cietušajām organizācijām Latvijā. Saistībā ar Latvijas Bankas uzraudzībā esošajiem finanšu tirgus dalībniekiem šādi gadījumi un incidenti 2024. gadā netika konstatēti.

40. attēls. Būtisku ar maksājumu pakalpojumiem saistītu IKT incidentu izraisīto dīkstāvju laiks (stundās)

Tā kā kiberuzbrukumi bieži vien tiek vērsti nevis pret konkrēti izvēlētām organizācijām, bet pret Latvijas kibertelpu kopumā, tad arī mazāk nozīmīgajiem finanšu tirgus dalībniekiem ir jāattīsta un jāpilnveido darbības risku pārvaldības process, lai spētu laikus pārskatīt esošās kontroles un identificēt jaunus riskus, piemēram, finanšu krāpšanas jomā.

Fokusa virzieni finanšu tirgus darbības uzraudzībā

IKT un drošības risku pārvaldības jomā Latvijas Banka 2024. gadā veica sešas tirgus dalībnieku pārbaudes:

- divas klātienes pārbaudes saskaņā ar 2024. gada pārbauzu plānu;
- vienu tematisko pārbaudi par ārpakalpojumu pārvaldību;
- trīs neklātienes horizontālās pārbaudes IKT un drošības risku jomā.

Pārbauzu fokuss bija vērsts uz kritisko sistēmu pārmaiņām, operacionālo risku un darbības nepārtrauktības nodrošināšanas pārvaldību un IKT un drošības risku triju līmeņu aizsardzības prakses īstenošanu iekšējās kontroles sistēmā.

Latvijas Banka turpināja vērst finanšu tirgus dalībnieku uzmanību uz savlaicīgu ārējo pakalpojumu sniedzēju un apakšpiegādātāju identifikēšanu, lai pārvaldītu riskus, kas izriet no nedrošu tehnoloģiju lietojuma, nepietiekami efektīviem drošības pasākumiem un šādas sadarbības rezultātā iespējamiem ģeopolitiskiem apdraudējumiem. Finanšu tirgus dalībnieku uzmanība tika vērsta arī uz savlaicīgu iekšējā audita aktivitāšu plānošanu un sistemātisku pārbauzu veikšanu IKT pārvaldības un drošības jomā.

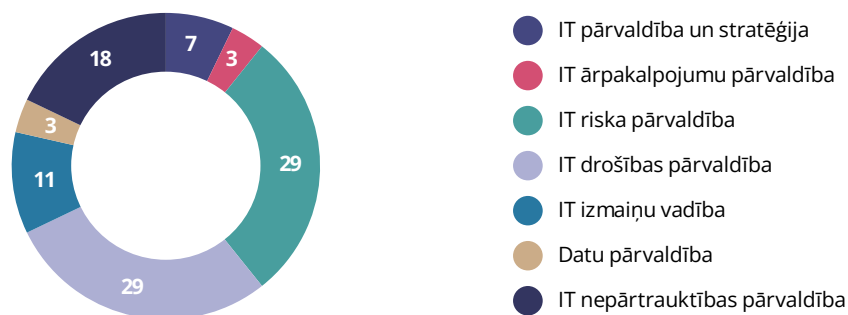
Mazāk nozīmīgo kredītiestāžu pārbaudēs Latvijas Banka vērtēja iekšējās kontroles sistēmas darbību un labajai praksei atbilstošas triju līmeņu aizsardzības sistēmas ieviešanu. Tāpēc fokuss tika vērsts uz IKT drošības funkcijas kapacitātes novērtēšanu un IKT un darbības risku pārvaldības jautājumiem, kā arī labās prakses īstenošanu IKT drošības ievainojamību pārvaldībā un drošības ielaušanās testēšanā. Pārbauzu gaitā tika veicināta augstākās vadības izpratne par tādas korporatīvās kultūras veidošanu, kurā atbildība par kiberdrošību ir ikviena organizācijas darbinieka pienākums.

Pēdējos gados ir būtiski pieaudzis ārējais kiberdrošības apdraudējums, un arī izmaiņas regulējumā rada vajadzību stiprināt kredītiestāžu IKT drošības funkcijas kapacitāti. Tā kā kiberdrošības speciālistu trūkums skar arī finanšu nozari, tas apgrūtina iespējas mazāk nozīmīgajām kredītiestādēm atrast atbilstošas kvalifikācijas papildu speciālistus gan IKT drošības pārvaldības, gan IKT audita jomā, lai nodrošinātu atbilstību regulējumam un veiktu pastāvīgu IKT drošības pārvaldību.

Tāpēc mazāk nozīmīgo kredītiestāžu pārbaudēs konstatētie trūkumi un nepilnības bija galvenokārt saistītas ar kavējumiem IKT pārvaldības iekšējās dokumentācijas izstrādē un aktualizēšanā, savlaicīgā IKT

risku analīzes veikšanā, kā arī IKT darbības nepārtrauktības testu plānošanā un iekšējā audita iesaistē, lai veiktu neatkarīgu IKT pārvaldības novērtējumu. Pārbaudēs netika atklāti kritiski trūkumi, un Latvijas Banka konstatēja, ka kopumā kredītiestādes veic uzlabojumus IKT drošības procesu pilnveidei, tomēr tām jātiecas mazināt dokumentēto procesu neatbilstību praksei un pastiprināt ārējo IKT pakalpojumu piegādātāju uzraudzību.

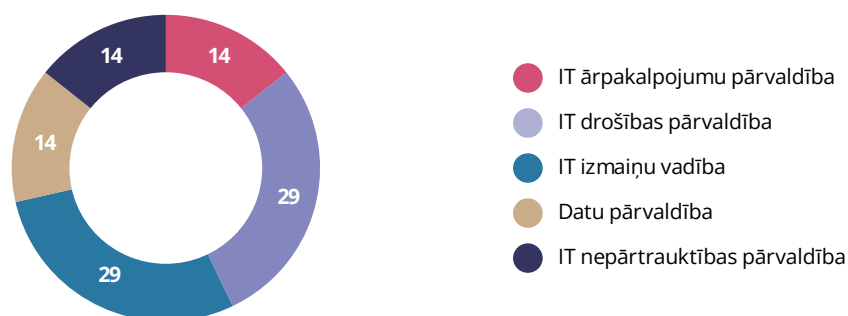
41. attēls. Trūkumu īpatsvars IKT risku pārvaldības jomā – kredītiestādes (%)

Ieguldījumu brokeru sabiedrību IKT risku uzraudzības procesā tika vērtēti ārpakalpojumu, t. sk. mākoņpakalpojumu, izmantošanas un pārvaldības riski, kā arī pārmaiņu vadības, datu integritātes un darbības nepārtrauktības riski. Īpašs uzsvars tika likts uz ieguldījumu brokeru sabiedrību sniegumu IKT pārvaldības, risku vadības un IKT drošības jomā, lai gūtu pārliecību, ka šis sektors spēj nodrošināt datu aizsardzību un atbilstību regulējuma prasībām trešo pušu IKT pakalpojumu pārvaldībā.

Pārbaudēs tika konstatēts, ka šiem tirgus dalībniekiem galvenokārt jāveic uzlabojumi iekšējās kontroles sistēmās, lai stiprinātu iekšējās kontroles IKT risku pārvaldībā, IKT izmaiņu vadībā, IKT incidentu pārvaldībā un IKT drošības pārvaldībā kopumā. Arī ieguldījumu brokeru sabiedrībām jātiecas mazināt dokumentēto procesu neatbilstību praksei un pastiprināt ārējo IKT pakalpojumu piegādātāju uzraudzību, lai samazinātu tādu IKT incidentu skaitu, kas rodas saistībā ar IKT infrastruktūras darbības traucējumiem un piegādātās programmatūras kļūdām.

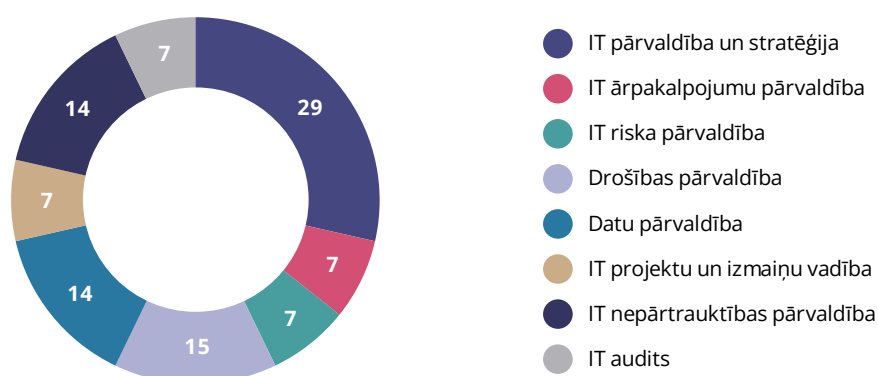
42. attēls. Trūkumu īpatsvars IKT risku pārvaldības jomā – ieguldījumu brokeru sabiedrības (%)

Maksājumu iestāžu un elektroniskās naudas iestāžu uzraudzības aktivitātes bija vērstas uz maksājumu pakalpojumu risku pārvaldību, izvērtējot Latvijas Bankai iesniegtos maksājumu pakalpojumu sniedzēju aktuālos risku novērtējumus saistībā ar sniegtajiem maksājumu pakalpojumiem, lai gūtu pārliecību, ka, reaģējot uz šiem riskiem, maksājumu iestādes un elektroniskās naudas iestādes ir veikušas adekvātus risku mazināšanas pasākumus un nodrošina nepieciešamos kontroles mehānismus.

Kā galvenos riskus saistībā ar maksājumu pakalpojumu sniegšanu šā tirgus sektora dalībnieki izcēla ārējos uzbrukumus, novecojušu infrastruktūru, personāla un tā kompetences nepietiekamību un neatbilstošu izmaiņu pārvaldību. No tirgus dalībnieku sniegtās informācijas par risku mazināšanas pasākumiem tika secināts, ka atlikušais risks nav augsts un vienlaikus ar ārējo kiberdraudu pieaugumu nozīmīgu risku daļu veido arī iekšējie apdraudējumi. Tāpēc arī maksājumu iestādēm un elektroniskās naudas iestādēm ir jāstiprina iekšējās kontroles IKT pārvaldībā un IKT drošības jomā, lai novērstu nepilnības dokumentēto procesu un prakses atbilstības kontekstā un pastiprinātu ārējo IKT pakalpojumu kvalitātes uzraudzību, īpaši gadījumos, kad IKT pārvaldības un IKT drošības funkcijas pilda ārpuskalpojumu sniedzējs.

43. attēls. Trūkumu īpatsvars IKT risku pārvaldības jomā – maksājumu iestādes un elektroniskās naudas iestādes (%)

Apdrošināšanas sektora IKT drošības risku novērtējumu Latvijas Banka 2024. gadā neveica, jo apdrošināšanas sektors tika prioritāri izvērtēts 2023. gadā un augsti riski netika konstatēti. Lai gan 2024. gadā netika saņemta informācija par tādiem IKT incidentiem, kuru rezultātā būtu ietekmēta apdrošināšanas pakalpojumu pieejamība klientiem, arī šim tirgus sektoram, ņemot vērā izmaiņas ārējo apdraudējumu vidē un stingrākas regulējuma prasības, jāveic uzlabojumi IKT drošības procesu gatavības nodrošināšanā, lai spētu atbilstoši pārvaldīt ar ārējiem IKT pakalpojumu piegādātājiem saistītos riskus.

Finanšu krāpšanas ierobežošana

2024. gadā bija vērojams būtisks sociālās inženierijas uzbrukumu skaita pieaugums, kas saistīts ar mākslīgā intelekta lietojuma iespēju paplašināšanos, īstenojot efektīvākas pikšķerēšanas kampaņas. To papildus veicināja arī tādi draudu darbību dalībnieki, kas spēja piedāvāt savas profesionālās zināšanas un spējas kā maksas pakalpojumus (*as a service*), piemēram, finanšu krāpšanas jomā (*fraud as a service*).

2024. gadā piepildījās prognozes par krāpnieku aktivitāšu pieaugumu attiecībā pret latviešu valodā runājošo mērķauditoriju, pieaugot mākslīgā intelekta lietojumam pikšķerēšanas vēstuļu un ziņu sagatavošanā. Saskaņā ar nozīmīgo kredītiestāžu sniegto informāciju novērsto finanšu krāpšanas gadījumu skaita īpatsvars 2024. gadā bija ievērojami lielāks nekā sekmīgi īstenoto gadījumu skaits, tomēr kopumā no Latvijas iedzīvotājiem izkrāpto naudas līdzekļu apmērs palielinājās līdz 15.5 milj. eiro.

2024. gadā Latvijas Banka veica padziļinātu situācijas analīzi par vismaz 28 klientu sūdzībām, lai konstatētu, vai kredītiestādes ir veikušas visus regulējumā noteiktos pasākumus, lai nepieļautu klientu līdzekļu zaudēšanu. Par atsevišķiem finanšu krāpšanas gadījumiem Latvijas Banka pieprasīja kredītiestādēm papildu skaidrojumus, lai gūtu pārliecību par pietiekami efektīvu rīcību finanšu krāpšanas novēršanā, un tā rezultātā pieprasīja kredītiestādēm pilnībā vai daļēji kompensēt cietušajiem klientiem zaudētos naudas līdzekļus.

Marine Krasovska

Finanšu tehnoloģiju uzraudzības
pārvaldes vadītāja

Latvijas Banka sadarbībā ar Latvijas Finanšu nozares asociāciju 2024. gadā izstrādāja finanšu krāpšanas riska pārvaldības un ierobežošanas vadlīnijas, lai veicinātu kredītiestāžu vienotu pieeju un ieviestu labo praksi finanšu krāpšanas riska pārvaldībā un veicinātu kredītiestāžu sadarbību cīņā ar finanšu krāpniekiem. Šīs vadlīnijas varēs izmantot ne tikai kredītiestādes, bet arī citi finanšu tirgus dalībnieki, kam ir aktuāla labās prakses ieviešana finanšu krāpšanas riska pārvaldības jomā.

Latvijas Bankas paveiktais jaunā regulējuma ieviešanā

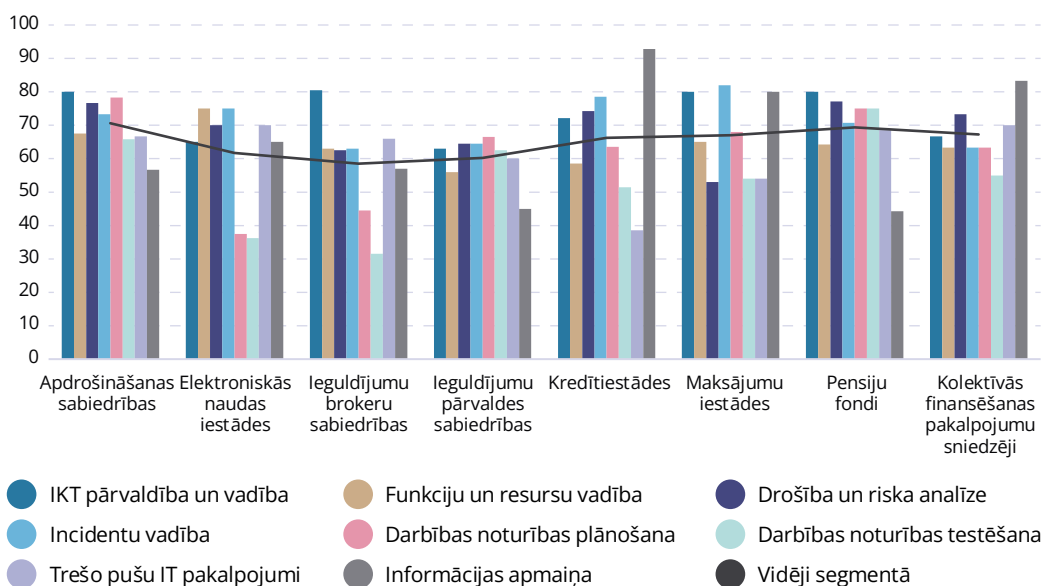
2024. gadā kopā ar ES uzraudzības iestādēm turpinājās [Digitālās darbības noturības regulas](#) (DORA) otrā līmeņa regulējuma izstrāde un DORA ieviešana. Saistībā ar to Latvijas Bankai kā finanšu tirgus dalībnieku IKT procesu uzraudzības iestādei tiks noteiktas jaunas funkcijas, t. sk. paplašināti tās pienākumi trešo pušu pakalpojumu sniedzēju uzraudzībā un digitālās darbības noturības testēšanā. DORA nosaka uzraudzības iestādēm ne tikai jaunas pilnvaras, bet arī jaunus līdzekļus efektīvākai uzraudzībai. Lai sniegtu ieteikumus par DORA ieviešanai nepieciešamajām normatīvo aktu izmaiņām, Latvijas Bankas eksperti piedalījās Finanšu ministrijas organizētajā darba grupā.

Pārskata gadā tika sagatavots Finanšu tirgus digitālās darbības noturības un mākslīgā intelekta izmantošanas likuma projekts, noritēja darbs pie jauna regulējuma izstrādes un izmaiņu veikšanas esošajā regulējumā, kā arī jaunas uzraudzības metodoloģijas izstrādes un piemērošanas. Tika atcelti līdz šim spēkā esošie IKT un drošības risku pārvaldības noteikumi un ziņošanas noteikumi par būtiskiem maksājumu pakalpojumu incidentiem. Šo noteikumu prasības pilnībā aizvietoja jaunais regulējums.

Saistībā ar DORA prasību ieviešanu Latvijas Banka:

- organizēja konsultatīvas tikšanās ar finanšu tirgus dalībnieku asociācijām un individuāliem tirgus dalībniekiem, lai skaidrotu jaunās regulējošās prasības un otrā līmeņa regulatīvi tehniskos standartus, kas tiks piemēroti no 2025. gada;
- elektroniskā veidā sniedza vairāk nekā 30 skaidrojumus par individuāliem jautājumiem, kā arī regulāri atjaunināja informāciju Latvijas Bankas tīmekļvietnē;
- sniedza finanšu tirgus dalībniekiem skaidrojumu par Finanšu tirgus digitālās darbības noturības un mākslīgā intelekta izmantošanas likuma mērķi un piemērošanu;
- 2024. gada decembrī veica tirgus dalībnieku anketēšanu par to gatavību DORA prasību izpildei. Atbilstoši sniegtajām atbildēm tirgus dalībnieki bija īstenojuši atbilstību vidēji 65 % apmērā.

44. attēls. Finanšu tirgus sektoru gatavības DORA prasību izpildei pašvērtējums
(2024. gada decembrī; vidēji; %)

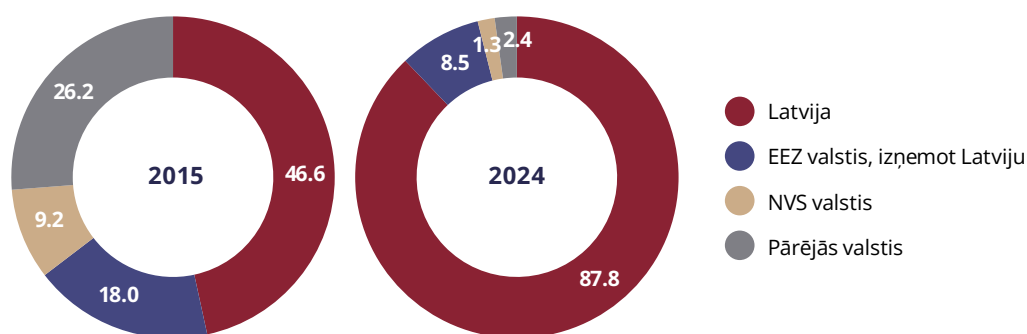
Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas risku uzraudzība

NILLTPF un sankciju risku uzraudzības mērķis ir nodrošināt, ka finanšu nozarē ir ieviesti atbilstoši un efektīvi kontroles mehānismi, kas novērš finanšu tirgus izmantošanu naudas atmazgāšanai un sankciju pārkāpšanai. Tas ir būtiski arī tādēļ, lai finanšu iestādes varētu sadarboties ar citām finanšu iestādēm visā pasaulē, samazināt starptautisko maksājumu izmaksas un paātrināt maksājumu izpildes ātrumu. Ja finanšu iestādes kontroles sistēmas nav efektīvas, citas finanšu iestādes var atteikties tai sadarbību, jo šāda sadarbība var pakļaut šīs finanšu iestādes riskam, ka tās tiek iesaistītas naudas atmazgāšanā un sankciju pārkāpšanā.

Vēsturiski finanšu sektorā būtiskākie riski bija saistīti ar ārvalstu klientu apkalpošanu, taču jau vairākus gadus finanšu iestāžu klientu struktūra ir būtiski mainījusies un lielāko klientu īpatsvaru veido iekšzemes un ES klienti. Arī [Latvijas nacionālajā risku novērtējumā](#) uzsvērts, ka Latvijas riska profils ir mainījies un Latvijas finanšu sektors vairs nav uzskatāms par finanšu centru. Agrāk noziedzīgi iegūtu līdzekļu izcelsme galvenokārt bija saistīta ar ārvalstīm, taču 2024. gadā lielākie riski bija saistīti ar iekšzemē veiktajiem noziedzīgiem nodarījumiem. Latvijas Banka saskaņā ar veikto finanšu tirgus risku novērtējumu kā svarīgākos 2024. gadā definēja šādus riskus:

- izvairīšanās no nodokļu nomaksas;
- sankciju apiešanas risks;
- krāpniecība.

45. attēls. Latvijas kredītiestāžu klientu noguldījumu ģeogrāfiskās struktūras izmaiņas (%)

Kristīne
Černaja-Mežmale
Latvijas Bankas padomes locekle

2024. gadā uzsāktais MONEYVAL 6. kārtas novērtējums ir svarīgs apliecinājums Latvijas finanšu nozares noturībai un finanšu noziegumu novēršanā paveiktajam darbam. Pēdējos gados Latvija ir ieviesusi būtiskas reformas, pilnveidojot normatīvo regulējumu un uzlabojot institūciju kapacitāti un sadarbību. Šie pasākumi ir būtiski veicinājuši mūsu spēju efektīvi novērst noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un terorisma finansēšanu, vienlaikus stiprinot Latvijas reputāciju starptautiskajā finanšu sistēmā.

Līdz 2024. gada 1. aprīlim Latvijas Banka turpināja izsniegt finanšu tirgus dalībniekiem atļaujas attiecībā uz normatīvajos aktos noteiktajiem sankciju izņēmumiem, taču ar 2024. gada 1. aprīli šo funkciju kā centrālā sankciju iestāde pārņēma Finanšu izlūkošanas dienests. Savukārt Latvijas Banka ar 2024. gada 30. decembri no Valsts ieņēmumu dienesta pārņēma virtuālo pakalpojumu sniedzēju uzraudzību NILLTPFN jomā. Lai sagatavotos šīs uzraudzības pārņemšanai, Latvijas Banka veica ne tikai normatīvo aktu un vadlīniju pilnveidi, bet arī organizēja pieredzes apmaiņas vizītes citu valstu uzraudzības iestādēs, lai pārņemtu labāko uzraudzības praksi šajā jomā. Latvijas Bankas darbinieki piedalījās arī specializētās apmācībās par NILLTPF riskiem virtuālo pakalpojumu jomā, t. sk. deviņi darbinieki ieguva starptautiskos sertifikātus (ACAMS vai ICA sertifikātus).

Viens no prioritārajiem Latvijas Bankas darbības virzieniem NILLTPFN jomā 2024. gadā bija veicināt finanšu pakalpojumu pieejamību un uz risku balstītas pieejas praktisku piemērošanu. Detalizēts apraksts par veiktajām aktivitātēm sniegts sadaļā "[Finanšu pakalpojumu pieejamība](#)".

Pārbaudes un to rezultāti

Latvijas Banka 2024. gadā veica 13 klātienes pārbaudes: 4 – kredītiestādēs, 3 – alternatīvo ieguldījumu fondu pārvaldniekos, 3 – valūtu tirdzniecības sabiedrībās, 1 – ieguldījumu pārvaldes sabiedrībā, 1 – elektroniskās naudas iestādē, 1 – ieguldījumu brokeru sabiedrībā.

Latvijas Banka 2024. gadā vienai kredītiestādei piemēroja brīdinājumu, savukārt vienas kredītiestādes¹³ valdes priekšsēdētājam piemēroja naudas sodu 31 731 eiro apmērā, bet par NILLTPFN jomu atbildīgajam valdes loceklim – brīdinājumu.

2024. gadā NILLTPF risku pārvaldības jomā veikto pārbažu rezultāti liecināja, ka finanšu iestādes turpina pilnveidot savas iekšējās kontroles sistēmas, t. sk. attiecībā uz sankciju riska pārvaldību un darījumu uzraudzību. Būtiskākie uzlabojumi tika novēroti attiecībā uz finanšu iestāžu spēju identificēt un izprast tām piemītošos riskus, jo iestādēm ir svarīgi veikt tālākus uzlabojumus, lai to sistēmas kļūtu efektīvākas, stiprinot uz risku balstītu pieeju un veicinot efektīvu resursu izlietojumu.

Latvijas Banka 2024. gadā veica arī vienu visu kredītiestāžu horizontālo pārbaudi, lai pārlicinātos, ka risku pārvaldīšanas pasākumi ir samērīgi ar riskiem un tiek nodrošināta finanšu pakalpojumu pieejamība. Balstoties uz pārbaudes rezultātiem, gadījumos, kad tika konstatēti trūkumi, kredītiestādes sagatavoja individuālus trūkumu novēršanas plānus. Latvijas Banka sagatavoja arī labās un nevēlamās prakses apkopojumus, lai veicinātu labās prakses pārņemšanu un vienveidīgu prasību piemērošanu.

Papildus finanšu iestādes pārskata gadā regulāri iesniedza Latvijas Bankai jauna produkta vai pakalpojuma attīstīšanai izstrādātās procedūras. Latvijas Banka pēc šo procedūru izvērtēšanas sniedza ieteikumus trūkumu novēršanai, lai jau preventīvi nodrošinātu pēc iespējas efektīvāku finanšu iestāžu iekšējās kontroles sistēmu darbību.

Regulējošo prasību ietvara pārmaiņas

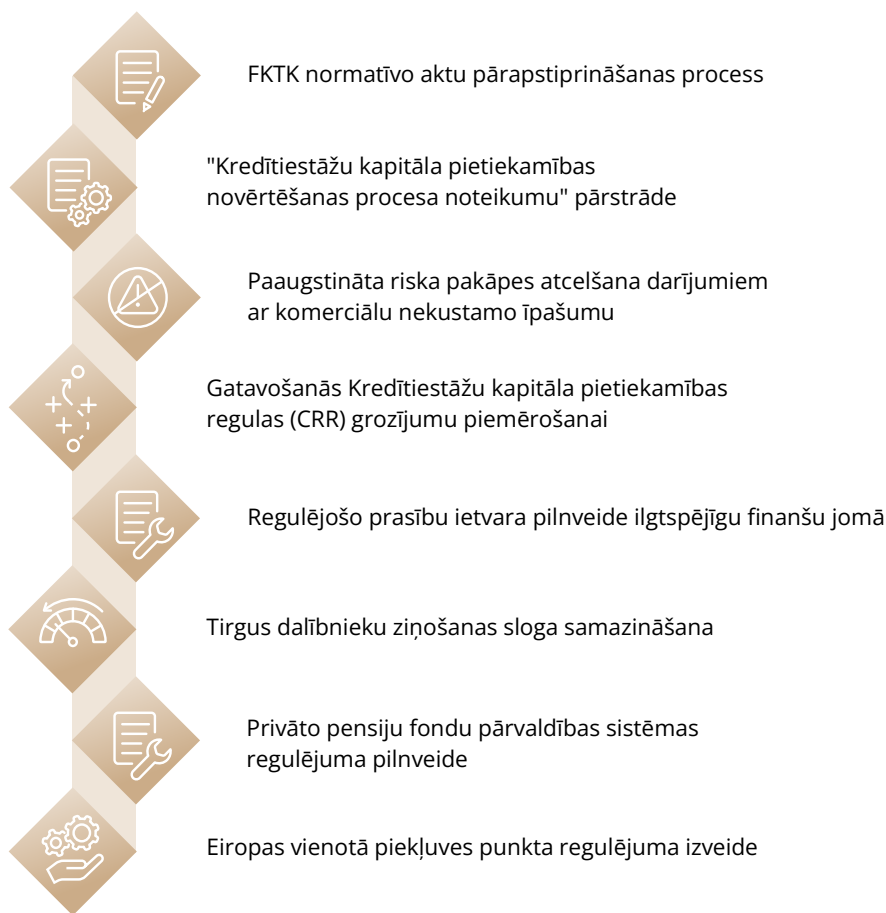
Finanšu tirgus dalībnieku darbības tiesiskā regulējuma pilnveide

Efektīvs un saprotams regulējums ir būtisks finanšu nozares attīstībai, un regulējuma pilnveide ir Latvijas Bankas ikdienas darba neatņemama sastāvdaļa – tā ir cieši saistīta gan ar finanšu sistēmas stabilitātes stiprināšanu, gan ar vides radīšanu ilgtspējīgai izaugsmei. Būtiska loma ir darbam ar Eiropas līmeņa regulējuma pilnveidi un iniciatīvām, kurās īpašu uzmanību pievēršam tam, lai tiktu veicināta finanšu nozares mazo un dinamisko sektoru attīstība, nodrošinot tiem samērīgu un atbilstošu regulatīvo vidi.

2024. gadā Latvijas Bankā noslēdzās divus gadus ilgušais FKTK normatīvo aktu pārapsiprināšanas process, kā arī turpinājās finanšu tirgus dalībnieku darbības tiesiskā regulējuma pilnveide, ieviešot ES direktīvu un ES institūciju izdoto pamatnostādņu prasības un nodrošinot ES regulu piemērošanu.

¹³ Kredītiestāde 2024. gada beigās atradās likvidācijas procesā.

Būtiskākais 2024. gadā

FKTK izdoto ārējo normatīvo aktu pārskatīšanas un pārapsīrināšanas procesa, kas sākās 2023. gadā, noslēgums bija viens no būtiskākajiem 2024. gadā paveiktajiem Latvijas Bankas uzdevumiem regulējuma pilnveides jomā. Šajā procesā tika nodrošināta ne tikai normatīvo aktu pārapsīrināšana, bet arī to aktualizēšana un pilnveide, ņemot vērā ES regulējuma un Latvijas finanšu tirgus attīstības tendences:

- normatīvo aktu pārskatīšanas pamats bija FKTK integrācija Latvijas Bankā – Latvijas Bankas likuma pārejas noteikumi paredzēja, ka visi FKTK izdotie ārējie normatīvie akti zaudē spēku 2024. gada 31. decembrī;
- 2024. gadā tika pabeigts 144 FKTK ārējo normatīvo aktu pārapsīrināšanas process, kurš ietvēra jauno Latvijas Bankas noteikumu izskatīšanu Latvijas Bankas komitejās, sabiedrības līdzdalības īstenošanu, kā arī to izskatīšanu Latvijas Bankas konsultatīvajā finanšu tirgus padomē un apstiprināšanu Latvijas Bankas padomē;
- pārapsīrināšanas procesā Latvijas Banka izvērtēja spēkā esošo regulējumu un tai deleģētās pilnvaras, kā rezultātā tika optimizēta regulējošā ietvara struktūra, t. sk. iepriekš FKTK izdoto 144 normatīvo aktu skaits tika samazināts līdz 116 Latvijas Bankas noteikumiem. Papildus, ņemot vērā ES regulējuma un Latvijas finanšu tirgus attīstības tendences, tika aktualizētas un pilnveidotas noteikumos ietvertās regulējošās prasības.

2024. gadā Latvijas Banka atvieglāja ziņošanas slogu, atceļot piecus kredītiestādēm saistošos datu pieprasījumus, bet vēl pieciem samazinot ziņošanas biežumu vai sniedzamās informācijas apjomu.

Savukārt diviem datu pieprasījumiem, kas saistoši ieguldījumu brokeru sabiedrībām, elektroniskās naudas iestādēm un maksājumu iestādēm, tika pagarināti iesniegšanas termiņi, tādējādi padarot šiem finanšu tirgus dalībniekiem datu sagatavošanas procesu elastīgāku un efektīvāku.

Latvijas Bankas padome 2024. gada 9. decembrī [nolēma](#) ar 2025. gada 1. janvāri atcelt kredītiestādēm piemēroto paaugstināto riska pakāpi darījumiem, kuri nodrošināti ar hipotēkām attiecībā uz komerciālu nekustamo īpašumu, kas atrodas Latvijas Republikas teritorijā. Pieņemtais lēmums noslēdza 2023. gadā sāktu pakāpenisko paaugstinātās riska pakāpes pazemināšanu, sākotnēji no 2024. gada 30. jūnija to nosakot 80 % apmērā (samazinot no 100 % riska pakāpes, kas bija spēkā kopš 2007. gada). Turpmāk uz šiem darījumiem attieksies [Kredītiestāžu kapitāla pietiekamības regulā](#) (CRR) ES līmenī saskaņoti noteiktās prasības, t. sk. minimālā riska pakāpe 60 % apmērā.

Paaugstinātā riska pakāpe tika atcelta, ņemot vērā to, ka Latvijas komerciāla nekustamā īpašuma riska darījumu kredītkvalitāte kredītiestāžu portfeļos kopš 2007. gada ir pakāpeniski uzlabojusies un saistītie riski ir pazeminājušies. Procentu likmju samazinājums un citi faktori noteica to, ka 2024. gada laikā nekustamā īpašuma tirgus nosacījumi kļuva labvēlīgāki, lai gan neskaidrība sektorā joprojām saglabājās paaugstinātā līmenī. Būtisks faktors, lemjot pārtraukt stingrāku nacionālo prasību piemērošanu, bija arī CRR veiktie grozījumi, kuru ietvaros ar 2025. gadu palielināts šajā jomā piemērojamo prasību riska jutīgums, kā arī no 50 % līdz 60 % paaugstinātā minimālā piemērojamā riska pakāpe. Paredzams, ka riska pakāpes samazināšanas rezultātā vairākām kredītiestādēm saruks kapitāla prasību apmērs, ļaujot tām straujāk attīstīt kredīvēšanu gan komerciāla nekustamā īpašuma, gan arī citos segmentos.

Latvijas Banka 2024. gadā būtiski pārstrādāja "[Kredītiestāžu kapitāla pietiekamības novērtēšanas procesa noteikumus](#)", lai harmonizētu un atbilstoši labākajai praksei pilnveidotu kredītiestādes darbībai piemērošo un varbūtējo risku segšanai nepieciešamā kapitāla pietiekamības novērtēšanas procesu. Ar grozījumiem tika noteikta vai precizēta nepieciešamā kapitāla apmēra noteikšanas kārtība kredītriskam, procentu likmju riskam netirdzniecības portfelī (IRRBB), vides, sociālajiem un pārvaldības (ESG) riskiem un citiem būtiskajiem kredītiestāžu darbībai piemētošajiem riskiem.

Būtiskākais 2025. gadā

Inovatīviem un drošiem finanšu pakalpojumiem labvēlīga vide

Kriptoaktīvu pakalpojumu jomas attīstībai Latvijā pārskata gadā tika izveidots tiesiskais ietvars un stiprināta tās uzraudzība, veicinot inovācijas un drošību.

Regulējuma aspekti jauno pakalpojumu attīstībā

2024. gada 13. jūnijā Saeima pieņēma **Kriptoaktīvu pakalpojumu likumu**. Tas tika izstrādāts, pamatojoties uz **Kriptoaktīvu pakalpojumu regulas** (MiCA) regulējumu. Likuma mērķis ir noteikt kriptoaktīvu tirgus

¹⁴ Regula par vides, sociālo un pārvaldības reitingu noteikšanas darbībām, Ar ilgtspēju saistītās finanšu informācijas atklāšanas regula, Omnibus pakotne.

¹⁵ Ņemot vērā PVKIU direktīvu un AKUI direktīvu.

darbības tiesisko ietvaru attiecībā uz personām, kuras iesaistītas kriptovalūtu emitēšanā, publiskā piedāvāšanā un pielaišanā tirdzniecībai vai kuras sniedz kriptovalūtu pakalpojumus, veicinot kriptovalūtu jomas attīstību Latvijā. Latvijas Banka tika noteikta par kompetento iestādi kriptovalūtu pakalpojumu sniedzēju uzraudzībai.

MiCA prasību ieviešanai Latvijas Banka:

- izveidoja īpašu komandu kriptovalūtu pakalpojumu sniedzēju licencēšanai un uzraudzībai, kurā ietilpst eksperti ar padziļinātām zināšanām un specializētām prasmēm kriptovalūtu un blokķēdes tehnoloģiju jomā;
- dažādu jomu darbinieku zināšanu un prasmju pilnveidei veica horizontālas apmācības par kriptovalūtiem un blokķēdi, lai šie darbinieki varētu efektīvi uzraudzīt kriptovalūtu tirgu;
- aktīvi piedalījās Eiropas uzraudzības iestāžu (EVTI, EBI, EAAP) darba grupās, veicinot saskaņotu vadlīniju izstrādi un daloties ar Latvijas regulatīvajā praksē gūtajām atziņām;
- iegādājās blokķēdes uzraudzības rīku, kas nodrošina visaptverošu NILLTPFN un atbilstības uzraudzību pār kriptovalūtu pakalpojumu sniedzēju darbībām. Tirgū pieejamie rīki tika rūpīgi izvērtēti, ņemot vērā to funkcionalitāti, uzticamību un atbilstību regulatīvajām vajadzībām;
- piedalījās EVTI organizētajā kolektīvajā iepirkumā, lai iegādātos tirgus manipulāciju atklāšanas rīku;
- pārskatīja un papildināja uzraudzības procesus un tos reglamentējošās procedūras, lai iekļautu tajās specifiskās MiCA prasības gan klātienē, gan neklātienē uzraudzības aktivitātēm;
- organizēja vairākus informatīvos pasākumus, lai sagatavotu kriptovalūtu pakalpojumu sniedzējus MiCA prasību izpildei.

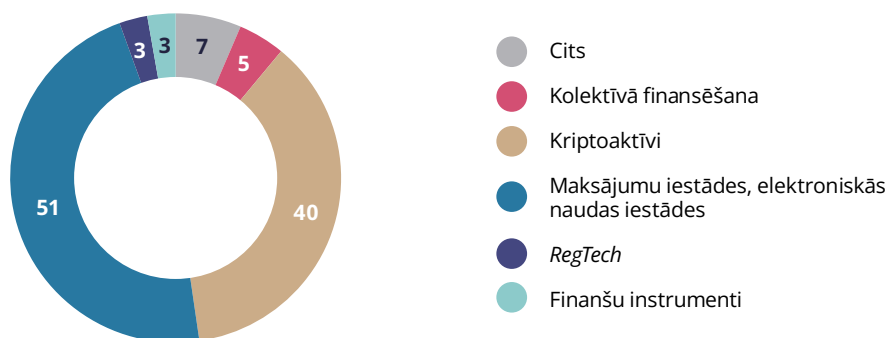
2024. gada 1. augustā stājās spēkā [Mākslīgā intelekta akts](#) (MI akts), un tā piemērošana jāsāk 2026. gada 2. augustā. Tomēr ir noteikti daži izņēmuma nosacījumi, kuri jāpiemēro agrāk, piemēram, nosacījums par aizliegto mākslīgā intelekta praksi. MI akts tika izstrādāts ar mērķi uzlabot iekšējā tirgus darbību, nosakot vienotu tiesisko regulējumu, īpaši attiecībā uz mākslīgā intelekta sistēmu izstrādi, laišanu tirgū, nodošanu ekspluatācijā un izmantošanu saskaņā ar ES vērtībām, lai veicinātu uz cilvēku orientēta un uzticama mākslīgā intelekta ieviešanu, vienlaikus nodrošinot augstu veselības, drošības un pamattiesību aizsardzības līmeni, tostarp demokrātiju, tiesiskumu un vides aizsardzību, vērstoties pret mākslīgā intelekta sistēmu kaitīgo ietekmi ES, un lai atbalstītu inovācijas. MI akts nodrošina uz mākslīgo intelektu balstītu preču un pakalpojumu brīvu pārrobežu apriti, liedzot dalībvalstīm noteikt mākslīgā intelekta sistēmu izstrādes, laišanas tirgū un izmantošanas ierobežojumus. Latvijas Banka sagatavoja arī MI akta ieviešanas un tā izpildes uzraudzības plānu.

Latvija bija pirmā ES dalībvalsts, kas 2024. gadā ieviesa izmaiņas nacionālajā regulējumā, lai nebanku maksājumu pakalpojumu sniedzējiem (maksājumu iestādēm un elektroniskās naudas iestādēm) piedāvātu tiešo pieslēgumu maksājumu sistēmai – [EKS sistēmai](#). Tādējādi maksājumu pakalpojumu sniedzējiem tika nodrošinātas vienlīdzīgas iespējas izmantot maksājumu sistēmu operatoru pakalpojumus un sagatavoties būtiskām izmaiņām maksājumu tirgū. [Zibmaksājumu regula](#) nosaka zibmaksājumu ieviešanu visā Eiropas maksājumu telpā, un jau 2027. gadā arī nebanku maksājumu pakalpojumu sniedzējiem būs pienākums tos nodrošināt saviem klientiem līdztekus klasiskajiem kredītpārvedumiem eiro. Minētā regula nosaka arī to, ka zibmaksājumu cenas noteikšanas principi ir jāpielīdzina kredītpārvedumiem un jānodrošina vienlīdzīga pakalpojumu pieejamība visos klientu apkalpošanas kanālos. No 2025. gada oktobra stāsies spēkā arī visiem maksājumu pakalpojumu sniedzējiem saistošas prasības salīdzināt klienta ievadīto maksājuma saņēmēja vārdu un uzvārdu vai nosaukumu ar ievadīto konta numuru IBAN formātā, lai uzlabotu maksātāju aizsardzību pret krāpšanu un ļautu pārliecināties par saņēmēja konta īpašnieku vēl pirms maksājuma apstiprināšanas. Latvijas Banka 2024. gadā apstiprināja uzraudzības aktivitāšu plānu, lai nodrošinātu visu Latvijas maksājumu pakalpojumu sniedzēju savlaicīgu Zibmaksājumu regulas ieviešanu.

Latvijas Bankas atbalsta instrumenti finanšu tehnoloģiju attīstībai

Latvijas Banka stiprināja savus atbalsta instrumentus finanšu tehnoloģiju attīstībai. Inovāciju centrā 2024. gadā sniegto konsultāciju skaits salīdzinājumā ar 2023. gadu dubultojās, sasniedzot 109 konsultācijas. Tās tika sniegtas maksājumu pakalpojumu jomā, un būtisku daļu veidoja jautājumi par iespēju pieslēgties Latvijas Bankas EKS sistēmai un nepastarpināti veikt maksājumus vienotajā eiro maksājumu telpā (SEPA). Pieauga tādiem ārvalstu uzņēmumiem sniegto konsultāciju skaits, kuri izvērtē iespēju izvēlēties Latviju par mītnes valsti gan maksājumu, gan kryptoaktīvu pakalpojumu sniegšanai Eiropas tirgū. Trešdaļu konsultāciju Latvijas Banka sniedza kryptoaktīvu pakalpojumu jomā, konsultējot potenciālos tirgus dalībniekus par licencēšanas kārtību un prasībām. Tas saistāms ar MiCA ieviešanu un stāšanos spēkā 2024. gada 31. decembrī, kā arī Latvijas Bankas lomu kryptoaktīvu pakalpojumu sniedzēju sektora uzraudzībā. Vairāki potenciālie tirgus dalībnieki sāka pirmslicencēšanas posmu, lai iegūtu atgriezenisko saiti par plānotu biznesa modeli, tam raksturīgajiem riskiem un iespējamajiem risku pārvaldīšanas mehānismiem. Pirmslicencēšanas posms ļauj tirgus dalībniekam kvalitatīvi sagatavoties licencēšanas procesam, lai nodrošinātu raitu tā virzību.

46. attēls. Inovāciju centrā 2024. gadā sniegto konsultāciju tēmas un skaits

Lai veicinātu finanšu tirgus dalībnieku izpratni un izglītotu tos par aktuālo regulējumu finanšu tehnoloģiju un inovāciju jomā, Latvijas Banka pārskata gadā organizēja vairākus publiskos pasākumus:

- semināru par inovācijām Latvijas tirgū un mākslīgo intelektu, kas klātienē pulcēja vairāk nekā 100 Latvijas finanšu tirgus profesionāļu;
- vebināru par licencēšanas procesu un uzraudzību kryptoaktīvu pakalpojumā jomā, kuram pieslēdzās ap 100 dažādu valstu klausītāju, lai izprastu jauno regulējumu, kā arī uzzinātu Latvijas Bankas gaidas licencēšanas un uzraudzības procesā.

Centrālais *FinTech* jomas gada notikums bija Latvijas *FinTech* forums 2024, ko Latvijas Banka sadarībā ar Latvijas Investīciju un attīstības aģentūru un Rīgas Investīciju un tūrisma aģentūru organizēja trešo reizi.

Latvijas *FinTech* forums 2024. gada 5. novembrī.

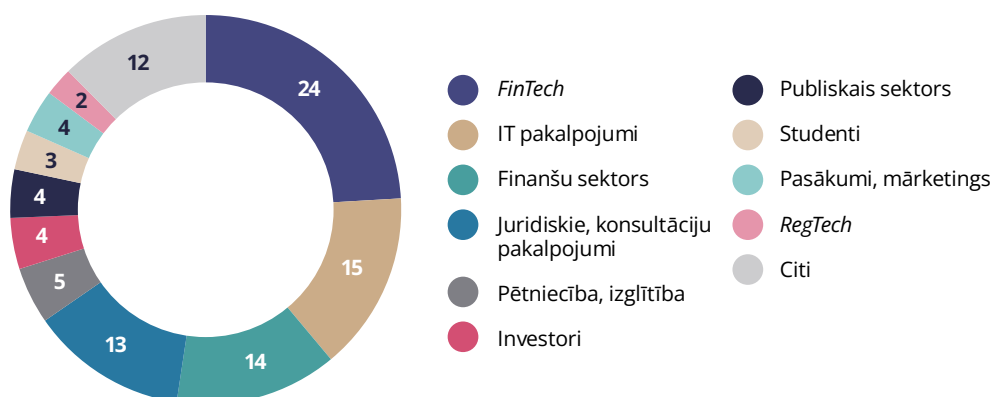
Latvijas *FinTech* forums 2024 pulcēja rekordlielu dalībnieku skaitu, veicinot finanšu inovāciju attīstību un pozicionējot Latviju kā reģionālo *FinTech* centru. Rīgā pulcējās aptuveni 450 apmeklētāju, un piektdaļa no tiem bija no ārvalstīm.

Foruma primārā mērķauditorija ir *FinTech* ekosistēmas esošie un potenciālie dalībnieki, sadarbības partneri, valsts un izglītības iestāžu pārstāvji, politiķi, sektora profesionāļi un uzņēmumu dibinātāji. Foruma mērķis ir izglītot sabiedrību un *FinTech* ekosistēmas dalībniekus par aktuāliem tematiem finanšu inovāciju un regulējuma jomā, kā arī starptautiskā līmenī pozicionēt Latviju kā *FinTech* reģionālo centru. 2024. gada galvenās diskusiju tēmas bija:

- Latvijas *FinTech* stratēģijas izpildes progress un analīze;
- finanšu nozares tehnoloģiskā attīstība (*Web3* un kryptoaktīvu pakalpojumi, mākslīgais intelekts);
- mākslīgā intelekta izmantošanas finanšu nozarē riski un iespējas.

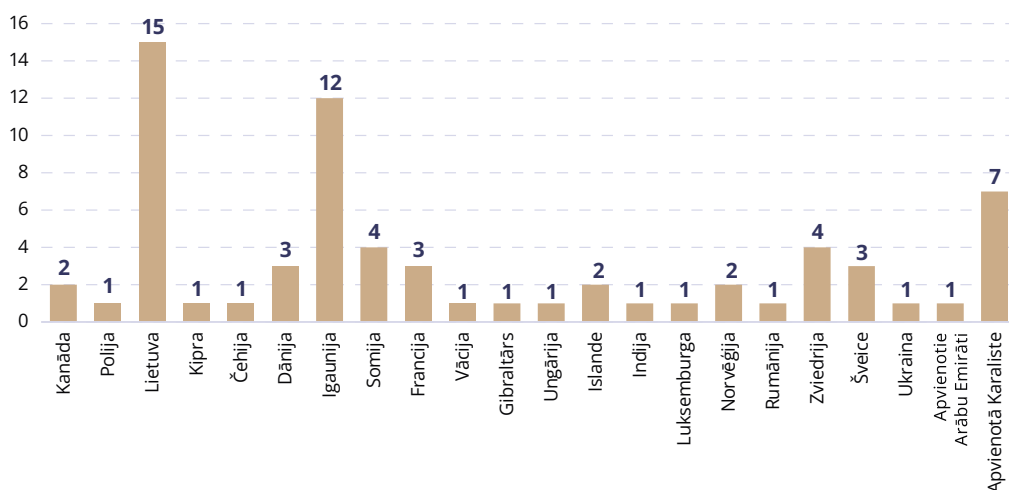
Otro gadu pēc kārtas foruma gaitā tika rīkots arī *FinTech* jaunuzņēmumu konkurss "*FinTech Factor*", kurā uzņēmumi sacentās par investoru balvu, no foruma galvenās skatuves prezentējot savas inovatīvās biznesa idejas.

47. attēls. Latvijas *FinTech* foruma 2024 apmeklētāji profesionālo jomu dalījumā (%)

Avots: Latvijas Banka.

48. attēls. Latvijas *FinTech* foruma 2024 apmeklētāju ģeogrāfija (neietverot Latvijas pārstāvjus)

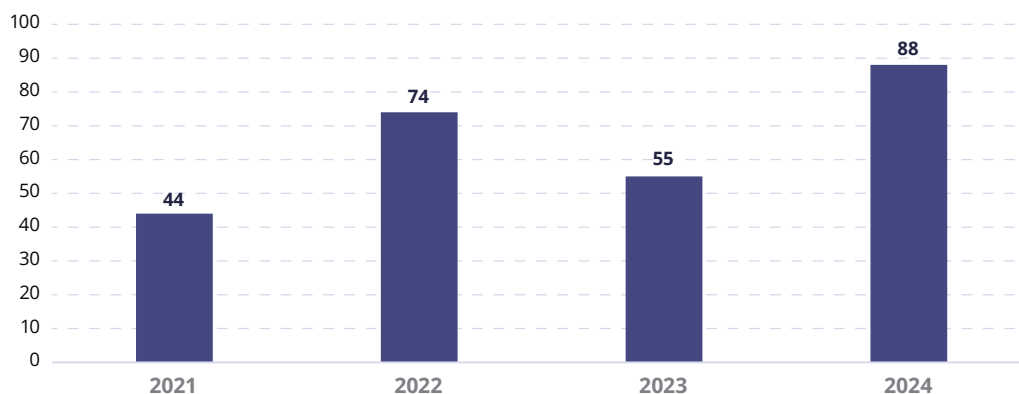

Avots: Latvijas Banka.

Inovatīvie risinājumi finanšu tirgū

Jau vairākus gadus Latvijas Banka veic finanšu tirgus dalībnieku aptauju par finanšu inovācijām. 2024. gadā aptaujas anketa tika papildināta ar jautājumiem par makslīgā intelekta izmantošanu tirgus dalībnieku darbībā, un aptaujā piedalījās 178 tirgus dalībnieki. Saskaņā ar aptaujas rezultātiem arvien vairāk Latvijas finanšu tirgus dalībnieku izmanto inovatīvus finanšu tehnoloģiju risinājumus. Salīdzinājumā ar 2021. gadu to tirgus dalībnieku skaits, kuri izmanto finanšu inovācijas, 2024. gadā dubultojās (no 44 līdz 88 tirgus dalībniekiem).

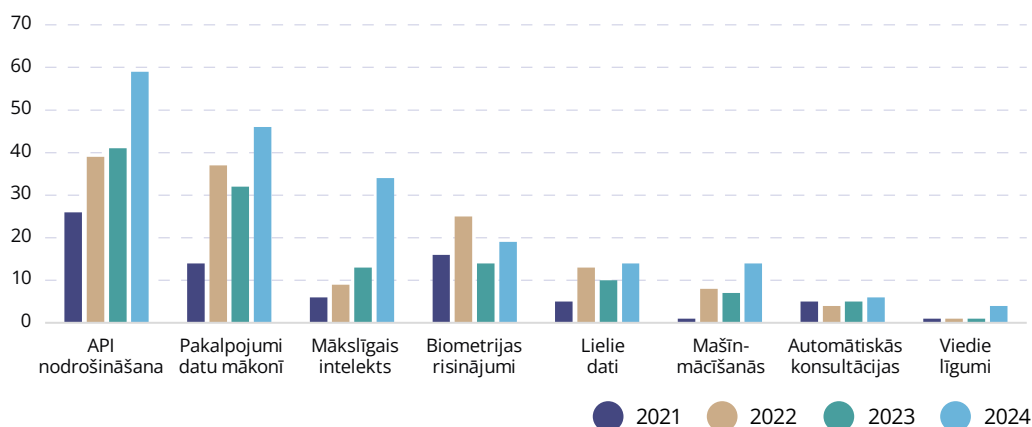
49. attēls. To respondentu skaits, kuri piedāvāja saviem klientiem inovatīvus pakalpojumus

Inovatīvus risinājumus visvairāk izmanto apdrošināšanas un kredītiestāžu sektorā. Balstoties uz vairāku gadu laikā apkopotajiem aptaujas rezultātiem, redzams, ka visvairāk izmantotie inovatīvie risinājumi ir:

- lietojumprogrammu saskarnes (*application programming interface; API*);
- pakalpojumi datu mākonī;
- mākslīgais intelekts;
- biometriskie risinājumi.

50. attēls. Finanšu tirgus dalībnieku biežāk izmantotās tehnoloģijas (apstiprinoši atbildējušo aptaujas dalībnieku skaits)

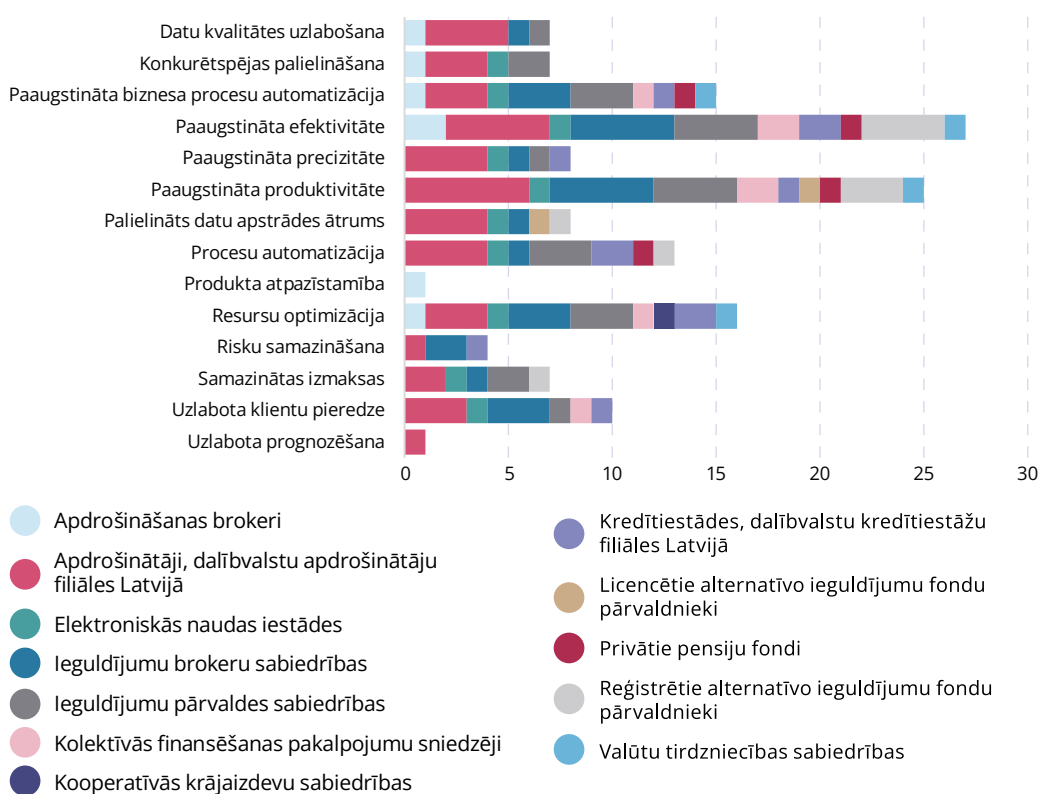
2024. gada laikā vairāk nekā dubultojās to uzņēmumu skaits, kuri finanšu pakalpojumu sniegšanai izmanto mākslīgā intelekta risinājumus, – 34 uzņēmumi iepretim 14 uzņēmumiem 2023. gadā. Līderi mākslīgā intelekta risinājumu ieviešanā ir apdrošināšanas sektora dalībnieki, ieguldījumu brokeru sabiedrības un ieguldījumu pārvaldes sabiedrības. Aptaujas dati norāda arī to, ka daudzi tirgus dalībnieki kas piedalījās aptaujā un vēl neizmanto mākslīgo intelektu, nākotnē plāno to izmantot.

Balstoties uz to tirgus dalībnieku atbildēm, kuri jau izmanto mākslīgo intelektu, 2024. gadā tas visplašāk tika lietots:

- klientu apkalpošanā;
- mārketingā;
- produktu dizainā un izstrādē;
- apdrošināšanas atlīdzību pārvaldībā;
- cenu veidošanā un risku parakstīšanā;
- pārdošanā;
- risku pārvaldībā;
- transakciju monitoringā.

Gandrīz visi aptaujas dalībnieki, kas jau izmanto mākslīgo intelektu, minēja, ka lieto tā rīkus, piemēram, *ChatGPT*, ikdienas darbu veikšanā. Tirgus dalībnieki atzina, ka mākslīgais intelekts palīdz paaugstināt efektivitāti un produktivitāti, ļauj optimizēt resursus un paaugstināt biznesa procesu automatizāciju.

51. attēls. Tirgus dalībnieku sasniegtie rezultāti un ieguvumi no mākslīgā intelekta izmantošanas

Tomēr, lai sasniegtu labus rezultātus darbā ar mākslīgo intelektu, tirgus dalībnieki saskārās arī ar vairākiem izaicinājumiem, tādiem kā:

- informācijas sistēmu drošība;
- datu drošība;
- kļūdas mākslīgā intelekta sistēmās;
- latviešu valodas nepilnības mākslīgā intelekta sistēmās.

2024. gada aptaujas dati atklāja, ka Latvijas finanšu tirgus dalībnieki ievieš jaunus un inovatīvus biznesa modeļus. Vairāku finanšu tirgus sektoru dalībnieki izmanto *BigTech* uzņēmumu piedāvātos risinājumus, lai uzlabotu savu biznesa modeļu un procesu efektivitāti. Tirgus dalībnieki savos biznesa modeļos ievieš arī zaļo tehnoloģiju risinājumus, kas ietver ilgtspējas aspektu novērtēšanu un integrēšanu. Visplašāk izmantotais inovatīvais process ir digitāla klientu piesaiste. Citi biežāk izmantotie inovatīvie procesi ir arī mākoņpakalpojumi un biometrijas risinājumi. No inovatīvajām tehnoloģijām visvairāk tiek izmantotas lietojumprogrammu saskarnes, digitālās platformas un zibmaksājumi. No inovatīvajiem produktiem visvairāk Latvijas tirgū tiek izmantota apdrošināšana pēc pieprasījuma. Šis apdrošināšanas risinājums paredz pakalpojuma pielāgošanu klienta individuālajām vajadzībām.

Saskaņā ar aptaujas datiem tirgus dalībnieki inovāciju ieviešanā saskaras ar izaicinājumiem, un viens no būtiskākajiem ir normatīvo aktu prasības – uzņēmumiem jāorientējas sarežģītos noteikumos, turklāt noteikumi ir atšķirīgi dažādās valstīs un reģionos. Kā būtiskus riskus un izaicinājumus uzņēmēji minēja arī operacionālos riskus, kibernetikas draudus, datu privātuma un aizsardzības jautājumus un tehnoloģiju integrāciju.

Uzraudzības tehnoloģiju attīstība Latvijas Bankā

Uzraudzības tehnoloģijas jeb *SupTech* ir specializēts Latvijas Bankas darbības virziens, lai nodrošinātu tehnoloģiski attīstītus uzraudzības pakalpojumus. 2024. gadā saistībā ar *SupTech* tika attīstīti 43 dažāda apjoma uzraudzības tehnoloģiju projekti un to kopējā izpilde sasniedza 94 % no plānotā. Regulārā uzraudzībā Latvijas Banka sāka izmantot iekšējo analītikas portālu. Tas ir vienots piekļuves punkts uzraudzības datu analīzei, kas sniedz laika ietaupījumu informācijas meklēšanā un samazina risku atstāt bez ievērināšanas kādu būtisku finanšu informāciju par tirgus dalībniekiem.

Turpinājās arī pāreja uz vienoto finanšu datu saņemšanas starptautisko standartu – *Extensible Business Reporting Language* jeb XBRL –, ieviešot 24 nacionālos un starptautiskos pārskatus. Šis standarts palīdz tirgus dalībniekiem sistematizēt datu sagatavošanu un kļūdu aprakstīšanu, kā arī ļauj nodrošināt centralizētu un standartizētu uzraudzības finanšu datu noliktavu Latvijas Bankā. Tas kopumā samazina risinājumu sadrumstalotību, uzlabo analītikas iespējas un analītikas produktu ieviešanas ātrumu, kā arī samazina tehnoloģiskā risinājuma uzturēšanai nepieciešamos cilvēkresursus.

Uzraudzības tehnoloģijas ir būtiska Latvijas Bankas iekšējo inovāciju sastāvdaļa. Pārskata gadā tika realizēti *iLab* projekti par mākslīgā intelekta lietošanu uzraudzības atbilstības procesos un kriptoaktīvu pakalpojumu uzraudzībā. Rezultātā tika ieviests uz mākslīgo intelektu balstīts *Generative AI* asistents vērtspapīru emisijas prospektu juridiskās atbilstības analīzei. Tas būtiski ietaupīs laiku šo prospektu izvērtēšanai, kā arī perspektīvā samazinās cilvēcisko kļūdu skaitu. Te gan jāņem vērā, ka sarežģītos informācijas analīzes procesos analīzes kvalitātes paaugstināšana prasa zināmu laiku un ekspertu iesaisti.

Kriptoaktīvu pakalpojumu sniedzēju uzraudzības *iLab* projekta rezultātā tika definēts to uzraudzības process un izvēlēti piemēroti *SupTech* risinājumi.

Ņemot vērā, ka viens no Latvijas Bankas uzraudzības mērķiem ir nodrošināt arvien labākus uzraudzības pakalpojumus tirgus dalībniekiem, pārskata gadā tika izstrādāts licencēšanas veidnes prototips, kas būs pamats, lai veidotu potenciālajiem tirgus dalībniekiem ērtāku un saprotamāku nepieciešamo darbības licenču meklēšanas un izvērtēšanas procesu.

Finanšu pakalpojumu drošība (kritiskie finanšu pakalpojumi)

Finanšu līdzekļu pieejamība ir būtisks sabiedrības noturības elements valsts apdraudējuma gadījumā. Atbilstoši Nacionālās drošības likumam kritiskie finanšu pakalpojumi, kuru pieejamība jānodrošina iespējama valsts apdraudējuma gadījumā, ir kredītiestāžu veiktie skaidrās un bezskaidrās naudas maksājumi, tādējādi nodrošinot finanšu līdzekļu pieejamību Latvijas iedzīvotājiem. Ņemot vērā Nacionālās drošības likuma regulējumu un Latvijas Bankas noteiktos kritērijus, Latvijā kritiskos finanšu pakalpojumus nodrošina "Swedbank" AS, AS "SEB banka", AS "Citadele banka" un Luminor Bank AS Latvijas filiāle (kritisko finanšu pakalpojumu sniedzēji).

Kritisko finanšu pakalpojumu sniedzēji atbilstoši Latvijas Bankas 2023. gada 9. oktobra noteikumiem Nr. 252 "[Kritisko finanšu pakalpojumu pārvaldības noteikumi](#)" (Kritisko finanšu pakalpojumu noteikumi) nodrošina šādus kritiskos finanšu pakalpojumus:

1) bezskaidrās naudas maksājumus:

- kredīta pārvedumus STEP2 sistēmas nepieejamības gadījumā starp kritisko finanšu pakalpojumu sniedzējiem, citām kredītiestādēm un Valsts kasi (iepriekš šādi pārvedumi bija jānodrošina tikai starp kritisko finanšu pakalpojumu sniedzējiem);
- karšu maksājumus bezsaistē (ja nav pieejams internets) fiziskajām personām pirmās nepieciešamības preču iegādei par kopējo summu līdz 200 eiro, ja nav pieejama maksājumu karšu infrastruktūra;

2) skaidrās naudas maksājumus:

- pakalpojumu sniedzējs skaidrās naudas nepārtrauktu pieejamību nodrošina t. s. kritiskajos bankomātos. Latvijas Banka sadarbībā ar kritisko finanšu pakalpojumu sniedzējiem ir izveidojusi kritisko bankomātu tīklu, kurā tiek ietverti vismaz 10 % no pakalpojumu sniedzēja ikdienā nodrošināto bankomātu skaita iepriekšējā kalendārā gada beigās, t. sk. visās valstspilsētās. Pašlaik kritisko bankomātu tīklā ir ietverti 97 bankomāti ([kritisko bankomātu karte](#));
- lai nodrošinātu kritisko bankomātu nepārtrauktu darbību un iespējas saņemt skaidro naudu pēc iespējas lielākam iedzīvotāju skaitam, kritisko finanšu pakalpojumu sniedzēji kritiskajos bankomātos nodrošināmās skaidrās naudas minimālos apjomus plāno tā, lai katram savam klientam, kā arī katrai maksājumu kartei, kuru izsniedzis cits finanšu tirgus dalībnieks, nevis tikai kritisko finanšu pakalpojumu sniedzējs, nodrošinātu skaidrās naudas izņemšanu 500 eiro apmērā dienā neatkarīgi no tā, cik maksājumu karšu attiecīgajam klientam ir izsniedzis vai cik maksājumu kontu atvēris pakalpojumu sniedzējs;

- kritisko finanšu pakalpojumu sniedzējam jānodrošina arī vairāku prasību izpilde attiecībā uz kritiskajiem finanšu pakalpojumiem valsts apdraudējuma gadījumā, stiprinot prasības skaidrās naudas infrastruktūrai, t. sk.:
 - o kritiskais bankomāts ir klientam pieejams un darbojas atbilstoši tādām bankomāta pieejamības un darbības laikam, kādu pakalpojumu sniedzējs tam noteicis ikdienā (pirms valsts apdraudējuma iestāšanās), bet ne mazāk kā 14 stundu diennaktī;
 - o kritiskajā bankomātā ir pieejama skaidrā nauda;
 - o ir izveidoti risinājumi, kas nodrošina kritiskā bankomāta nepārtrauktu savienojumu ar informācijas sistēmām un kritisko bankomātu tīkla nepārtrauktu elektroapgādi.

Atbilstoši Kritisko finanšu pakalpojumu noteikumiem Latvijas Banka izvērtē kritisko finanšu pakalpojumu sniedzēju darbības nepārtrauktības plānus, sniedz ieteikumus to pilnveidošanai, kā arī koordinē kritisko finanšu pakalpojumu sniegšanas procesu valsts apdraudējuma gadījumā.

Līdz 2024. gada beigām atbilstoši Kritisko finanšu pakalpojumu noteikumu pārejas noteikumiem tika nodrošināta šādu kritisko finanšu pakalpojumu pieejamības prasību ieviešana:

- bezskaidrās naudas maksājumiem, veicot karšu maksājumus bezsaistē (2024. gadā šāds risinājums tika ieviests attiecībā uz noteiktiem pārtikas un degvielas tirgotājiem, savukārt 2025. gada pirmajā pusē to plānots paplašināt ar medikamentu tirgotājiem);
- skaidrās naudas maksājumiem, ieviešot risinājumu, kas nodrošina kritiskā bankomāta nepārtrauktu savienojumu ar informācijas sistēmām un kritisko bankomātu tīkla nepārtrauktu elektroapgādi (2025. gadā sadarbībā ar kritisko finanšu pakalpojumu sniedzējiem plānots turpināt kritisko bankomātu tīkla nepārtrauktas elektroapgādes risinājumu pilnveidi).

Ieviešot risinājumu, kas nodrošina karšu maksājumus bezsaistē pirmās nepieciešamības preču iegādei pie kritiskajiem tirgotājiem, Latvija kļuvusi par pirmo valsti eirozonā, kas nodrošina saviem iedzīvotājiem šādu iespēju, būtiski uzlabojot Latvijas sabiedrības funkcionēšanas iespējas valsts apdraudējuma gadījumā, kā arī stiprinot finanšu sektora operacionālo noturību attiecībā uz finanšu pakalpojumu pieejamību iedzīvotājiem.

Savukārt, lai veicinātu skaidrās naudas pieejamību, 2024. gadā tika pieņemti Latvijas Bankas sagatavotie Kredītiestāžu likuma grozījumi, kā arī attiecīgie Latvijas Bankas noteikumi, kas nostiprina kredītiestāžu, kurām ir bankomātu tīkls, atbildību par bankomātu tīkla (noteiktā bankomātu skaita) uzturēšanu un kas ļauj arī turpmāk nodrošināt paredzamo kritisko bankomātu skaitu.

Papildus tam 2024. gadā tika organizēts kritisko finanšu pakalpojumu pieejamības nodrošināšanas tests, kura ietvaros Latvijas Banka kopā ar kritisko finanšu pakalpojumu sniedzējiem, šo pakalpojumu sniegšanā iesaistītajiem komersantiem, Finanšu ministriju, Aizsardzības ministriju un Valsts kasi teorētiski izspēlēja kritisko finanšu pakalpojumu pieejamības nodrošināšanu iespējama valsts apdraudējuma gadījumā. Testā gūtās atziņas un secinājumi tika ņemti vērā, gatavojot jauno kritisko finanšu pakalpojumu regulējumu, kā arī risinot citus jautājumus, kas saistīti ar kritisko finanšu pakalpojumu pieejamības nodrošināšanu un koordinēšanu.

2024. gadā Latvijas Banka turpināja komunikācijas pasākumus, informējot iedzīvotājus par kritisko finanšu pakalpojumu sniedzējiem, finanšu pakalpojumiem, kas noteikti par kritiskiem, un to apjomu, kā arī par rīcību krīzes situācijās, t. sk. ar informatīvo materiālu "[Kas jāzina par naudu krīzes gadījumā](#)", kurā sniegti padomi arī par to, kādus priekšdarbus attiecībā uz naudas pieejamību var veikt ikviens Latvijas iedzīvotājs, lai būtu gatavāks krīzes situācijai.

2025. gadā plānots turpināt kritisko finanšu pakalpojumu ietvara pilnveidi, veicot esošo kritisko finanšu pakalpojumu pieejamības risinājumu testēšanu, nepieciešamības gadījumā veicot uzlabojumus, kā arī plānojot turpmāku kritisko finanšu pakalpojumu ietvara attīstību.

Papildus tam Latvijas Banka 2025. gadā plāno aktualizēt jautājumu par visaptveroša risinājuma ieviešanu valstī kritisko pakalpojumu pieejamības nodrošināšanai jebkurā krīzes situācijā, kas iekļautu kritisko pakalpojumu noteikšanu visās tautsaimniecības nozarēs, kuru funkcionēšana ir sabiedrībai kritiski svarīga, kā arī prasību noteikšanu šo pakalpojumu pieejamības nodrošināšanai, veicinot visas sabiedrības un tautsaimniecības noturību.

2024. gadā Latvijas Banka organizēja un piedalījās vairākos pasākumos, kuru mērķis bija stiprināt finanšu sektora operacionālo noturību Baltijas valstu un Ziemeļvalstu reģionā, ņemot vērā šo valstu finanšu sektora dalībnieku savstarpējo atkarību, ģeogrāfisko tuvumu, kā arī aktuālos ģeopolitiskos riskus. Šo pasākumu ietvaros tika apzināti esošie risinājumi Baltijas valstu un Ziemeļvalstu finanšu sektora operacionālajai noturībai, t. sk. pārrobežu sadarbībai šajā jomā, kā arī sagatavoti priekšlikumi to veicināšanai. Šo darbu plānots turpināt arī 2025. gadā.

Noregulējuma mehānisms

Vienotais noregulējuma mehānisms (VNM) darbojas kopš 2015. gada. Latvijas Banka kā noregulējuma iestāde ir šā mehānisma dalībniece un kopā ar Vienoto noregulējuma valdi (VNV) un citu ES valstu noregulējuma iestādēm veido, pastāvīgi uzlabo un stiprina VNM. Noregulējums aptver kredītiestādes un ieguldījumu brokeru sabiedrības, uz kurām attiecas Kredītiestāžu un ieguldījumu brokeru sabiedrību darbības atjaunošanas un noregulējuma likums. Šo iestāžu prudenciālā regulējuma un uzraudzības mērķis ir līdz minimumam samazināt likviditātes un maksātspējas krīžu iespējamību. Tomēr kredītiestādes un ieguldījumu brokeru sabiedrības ir privāti uzņēmumi un, pat ja to darbība ir stingri regulēta, tām var rasties problēmas un risks kļūt maksātnespējīgām. Ja maksātnespēja ir neizbēgama, neraugoties uz prudenciālo regulējumu un uzraudzību, noregulējuma iestāžu uzdevums ir aizsargāt finanšu stabilitāti, līdz minimumam samazinot traucējumus tautsaimniecībā un pasargājot nodokļu maksātājus no zaudējumiem.

VNM darbības laikā ir izveidoti skaidri procesi kredītiestāžu un ieguldījumu brokeru sabiedrību noregulējamībai. Tomēr vēl vairāk ir jāpastiprina gatavība krīzēm, lai Latvijas Bankai kā noregulējuma iestādei būtu pieejami visi instrumenti, kuri vajadzīgi, lai reaģētu uz iespējamām krīzēm, īstenotu noregulējumu un pārvaldītu jebkuru nepieciešamo iestādes pārstrukturēšanu vai rekapitalizāciju vai realizētu pārveduma stratēģiju.

ECB VUM tiešajai uzraudzībai pakļauto kredītiestāžu, kā arī pārrobežu grupu kredītiestāžu noregulējuma iestādes funkcijas veic VNV, bet Latvijas Bankas pārstāvji piedalās VNV īstenotajos noregulējuma procesos un VNV lēmumu sagatavošanā, kā arī īsteno VNV pieņemtos lēmumus, t. sk. par minimālās pašu kapitāla un atbilstīgo saistību prasības noteikšanu. 2024. gadā trīs Latvijas kredītiestādes un viena dalībvalsts kredītiestādes filiāle ar 84 % īpatsvaru kredītiestāžu kopējos aktīvos bija pakļautas tiešajam VNV noregulējumam. Par pārējo sešu kredītiestāžu un triju ieguldījumu brokeru sabiedrību noregulējuma funkciju atbild Latvijas Banka kā nacionālā noregulējuma iestāde.

2024. gada prioritātes noregulējuma jomā bija:

- turpināt noregulējuma mehānisma operacionalizāciju. Latvijas Banka:
 - o turpināja dalību EK strukturālā atbalsta projektā "23EE09 Technical support for national handbook for Estonia, Lithuania and Latvia", kura ietvaros tiek veidots noregulējuma instrumentu piemērošanas operacionalizācijas process un noteikta tā organizācija. 2025. gada laikā paredzēts izstrādāt un pilnveidot noregulējuma rokasgrāmatu, kas ietver lēmumus, līgumu projektus, procedūras, metodoloģijas u. c. aspektus noregulējuma instrumentu piemērošanai. Šis projekts ir nozīmīgs solis, lai stiprinātu noregulējuma procesu un nepieciešamības gadījumā nodrošinātu efektīvu tā īstenošanu;

- o piedalījās vairākos VNV rīkotos izmēģinājumos (*dry-run*) noregulējuma procesa pilnveidošanai;
- nodrošināt noregulējuma plānu aktualizāciju un lēmumu par minimālo pašu kapitāla un atbilstīgo saistību prasību apstiprināšanu.

Noregulējuma plāni tiek atjaunināti vismaz reizi gadā, ņemot vērā pārmaiņas tirgū un pašās iestādēs. Mērķis ir nodrošināt gatavību krīzei un uzlabot iestāžu noregulējamību.

2024. gadā atbilstoši kredītiestāžu biznesa modeļiem un riskiem tika aktualizēti septiņi noregulējuma plāni, t. sk. četri Latvijas Bankas tiešā kompetencē esošo kredītiestāžu noregulējuma plāni (vienas kredītiestādes noregulējuma plānu Latvijas Banka nepārskatīja, jo tai tika piemērotas vienkāršotās prasības, kas ļauj noregulējuma plānu pārskatīt reizi divos gados).

Veiksmīga noregulējuma īstenošana iestāžu maksātspējas gadījumā ir būtiski atkarīga no tā, vai iestādei ir pietiekama minimālo pašu kapitāla un atbilstīgo saistību kapacitāte, kas ļauj tai absorbēt zaudējumus vai veikt rekapitalizāciju krīzes situācijā. Ņemot vērā, ka kopš 2024. gada 14. novembra ir piemērojama *Daisy Chain direktīva*, minimālā pašu kapitāla un atbilstīgo saistību prasība kredītiestādēm ar likvidācijas stratēģiju netiek noteikta. To nosaka tikai tad, ja kredītiestādei varētu būt būtiska ietekme uz noguldītāju aizsardzības sistēmu vai ietekme uz finanšu stabilitāti un finanšu sistēmu. 2024. gadā divām Latvijas Bankas tiešā kompetencē esošajām kredītiestādēm tika noteikta minimālā pašu kapitāla un atbilstīgo saistību prasība, kā arī tika pieņemti VNV noteiktās minimālās pašu kapitāla un atbilstīgo saistību prasības īstenošanas lēmumi;

- nodrošināt savlaicīgas iemaksas Vienotajā noregulējuma fondā (VNF).

VNV ciešā sadarbībā ar nacionālajām noregulējuma iestādēm, t. sk. Latvijas Banku, ir atbildīga par ikgadējās *ex-ante* iemaksas VNF, ko katra iestāde veic saskaņā ar VNM regulas noteikumiem, aprēķināšanu un par VNF līdzekļu pārvaldīšanu un izmantošanu. VNF uzdevums ir nodrošināt finanšu līdzekļus, kurus krīzes gadījumā var izmantot kredītiestādes noregulējuma finansēšanai. VNF līdzekļus veido dalībvalstu, t. sk. Latvijas, kredītiestāžu iemaksas, kuru apmērs veido vismaz 1 % no segtajiem noguldījumiem visu iesaistīto dalībvalstu visās kredītiestādēs.

VNF mērķa līmenis tiek pārskatīts katru gadu, un, pamatojoties uz stāvokli 2024. gada 31. decembrī, tas ir sasniegts (80 mljrd. eiro). Kopš 2015. gada Latvijas kredītiestādes ir iemaksājušas VNF 54.9 milj. eiro. 2025. gadā kredītiestādes iemaksas neveiks, ja vien tās netiks izmantotas efektīva noregulējuma atbalstam gada laikā.

Kompensāciju izmaksas sistēmas

Kompensāciju izmaksas sistēmas Latvijā veido:

- Noguldījumu garantiju fonds (NGF);
- Apdrošināto aizsardzības fonds (AAF);
- Finanšu instrumentu tirgus klientu (ieguldītāju) aizsardzības sistēma.

Noguldījumu garantiju fonds. 2024. gadā Latvijas Banka turpināja noguldītāju aizsardzības ietvara un garantēto atlīdzību izmaksas procesa pilnveidi. Saskaņā ar Noguldījumu garantiju likuma 6. panta prasībām NGF regulāri veic stresa testus. 2024. gadā tika veikta kredītiestāžu garantēto atlīdzību pieteikumu iesniegšanas un pieņemšanas testēšana. Tika veikti arī visu kooperatīvo krājaizdevu sabiedrību un kredītiestāžu garantēto atlīdzību saņēmēju sarakstu stresa testi, lai pārbaudītu minēto iestāžu spēju sagatavot noguldītāju sarakstu un iesniegt Latvijas Bankai pieprasīto informāciju noteiktajā formātā un termiņā. Pārskata gadā Latvijas Banka noguldītāju aizsardzības jomā veica trīs klātienes pārbaudes, kuru mērķis bija novērtēt kredītiestāžu noguldītāju sarakstu kvalitāti un to atbilstību normatīvo aktu prasībām. Atbilstoši pārbaudžu rezultātiem Latvijas Banka sniedza skaidrojumus par informācijas sagatavošanu un pieprasīja tirgus dalībniekiem veikt uzlabojumus iekšējās kontroles sistēmās.

Latvijas Banka pārskata gadā turpināja līdzdarboties banku krīžu pārvaldības un noguldītāju aizsardzības vienotā ietvara (*Crisis Management and Deposit Insurance Framework*) pilnveidošanā. Procesa mērķis ir padarīt efektīvāku kredītiestāžu maksātnespējas novērtēšanas sistēmu. Vairāk par šo procesu var uzzināt [EK tīmekļvietnē](#) un [Eiropas Parlamenta tīmekļvietnē](#).

NGF dalībnieki reizi ceturksnī veic maksājumus NGF 0.05 % apmērā no segto noguldījumu vidējā atlikuma iepriekšējā ceturksnī, kas reizināts ar normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā aprēķināto korekcijas koeficientu. Katru gadu NGF novērtē fonda dalībnieku darbības rādītājus un saskaņā ar Noguldījumu garantiju likuma 8. panta trešās daļas prasībām aprēķina korekcijas koeficientus iemaksām NGF. Vidējais piemērojamais korekcijas koeficients kredītiestādēm 2024. gadā bija 112 % (2023. gadā – 116 %), bet kooperatīvajām krājaizdevu sabiedrībām – 93 % (2023. gadā – 91 %).

Noguldījumu piesaistītāji regulāros un vienreizējos maksājumus NGF par 2024. gadu veica 22.3 milj. eiro apmērā.

Latvijas Banka 2024. gadā nodrošināja NGF līdzekļu uzkrāšanu un pārvaldīšanu, un gada beigās NGF pieejamie līdzekļi bija 258.3 milj. eiro. NGF līdzekļu pārvaldīšanas pamatprincips ir augstas likviditātes nodrošināšana. 2024. gadā NGF līdzekļi tika ieguldīti īstermiņa (ar vērtspapīru dzēšanas termiņu, kas

nepārsniedz 12 mēnešus) likvidos eirozonas valstu valdību investīciju klases kredītreitinga fiksēta ienākuma vērtspapīros. 2024. gada ieguldījumu ienesīgums sasniedza 3.53 %.

Apdrošināto aizsardzības fonds. AAF līdzekļus veido apdrošināšanas sabiedrību atskaitījumi 0.1 % apmērā no to apdrošināšanas prēmiju bruto kopsummas, kuras saņemtas no fiziskajām personām par likumā norādītajiem apdrošināšanas veidiem. Kopš AAF darbības sākuma tā līdzekļi garantēto atlīdzību izmaksai izmantoti 12.3 tūkst. eiro apmērā. Tā kā 2015. gada beigās AAF uzkrātie līdzekļi bija pārsnieguši Apdrošināšanas un pārāpdrošināšanas likuma 288. pantā noteikto apmēru, kopš 2016. gada iemaksas AAF ir apturētas. 2024. gada beigās AAF bija uzkrāti 20.5 milj. eiro. Arī AAF līdzekļi tika ieguldīti īstermiņa (ar vērtspapīru dzēšanas termiņu, kas nepārsniedz 12 mēnešus) likvidos eirozonas valstu valdību investīciju klases kredītreitinga fiksēta ienākuma vērtspapīros, un 2024. gada ieguldījumu ienesīgums sasniedza 3.62 %.

Finanšu instrumentu tirgus klientu (ieguldītāju) aizsardzība. Ieguldītāju aizsardzības sistēmas pamatā ir ieguldītāju aizsardzības likums. Kompensācija vienam ieguldītājam tiek aprēķināta līdz 20 tūkst. eiro. Kompensāciju izmaksu nodrošina Latvijas Banka. Ieguldītāju aizsardzības likums neparedz kompensāciju izmaksas līdzekļu uzkrāšanu, bet, ja nepieciešams, līdzekļus nodrošina sistēmas dalībnieki jeb juridiskās personas, kas noteiktā kārtībā saņēmušas atļauju ieguldījumu pakalpojumu sniegšanai. 2024. gadā turpinājās ieguldītāju aizsardzības tiesiskā regulējuma pilnveide. Lai noteiktu ieguldītāju aizsardzības sistēmas dalībnieku sniedzamās informācijas par ieguldītājiem, kuriem ir tiesības uz kompensāciju, formātu, saturu un tās sagatavošanas kārtību un sniegšanas regularitāti, Latvijas Banka apstiprināja ["Ieguldītāju, kuriem ir tiesības uz kompensāciju, saraksta sagatavošanas un iesniegšanas noteikumus"](#).

Ieguldījumu pārvaldīšana

Latvijas Banka zeltu un finanšu ieguldījumus pārvalda saskaņā ar Latvijas Bankas padomes noteiktajām ieguldījumu pārvaldīšanas vadlīnijām, ievērojot apdomīgas pārvaldīšanas principus. Ieguldījumu pārvaldīšana tiek veikta tā, lai ilgtermiņā nodrošinātu:

- ieguldījumu vērtības saglabāšanu;
- ieguldījumu likviditāti;
- ienākumu gūšanu.

Ieguldījumu pārvaldīšanā ņem vērā ilgtspējības principus un ievēro Eirosistēmas centrālo banku līguma nosacījumus par neto finanšu aktīviem (*Agreement on Net Financial Assets*).

Ieguldījumu pārvaldīšanas organizācija

Ieguldījumu pārvaldīšanu īsteno gan Latvijas Bankas darbinieki, gan ārējie pārvaldītāji. Ieguldījumus veic trijās aktīvu pamatklasēs – fiksēta ienākuma vērtspapīros, akcijās un zeltā.

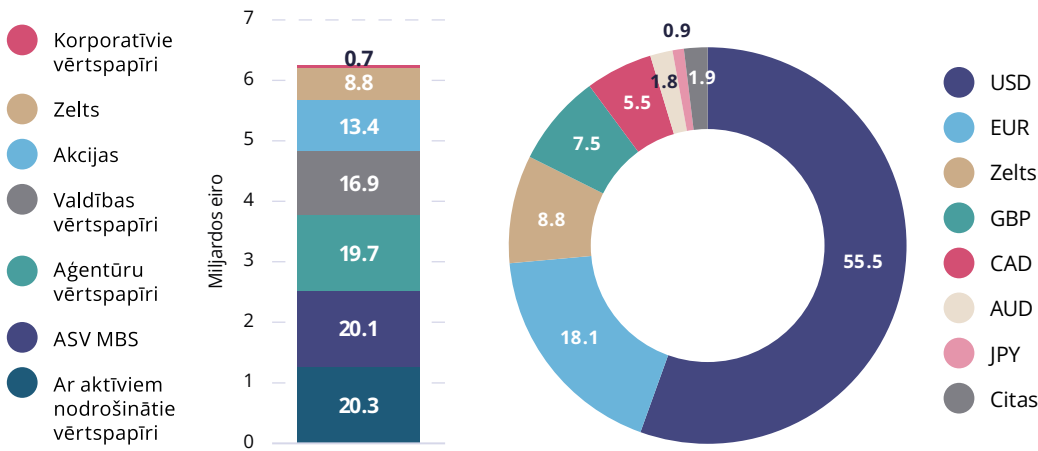
Ieguldījumu struktūra

Viena no ieguldījumu pārvaldīšanas pamatstratēģijām ir diversifikācija. Latvijas Banka finanšu aktīvus iegulda galvenokārt:

- ASV un Eiropas valstu valdību, to aģentūru vai starptautisko institūciju parāda vērtspapīros;
- ar aktīviem nodrošinātos parāda vērtspapīros;
- attīstības valstu valdību parāda vērtspapīru indeksā ietvertos vērtspapīros;
- globālajā investīciju klases fiksēta ienākuma vērtspapīru indeksā ietvertos vērtspapīros;
- attīstīto un attīstības valstu akciju indeksos ietverto uzņēmumu akcijās;
- komercsabiedrību augstas kvalitātes parāda vērtspapīros;
- zeltā.

2024. gada beigās Latvijas Bankas ieguldījumu portfeļu kopējais apjoms bija 6.15 mljrd. eiro – par 0.4 mljrd. eiro vairāk nekā 2023. gada beigās.

52. attēls. Ieguldījumu struktūra (2024. gada 31. decembrī; %)

Ieguldījumi fiksēta ienākuma vērtspapīros

Lielāko daļu ieguldījumu fiksēta ienākuma vērtspapīros pārvalda Latvijas Bankas darbinieki.

Latvijas Bankā pārvaldīto 1–10 gadu fiksēta ienākuma vērtspapīru neitrālā portfeļa sastāvs ir šāds:

	Valdības vērtspapīru indeksa termiņstruktūra	Valūtas struktūra
ASV	1–3 gadi	55 %
Eirozona	1–10 gadi	21 %
Apvienotā Karaliste	1–10 gadi	14 %
Kanāda	1–3 gadi	10 %

Ieguldījumus attīstības valstu investīciju klases kredītreitinga fiksēta ienākuma valdības vērtspapīros Latvijas Bankas darbinieki īsteno, izmantojot biržā tirgotos fondus (ETF). 2024. gadā šiem ieguldījumiem tika mainīts neitrālais portfelis, pārorientējot portfeli uz emitentiem ar augstāku vērtējumu pēc vides, sociālajiem un pārvaldības (ESG) kritērijiem un zaļo obligāciju emisijām.

Latvijas Banka fiksēta ienākuma vērtspapīru ieguldījumu pārvaldīšanai izmanto arī septiņu tādu ārējo pārvaldītāju pakalpojumus, kuri pārvalda daļu no Latvijas Bankas finanšu aktīviem saskaņā ar Latvijas Bankas padomes noteiktajām vadlīnijām:

- seši pārvaldītāji pārvalda ar nekustamo īpašumu ASV nodrošināto fiksēta ienākuma vērtspapīru (ASV MBS) portfeļus;
- viens pārvaldītājs pārvalda globālo investīciju klases fiksēta ienākuma vērtspapīru portfeli. 2024. gadā šis portfelis tika pārveidots atbilstoši [Regulas](#) par informācijas atklāšanu, kas saistīta ar ilgtspēju, finanšu pakalpojumu nozarē 8. panta nosacījumiem.

Visiem ieguldījumiem fiksēta ienākuma vērtspapīros, izņemot globālo investīciju klases fiksēta ienākuma vērtspapīru portfeli, tiek ierobežots valūtas risks pret eiro.

Ieguldījumi akcijās

Lielāko akciju ieguldījumu daļu veido attīstīto tirgu akciju portfelis, un to pārvalda ārējais pārvaldītājs. Attīstīto tirgu akciju portfelis tiek pārvaldīts atbilstoši attīstīto tirgu akciju indeksam, un tam tiek piemērota Latvijas Bankas [ilgtspējības stratēģija](#). Šā akciju portfeļa ilgtspējības mērķa rādītāji ietver:

- oglekļa emisiju neitralitātes veicināšanu, vēlākais, līdz 2050. gadam;
- portfeļa piemērošanu Parīzes nolīguma noteikumiem;
- vides piesārņojuma novēršanas, bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas un ESG faktorus (sk. [ziņojumu](#)).

Ieguldījumi attīstības tirgu akcijās tiek pārvaldīti atbilstoši attīstības tirgu akciju indeksam, izmantojot biržā tirgotos fondus (ETF).

Ieguldījumi zeltā

Latvijas Bankas ieguldījumi zeltā tiek glabāti Anglijas Bankā.

ECB rezervju pārvaldīšana

Saskaņā ar ECBS un ECB Statūtiem Latvijas Banka nelielu daļu tās zelta un finanšu aktīvu nodevusi pārvaldīšanai ECB tās ārvalstu rezervju sastāvā. ECB ārvalstu rezerves pārvalda eirozonas valstu centrālās bankas, katra saņemot pārvaldīšanā finanšu aktīvu daudzumu atbilstoši tās kapitāla atslēgai¹⁶ ECB. Latvijas Banka kopā ar Austrijas centrālo banku pārvalda to abu ECB nodoto ārvalstu rezervju aktīvu daļu Japānas jenās. Saskaņā ar ECBS un ECB Statūtiem ECB rezervēs ir iekļauta 1.1 tonna Latvijas Bankas zelta.

Riska vadība

Riska vadība ir veiksmīgas ieguldījumu pārvaldības pamatnosacījums. Risku pārvaldīšanas ietvaros tiek izstrādāti riska scenāriji, novērtēts iespējamais finanšu aktīvu atdeves un riska apmērs, kā arī modelēts optimālais aktīvu izvietojums. Katru darbadienu tiek pārbaudīta ieguldījumu atbilstība vadlīnijām un kontrolēts riska sadalījums atbilstoši pieņemtajiem ieguldījumu lēmumiem.

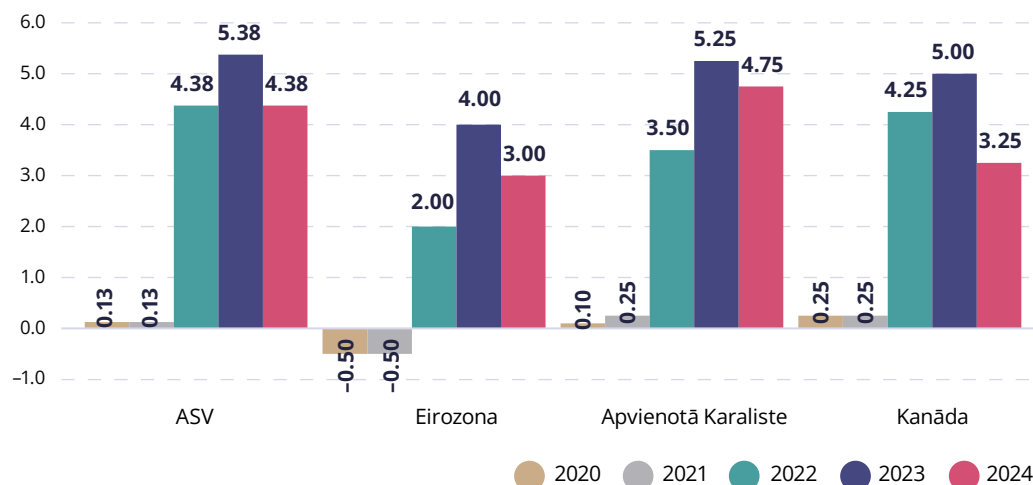
Būtiskākais riska faktors, kas ietekmē Latvijas Bankas ieguldījumus, ir procentu likmju risks. Latvijas Bankas ieguldījumu struktūrā nozīmīgāko finanšu ietekmi veido 2, 5 un 10 gadu obligāciju likmju pārmaiņas, kā arī riska prēmiju (valdības vērtspapīru un citu vērtspapīru procentu likmju starpības) pārmaiņas. Otrais nozīmīgākais riska faktors ir tirgus cenu pārmaiņas, it īpaši attīstīto tirgu akcijām. Latvijas Bankas padome nosaka pieļaujamo procentu likmju, tirgus cenu un citu risku līmeni. Šos faktorus un ieguldījumu pakļautību tiem ikdienā analizē Latvijas Bankas darbinieki.

¹⁶ ECB kapitālu veido visu ES dalībvalstu centrālo banku iemaksas. Valstu centrālās bankas kapitāla daļas aprēķina, izmantojot atslēgu, kas atspoguļo attiecīgās dalībvalsts iedzīvotāju skaita un IKP īpatsvaru ES.

2024. gada norises

Atšķirībā no iepriekšējiem diviem gadiem 2024. gadā attīstīto valstu centrālās bankas samazināja bāzes procentu likmes. ASV Federālo rezervju sistēma un ECB samazināja likmes par 100 bāzes punktiem, Anglijas Banka – par 50 bāzes punktiem un Kanādas Banka – par 175 bāzes punktiem.

53. attēls. Centrālo banku bāzes procentu likmju dinamika (%)

Avoti: Bloomberg Finance LP, Latvijas Banka.

Piezīme. ASV likme ir ASV Federālo rezervju sistēmas noteikto bāzes procentu likmju vidējā vērtība. Eiropas likme ir ECB noguldījumu iespējas procentu likme.

2024. gadā procentu likmju svārstīgums bija mazāks nekā iepriekšējā gadā, tomēr tas vēl arvien saglabājās samērā augstā līmenī. Svārstīgums īslaicīgi palielinājās 2024. gada aprīlī un augustā, bet oktobra beigās un novembra sākumā tas sasniedza gada augstāko līmeni, kas strauji samazinājās pēc ASV prezidenta vēlēšanām.

54. attēls. ASV fiksēta ienākuma vērtspapīru svārstīguma indekss (MOVE) 10 gadu laikā (indeksa punktos)

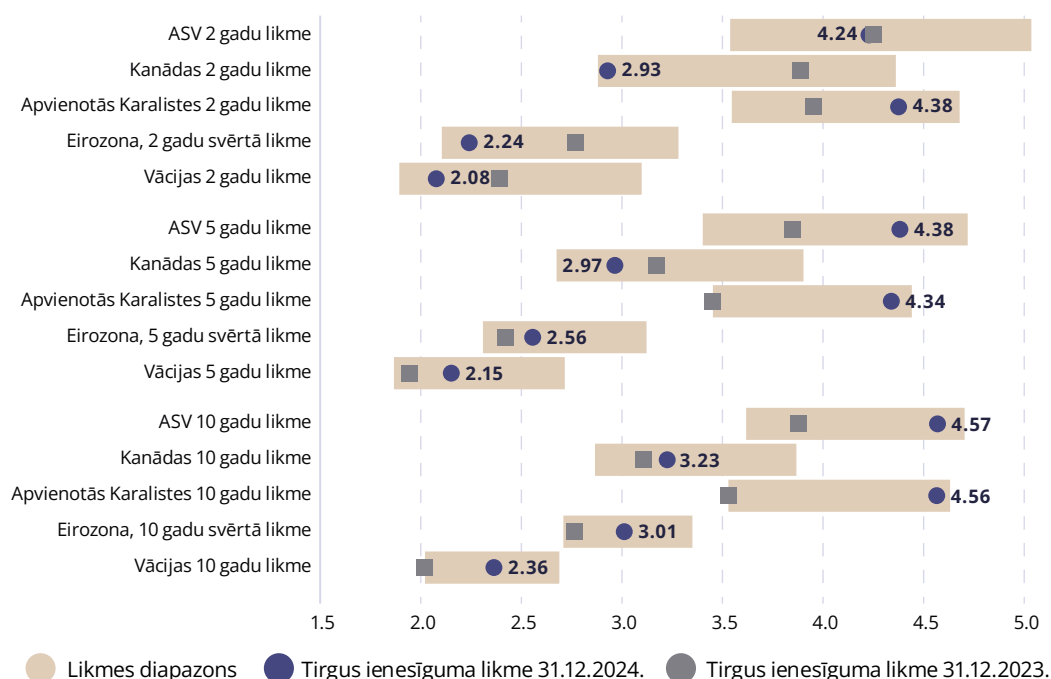

Avoti: Bloomberg Finance LP, Latvijas Banka.

2024. gadā valdības vērtspapīru procentu likmju dinamika (sk. 55. att.) Latvijas Bankas ieguldījumu tirgos atspoguļoja šādas būtiskas tendences:

- vidēja un ilgāka termiņa procentu likmes gada laikā palielinājās (izņemot Kanādas 5 gadu likmi), bet 2 gadu likmes, izņemot Apvienoto Karalisti, samazinājās;
- 2 gadu procentu likmes uzrādīja lielāku svārstīgumu nekā 5 un 10 gadu procentu likmes;
- vislielākais vidēja un ilgāka termiņa procentu likmju pieaugums bija Apvienotajā Karalistē, bet vismazākais – Kanādā (5 gadu likmes samazinājās);
- eirozonā kopumā saglabājās zemākās procentu likmes;
- lielākajā daļā tirgu procentu likmju līknes normalizējās, proti, iepriekšējos gados īsāka termiņa (2 gadu) procentu likmes pārsniedza ilgāka termiņa (10 gadu) procentu likmes, bet 2024. gadā visos aplūkotajos tirgos ilgāka termiņa likmes pārsniedza īsāka termiņa procentu likmes.

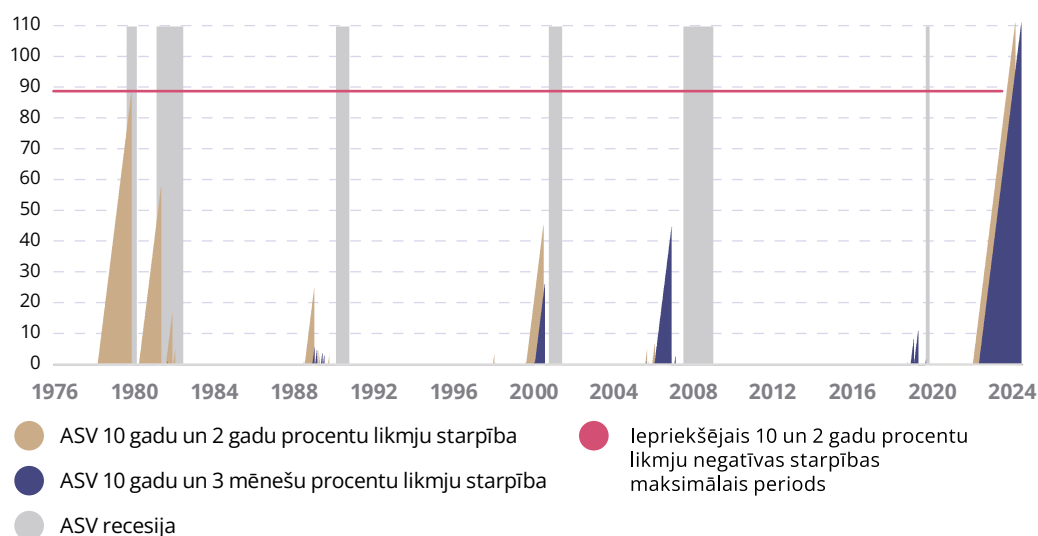
55. attēls. Valdības vērtspapīru procentu likmju dinamika 2024. gadā (procentu likme; %)

Avoti: Bloomberg Finance LP, Latvijas Banka.

Kopš 1976. gada ASV procentu likmju līkne nav bijusi inversa tik ilgstoši kā pēdējos gados, tai normalizējoties tikai 2024. gada beigās. Vēsturiski inversa procentu likmju līkne ir signalizējusi par vājāku izaugsmi, kas beigusies ar recesiju, tomēr 2024. gada beigās tirgus prognozēja, ka ASV turpināsies spēcīga ekonomiskā izaugsme.

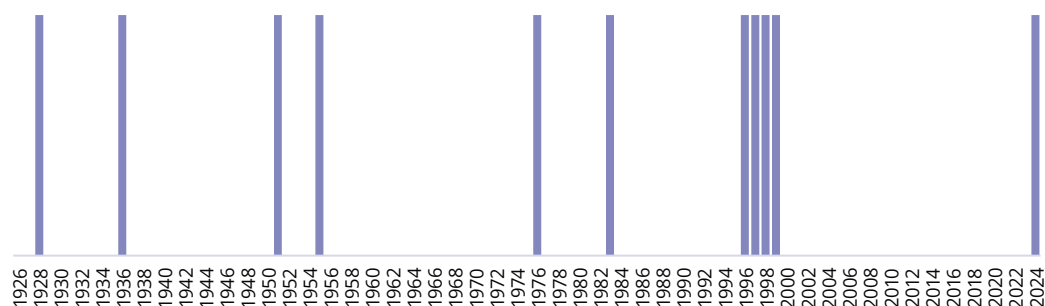
56. attēls. ASV valdības 10 un 2 gadu un 10 gadu un 3 mēnešu vērtspapīru procentu likmju negatīvas starpības periodi (ilgums nedēļās)

Avoti: *Federal Reserve Bank of St. Louis*, Latvijas Banka.

Pēc lielā akciju cenu krituma 2022. gadā ASV akciju tirgi 2023. un 2024. gadā bija ļoti spēcīgi. Šī bija pirmā reize kopš 1999. gada, kad ASV akciju kopējais ienesīgums bija lielāks par 20 % divus gadus pēc kārtas.

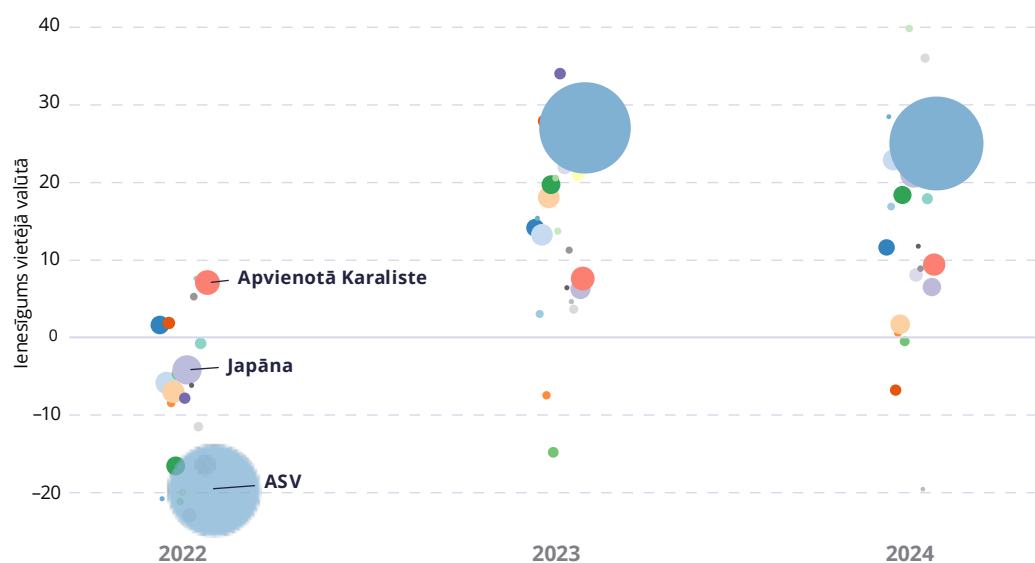
57. attēls. Periodi, kuros S&P 500 uzrādījis vairāk nekā 20 % kopējo ienesīgumu divus gadus pēc kārtas

Avoti: *New York University Stern School of Business*, Latvijas Banka.

Burbuļu diagrammas dati (sk. 58. att.) atspoguļo dažādu attīstīto valstu emitentu akciju ienesīguma dinamiku vietējā valūtā no 2022. līdz 2024. gadam. 2022. gadā lielākās daļas akciju tirgu, īpaši lielāko tirgu, ienesīgums bija negatīvs. 2023. gadā situācija uzlabojās un vairākums akciju tirgu sasniedza pozitīvu ienesīgumu, dažu valstu emitentu akcijām pārsniedzot pat 20 %. Šī pozitīvā tendence turpinājās arī 2024. gadā, kad lielākajā daļā akciju tirgu bija spēcīga izaugsme. Palielinājās ASV akciju tirgus dominance, piemēram, *MSCI World* indeksā ASV īpatsvars palielinājās no 68 % 2022. gadā līdz 74 % 2024. gadā (ASV dati redzami arī 61. att.).

58. attēls. Dažādu attīstīto valstu akciju tirgu ieguldījumu ienesīguma dinamika vietējā valūtā (%)

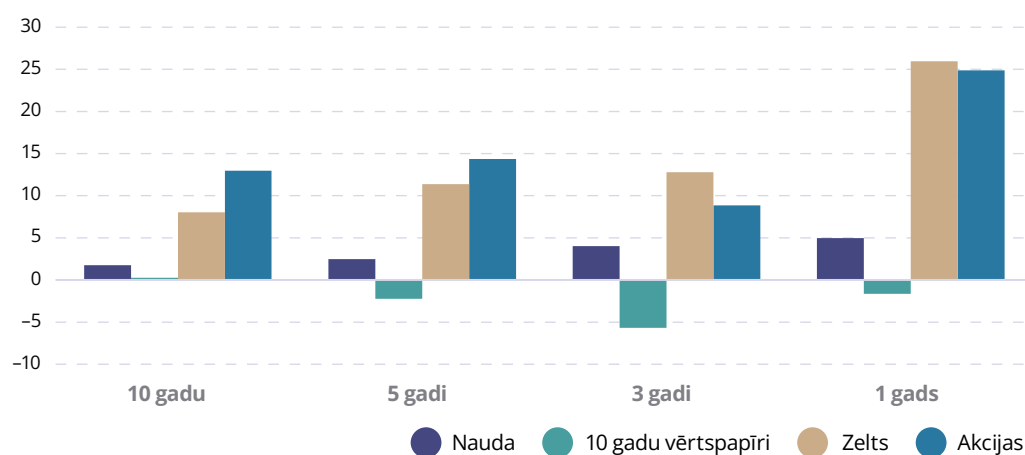

Avoti: MSCI, Latvijas Banka.

Piezīme. Burbuļu lielums parāda attīstīto valstu akciju tirgu relatīvo lielumu atbilstoši to kapitalizācijai.

Zelta cena 2023. un 2024. gadā būtiski palielinājās, un ASV dolāros tā pieauga attiecīgi par 13.1 % un 27.2 %. Atšķirībā no citām aktīvu klasēm zelta vērtība nesamazinājās 2022. gadā, kas bija par pamatu tā samērā spēcīgajam ienesīgumam 3 un 5 gadu periodā (sk. 59. att.). Pēdējā dekādē zelts bijis labs ieguldījumu portfeļu diversifikators. Viens no galvenajiem zelta cenas kāpuma faktoriem bija atsevišķu centrālo banku zelta iegādes (lielākās iegādes 2023. gadā veica Ķīnas, Polijas un Singapūras centrālā banka un 2024. gadā – Polijas, Turcijas, Indijas un Ķīnas centrālā banka). Ģeopolitiskā neskaidrība bija vēl viens faktors.

59. attēls. Dažādu aktīvu klašu gada ienesīgums atsevišķos laika posmos (pēdējā gadā, pēdējos 3, 5 un 10 gados) (%)

Avoti: New York University Stern School of Business, Latvijas Banka.

Piezīme. Akcijas ir S&P 500 indekss, nauda ir ASV 3 mēnešu fiksēta ienākuma vērtspapīri, 10 gadu vērtspapīri ir ASV 10 gadu fiksēta ienākuma vērtspapīri, zelta cena ASV dolāros.

2024. gada ieguldījumu rezultāti

Raivo Vanags

Tirgus operāciju
pārvaldes vadītājs

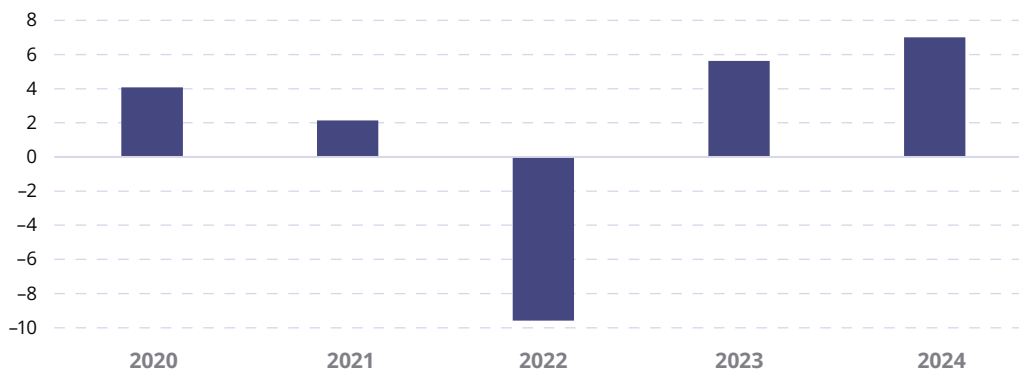
Jo īsāks laika posms, kurā tiek novēroti ieguldījumu rezultāti, jo lielāks ir šo rezultātu svārstīgums. Arī kalendārā gada rezultāti var būt gana svārstīgi.

Latvijas Bankas ieguldījumu politika izstrādāta atbilstoši labākajai centrālo banku īstenotajai praksei, un tās mērķis ir ieguldījumu pamatprincipu ievērošana ilgtermiņā.

Ieguldījumu diversifikācija pēdējos piecos gados, neskatoties uz 2022. gadā piedzīvoto globālo finanšu aktīvu vērtību samazināšanos, nodrošinājusi spēcīgu rezultātu šajā periodā.

Latvijas Bankai 2024. gads ieguldījumu pārvaldīšanas jomā bija līdz šim visienesīgākais. Ienākumi no ieguldījumu pārvaldīšanas sasniedza nepilnus 400 milj. eiro jeb 7 %.

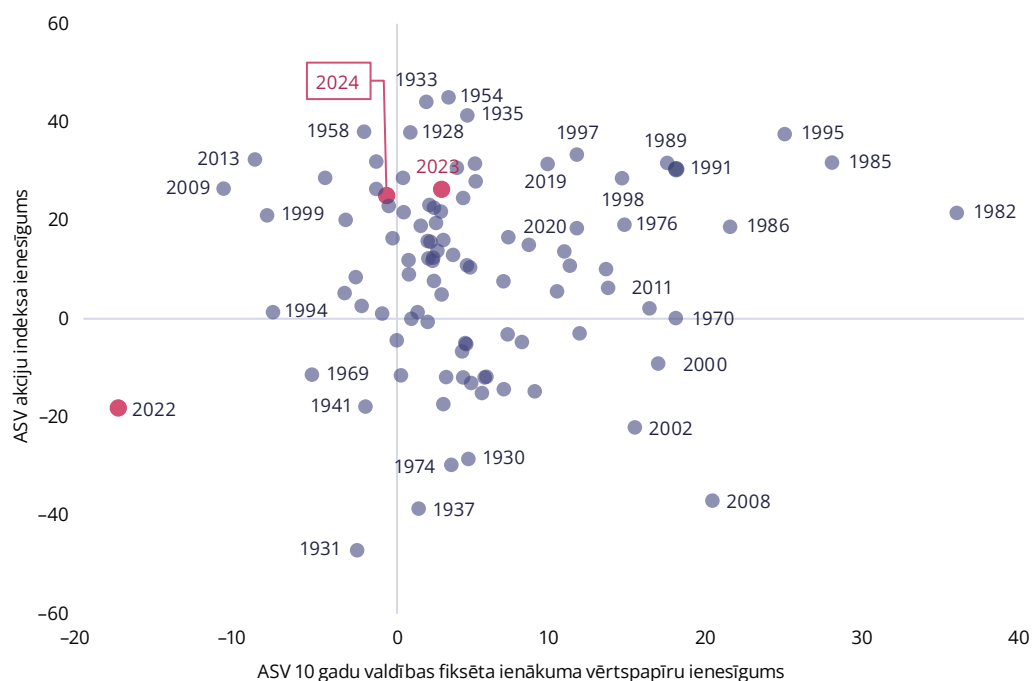
60. attēls. Ieguldījumu viena gada ienesīgums (%)

Avots: Latvijas Banka.

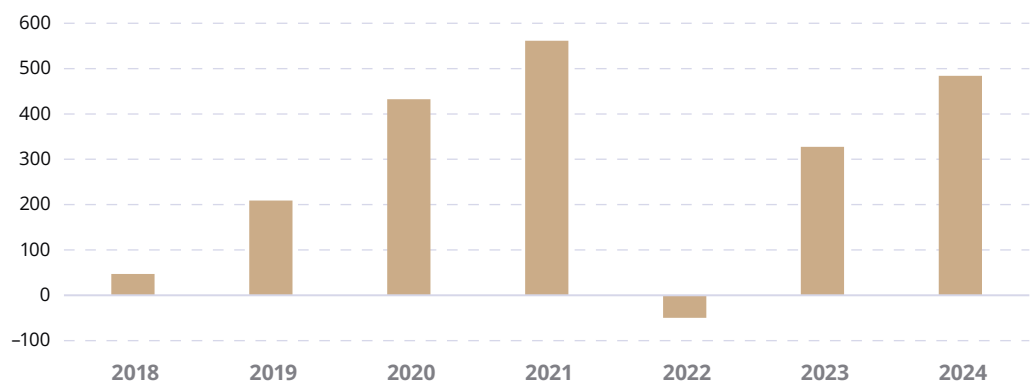
Latvijas Bankas ieguldījumi tiek pārvaldīti ar mērķi nodrošināt pārvaldīšanas pamatprincipu ievērošanu vidējā un ilgākā termiņā. Lai gan straujās procentu likmju celšanas dēļ finanšu aktīvu tirgus vērtība 2022. gadā būtiski samazinājās (sk. 61. att.), vidējā termiņā Latvijas Bankas ienākumi no ieguldījumu pārvaldīšanas saglabājās augstā līmenī (sk. 62. att.).

61. attēls. S&P 500 un ASV 10 gadu valdības fiksēta ienākuma vērtspapīru indeksu kalendārā gada ienesīgums kopš 1928. gada (%)

Avoti: Bloomberg Finance LP, ICE Data Services, Latvijas Banka.

62. attēls. Ieguldījumu 5 gadu kopējā ekonomiskā peļņa, slidošais rādītājs (milj. eiro)

Avots: Latvijas Banka.

Maksājumu un norēķinu sistēmas

Digitālā eiro projekts

Latvijas Banka turpina aktīvi līdzdarboties digitālā eiro projektā, ko īsteno ECB kopā ar eirozonas nacionālajām centrālajām bankām. 2024. gadā turpinās digitālā eiro sagatavošanās fāzes pirmā daļa. Šajā fāzē, kas plānota līdz 2025. gada rudenim, tiek veikti visi nepieciešamie priekšdarbi, lai Eirosistēma būtu gatava praktiskai digitālā eiro ieviešanas uzsākšanai, ja ECB Padome pieņems šādu lēmumu.

Zita Zariņa
Latvijas Bankas
padomes locekle

Diskusijas par digitālā eiro nepieciešamību kļuvušas daudz aktīvākas, kopš nesenie ģeopolitiskie notikumi ir īpaši izgaismojuši nepilnības eirozonas stratēģiskajā autonomijā digitālo maksājumu jomā. Eirozonas atkarība karšu maksājumus no skaitliski nedaudziem ārpus Eiropas pārvaldītiem uzņēmumiem ir kļuvusi par problēmu, kam vajadzīgs steidzams praktisks risinājums. Situācijā, kad vairāk nekā pusei eirozonas dalībvalstu nav savu nacionālo karšu maksājumu shēmu, bet neviena no esošajām pārredzamā nākotnē neizvērsīs savus pakalpojumus visā eirozonā, digitālais eiro ir acīmredzams loģisks risinājums. Praksē tā ieviešana katram eirozonas iedzīvotājam nodrošinātu vienkāršu alternatīvu iespēju norēķināties digitāli, kā arī veicinātu konkurenci digitālo maksājumu tirgū.

Latvijas Banka strādāja, lai iesaistītu digitālā eiro projektā Latvijas uzņēmumus un iestādes un informētu tos par projekta virzību. 2024. gada septembrī Latvijas Banka izveidoja Latvijas nacionālo digitālā eiro forumu, kura mērķis ir nodrošināt dialogu starp iesaistītajām pusēm un gūt atgriezenisko saiti par digitālā eiro piedāvājumu un kurš apvieno Latvijas finanšu nozares dalībniekus, tirgotājus, sabiedrības interešu pārstāvjus un publiskās institūcijas. Forums turpinās darbu arī 2025. gadā, organizējot sanāksmes ne retāk kā reizi ceturksnī.

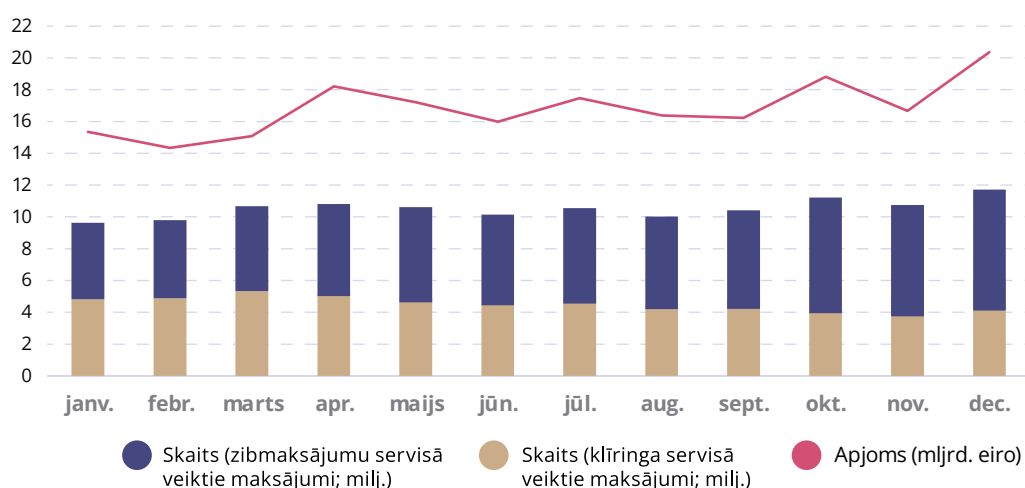
Savukārt, lai veicinātu plašākas sabiedrības izpratni un informētību par digitālā eiro projekta pamatojumu un virzību, Latvijas Banka 2024. gadā sagatavoja vairākas publikācijas, kā arī sniedza intervijas un komentārus plašsaziņas līdzekļos. 2024. gadā Latvijas Banka arī viesojās vairākās Latvijas augstskolās, iepazīstinot studentus par digitālā eiro projektu.

EKS sistēmas darbība

Latvijas Bankas izveidotā un uzturētā **EKS sistēma** 2024. gadā turpināja nodrošināt Latvijā darbojošos banku klientu eiro maksājumu veikšanu no konta vienā bankā uz kontu citā bankā, izmantojot zibmaksājumu servisu un klīringa servisu, visā vienotajā eiro maksājumu telpā (SEPA). Zibmaksājumu serviss nodrošina maksājumu izpildi pāris sekunžu laikā katru dienu visu diennakti, klīringa serviss apstrādā maksājumus darba dienās, un nauda nonāk pie saņēmēja dažu stundu laikā.

EKS sistēmas tiešās dalībnieces bija deviņas kredītiestādes, Valsts kase un Latvijas Banka. Visi EKS sistēmas dalībnieki 2024. gada beigās izmantoja gan klīringa servisu, gan zibmaksājumu servisu.

63. attēls. EKS sistēmā 2024. gadā apstrādāto maksājumu skaits un apjoms

EKS sistēmā (zibmaksājumu servisā un klīringa servisā kopā) 2024. gadā tika veikti 126.3 milj. SEPA kredīta pārvedumu 202 mljrd. eiro apjomā. Salīdzinājumā ar 2023. gadu EKS sistēmā veikto maksājumu skaits palielinājās par 5.0 %, bet apjoms – par 4.3 %.

Gada laikā zibmaksājumu servisā apstrādāto zibmaksājumu skaits pieauga 1.4 reizes. Kopā tika apstrādāti 72.4 milj. zibmaksājumu 33.2 mljrd. eiro apjomā, atsevišķās dienās apstrādājot līdz pat 400 tūkst. zibmaksājumu. Zibmaksājumu servisa pieejamība bija 100 %.

EKS sistēmas klīringa serviss, kura pieejamība 2024. gadā bija 99.96 %, vidēji dienā apstrādāja 210 tūkst. klientu SEPA kredīta pārvedumu 660 milj. eiro apjomā. Kopā tika apstrādāti 53.9 milj. maksājumu 168.9 mljrd. eiro apjomā.

Latvijas Banka 2024. gadā veica **priekšdarbus**, lai EKS sistēmā varētu piedalīties arī maksājumu iestādes un elektroniskās naudas iestādes.

Zibsaīšu reģistrs

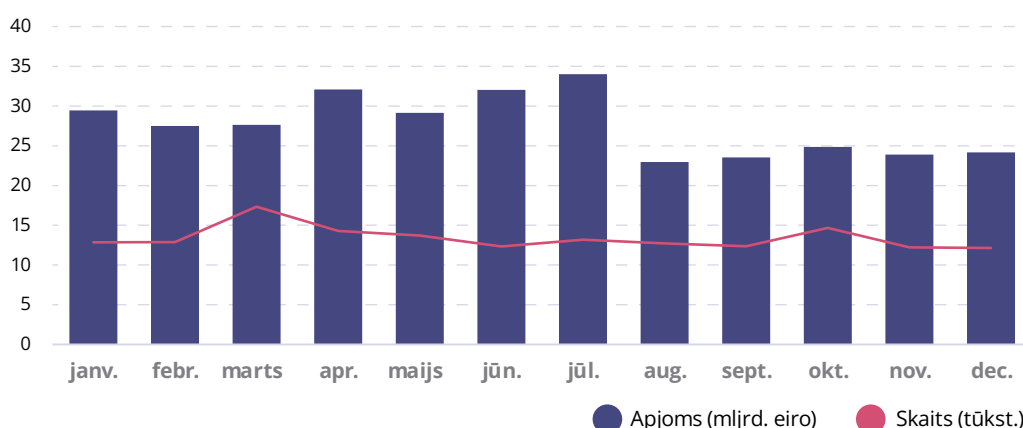
Latvijas Banka turpināja nodrošināt arī Zibsaīšu reģistra darbību, sniedzot iespēju vairāku Latvijas un Igaunijas banku klientiem zibmaksājumus un citus maksājumus veikt vēl ērtāk, maksājuma uzdevumā norādot tikai saņēmēja mobilā tālruņa numuru.

2024. gada beigās Zibsaīšu reģistrā, kura pieejamība bija 100 %, bija reģistrēti 906 tūkst. zibsaīšu (pieaugums par 11 % salīdzinājumā ar 2023. gada beigām). Gada laikā reģistrs apstrādāja 17.6 milj. pieprasījumu. 59 % zibsaīšu bija reģistrēti Latvijas banku klientiem, bet 41 % – Igaunijas banku klientiem.

TARGET-Latvija sistēmas darbība

Latvijas Banka 2024. gadā turpināja nodrošināt **TARGET-Latvija sistēmas** darbību. Tā ir pasaulē trešās lielākās maksājumu sistēmas – **TARGET** – komponentsistēma.

64. attēls. TARGET-Latvija sistēmā 2024. gadā veikto maksājumu skaits un apjoms

2024. gadā TARGET sistēmas, t. sk. TARGET-Latvija sistēmas, pieejamība bija 99.97 %. Līdzīgi kā 2023. gadā TARGET-Latvija sistēma vidēji dienā apstrādāja 627 maksājumus 1.3 mljrd. eiro apjomā.

Latvijas Banka sniedza maksājumu pakalpojumus eiro arī tām institūcijām, kurām Latvijas Bankā atvērti norēķinu konti ārpus Latvijas Bankas maksājumu sistēmas TARGET-Latvija, proti, Valsts kasei un Latvijas, ārvalstu un starptautiskajām finanšu iestādēm. 2024. gadā Latvijas Banka izpildīja šādu iestāžu maksājumus 1.3 mljrd. eiro apjomā.

Maksājumu sistēmu darbības pārraudzība

Latvijas Banka 2024. gadā ik dienu pārraudzīja EKS sistēmu, analizējot sistēmas tehnisko un operacionālo darbību, apkopojot sistēmas statistiskos datus un pārlicinoties, ka starpbanku maksājumu vide Latvijā ir droša un efektīva.

Latvijas Banka regulāri, reizi pusgadā, apkopoja un analizēja **datus** par Latvijas maksājumu pakalpojumu sniedzēju klientu veiktajiem maksājumiem, tā pārbaugot Latvijā izmantoto maksājumu instrumentu attīstību. Maksājumu dati tika apkopti atbilstoši vienotai ECB statistikas metodoloģijai.

Finanšu instrumentu norēķinu sistēmu darbības pārraudzība

Latvijas Banka sadarbībā ar Igaunijas centrālo banku, Lietuvas centrālo banku un Islandes centrālo banku 2024. gadā vērtēja, kā depozitārijs Nasdaq CSD SE ievieš kiberneturības novērtējumā CROE (*Cyber Resilience Oversight Expectations*) sniegtās rekomendācijas un reaģē uz izteiktajiem novērojumiem. Līdz 2024. gada beigām depozitārijs ieviesa visas līdz tam vēl neieviestās rekomendācijas un tādējādi pilnveidoja kiberneturības spēju jomās, kurās bija iespējami uzlabojumi. Saskaņā ar novērtējumu depozitārijs atbilst CROE standartiem *advancing* līmenī (CROE paredz trīs atbilstības līmeņus: *evolving, advancing, innovating*).

Pārstāvēt Eurosistēmu kā eiro emisijas centrālo banku, Latvijas Banka vērtēja, vai Nasdaq CSD SE atbilst jaunajām Eurosistēmas prasībām, un pārliecinājās, ka tas turpina ievērot depozitāriju un to saikņu atbilstības kritērijus.

Latvijas Banka piedalījās Nasdaq CSD SE uzraudzības kolēģijas darbā, sniedzot pārrauga redzējumu par Nasdaq CSD SE uzturēto sistēmu norēķinu efektivitāti, kiberneturību un operacionālo darbību, kā arī puda sākotnējo viedokli par Nasdaq CSD SE investoru depozitārija saiknes ar *Clearstream Banking Frankfurt* norēķinu aspektiem.

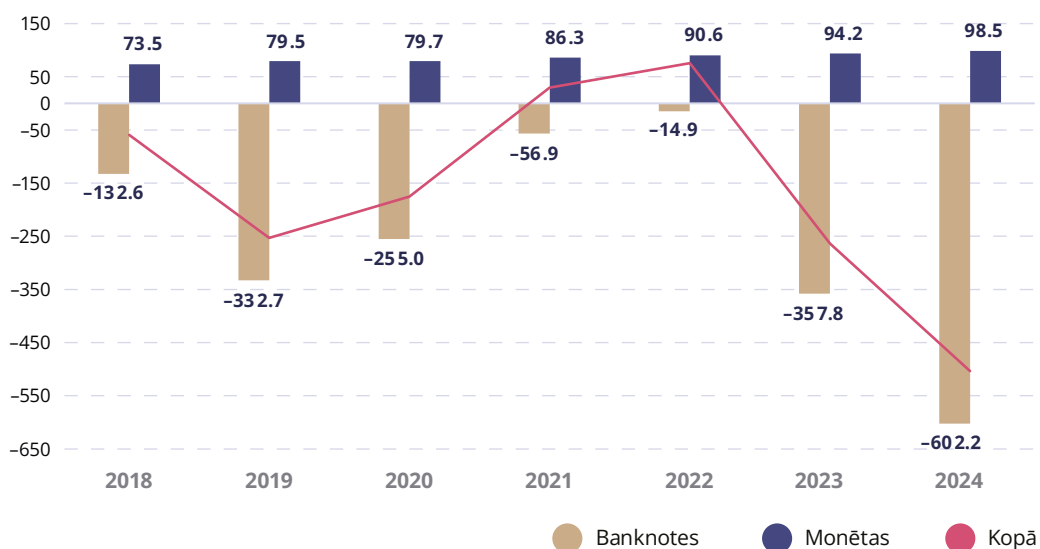
Skaidrās naudas apgrozība

Skaidrās naudas aprites nodrošināšana

Lai gan Latvijas sabiedrībā bezskaidrās naudas norēķiniem ir tendence palielināties, iedzīvotāji vēl arvien samērā bieži pirkumu veikšanai izmanto skaidro naudu. Saskaņā ar iedzīvotāju aptaujas datiem vidēji nedēļā viena persona veic gandrīz četrus pirkumus par skaidro naudu, tāpēc viens no svarīgākajiem Latvijas Bankas uzdevumiem joprojām ir skaidrās naudas aprites nodrošināšana. Turklāt skaidrās naudas maksājumi ietilpst kritiskajos finanšu pakalpojumos, kuru pieejamība saskaņā ar Nacionālās drošības likumu jānodrošina iespējama valsts apdraudējuma gadījumā.

2024. gadā Latvijas Bankas eiro banknošu tīrā emisija turpināja samazināties, saglabājoties negatīvā līmenī. Savukārt Latvijas Bankas eiro monētu tīrā emisija pieauga. Tādējādi 2024. gada beigās Latvijas Bankas eiro banknošu un monētu kopējā tīrā emisija bija -503.7 milj. eiro.

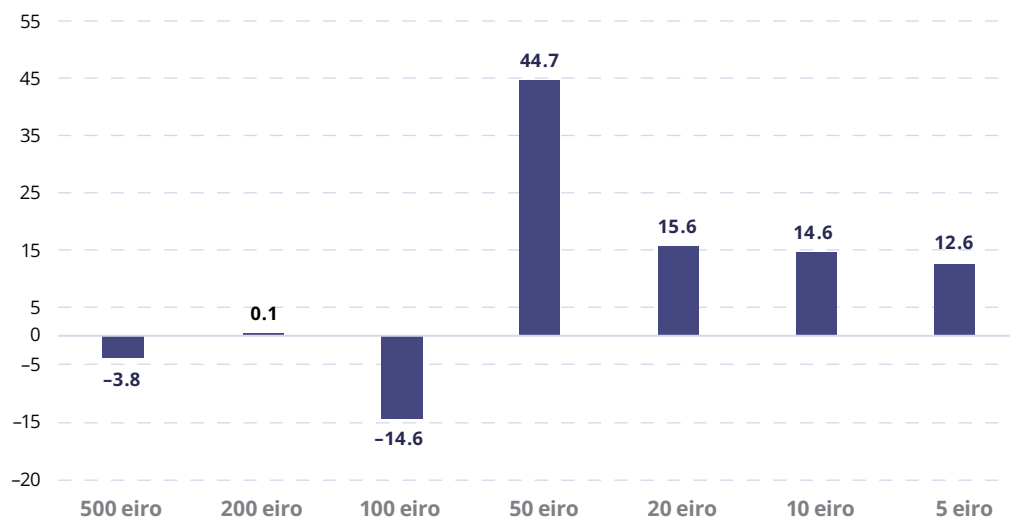
65. attēls. Latvijas Bankas eiro banknošu un monētu tīrā emisija

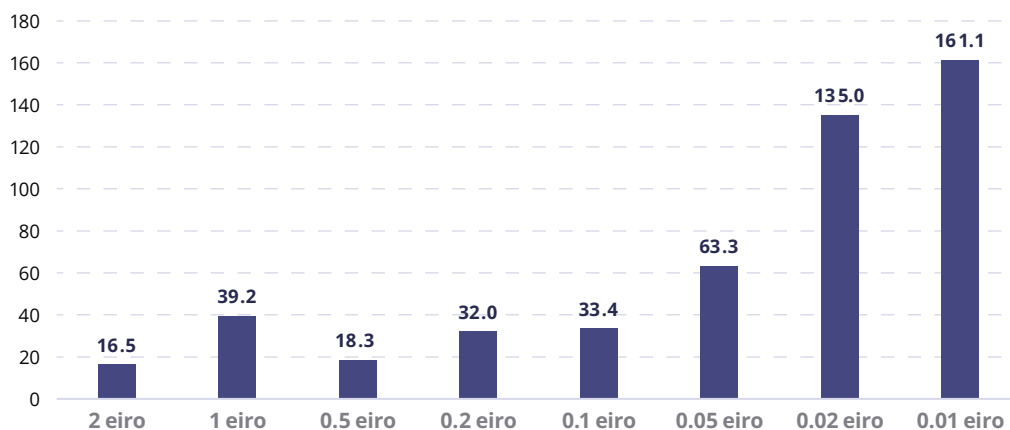
Latvijas Bankas eiro banknošu tīrā emisija skaita ziņā 2024. gada laikā pieauga par 0.5 % (līdz 69.3 milj. banknošu). No Latvijas Bankas emitētajām eiro banknotēm apgrozībā 2024. gada beigās visvairāk bija 50 eiro un 20 eiro banknošu.

Savukārt Latvijas Bankas eiro monētu tīrā emisija skaita ziņā 2024. gadā pieauga par 4.7 %, decembra beigās sasniedzot 498.7 milj. monētu. No Latvijas Bankas emitētajām monētām 2024. gada beigās apgrozībā visvairāk bija 1 centa un 2 centu monētu.

66. attēls. Latvijas Bankas eiro banknošu tīrā emisija (nominālvērtību dalījumā; 2014–2024; skaits milj.)

67. attēls. Latvijas Bankas eiro monētu tīrā emisija (nominālvērtību dalījumā; 2014–2024; skaits milj.)

No kredītiestādēm saņemtās skaidrās naudas nolietotības pakāpes un īstuma pārbaudi Latvijas Bankā nodrošināja automātiskās naudas apstrādes sistēmas, ar kurām 2024. gadā tika apstrādāti 146.8 milj. banknošu (par 4.0 % vairāk nekā 2023. gadā). 6.9 % jeb 10.1 milj. no apstrādātajām banknotēm tika atzītas par apgrozībai nederīgām un iznīcinātas.

2024. gadā Latvijas Banka turpināja reģistrēt un kontrolēt naudas apstrādātājus – komersantus, kuri veic eiro banknošu un monētu apstrādi un laiž tās otrreizējā apgrozībā. 2024. gada beigās Latvijā bija reģistrēti 32 naudas apstrādātāji. Latvijas Banka pārbaudīja šo komersantu darbību, novērtējot tās atbilstību skaidrās naudas apstrādi regulējošajos normatīvajos aktos noteiktajām prasībām. 2024. gadā tika veiktas sešas šādas pārbaudes.

2024. gadā turpinājās lata naudas zīmju izņemšana no apgrozības. Gada laikā Latvijas Bankā no apgrozības tika izņemtas lata banknotes un monētas 0.5 milj. latu vērtībā (0.4 milj. latu banknotēs un 0.1 milj. latu monētās). 2024. gada beigās apgrozībā bija lata banknotes 38.6 milj. latu vērtībā un lata monētas 43.7 milj. latu vērtībā. Pārskata gada beigās apgrozībā skaita ziņā visvairāk bija 5 latu un 20 latu banknošu (attiecīgi 1.7 milj. un 0.7 milj.), savukārt no monētām – 1 santīma un 2 santīmu monētu (attiecīgi 149.2 milj. un 89.3 milj.).

2024. gadā Latvijas Banka iniciēja un sagatavoja [grozījumus](#) Kredītiestāžu likumā, kas Saeimā tika pieņemti 2024. gada 19. septembrī. Šie likuma grozījumi noteica attiecīgajām kredītiestādēm pienākumu nodrošināt skaidrās naudas izmaksas pakalpojuma pieejamību, balstoties uz vairākiem kritērijiem. Papildus Latvijas Banka izstrādāja un 2024. gada 28. oktobrī pieņēma noteikumus Nr. 330 "[Skaidrās naudas izmaksas pakalpojuma pārvaldības noteikumi](#)", kuros tika noteiktas skaitliskās vērtības Kredītiestāžu likuma 73.¹ panta otrajā un trešajā daļā minētajām prasībām par attālumu, kādā ir pieejami bankomāti, to skaitu, darba laiku un skaidrās naudas izmaksas pakalpojuma bankomātos mēneša limitu un izņemšanas reižu skaitu, kā arī šo prasību piemērošanas nosacījumi.

Kredītiestāžu likuma 73.¹ panta sestā daļa nosaka, ka Latvijas Bankai ir pienākums vismaz divas reizes gadā izvērtēt un pārskatīt prasības attiecībā uz bankomātu pieejamību – to izvietojuma attālumu, skaitu, darba laiku, kā arī skaidrās naudas izmaksas pakalpojumu ierobežojumus, tostarp mēneša limitu un izņemšanas reižu skaitu. Šīs prasības jāpārskata, ņemot vērā pārmaiņas pieprasījumā pēc skaidrās naudas izmaksas pakalpojumiem, tirgū pieejamos risinājumus, alternatīvas un Latvijas Bankas vērtējumu par infrastruktūras pietiekamību, lai nodrošinātu skaidrās naudas pieejamību arī situācijās, kad pieprasījums strauji pieaug. Šāda pieeja ļaus Latvijas Bankai efektīvi kontrolēt un pielāgot prasības, lai nodrošinātu, ka kredītiestādes laikus un kvalitatīvi nodrošina iedzīvotājiem piekļuvi skaidrajai naudai.

Latvijas Bankas Rīgas filiālē uzstādītajos monētu iemaksas automātos 2024. gadā iedzīvotāji un uzņēmumi iemaksāja 14.1 milj. monētu.

Valsts analīzes centra un monētu valsts analīzes centra funkciju izpilde

Latvijas Bankai ir valsts kompetentās iestādes statuss eiro aizsardzībā pret viltošanu, un tā veic funkcijas, kas saistītas ar viltotu banknošu un monētu atklāšanu un analīzi. Lai īstenotu šīs funkcijas, Latvijas Bankas Naudas apgrozības pārvaldē izveidots valsts analīzes centrs un monētu valsts analīzes centrs.

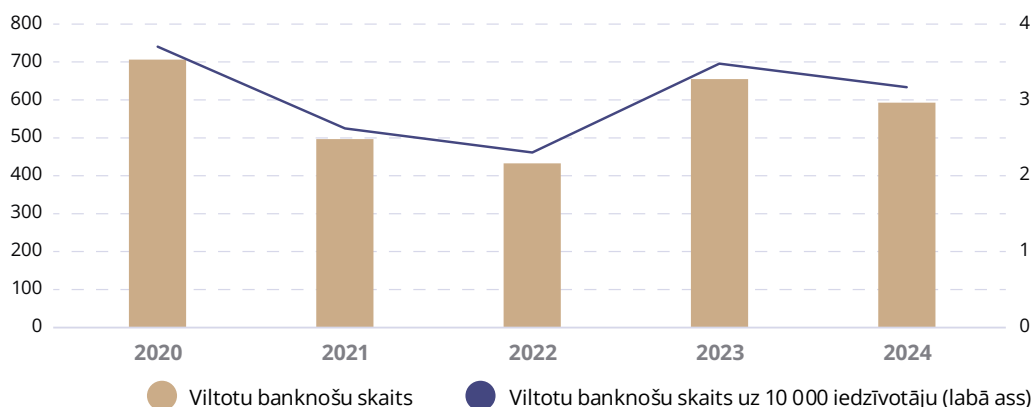
Valsts analīzes centra pamatuzdevums ir identificēt, analizēt, reģistrēt un uzglabāt visas viltotās naudas zīmes, kas iesniegtas Latvijas Bankā, tādējādi nodrošinot nepieciešamos pasākumus un pastiprinot koordinētus centienus cīņā pret naudas zīmju viltojumiem ES.

2024. gadā Latvijas Banka apgrozībā identificēja 593 viltotas eiro banknotes un 711 viltotu eiro monētu.

Salīdzinājumā ar 2023. gadu viltotu banknošu skaits 2024. gadā samazinājās par 9 %, savukārt viltotu monētu skaits pieauga par 20 %.

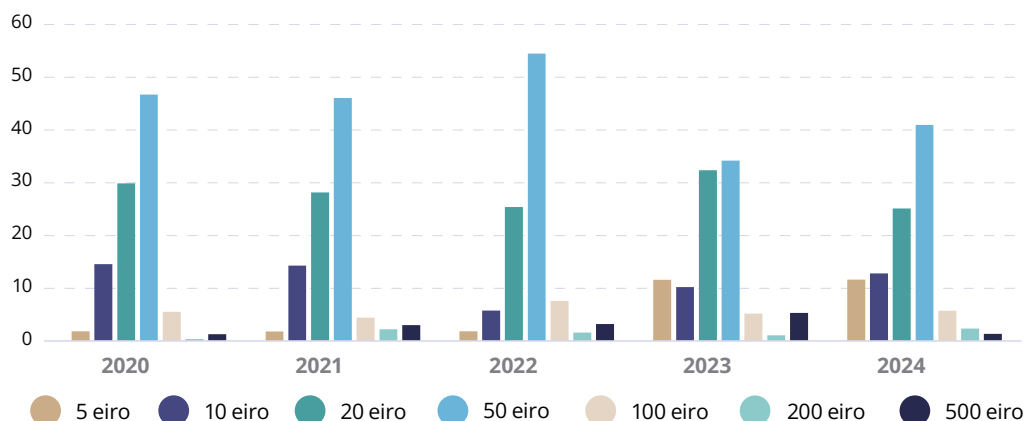
2024. gadā apgrozībā konstatēto viltoto eiro banknošu apjoms saglabājās zemā līmenī – 3 viltotas banknotes uz 10 000 iedzīvotāju.

68. attēls. Latvijā apgrozībā identificēto viltoto banknošu skaits uz 10 000 iedzīvotāju

Joprojām visbiežāk tiek viltotas 50 eiro un 20 eiro banknotes. To viltojumu skaits 2024. gadā veidoja 66 % no visiem apgrozībā konstatētajiem eiro banknošu viltojumiem.

69. attēls. Apgrozībā identificētie eiro banknošu viltojumi (%)

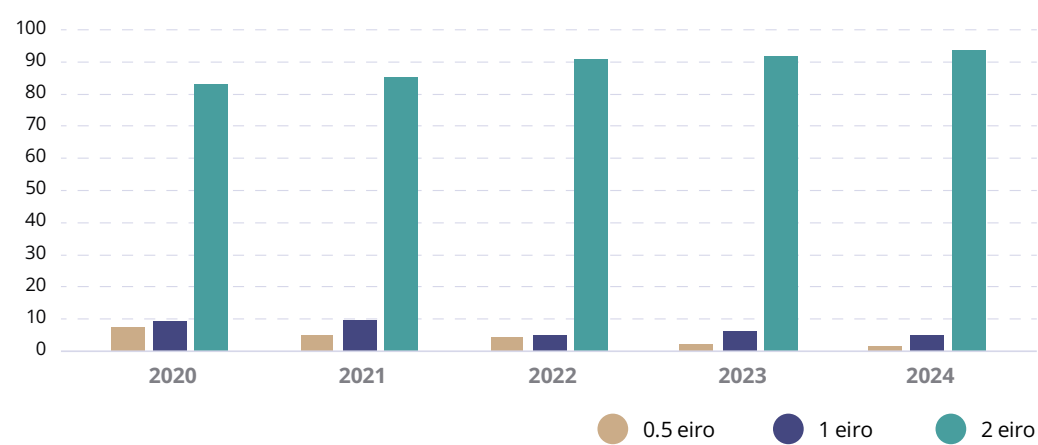

Latvijas Bankā identificēto viltoto eiro banknošu skaits nominālvērtību dalījumā

Gads	5 eiro	10 eiro	20 eiro	50 eiro	100 eiro	200 eiro	500 eiro	Kopā
2020	13	103	211	330	39	1	9	836
2021	9	71	140	229	22	11	15	595
2022	8	25	110	236	33	7	14	580
2023	76	67	212	224	34	7	35	660
2024	60	76	149	243	34	14	8	593
Kopā	175	342	822	1 262	162	40	81	2 884

No viltotajām eiro monētām visbiežāk apgrozībā tiek konstatētas viltotas 2 eiro monētas. 2024. gadā viltotu 2 eiro monētu īpatsvars sasniedza vairāk nekā 90 % no visiem konstatētajiem monētu viltojumiem.

70. attēls. Apgrozībā identificētie eiro monētu viltojumi (%)

Latvijas Bankā identificēto viltoto eiro monētu skaits nominālvērtību dalījumā

Gads	50 centu	1 eiro	2 eiro	Kopā
2020	17	21	187	225
2021	10	20	176	206
2022	20	22	415	457
2023	13	36	544	593
2024	14	34	663	711
Kopā	74	133	1 985	2 192

Neraugoties uz apgrozībā konstatēto viltotu monētu skaita pieaugumu (salīdzinājumā ar 2023. gadu), 2024. gadā Latvijā eiro monētu viltojumu izplatības līmenis saglabājās stabili zems – 4 viltotas monētas uz 10 000 iedzīvotāju.

Eiro banknošu plašā aprīte un augstā vērtība joprojām padara tās par naudas zīmju viltotājiem pievilcīgu mērķi. Tomēr gandrīz 40 % no konstatētajiem eiro banknošu viltojumiem 2024. gadā bija zemas kvalitātes viltojumi ar pārveidotu dizainu – banknošu viltojumi, kuriem ir acīmredzamas izmēru, krāsu toņa vai attēlu elementu atspoguļojuma neatbilstības, bez banknošu drošības elementu imitācijas.

Savukārt augstas kvalitātes viltojumi galvenokārt tiek konstatēti starp lielo nominālvērtību banknošu viltojumiem – 200 un 500 eiro banknotēm –, un to skaits laika gaitā būtiski nemainās – 2024. gadā to skaits nepārsniedza 3 % no kopējā apgrozībā konstatēto viltoto eiro banknošu skaita.

Lai pasargātu sevi no viltojumiem un izvairītos no naudas zaudējumiem, kas rodas, pieņemot viltotu banknoti, rūpīgi jāaplūko banknotes, piemēram, izmantojot metodi "APTAUSTI, APSKATI, PAGROZI". Ikvienam, kas ikdienā izmanto skaidro naudu, ir būtiski pazīt naudas zīmju dizaina un pretviltošanas elementus.

Latvijas Bankas 2024. gadā emitētās eiro piemiņas monētas un kolekcijas monētas

2024. gadā Latvijas Banka laida apgrozībā piecas kolekcijas monētas – "Pāri laikiem" (emitēta 16.04.2024.), "Bērnu prieki" (emitēta 04.07.2024.), "Energijas monēta" (emitēta 26.09.2024.), "Uzcelt neuzcelto" (emitēta 17.10.2024.) un "Kāposts" (emitēta 16.12.2024.) –, 2 eiro piemiņas monētu "Puzuris" (apgrozībā kopš 21.11.2024.) tīstokļos un suvenīriesaiņojumā, kā arī apgrozības monētu komplektu "Puzuris" (apgrozībā kopš 21.11.2024.).

"Pāri laikiem"

Svars: 22.00 g; diametrs: 35.00 mm

Metāls: 999° sudrabs; kvalitāte: *proof*

Maksimālā tirāža: 3000. Kalta 2024. g.
UAB Lietuvos monetų kalykla (Lietuva)

Grafiskais dizains: [Arvīds Priedīte](#)

Plastiskais veidojums: [Ligita Franckeviča](#)

"Bērnu prieki"

Svars: 22.00 g; diametrs: 35.00 mm

Metāls: 999° sudrabs ar krāsu apdruku aversā un reversā; kvalitāte: *proof*

Maksimālā tirāža: 4000. Kalta 2024. g. *Koninklijke Nederlandse Munt* (Nīderlande)

Grafiskais dizains: [Anna Vaivare](#)

Plastiskais veidojums: [Ligita Franckeviča](#)

"Energijas monēta"

Svars: 18.00 g; diametrs: 30.00 mm

Metāls: 999° sudrabs; ar apzeltījumu; kvalitāte: *proof*

Maksimālā tirāža: 3000. Kalta 2024. g. *Koninklijke Nederlandse Munt* (Nīderlande)

Grafiskais dizains: [Germans Ermičs](#)

"Uzcelt neuzcelto"

Svars: 25.00 g; forma: kvadrāts ar noapaļotiem stūriem (32.0 mm × 32.0 mm)

Metāls: 999° sudrabs; ar krāsu apdrucku aversā un reversā; kvalitāte: *proof*

Maksimālā tirāža: 2500. Kalta 2024. g. *Koninklijke Nederlandse Munt* (Nīderlande)

Grafiskais dizains: *Rūta Jumīte*

"Kāposts"

Svars: 23.00 g; forma: neregulāra; garākais attālums starp monētas malām caur centru – 30.00 mm

Metāls: 999° sudrabs; kvalitāte: *proof*

Maksimālā tirāža: 3500. Kalta 2024. g. *Lietuvos monetų kalykla* (Lietuva)

Grafiskais dizains: *Mārtiņš Rozenfelds*

2 eiro piemiņas monēta "Puzuris" tīstokļos, suvenīrkartītēs un apgrozības monētu komplektos

Kalta 2024. g. *Koninklijke Nederlandse Munt* (Nīderlande)

Tirāža: apgrozības kvalitātē jeb tīstokļos – 400 000 eksemplāru, *Brilliant Uncirculated* kvalitātē suvenīriesaiņojumā – 7000 eksemplāru, apgrozības monētu komplektos *Brilliant Uncirculated* kvalitātē – 6000 eksemplāru

Grafiskais dizains: kopīgā puse – *Luks Luikss (Luc Luyckx)*, nacionālā puse – *Ieva Krūmiņa*

Latvijas Banka monētu dizaina izstrādes konkursos aicina piedalīties dažādus Latvijas māksliniekus, tāpēc ikviena monēta ir unikāls mākslas darbs. Monētu tēmas tiek izvēlētas atbilstoši to aktualitātei, lai popularizētu Latvijas kultūras vērtības, kā arī izceltu sabiedrībā aktuālas tēmas.

Latvijas Bankas un portāla "Delfi.lv" 2024. gadā rīkotajā sabiedrības aptaujā, kurā par "Latvijas gada monētu 2023" tika atzīta kolekcijas monēta "Zvaigžņu putekļi", kopā tika saņemts vairāk nekā 31 tūkst. balsu.

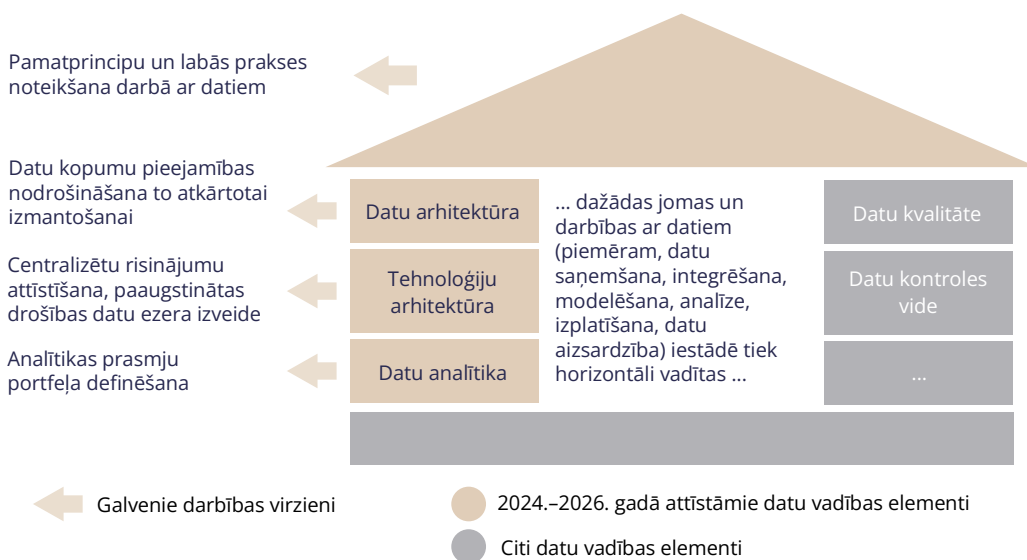
Datu vadība, statistika un Kredītu reģistrs

Latvijas Banka savu uzdevumu veikšanai vāc un apkopo plašu statistiskās informācijas klāstu, ko izmanto finanšu un makroekonomiskajai analīzei, finanšu stabilitātes izvērtēšanai, finanšu tirgus dalībnieku uzraudzībai, kā arī sabiedrības informēšanai par norisēm finanšu nozarē un tautsaimniecībā. Latvijas Bankas sagatavoto statistisko informāciju izmanto arī ECB – Eirosistēmas monetārās statistikas un attiecīgo eirozonas statistisko datu sagatavošanai, kā arī citu uzdevumu izpildei. Lai sniegtu pārskatāmu informāciju par plānoto darbību statistikas jomā, Latvijas Banka publicē Latvijas Bankas [statistikas gada programmu un pārskatu par tā izpildi, kā arī vidēja termiņa statistikas darba programmu](#) triju gadu periodam.

2024. gadā Latvijas Banka veica organizatoriskas pārmaiņas. Statistikas pārvaldē tika integrēta uzraudzības statistikas un maksājumu statistikas sagatavošana un izplatīšana, centralizējot vienā struktūrvienībā līdzīgu procesu nodrošināšanu un efektīvizējot tam nepieciešamos resursus. Vienlaikus ar tālāku datu vadības stiprināšanu (sk. apakšsadaļu "[Datu vadība](#)") Statistikas pārvalde tika pārdēvēta par Datu un statistikas pārvaldi.

Datu vadība

2024. gadā Latvijas Banka apstiprināja datu stratēģiju, kurā noteica prioritāros datu vadības elementus un galvenos darbības virzienus 2024.–2026. gadam.

Datu stratēģijas ietvarā attīstot centralizētus risinājumus, izvēlēts atvērtā pirmkoda rīks (*DataHub*) datu kataloga ieviešanai Latvijas Bankā un vienotā institucionālo vienību reģistrā integrēta informācija par uzraugāmajiem tirgus dalībniekiem un citiem komersantiem Latvijas Bankas uzdevumu, t. sk. statistikas nodrošināšanas, uzraudzības un lietvedības, veikšanai. 2025. gadā šā reģistra informāciju plānots izmantot arī Latvijas Bankas tīmekļvietnē publicēto tirgus segmentu sarakstu uzturēšanā.

Sadarbībā ar uzraugāmajiem tirgus dalībniekiem Latvijas Banka 2024. gadā sāka pāreju uz regulētu, regulāru un strukturētu datu centralizētu saņemšanu, izmantojot paaugstinātās drošības sistēmu un nebanku statistikas sistēmu, un šo pāreju plānots pabeigt 2025. gadā.

Statistikas normatīvā regulējuma attīstība

Latvijas Banka ECBS ietvarā turpināja darbu pie Vienotās ziņošanas sistēmas (VZS) izveides, īstenojot VZS izpētes fāzi. Pēc izmaksu un guvumu papildu novērtējuma aptaujas rezultātu apkopošanas un publicēšanas [ECB tīmekļvietnē](#) ECBS ir sākusi visaptverošu izmaksu un guvumu salīdzināšanu, kas kļūs par pamatu VZS regulas izstrādei 2025. gadā. Vienaļikus VZS izpētes fāzē tika pārskatīti pirmās ziņošanas termiņi. Pirmo ziņošanu VZS ietvaros [plānots](#) sākt 2029. gada 4. ceturksnī.

Nemot vērā ECBS vajadzības pēc plašākiem un biežāka periodiskuma ieguldījumu fondu statistikas datiem, 2024. gadā tika būtiski grozīta ECB regula par ieguldījumu fondu statistiku, to apstiprinot [jaunā redakcijā](#). Jaunās ECB prasības ir ietvertas arī Latvijas Bankas noteikumos, kas nosaka alternatīvo ieguldījumu fondu pārvaldnieku un ieguldījumu pārvaldes sabiedrību pārskatu sagatavošanu un iesniegšanu (attieciģi Latvijas Bankas noteikumi [Nr. 355](#) un [Nr. 356](#); spēkā ar datiem par 2025. gada decembri).

Statistikās informācijas publicēšana

Lai ievērotu Eiropas vienoto revīzijas politiku, par kuru vienojušās ECBS un Eiropas Statistikas sistēma un kura paredz nacionālo kontu statistikas, t. sk. finanšu kontu statistikas, un ārējās statistikas datu etalonrevīzijas veikšanu reizi piecos gados, Latvijas Banka 2024. gada 2. pusgadā veica finanšu kontu statistikas un ārējās statistikas datu laikrindas revīziju.

Latvijas Bankas interneta statistikas [datubāzē INTS](#) publicētie valūtu tirdzniecības dati pārskata gadā tika papildināti ar datiem par skaidrās naudas darījumiem valūtu tirdzniecības sabiedrībās. 2024. gadā šajā datubāzē pirmo reizi tika publicēti uzraudzības statistikas dati par apdrošinātāju darbību, tādējādi uzsākot pakāpenisku uzraudzības statistikas datu pārcelšanu uz interneta statistikas datubāzi INTS. Latvijas Bankas tīmekļvietnē statistikas sagatavošanas vajadzībām publicētie finanšu iestāžu saraksti tika papildināti ar apdrošināšanas sabiedrību sarakstu.

Kredītu reģistrs

Latvijas Banka nodrošina Kredītu reģistra darbību, uzkrājot ziņas par fizisko un juridisko personu kredītsaistībām un sniegtajiem galvojumiem. Kredītu reģistrs nodrošina informāciju Latvijas Bankas uzdevumu, t. sk. ECBS uzdevumu, veikšanai, kā arī papildu iespējas valsts institūcijām saņemt ziņas normatīvajos aktos noteikto uzdevumu veikšanai.

Latvijas Banka 2024. gadā sāka Kredītu reģistrā iekļauto ziņu par fizisko personu rezidentu spēkā esošajām kredītsaistībām nodošanu Valsts ieņēmumu dienestam fizisko personu izdevumu un ienākumu atbilstības analīzei un valsts amatpersonu deklarāciju pārbaudei.

Latvijas Banka veica **Kredītu reģistra dalībnieku un Kredītu reģistra dalībnieku ar ierobežotu statusu** (kopā – reģistra dalībnieki) lietotāju autentifikācijas pāreju no *Entrust* sistēmas uz valsts līmeņa paaugstinātas drošības sistēmas personu autentifikāciju – izmantojot eID, eParaksts mobile, Smart-ID –, tādējādi samazinot reģistra dalībnieku izmaksas (nav nepieciešams iegādāties un uzturēt *Entrust* sistēmas lietotāja licences) un padarot piekļuvi Kredītu reģistram vienkāršu, mūsdienīgu un efektīvu.

Tika ieviesta iespēja Latvijā reģistrētām kredītiestādēm un ārvalstu kredītiestāžu Latvijas filiālēm saņemt Kredītu reģistrā iekļautās ziņas par to meitas sabiedrību klientiem, klientu galviniekiem, iespējamiem klientiem un iespējamiem klientu galviniekiem, lai kredītspējas vērtēšana un kredītriska pārvaldība varētu notikt kredītiestāžu grupu līmenī. Reģistra dalībniekiem tika radīta iespēja pārliecināties par tās personas kredītspēju, ar kuru reģistra dalībnieks noslēdzis atvasinātā finanšu instrumenta darījumu vai kura iesniegusi pieteikumu šāda darījuma noslēgšanai.

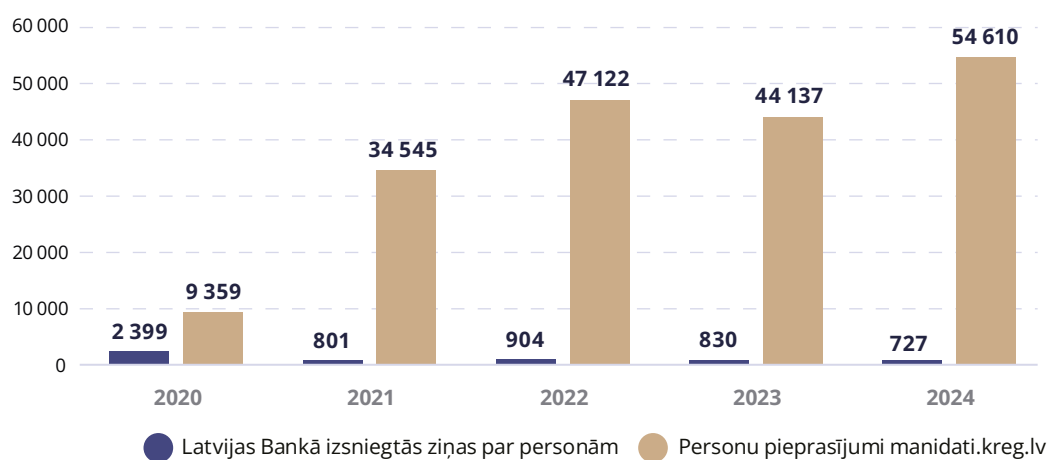
Latvijas Bankai ar 2024. gadu tika noteikts pienākums aktualizēt Kredītu reģistrā iekļautās ziņas, ja reģistra dalībnieks sakarā ar darbības izbeigšanu tiek izslēgts no Komercreģistra, bet līdz izslēgšanas dienai nav aktualizējis Kredītu reģistrā iekļautās ziņas par klienta vai klienta galvinieka saistībām.

Kredītu reģistra likumā tika iekļautas jaunas normas: par tiesībām zvērinātiem notāriem saņemt Kredītu reģistrā iekļautās ziņas par fiziskajām personām uzsāktas mantojuma lietas ietvaros un par tiesībām Patērētāju tiesību aizsardzības centram saņemt Kredītu reģistra ziņas par ienākumus nenesošām saistībām Parādu ārpustiesas atgūšanas likumā noteikto uzdevumu izpildei. Šo pārmaiņu praktiskā ieviešana plānota 2025. gadā.

2024. gada beigās **Kredītu reģistrā** bija ziņas par tā 81 **dalībnieka** 1.2 milj. aizņēmēju un aizņēmēju galvotāju un to 1.9 milj. saistību (spēkā esošās un izpildītās saistības, kuras tiek izmantotas kredītspējas vērtēšanai) ar faktisko atlikumu 22.65 mljrd. eiro un neizmantoto apjomu 4.87 mljrd. eiro. Kredītu reģistrā iekļautās ziņas par juridisko personu saistībām tiek sniegtas arī ECB *AnaCredit* statistikas ietvaros.

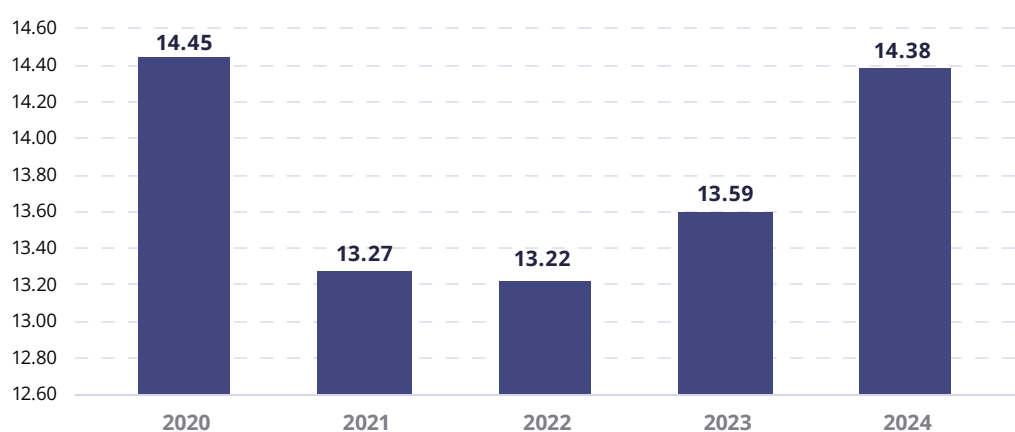
Latvijas Banka nodrošina jebkurai personai iespēju bez maksas saņemt par sevi Kredītu reģistrā iekļautās ziņas, t. sk. elektroniskās apkalpošanas vietnē <https://manidati.kreg.lv>, kā arī izsniedz ziņas par personām valsts institūcijām to normatīvajos aktos noteikto uzdevumu izpildei, piemēram, pirmstiesas izmeklēšanas iestādei, tiesai un bāriņtiesai.

71. attēls. Kredītu reģistrā iekļauto ziņu izsniegšanas dinamika (skaits)

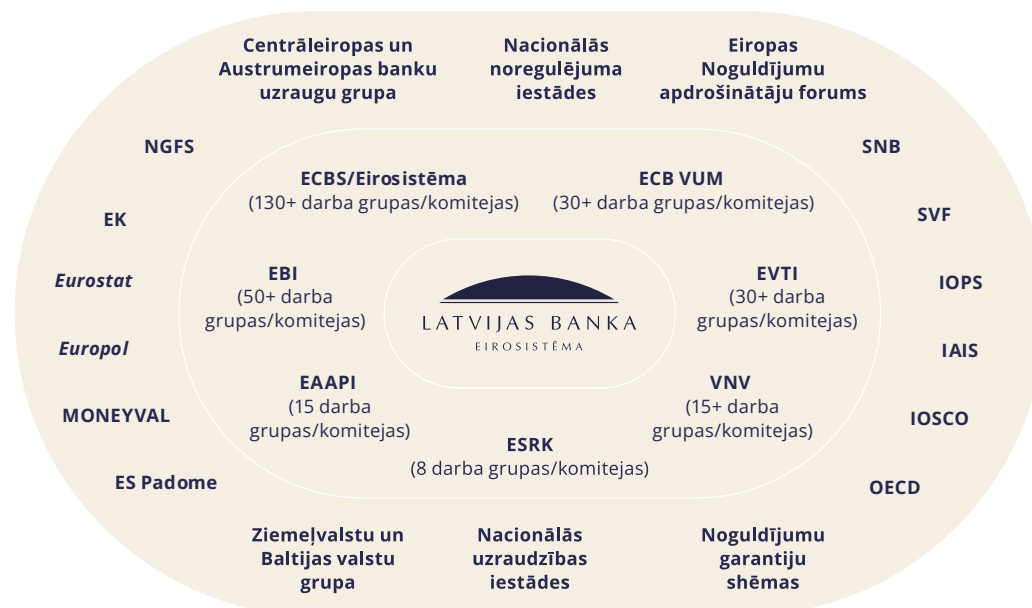
Lai izmantotu Kredītu reģistra ziņas savu esošo vai iespējamo aizņēmēju un aizņēmēju galvinieku kredītspējas vērtēšanai, 2024. gadā reģistra dalībnieki veica 14.38 milj. pieprasījumu.

72. attēls. Kredītu reģistra dalībnieku veikto pieprasījumu dinamika (skaits; milj.)

Sadarbība ar starptautiskajām un ārvalstu institūcijām

Latvijas Banka ir Latvijas Republikas pārstāve starptautiskajās finanšu institūcijās, kā arī sadarbībā ar ārvalstu centrālajām bankām. Latvijas Banka piedalās arī citu starptautisko finanšu un kredīta organizāciju darbībā, ja tas atbilst Latvijas Bankas mērķiem un uzdevumiem.

Latvijas Banka 2024. gadā turpināja pārstāvēt Latvijas intereses SVF, piedaloties pilnvarnieku sanāksmēs un nodrošinot SVF ikdienas jautājumu koordināciju.

- Neraugoties uz secīgiem satricinājumiem, saskaņā ar SVF prognozēm globālā izaugsme ir noturīga un inflācija turpina samazināties, taču vidēja termiņa izaugsmes perspektīvas joprojām saglabājas vājas. Tāpēc SVF mudināja politikas veidotājus veicināt produktivitātes izaugsmi un iekšzemes resursu (t. sk. nodokļu ieņēmumu) mobilizāciju, īpaši ņemot vērā augstos parāda līmeņus un augošās izdevumu vajadzības, piemēram, saistībā ar drošību un sabiedrības novecošanu. SVF uzsvēra arī nepieciešamību uzturēt brīvo tirdzniecību, risināt klimata pārmaiņu problēmas, kā arī izmantot ieguvumus, ko sniedz pāreja uz zaļo ekonomiku un digitalizācija, vienlaikus mazinot ar to saistītos riskus.

- 2024. gadā SVF samazināja aizņemšanās izmaksas dalībvalstīm, t. sk. mazināja piemaksas par ilgstošu aizņemšanos, vienlaikus saglabājot savu finansiālo kapacitāti un drošības rezerves. Tika veiktas pārmaiņas arī Nabadzības mazināšanas un izaugsmes trasta¹⁷ finansēšanas ietvarā, lai spētu nodrošināt tā ilgtspēju, atbalstot valstis ar zemiem ienākumiem.
- SVF un Pasaules Banka 2024. gadā atzīmēja Bretonvudsas institūciju izveidošanas 80. gadadienu. Pārskata gadā Lihtenšteina pievienojās SVF, tādējādi dalībvalstu skaitam pieaugot līdz 191. Dalībvalstis arī ievēlēja SVF rīkotājdirektori Kristalinu Georgijevu uz otro 5 gadu termiņu. SVF 2024. gadā finansiāli atbalstīja 15 pasaules valstis 41.2 mljrd. ASV dolāru apmērā.

Latvijas intereses SVF tiek pārstāvētas SVF Ziemeļvalstu un Baltijas valstu grupā, kurā ietilpst Dānija, Igaunija, Islande, Latvija, Lietuva, Norvēģija, Somija un Zviedrija. Šo valstu grupu SVF Izpilddirektoru valdē pārstāv viens izpilddirektors, un tai kopumā 2024. gadā bija 3.3 % balsu. Kopš 2023. gada janvāra Ziemeļvalstu un Baltijas valstu grupas izpilddirektors ir Vīts Vasiļausks (*Vitas Vasiliauskas*) no Lietuvas, kurš pārstāv Baltijas valstis. Attiecīgi Baltijas valstu centrālās bankas 2024. gadā turpināja koordinēt visu Ziemeļvalstu un Baltijas valstu centrālo banku un finanšu ministriju savstarpējo sadarbību SVF jautājumos un izstrādāt kopīgas pozīcijas par SVF Izpilddirektoru valdē izskatāmajiem jautājumiem.

2024. gadā Latvijas Banka turpināja koordinēt Latvijas institūciju iesaisti SVF uzraudzības mandāta jeb IV panta konsultāciju procesā. Gadskārtējais SVF ziņojums ar rekomendācijām Latvijai tika publicēts septembrī.

2024. Latvijas Banka turpināja līdzdalību SNB. Latvijas Banka aktīvi līdzdarbojās SNB Inovāciju tīklāja (*BIS Innovation Network*), kā arī Eirosistēmas inovāciju foruma *Innov8* darbā.

Latvijas Banka turpināja sadarbību, informācijas apmaiņu un Latvijas interešu pārstāvību:

- Eiropas Noguldījumu apdrošinātāju forumā;
- MONEYVAL;
- Centrālās Eiropas un Austrumeiropas valstu banku uzraugu grupā;
- OECD;
- IOSCO;
- IAIS.

2024. gada februārī Latvijas Banka kļuva par IOPS pastāvīgo biedri.

Papildus dalībai dažādās ES un starptautiskajās institūcijās un organizācijās Latvijas Banka starptautisko sadarbību nodrošināja, pamatojoties arī uz noslēgtajiem divpusējiem sadarbības un informācijas apmaiņas līgumiem ar citu valstu uzraudzības, aizsardzības sistēmu (garantiju fondi) un noregulējuma iestādēm. Nozīmīga loma pieredzes un informācijas apmaiņā bija arī sadarbībai uzraugu un noregulējuma kolēģijās.

Īpaši cieša sadarbība ar citu valstu institūcijām tradicionāli Latvijai turpinājās Ziemeļvalstu un Baltijas valstu sadarbības forumu ietvaros, t. sk., nodrošinot Ziemeļvalstu un Baltijas valstu Makrouzraudzības foruma prezidentūru.

Arī Baltijas reģionā, kurā bieži sastopami līdzīgi izaicinājumi centrālās bankas atbildības jomās, Latvijas Banka turpināja aktīvu ikdienas sadarbību ar kolēģiem no Lietuvas centrālās bankas un Igaunijas centrālās

¹⁷ Šis trasts ir SVF galvenais instruments, kas nodrošina finansējumu valstīm ar zemiem ienākumiem. Ar šā trasta aizdevumiem, kuri ir daudz lētāki nekā tirgus finansējums, tiek atbalstītas ekonomiskās programmas, kas palīdz veicināt papildu finansējumu no citām institūcijām un privātā sektora.

bankas, t. sk. pieredzes apmaiņu kritisko finanšu pakalpojumu pieejamības jautājumos, neregulējuma un noguldītāju aizsardzības, kā arī citos jautājumos.

2024. gadā Latvijas Banka turpināja ar centrālajām bankām un uzraudzības iestādēm aktīvi dalīties pieredzē NILLTPFN uzraudzības jautājumos, t. sk. sadarbojās ar partneriem Francijā, Kiprā un Menas salā. Latvijas Banka 2024. gadā ciešāk sadarbojās ar Igaunijas atbildīgajām iestādēm kryptoaktīvu pakalpojumu sniedzēju uzraudzības jomā, savukārt ar Slovākijas centrālo banku un Slovēnijas centrālo banku – jautājumā par ilgtspējas aspektu iekļaušanu makrouzraudzībā, bet ar Austrālijas centrālo banku – par procesiem, kas saistīti ar skaidrās naudas nodrošināšanu.

Divpusējās sadarbības jomā Latvijas Banka sniedza atbalstu:

- Armēnijai jautājumā par Latvijā noteikto ārpakalpojumu regulējumu kredītiestādēm;
- Moldovai regulējuma jomā attiecībā uz pieeju lielo riska darījumu uzraudzībai;
- Ukrainai, konsultējot tās centrālo banku par risku pārvaldības, stratēģiskās vadības, finanšu nozares uzraudzības un centrālās bankas kapitāla pārvaldības un maksājumu sistēmu jautājumiem;
- Uzbekistānai, daloties ar savu pieredzi datu pārvaldībā.

Akadēmiskās sadarbības ietvaros 2024. gadā Latvijas Banka sāka paplašināt tās ekspertu sadarbību ar SVF Vīnes institūtu, tostarp tā mācību programmu ietvaros Latvijas Bankas eksperti mācībspēku kapacitātē sniedza ieguldījumu tautsaimniecības izaugsmes un konkurētspējas jautājumos, kā arī dalījās ar Latvijas pieredzi saistībā ar ilgtspējas aspektu iekļaušanu makrouzraudzībā.

Latvijas Banka Eirosistēmā un Eiropas Savienības institūcijās

Latvijas Banka kā ECBS un Eirosistēmas dalībniece savā darbībā ievēro Latvijas Republikas un ES tiesību aktus, t. sk. ECB tiesību aktus atbilstoši Līgumam par Eiropas Savienības darbību un ECBS un ECB Statūtiem.

2024. gadā Latvijas Bankas prezidents darbojās ECB Padomē un Ģenerālpadomē, piedaloties Eirosistēmas monetārās politikas formulēšanā un ar Eirosistēmas un ECBS uzdevumiem saistītu lēmumu pieņemšanā.

Latvijas Bankas prezidenta vietnieks piedalījās ECB Uzraudzības valdes darbā. Tā nodrošina ar kredītiestāžu uzraudzību saistīto ECB uzdevumu izpildi un sagatavo attiecīgu lēmumu projektus iesniegšanai ECB Padomē neiebilšanas procedūras ietvaros. Atzīmējot ECB VUM izveides 10. gadadienu, 2024. gada maijā un septembrī Latvijas Banka Rīgā organizēja divus pieredzes apmaiņas pasākumus Eirosistēmas centrālo banku ekspertiem, daloties ar Latvijas pieredzi un gūtajām atziņām banku krīžu pārvaldības jomā, kā arī par sasniegto finanšu inovāciju jomā. Latvijas Bankas pārstāvji strādāja arī Eirosistēmas un ECBS komitejās un darba grupās, risinot ar monetāro politiku, tirgus operācijām, finanšu stabilitāti, finanšu nozares uzraudzību, maksājumu sistēmām, eiro skaidro naudu un digitālo eiro, statistiku, starptautiskajām attiecībām, komunikāciju, ilgtspējību un klimatu, kā arī inovatīvām tehnoloģijām u. c. jomām saistītus jautājumus.

2024. gadā Latvijas Banka aktīvi piedalījās Eiropas Finanšu uzraudzības sistēmu¹⁸ veidojošo institūciju darbā, pārstāvot Latviju un pieņemot lēmumus gan ESRK, kas izlemj ar makrouzraudzības politiku ES

¹⁸ Eiropas Finanšu uzraudzības sistēma ir ES finanšu uzraudzības ietvars, kas darbojas kopš 2011. gada. Sistēmu veido trīs Eiropas uzraudzības iestādes (EBI, EVTI, EAAP), ESRK, Eiropas uzraudzības iestāžu apvienotā komiteja un ES dalībvalstu nacionālās uzraudzības iestādes.

saistītos jautājumus, gan EBI, EVTI un EAAPU uzraudzības padomēs, kā arī turpināja dalību VNV. Latvijas Bankas eksperti sniedza ieguldījumu šo institūciju komiteju un darba grupu darbā.

Latvijas Bankas pārstāvji aktīvi darbojās arī ES Padomes, EK un *Eurostat* komitejās un darba grupās ar finanšu sektora regulējumu, eiro monētām, tautsaimniecības prognozēšanu, statistiku u. c. jomām saistītos jautājumos, kā arī sniedza atbalstu valdībai, izstrādājot nacionālo pozīciju par ES regulējumu.

ES Padomē 2024. gadā noritēja aktīvs darbs pie iepriekšējos gados publicētajiem ES tiesību aktu priekšlikumiem, t. sk. tika panākta gala vienošanās un noslēgts ES tiesību aktu izstrādes cikls par šādiem ES finanšu sektoru regulējošiem tiesību aktiem:

- tiesību aktu pakotni noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijas novēršanas jomā, t. sk. regulējumu par Eiropas iestādes cīņai pret noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizāciju un terorisma finansēšanu (AMLA) izveidi;
- t. s. Bāzeles prasību priekšlikumu (kreditēstāžu kapitāla prasību regulējumu);
- zibmaksājumu regulējumu;
- kapitāla tirgu savienības turpmākās attīstības veicināšanas priekšlikumiem (finanšu instrumentu un fondu tirgus, centrālo vērtspapīru depozitāriju un Eiropas tirgus infrastruktūru (attiecībā uz centrālo darījumu partneru jautājumu) regulējumu, kā arī mazo un vidējo uzņēmumu piekļuvi kapitālam, kotējot akcijas biržā);
- priekšlikumiem ilgtspējības (korporatīvās ilgtspējas un vides, sociālo un pārvaldības (ESG) reitingu regulējums) un digitalizācijas (Mākslīgā intelekta akts) jomā.

Par šādiem četriem no 2023. gadā publicētajiem Eiropas Komisijas priekšlikumiem finanšu pakalpojumu jomā diskusijas turpināsies arī 2025. gadā:

- t. s. atvērto finanšu (*Open Finance*) pakotni (maksājumu pakalpojumu regulējums un piekļuve finanšu datiem);
- digitālā eiro regulējumu;
- priekšlikumu banku sektora noregulējuma un krīžu vadības ietvaram;
- priekšlikumu pakotni ieguldījumu pakalpojumu veicināšanai un privāto ieguldītāju aizsardzībai.

Ekonomikas un finanšu komitejā un tās apakškomitejās Latvijas Bankas pārstāvji regulāri piedalījās lēmumu sagatavošanā ES tautsaimniecības attīstības un finanšu stabilitātes jautājumos, ES ekonomikas politikas stratēģijas veidošanā un starptautisko jautājumu koordinēšanā, īpašu uzmanību pievēršot Krievijas agresijas kara Ukrainā izraisīto ekonomisko seku novērtēšanai, ES makroekonomikas un finanšu stabilitātes risku uzraudzībai, kā arī ES finanšu pakalpojumu politikas ieviešanai un koordinācijai.

Finanšu pratība

Latvijas Bankas vīzija finanšu pratības jomā ir sabiedrības finansiālā noturība un ilgtspēja, ko var sasniegt, sistemātiski un mērķtiecīgi uzlabojot Latvijas iedzīvotāju finanšu pratību un izpratni par ekonomikas jautājumiem.

Latvijas Banka kā nacionālais finanšu pratības jomas koordinators Latvijā 2024. gadā vadīja Latvijas iedzīvotāju finanšu pratības stratēģijas 2021.–2027. gadam (Stratēģija) ieviešanas darba grupu. 2024. gadā 22 sadarbības partneri īstenoja vairāk nekā 115 projektu un aktivitāšu, lai ieviestu Stratēģijā izvirzītos mērķus. Visvairāk aktivitāšu (38) tika veltīts skolotāju un skolēnu izglītošanai, un palielinājās to projektu skaits, kuru mērķis ir izglītēt esošos un topošos uzņēmējus un mazāk aizsargātos Latvijas iedzīvotājus.

Latvijas Banka veica finanšu pratības jomas monitoringu, novērtējot ekonomikas un finanšu pratības tēmu skolotāju finanšu zināšanas, kā arī apkopoja viņu viedokli par finanšu un ekonomikas tematu mācīšanu skolās. Tas tika prezentēts Stratēģijas ieviešanas darba grupā. Pirmo reizi Latvijā tika izstrādāta metodoloģija un aptaujas anketa, kuras mērķis ir novērtēt Latvijas 9. klašu skolēnu zināšanas un prasmes finanšu pratības jomā. Apkopotās skolotāju un skolēnu atbildes dos vispusīgu ieskatu par finanšu pratības problēmām skolās. Lai atbalstītu skolotājus finanšu un ekonomikas tematu mācīšanā, Latvijas Banka rīkoja divus tiešsaistes seminārus, kuros kopā piedalījās 400 dalībnieku. Kopā ar biedrību "Junior Achievement Latvia" Latvijas Banka rīkoja konferenci "Izaugsmes kods", ko apmeklēja aptuveni 500 skolotāju.

Lielākie starpinstitutionu projekti 2024. gadā bija "Finanšu pratības nedēļa 2024", "Tavas pensijas nedēļa 2024", kā arī sadarbība finanšu krāpšanas mazināšanā.

"Finanšu pratības nedēļā 2024" piedalījās 20 sadarbības partneru, ar kuriem kopā tika organizēts vairāk nekā 40 aktivitāšu. To mērķis visbiežāk bija izglītēt sabiedrību par finanšu drošību un mazināt krāpšanu. Nedēļas laikā Latvijas Bankas darbinieki organizēja 84 finanšu pratības nodarbības 39 Latvijas skolās, aptverot vairāk nekā 3500 skolēnu auditoriju. Notika seminārs skolotājiem, kurā piedalījās 210 dalībnieku, bet uz jauniešu auditoriju bija mērķēta izglītojoša digitālā kampaņa par finanšu krāpšanu. Mazāk aizsargātajiem iedzīvotājiem notika izglītojoši pasākumi par finanšu drošību vieglajā valodā.

"Tavas pensijas nedēļā 2024" piedalījās 10 sadarbības partneru. Septiņi Latvijas Bankas eksperti nedēļas ietvaros devās uz skolām, pašvaldībām un organizācijām, lai vadītu nodarbības par Latvijas pensiju sistēmu. Nodarbībās piedalījās vairāk nekā 470 dalībnieku. Lai skaidrotu pensiju 2. līmeni, ieguldījumu plāna izvēli un mantošanas jautājumus, tika īstenota informatīvā kampaņa, kuras rādījumu (impresiju) skaits pārsniedza 8.5 milj., kampaņas materiāli tika atvērti un apskatīti vairāk nekā 16 500 reižu.

Finanšu krāpšanas novēršanai OECD finanšu izglītības tīkls (INFE), Eiropas Komisija, Latvijas Banka un Lietuvas centrālā banka, iesaistot plašu Latvijas un Lietuvas sadarbības partneru loku, sāka [projektu](#) ar mērķi stiprināt Latvijas un Lietuvas iedzīvotāju digitālo finanšu pratību un noturību pret finanšu krāpšanu.

Lai uzlabotu iedzīvotāju finanšu pratību visā Latvijā, tika sākta izglītības programma **"Kļūsti par naudas pratēju!"**, ko Latvijas Banka ir izstrādājusi sadarbībā ar Izglītības un zinātnes ministriju (IZM) ES programmas "Erasmus+" projekta "Nacionālie koordinatori Eiropas programmas ieviešanai Latvijas pieaugušo izglītībā" ietvaros. Programmā iespējams apgūt 3 moduļus par personisko finanšu plānošanu, finanšu drošību un finanšu krāpšanas atpazīšanu, kā arī ikdienas finanšu pakalpojumiem. Katrs no tiem sastāv no 7 nodarbībām (kopā 21 stunda). Līgumu par programmas īstenošanu ar IZM noslēgušas 26 pašvaldības. Latvijas Bankas eksperti pārskata gadā vadīja gan pilnu moduli, gan atsevišķas tā nodarbības (kopskaitā 53) aptuveni 2000 cilvēku. Vidējais dalībnieku vērtējums par Latvijas Bankas vadītajām nodarbībām ir 4.8 (no 5). Programma ir pielāgota vājredzīgiem un neredzīgiem iedzīvotājiem, un 6 tās nodarbības notika Strazdumuižas dienas centrā sadarbībā ar Latvijas Neredzīgo biedrību.

Pārskata gadā Latvijas Banka turpināja sadarbību ar Viegļās valodas aģentūru un Latvijas Cilvēku ar īpašām vajadzībām sadarbības organizāciju "SUSTENTO". Kopā vieglajā valodā tika izstrādāti materiāli par finanšu drošību, krāpšanas veidiem, naudas mūļiem un Smart-ID, un tie tagad ikvienam interesentam pieejami digitāli. Lai materiāli tiešām sasniegtu ikvienu, kam tie nepieciešami, tie drukātā formātā tika nogādāti vairāk nekā 700 Latvijas bibliotēkās. Tāpat bibliotēkās tika izplatīti materiāli par kritiskajiem finanšu pakalpojumiem un Latvijas pensiju sistēmu.

Latvijas Banka ir konsolidējusi finanšu pratības tīmekļvietnes un zīmolus un izveidojusi vienu visaptverošu finanšu pratības un ekonomikas izglītības **tīmekļvietni un zīmolu "Naudas skola"**. 2024. gadā vietne tika būtiski papildināta ar finanšu tematu saturu, tika uzlabota tās atbilstība pieklūstamības prasībām un funkcionalitāte un izveidota sadaļa "Viegli lasīt", kurā vienkopus pieejami materiāli par finansēm vieglajā valodā. 2024. gadā "Naudas skolas" lapu skatījumu skaits salīdzinājumā ar 2023. gadu pieauga par 28 %, sasniedzot 670 300 skatījumu, bet unikālo lietotāju skaits par 69 %, sasniedzot 180 700 lietotāju.

Latvijas Bankas 2024. gada finanšu pārskati

Latvijas Bankas 2024. gada finanšu pārskati

Neatkarīgu revidentu ziņojums

Pielikumi

1. pielikums. Latvijas Bankas 2024. gada mēnešu bilances
(mēneša beigās; tūkst. eiro)

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
AKTĪVI	25 274 224	25 129 847	25 088 147	24 508 172	24 664 469	24 719 650	24 573 075	24 716 321	24 698 634	24 562 652	24 796 911	24 835 827
Zelts un zeltā izteiktās prasības	401 969	401 094	437 577	461 174	461 785	466 098	477 401	486 142	504 546	544 029	538 679	536 915
Prasības ārvalstu valūtā pret ārpus eirozonas esošo valstu rezidentiem	4 134 522	4 082 050	4 186 029	4 097 782	4 113 606	4 199 572	4 210 048	4 219 584	4 264 141	4 259 778	4 435 718	4 354 419
Prasības pret Starptautisko Valūtas fondu	539 810	539 514	539 381	541 010	537 110	540 941	540 192	535 312	533 814	539 454	549 745	553 097
Atlikumi kredītiestādēs un ieguldījumi vērtspapīros, ārējie aizdevumi un citi ārējie aktīvi	3 594 712	3 542 536	3 646 648	3 556 772	3 576 496	3 658 631	3 669 856	3 684 272	3 730 327	3 720 324	3 885 973	3 801 322
Prasības ārvalstu valūtā pret eirozonas valstu rezidentiem	602 904	597 637	569 908	612 981	614 674	634 816	626 219	615 873	620 408	638 496	653 312	652 502
Prasības eiro pret ārpus eirozonas esošo valstu rezidentiem	171 856	161 579	167 463	159 826	161 252	173 173	164 408	167 168	165 760	163 423	169 449	174 642
Eirozonas valstu kredītiestādēm monetārās politikas operāciju rezultātā izsniegti aizdevumi eiro	92 900	92 900	82 900	82 900	82 900	-	-	-	-	-	-	-
Galvenās refinansēšanas operācijas	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ilgāka termiņa refinansēšanas operācijas	92 900	92 900	82 900	82 900	82 900	-	-	-	-	-	-	-
Precizējošās reversās operācijas	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Strukturālās reversās operācijas	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aizdevumu iespēja uz nakti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Papildu nodrošinājuma pieprasījumu aizdevumi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pārējās prasības eiro pret eirozonas valstu kredītiestādēm	14 732	1 644	4 049	5 364	5 550	7 473	2 045	575	1 414	16 972	13 656	17 707
Eirozonas valstu rezidentu vērtspapīri eiro	13 414 044	13 295 906	13 117 979	12 580 749	12 628 454	12 589 208	12 408 954	12 442 196	12 325 811	12 151 231	12 141 486	12 134 084
Monetārās politikas mērķiem turētie vērtspapīri	12 464 018	12 339 113	12 147 769	11 647 403	11 679 402	11 604 979	11 425 164	11 425 484	11 274 723	11 111 816	11 116 663	11 116 256
Pārējie vērtspapīri	950 026	956 793	970 210	933 346	949 052	984 229	983 790	1 016 712	1 051 088	1 039 415	1 024 823	1 017 828
Eirosistēmas iekšējās prasības	6 211 073	6 223 822	6 219 365	6 250 071	6 279 753	6 302 439	6 353 846	6 383 645	6 400 831	6 438 170	6 459 607	6 722 756
Līdzdalība Eiropas Centrālās bankas kapitālā	118 849	119 222	119 222	119 222	119 222	119 222	119 222	119 222	119 222	119 222	119 222	119 222
Prasības par Eiropas Centrālajai bankai nodotajām ārējām rezervēm	157 202	157 202	157 202	157 202	157 202	157 202	157 202	157 202	157 202	157 202	157 202	157 202
Pārējās prasības Eurosistēmā	-	-	-	-	-	-	-	-	-	216	4 592	181 729
Prasības par TARGET2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tirās prasības par banknošu pārdali Eurosistēmā	5 935 022	5 947 398	5 942 941	5 973 647	6 003 329	6 026 015	6 077 422	6 107 221	6 124 407	6 161 530	6 178 591	6 264 603
Nepabeigtie norēķini	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pārējie aktīvi	230 224	273 215	302 877	257 325	316 495	346 871	330 154	401 138	415 723	350 553	385 004	242 802

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
PASĪVI	25 274 224	25 129 847	25 088 147	24 508 172	24 664 469	24 719 650	24 573 075	24 716 321	24 698 634	24 562 652	24 796 911	24 835 827
Banknotes apgrozībā	5 506 599	5 498 877	5 526 841	5 531 661	5 537 718	5 561 093	5 579 175	5 572 615	5 564 869	5 570 355	5 575 054	5 662 446
Saistības eiro pret eirozonas valstu kredītiestādēm monetārās politikas operāciju rezultātā	6 532 328	6 901 975	6 278 509	6 130 757	6 454 569	5 496 164	5 697 362	5 847 662	5 671 370	5 847 441	6 391 481	8 231 618
Pieprasījuma noguldījumu konti (ietverot obligāto rezervju sistēmu)	251 947	196 567	248 493	204 754	192 865	225 078	246 200	224 443	250 802	235 395	204 012	255 763
Noguldījumu iespēja	6 280 381	6 705 408	6 030 016	5 926 003	6 261 704	5 271 086	5 451 162	5 623 219	5 420 568	5 612 046	6 187 469	7 975 855
Termiņnoguldījumi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Precizējošās reversās operācijas	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Papildu nodrošinājuma pieprasījumu noguldījumi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pārējās saistības eiro pret eirozonas valstu kredītiestādēm	230 105	235 858	319 484	321 668	443 203	450 666	961 456	904 863	770 576	847 058	773 723	313 190
Saistības eiro pret citiem eirozonas valstu rezidentiem	2 150 397	2 427 272	2 148 533	1 746 410	3 468 847	2 371 405	2 368 879	2 211 882	2 714 234	2 701 206	2 663 800	2 578 706
Saistības pret valdību	1 114 347	1 360 241	1 082 670	683 459	2 398 198	1 306 836	1 273 410	1 142 345	1 654 160	1 657 664	1 621 107	1 652 356
Pārējās saistības	1 036 050	1 067 031	1 065 863	1 062 951	1 070 649	1 064 569	1 095 469	1 069 537	1 060 074	1 043 542	1 042 693	926 350
Saistības eiro pret ārpus eirozonas esošo valstu rezidentiem	62 511	48 892	44 589	43 522	62 780	78 674	79 925	71 455	97 298	113 825	113 397	123 674
Saistības ārvalstu valūtā pret eirozonas valstu rezidentiem	721 138	718 993	1 257 227	1 260 213	1 358 020	1 368 393	1 373 479	1 332 251	1 268 650	1 274 891	1 116 837	921 536
Saistības ārvalstu valūtā pret ārpus eirozonas esošo valstu rezidentiem	-	-	151 851	309 175	304 723	254 859	250 956	220 302	90 060			
Eirosistēmas iekšējās saistības	9 144 552	8 431 192	8 404 314	8 264 539	6 127 907	8 143 982	7 241 794	7 470 477	7 380 968	7 072 516	6 963 789	5 846 041
Pārējās saistības Eurosistēmā	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Saistības par TARGET	9 144 552	8 431 192	8 404 314	8 264 539	6 127 907	8 143 982	7 241 794	7 470 477	7 380 968	7 072 516	6 963 789	5 846 041
Nepabeigtie norēķini	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pārējās saistības	211 182	181 744	190 837	188 790	176 800	195 333	176 804	179 987	166 842	198 443	218 137	214 985
Kapitāls un rezerves	715 412	685 044	765 962	711 437	729 902	799 081	843 245	904 827	973 767	936 917	980 693	943 631

2. pielikums. Latvijas Bankas 2020.–2024. gada bilances

(gada beigās; tūkst. eiro)

	2020	2021	2022	2023	2024
AKTĪVI	23 045 742	25 074 429	25 750 694	25 564 820	24 835 827
Zelts un zeltā izteiktās prasības	330 139	344 166	364 821	399 378	536 915
Prasības ārvalstu valūtā pret ārpus eirozonas esošo valstu rezidentiem	3 970 780	4 495 181	3 788 044	4 049 526	4 354 419
Prasības pret Starptautisko Valūtas fondu	142 411	542 959	549 961	534 839	553 097
Atlikumi kredītiestādēs un ieguldījumi vērtspapīros, ārējie aizdevumi un citi ārējie aktīvi	3 828 369	3 952 222	3 238 083	3 514 687	3 801 322
Prasības ārvalstu valūtā pret eirozonas valstu rezidentiem	333 706	528 428	522 039	595 802	652 502
Prasības eiro pret ārpus eirozonas esošo valstu rezidentiem	119 143	174 081	156 383	168 476	174 642
Eirozonas valstu kredītiestādēm monetārās politikas operāciju rezultātā izsniegti aizdevumi eiro	1 260 000	616 600	522 900	92 900	–
Galvenās refinansēšanas operācijas	–	–	–	–	–
Ilgāka termiņa refinansēšanas operācijas	1 260 000	616 600	522 900	92 900	–
Precizējošās reversās operācijas	–	–	–	–	–
Strukturālās reversās operācijas	–	–	–	–	–
Aizdevumu iespēja uz nakti	–	–	–	–	–
Papildu nodrošinājuma pieprasījumu aizdevumi	–	–	–	–	–
Pārējās prasības eiro pret eirozonas valstu kredītiestādēm	120	4 255	6 304	133	17 707
Eirozonas valstu rezidentu vērtspapīri eiro	11 129 440	12 839 996	14 081 606	13 550 657	12 134 084
Monetārās politikas mērķiem turētie vērtspapīri	10 008 456	11 690 783	13 134 812	12 586 724	11 116 256
Pārējie vērtspapīri	1 120 984	1 149 213	946 794	963 933	1 017 828
Eirosistēmas iekšējās prasības	5 673 974	5 868 008	5 926 959	6 412 443	6 722 756
Līdzdalība Eiropas Centrālās bankas kapitālā	114 095	116 472	118 849	118 849	119 222
Prasības par Eiropas Centrālajai bankai nodotajām ārējām rezervēm	157 202	157 202	157 202	157 202	157 202
Pārējās prasības Eurosistēmā	4 910	769	300	207 065	181 729
Prasības par TARGET	–	–	–	–	–
Tīrās prasības par banknošu pārdali Eurosistēmā	5 397 767	5 593 565	5 650 608	5 929 327	6 264 603
Nepabeigtie norēķini	–	–	–	–	–
Pārējie aktīvi	228 440	203 714	381 638	295 505	242 802
PASĪVI	23 045 742	25 074 429	25 750 694	25 564 820	24 835 827
Banknotes apgrozībā	5 142 726	5 536 624	5 635 738	5 571 492	5 662 446
Saistības eiro pret eirozonas valstu kredītiestādēm monetārās politikas operāciju rezultātā	6 053 812	6 406 673	5 217 165	7 073 547	8 231 618
Pieprasījuma noguldījumu konti (ietverot obligāto rezervju sistēmu)	6 053 812	6 406 673	343 816	205 834	255 763
Noguldījumu iespēja	–	–	4 873 349	6 867 713	7 975 855
Terminnoguldījumi	–	–	–	–	–
Precizējošās reversās operācijas	–	–	–	–	–
Papildu nodrošinājuma pieprasījumu noguldījumi	–	–	–	–	–
Pārējās saistības eiro pret eirozonas valstu kredītiestādēm	577 746	649 746	320 273	314 720	313 190
Saistības eiro pret citiem eirozonas valstu rezidentiem	3 012 014	3 438 792	2 517 104	2 218 786	2 578 706
Saistības pret valdību	1 588 192	1 803 339	1 157 761	1 131 021	1 652 356
Pārējās saistības	1 423 822	1 635 453	1 359 343	1 087 765	926 350
Saistības eiro pret ārpus eirozonas esošo valstu rezidentiem	238 737	57 955	171 688	184 075	123 674
Saistības ārvalstu valūtā pret eirozonas valstu rezidentiem	615 986	1 594 262	706 038	1 262 758	921 536
Saistības ārvalstu valūtā pret ārpus eirozonas esošo valstu rezidentiem	1 364 010	688 359	34 701	457 718	–
Eirosistēmas iekšējās saistības	4 837 613	5 356 980	10 376 364	7 569 389	5 846 041
Pārējās saistības Eurosistēmā	28 060	34 342	6 237	–	–
Saistības par TARGET	4 809 553	5 322 638	10 370 127	7 569 389	5 846 041
Nepabeigtie norēķini	–	–	–	–	–
Pārējās saistības	409 700	436 383	184 740	182 217	214 985
Kapitāls un rezerves	793 398	908 655	586 883	730 118	943 631

3. pielikums. Latvijas Bankas 2020.–2024. gada peļņas un zaudējumu aprēķini

(gada beigās; tūkst. eiro)

	2020	2021	2022	2023	2024
Tīrie procentu ienākumi	139 537	123 981	47 021	-229 006	-195 451
Procentu ienākumi	190 313	165 248	211 229	503 974	556 182
Procentu izdevumi	-50 776	-41 267	-164 208	-732 980	-751 633
Finanšu operāciju, pārvērtēšanas rezultāta atzīšanas peļņas un zaudējumu aprēķinā tīrais rezultāts	9 234	-36 261	-301 983	-25 999	-31 664
Realizētie finanšu operāciju guvumi	44 471	357	39 732	9 000	24 473
Finanšu aktīvu un pozīciju pārvērtēšanas rezultāta atzīšana peļņas un zaudējumu aprēķinā	-35 237	-36 618	-341 715	-34 999	-56 137
Tīrie komisijas maksas izdevumi	-3 394	-3 951	-4 441	-3 912	-3 925
Komisijas maksas ienākumi	949	981	1 011	1 037	1 146
Komisijas maksas izdevumi	-4 343	-4 932	-5 452	-4 949	-5 071
Ienākumi no līdzdalības kapitālā	18 605	14 575	14 755	12 222	13 465
Tīrais monetāro ienākumu pārdales rezultāts	-27 701	-34 342	-6 237	206 554	181 595
Citi bankas darbības ienākumi	1 268	3 591	5 766	19 561	19 371
TĪRIE IENĀKUMI	137 549	67 593	-245 119	-20 580	-16 609
Darba samaksa	-16 867	-16 403	-16 502	-24 728	-26 019
Sociālās apdrošināšanas izdevumi un solidaritātes nodoklis	-3 764	-3 582	-3 653	-5 540	-5 755
Naudas zīmju iegādes izdevumi	-1 546	-1 831	-2 618	-2 338	-1 968
Pamatlīdzekļu nolietojums un nemateriālo aktīvu amortizācija	-3 851	-3 802	-3 641	-3 660	-3 462
Pārējie bankas darbības izdevumi	-6 694	-7 093	-9 113	-11 965	-11 165
PĀRSKATA GADA PEĻŅA/ZAUDĒJUMI PIRMS UZKRĀJUMIEM FINANŠU RISKIEM	104 827	34 882	-280 646	-68 811	-64 978
Uzkrājumi finanšu riskiem	-78 181	-13 974	280 646	15 051	-
PĀRSKATA GADA PEĻŅA/ZAUDĒJUMI PĒC UZKRĀJUMIEM FINANŠU RISKIEM	26 646	20 908	-	-53 760	-64 978
Rezerves kapitālā ieskaitāmā peļņas daļa	7 994	6 272	-	-53 760	-64 978
Valsts ieņēmumos ieskaitāmā peļņas daļa	18 652	14 636	-	-	-

4. pielikums. 2024. gadā publicētie Latvijas Bankas izdevumi un nozīmīgākās Latvijas Bankas darbinieku publikācijas

Pētījumi

BENKOVSKIS, Konstantīns, MERIKÜLL, Jaanika, PROŠKUTE, Aurelija. *The transmission of trade shocks across countries: firm-level evidence from the Covid-19 crisis*. Rīga : Latvijas Banka, Working Paper No. 1, 2024. 51 p. Pieejams: https://datnes.latvijasbanka.lv/papers/WP_1-2024.pdf. Kopsavilkums latviešu valodā "Tirdzniecības šoku pārnese starp valstīm: uzņēmuma līmeņa rezultāti Covid-19 krīzē" pieejams: <https://www.bank.lv/aktualitates-banklv/publikacijas/petijumi/2024#2024-1-tirdzniecibas-soku-parnese-starp-valstim-uznemuma-limena-rezultati-covid-19-krize>.

BENKOVSKIS, Konstantīns, TKAČEVŠ, Oļegs, VILERTS, Kārlis. *Understanding How Job Retention Schemes Reshape the Within-Occupation Skill Profile of Employees within Firms*. Rīga : Latvijas Banka, Working Paper No. 2, 2024. 44 p. Pieejams: https://datnes.latvijasbanka.lv/papers/WP_2-2024.pdf. Kopsavilkums latviešu valodā "Kā dīkstāves pabalsti maina darbinieku prasmju kompozīciju uzņēmumos?" pieejams: <https://www.bank.lv/aktualitates-banklv/publikacijas/petijumi/2024#2024-2-ka-dikstaves-pabalsti-maina-darbinieku-prasmju-kompoziciju-uznemumos>.

FADEJEVA, Ludmila, JOUVANCEAU, Valentin, PAULUS, Alari. *Consumer price rigidity in the Baltic states during periods of low and high inflation*. Rīga : Latvijas Banka, Working Paper No. 3, 2024. 51 p. Pieejams: https://datnes.latvijasbanka.lv/papers/WP_3-2024.pdf. Kopsavilkums "Patēriņa cenu elastība Baltijas valstīs zemas un augstas inflācijas periodos" pieejams: <https://www.bank.lv/aktualitates-banklv/publikacijas/petijumi/2024#2024-3-paterina-cenu-elastiba-baltijas-valstis-zemas-un-augstas-inflacijas-periodos>.

FADEJEVA, Ludmila, KALNBĒRZIŅA, Krista. *Childhood circumstances defining the inequality of opportunity in Europe: what are the trees telling us?* Rīga : Latvijas Banka, Working Paper No. 4, 2024. 34 p. Pieejams: https://datnes.latvijasbanka.lv/papers/WP_4-2024.pdf. Kopsavilkums "Bērības apstākļi, kas nosaka iespēju nevienlīdzību Eiropā: ko par šo mums stāsta koki?" pieejams: <https://www.bank.lv/aktualitates-banklv/publikacijas/petijumi/2024#2024-4-beribas-apstakli-kas-nosaka-iespeju-nevienlidzibu-eiropa-ko-par-so-mums-stasta-koki>.

AFONSO, António, ALVES, José, MATVEJEVS, Oļegs, TKAČEVŠ, Oļegs. *Impact of Sovereign Debt Maturity on Fiscal Sustainability*. Rīga : Latvijas Banka, Working Paper No. 5, 2024. 34 p. Pieejams: https://datnes.latvijasbanka.lv/papers/WP_5-2024.pdf. Kopsavilkums "Valdības parāda atmaksas termiņa ietekme uz fiskālo ilgtspēju" pieejams: <https://www.bank.lv/aktualitates-banklv/publikacijas/petijumi/2024#2024-5-valdibas-parada-atmaksas-termina-ietekme-uz-fiskalo-ilgtspeju>.

GRÜNING, Patrick, KANTUR, Zeynep. *Financial intermediation and climate change in a production and investment network model for the euro area*. Rīga : Latvijas Banka, Working Paper No. 6, 2024. 92 p. Pieejams: https://datnes.latvijasbanka.lv/papers/WP_6-2024.pdf. Kopsavilkums "Finanšu starpniecība un klimata pārmaiņas eirozonas ražošanas un investīciju tīkla modeli" pieejams: <https://www.bank.lv/aktualitates-banklv/publikacijas/petijumi/2024#2024-6-finansu-starpnieciba-un-klimata-parmainas-eirozonas-razosanas-un-investiciju-tikla-modeli>.

AJEVSKIS, VIKTORS. *One who hesitates is lost: monetary policy under model uncertainty and model misspecification*. Rīga : Latvijas Banka, Working Paper No. 7, 2024. 24 p. Pieejams: https://datnes.latvijasbanka.lv/papers/WP_7-2024.pdf. Kopsavilkums "Monetārā politika augstas nenoteiktības apstākļos" pieejams: <https://www.bank.lv/aktualitates-banklv/publikacijas/petijumi/2024#2024-7-monetara-politika-augstas-nenoteiktibas-apstaklos>.

Diskusijas materiāls

KANTUR, Zeynep. The Impact of Decarbonization on Physical Capital Asset Utilization in Latvia. Rīga : Latvijas Banka, Discussion Paper No. 1, 2024. 23 p. Pieejams: https://datnes.latvijasbanka.lv/papers/discussion/DP_1_2024.pdf. Kopsavilkums "Dekarbonizācijas ietekme uz fiziskā kapitāla aktīvu izmantošanu Latvijā" pieejams: <https://www.bank.lv/aktualitates-banklv/publikacijas/diskusiju-materiali#2024-1-dekarbonizacijas-ietekme-uz-fiziska-kapitala-aktivu-izmantosanu-latvija>.

Pārskati

Finanšu Pieejamības Pārskats, 2024. Rīga : Latvijas Banka, 2024. 38 lpp.
Pieejams: https://datnes.latvijasbanka.lv/fpp/FPP_2024_LV.pdf.

Finanšu Stabilitātes Pārskats, 2024. Rīga : Latvijas Banka, 2024. 59 lpp.
Pieejams: https://datnes.latvijasbanka.lv/fsp/FSP_2024_LV.pdf.

Makroekonomisko Prognožu Pārskats, 2024, marts. Rīga : Latvijas Banka, 2024. 47 lpp.
Pieejams: https://datnes.latvijasbanka.lv/MPP/MPP_2024_marts.pdf.

Makroekonomisko Prognožu Pārskats, 2024, oktobris. Rīga : Latvijas Banka, 2024. 54 lpp.
Pieejams: https://datnes.latvijasbanka.lv/MPP/MPP_2024_oktobris.pdf.

Publikācijas

Beņkovskis, K., Jarrett, P., Krill, Z., Tkačevs, O., & Yashiro, N. (2024). Aim high, shoot low? Product complexity and export survival in Latvia. *Empirica* 2024(51), 185–207. doi: <https://doi.org/10.1007/s10663-023-09601-z>

Beņkovskis, K., Fadejeva, L., Pluta, A., & Zasova, A. (2024). Keeping the Best of Two Worlds: Linking CGE and Microsimulation Models for Policy Analysis. *International Journal of Microsimulation* 17(1), 122–144. doi: <https://doi.org/10.34196/ijm.00306>

Bušs, G., Grüning, P., & Tkačevs, O. (2024). Choosing the European fiscal rule. *Baltic Journal of Economics* 24(1), 116–144. doi: <https://doi.org/10.1080/1406099X.2024.2340402>

Gautier, E., Conflitti, C., Faber, R. P., Fabo, B., Fadejeva, L., Jouvanceau, V., Menz, J., Messner, T., Petroulas, P., Roldan-Blanco, P., Rumler, F., Santoro, S., Wieland, E., & Zimmer, H. (2024). New Facts on Consumer Price Rigidity in the Euro Area. *American Economic Journal: Macroeconomics* 16(4), 386–431. doi: <https://doi.org/10.1257/mac.20220289>

Liepnieks, R., Staehr, K., & Tkačevs, O. (2024). Contributions of Demand and Supply Shocks to Inflation in the Euro Area Countries. *Applied Economics Letters*, doi: <https://doi.org/10.1080/13504851.2024.2394204>

Staehr, K., Tkačevs, O., & Urke, K. (2024). Fiscal Performance under Inflation and Inflation Surprises: Evidence from Fiscal Reaction Functions for the Euro Area. *Review of World Economics* 160, 1477–1504. doi: <https://doi.org/10.1007/s10290-024-00536-6>

Citas publikācijas, kuru līdzautori ir Latvijas Bankas darbinieki

ECB Occasional Paper Series

Carlos Montes-Galdón, Viktors Ajevskis, František Brázdík et al. *Using structural models to understand macroeconomic tail risks*. Frankfurt am Main, European Central Bank, Occasional Paper Series, No. 357, 2024. 53 p. Pieejams: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecb.op357~804f63ec49.en.pdf>.

Tibor Lalinsky (editor), Marianthi Anastasatou, Sofia Anyfantaki, et al. *The impact of the COVID-19 pandemic and policy support on productivity*. Frankfurt am Main, European Central Bank, Occasional Paper Series, No. 341, 2024. 102 p. Pieejams: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecb.op341~dfff9548ed.en.pdf>.

Dennis Bonam, Matteo Ciccarelli, Sandra Gomes et al. *Challenges for monetary and fiscal policy interactions in the postpandemic era*. Frankfurt am Main, European Central Bank, Occasional Paper Series, No. 337, 2024. 111 p. Pieejams: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecb.op337~fe2b751b27.en.pdf>.

5. pielikums. Jēdzienu skaidrojums

Aizdevumu iespēja (*marginal lending facility*) – Eirosistēmas piedāvātā pastāvīgā iespēja, ko Latvijā reģistrētās kredītiestādes un citās valstīs reģistrētu kredītiestāžu filiāles Latvijā var izmantot, lai no Latvijas Bankas saņemtu aizdevumu uz nakti ar iepriekš noteiktu procentu likmi pret tirgojamo vai netirgojamo aktīvu nodrošinājumu.

Aktīvu iegādes programma (AIP) (*asset purchase programme (APP)*) – ECB Padomes apstiprināto nestandarta monetāro operāciju pasākumu daļa, kas ietver uzņēmumu sektora aktīvu iegādes programmu (USAIP) (*corporate sector purchase programme (CSPP)*), valsts sektora aktīvu iegādes programmu (VSAIP) (*public sector purchase programme (PSPP)*), ar aktīviem nodrošināto vērtspapīru iegādes programmu (ABSIP) (*asset-backed securities purchase programme (ABSPP)*) un trešo nodrošināto obligāciju iegādes programmu (NOIP3) (*third covered bond purchase programme (CBPP3)*).

AnaCredit (analītisko kredītdatu kopas) (*AnaCredit; analytical credit datasets*) – Eirosistēmas kredītu un kredītriska mikrodatu analītiska datubāze, kurā tiek vākti dati par eirozonas valstu kredītiestāžu izsniegtajiem kredītiem juridiskajām personām, pamatojoties uz saskaņotām ECB statistikas datu sniegšanas prasībām.

Atklātā tirgus operācija (*open market operation*) – operācija, ko finanšu tirgū veic pēc centrālās bankas iniciatīvas. Atkarībā no to mērķa, regularitātes un procedūrām Eirosistēmas atklātā tirgus operācijas var iedalīt četrās kategorijās: galvenās refinansēšanas operācijas, ilgāka termiņa refinansēšanas operācijas, precizējošās operācijas un strukturālās operācijas.

Banknošu un monētu tīrā emisija – eiro banknošu un monētu apjoms, ko emitējusi (starpība starp izmaksāto un iemaksāto eiro banknošu un monētu apjomu) valsts centrālā banka. Tiek aprēķināta uz konkrētu datumu vai konkrētā laikposmā, summā vai skaitā.

Banku savienība – ES līmeņa banku uzraudzības un noregulējuma sistēma, kas darbojas, pamatojoties uz visā ES piemērojamiem noteikumiem. Banku savienības dalībvalstis ir eirozonas valstis un tās ES valstis, kuras nav eirozonas valstis, bet kuras izvēlas piedalīties šajā savienībā.

Cenu stabilitāte – cenu stabilitātes saglabāšana ir Eirosistēmas galvenais mērķis. ECB Padome darījusi zināmu, ka, lai nodrošinātu cenu stabilitāti, tā vidējā termiņā cenšas saglabāt inflāciju 2 % līmenī.

ECB Ģenerālpadome – viena no ECB lēmēj institūcijām, kuras sastāvā ir ECB prezidents, viņa vietnieks un visu ES valstu centrālo banku prezidenti.

ECB Padome – galvenā ECB lēmēj institūcija, kuras sastāvā ir ECB Valdes locekļi un eirozonas valstu centrālo banku prezidenti.

Eirozona – ES valstis, kuras saskaņā ar Līgumu par Eiropas Savienības darbību ieviesušas eiro kā to vienoto valūtu un kurās tiek īstenota vienota monetārā politika, par ko atbild ECB Padome. 2024. gada beigās eirozonu veidoja Austrija, Beļģija, Francija, Grieķija, Horvātija, Igaunija, Īrija, Itālija, Kipra, Latvija, Lietuva, Luksemburga, Malta, Nīderlande, Portugāle, Slovākija, Slovēnija, Somija, Spānija un Vācija.

Eiropas Banku iestāde (EBI) (*European Banking Authority (EBA)*) – ES iestāde ar juridiskās personas statusu, kas ir Eiropas Finanšu uzraudzības sistēmas daļa un darbojas, lai nodrošinātu efektīvu un atbilstīgu uzraudzības regulējuma un uzraudzības līmeni visā ES banku nozarē. Tās vispārējais mērķis ir saglabāt finanšu stabilitāti ES un nodrošināt banku nozares integritāti un efektīvu un pienācīgu darbību.

Eiropas Centrālā banka (ECB) – ECBS un Eirosistēmas centrālā institūcija, kam saskaņā ar ES normatīvajiem aktiem piešķirts juridiskās personas statuss. ECB, sadarbojoties ar ES valstu centrālajām bankām, īsteno Eirosistēmai un ECBS izvirzītos uzdevumus saskaņā ar ECBS un ECB Statūtiem.

Eiropas Centrālo banku sistēma (ECBS) – ietver ECB un ES valstu centrālās bankas. Centrālās bankas tajās ES valstīs, kuras vēl nav ieviesušas eiro, īsteno neatkarīgu monetāro politiku saskaņā ar attiecīgās valsts normatīvajiem aktiem un tādējādi nav iesaistītas Eirosistēmas monetārās politikas īstenošanā.

Eiropas Sistēmisko risku kolēģija (ESRK) (European Systemic Risk Board (ESRB)) – neatkarīga ES struktūra, kas ir Eiropas Finanšu uzraudzības sistēmas daļa un atbild par ES finanšu sistēmas makrouzraudzību, lai palīdzētu novērst vai mazināt ES finanšu stabilitātes sistēmiskos riskus, kuri rodas finanšu sistēmas attīstības gaitā, ņemot vērā makroekonomisko attīstību, un izvairītos no plašu finansiālo grūtību periodiem. Tā veicina iekšējā tirgus netraucētu darbību un šādi nodrošina finanšu sektora ilgtspējīgu ieguldījumu tautsaimniecības izaugsmē.

Eirosistēma – ietver ECB un eirozonas valstu centrālās bankas. Eirosistēmas lēmēj institūcijas ir ECB Padome un ECB Valde.

Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (OECD) (Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)) – starptautiska organizācija, kas nodrošina valdībām foruma iespēju, lai meklētu risinājumus kopīgām problēmām, dalītos pieredzē un veicinātu politiku, kas uzlabo cilvēku ekonomisko un sociālo labklājību.

ES Padome – iestāde, kurā tiek pārstāvētas ES valstu valdības. ES Padomē tiekas ES valstu ministri, lai pieņemtu tiesību aktus un koordinētu politiku. ES Padome ir būtiska ES lēmumu pieņēmēja. Juridiski ES Padome ir viena iestāde, bet tā tiekas 10 dažādos sastāvos atkarībā no tā, kādus jautājumus paredzēts apspriest. ES Padomes nozīmīgākie uzdevumi ir risināt sarunas par tiesību aktiem un pieņemt tos, attīstīt ES kopējo ārpolitiku un drošības politiku, slēgt ES vārdā starptautiskus nolīgumus, kā arī kopā ar Eiropas Parlamentu pieņemt ES budžetu.

Finansiālā noturība (financial resilience) – indivīda spēja finansiāli izturēt negaidītus dzīves notikumus, kas ietekmē ienākumus un/vai aktīvus, piemēram, darba zaudējumu, veselības problēmas, nelaimes gadījumu utt.

Finansiālā ilgtspēja (financial sustainability) – indivīda spēja, uzturot esošo dzīves kvalitātes līmeni, nodrošināt attīstību un plānoto izaugsmi ilgtermiņā. Finansiālā ilgtspēja ļauj sevi finansiāli nodrošināt gan šodien, gan nākotnē.

Finanšu instrumentsabiedrība – institucionāla vienība, kas nav monetārā finanšu iestāde un kas izveidota, lai veiktu vienu vai vairākus vērtspapīrošanas darījumus. Latvijas Banka izveido, uztur un regulāri aktualizē finanšu instrumentsabiedrību sarakstu Latvijas Bankas tīmekļvietnes www.bank.lv sadaļā "Statistika".

Finanšu pratība – finanšu izpratnes, zināšanu, prasmju, attieksmes un uzvedības apvienojums, kas nepieciešams, lai pieņemtu optimālus finanšu lēmumus un panāktu indivīdu labklājību vai labbūtību.

Finanšu sistēmas zaļināšanas tīkls (NGFS) (Network for Greening the Financial System (NGFS)) – centrālo banku un uzraugu grupa, kas apņēmusies dalīties ar labāko praksi, sniegt ieguldījumu ar klimatu un vidi saistīto risku pārvaldības attīstībā finanšu sektorā un mobilizēt finansējumu, lai atbalstītu pāreju uz ilgtspējīgu tautsaimniecību.

Finanšu stabilitāte – tāds finanšu sistēmas stāvoklis, kurā finanšu sistēma spēj izturēt satricinājumus, tādējādi mazinot iespējamību, ka finanšu starpniecībā varētu rasties traucējumi finanšu pakalpojumu nodrošināšanā.

Galvenā refinansēšanas operācija (GRO) (*main refinancing operation (MRO)*) – regulāra atklātā tirgus operācija, ko Eirosistēma veic reverso darījumu veidā. Šādas operācijas veic katru nedēļu ar standartizsoļu palīdzību, un to termiņš parasti ir viena nedēļa.

Galvenās ECB procentu likmes – ECB Padomes noteiktās noguldījumu iespējas, galveno refinansēšanas operāciju un aizdevumu iespējas procentu likmes.

Ilgāka termiņa refinansēšanas mērķoperācija (ITRMO) (*targeted longer-term refinancing operation (TLTRO)*) – Eirosistēmas reversā operācija, kas ar izdevīgiem nosacījumiem nodrošina kredītiestādēm ilgāka termiņa likviditāti, stimulējot tās kreditēt reālo tautsaimniecību un mazināt kredītu nosacījumu stingrību aizdevumiem privātpersonām, un kas ir ECB Padomes apstiprināto nestandarta monetāro operāciju pasākumu daļa.

Ilgāka termiņa refinansēšanas operācija (ITRO) (*longer-term refinancing operation (LTRO)*) – regulāra Eirosistēmas atklātā tirgus operācija, kura tiek veikta reverso darījumu veidā ar mērķi nodrošināt kredītiestādēm ilgāka termiņa papildu finansējumu.

Klīrings – maksājuma dokumentu vai vērtspapīru pārveduma rīkojumu nosūtīšanas, apstrādes un savstarpējās saskaņošanas process, kas notiek pirms norēķina un kā rezultātā, pamatojoties uz visiem norēķinu dalībnieku iesniegtajiem maksājuma dokumentiem, aprēķina katra norēķinu dalībnieka klīringa neto pozīciju, t. i., kopējās naudas līdzekļu saistības vai prasības pret pārējiem norēķinu dalībniekiem.

Krājaizdevu sabiedrība – kooperatīva sabiedrība ar mainīgu biedru skaitu un kapitālu, kas sniedz šīs sabiedrības biedriem finanšu pakalpojumus saskaņā ar Krājaizdevu sabiedrību likumu.

Kredītiestāde – kapitālsabiedrība, kas dibināta, lai pieņemtu noguldījumus un citus atmaksājamus līdzekļus no neierobežota klientu loka, savā vārdā izsniegtu kredītus un sniegtu citus finanšu pakalpojumus.

Latvijas Bankas elektroniskā klīringa sistēma (EKS sistēma) – Latvijas Bankas maksājumu sistēma, kas nodrošina klientu maksājuma rīkojumu apstrādi visā SEPA telpā. EKS sistēma nodrošina divus serviss – klīringa servisu, kas veic neto norēķinu un EKS darbadienā nodrošina vairākus klīringa ciklus norēķiniem eiro, un zibmaksājumu servisu, kas nodrošina nepārtrauktu maksājumu apstrādi dažu sekunžu laikā 24 stundas dienā, 7 dienas nedēļā, 365 dienas gadā.

Maksājumu bilance – statistikas pārskats, kas atspoguļo darījumus starp Latvijas rezidentiem un pārējo valstu rezidentiem. Tā ietver tekošo kontu, kapitāla kontu un finanšu kontu.

Mājsaimniecība – fiziskā persona vai fizisko personu grupa kā patērētājs un tikai pašu galapatēriņam domātu preču ražotājs un nefinanšu pakalpojumu sniedzējs, pašnodarbinātais, kas ir fiziskās personas vai fizisko personu grupas veidota saimnieciski organizatoriska vienība, par kuras saistībām šī fiziskā persona vai fizisko personu grupa atbild ar visu savu mantu un kuras grāmatvedība tiek kārtota vienkāršā ieraksta sistēmā.

Monetārie ienākumi – Eirosistēmas monetārās politikas īstenošanas procesā uzkrātie eirozonas valstu centrālo banku ienākumi, ko iegūst no saskaņā ar ECB Padomes vadlīnijām iezīmētiem aktīviem, kurus tur apmaiņā pret apgrozībā esošām banknotēm un kredītiestāžu noguldījumiem eirozonas valstu centrālajās bankās.

Nefinanšu sabiedrība – institucionāla vienība, kuras pamatdarbība ir preču ražošana un nefinanšu pakalpojumu sniegšana, t. sk. fiziskās personas vai fizisko personu grupas veidota saimnieciski organizatoriska vienība, par kuras saistībām šī fiziskā persona vai fizisko personu grupa atbild ar visu savu mantu un kuras grāmatvedība tiek kārtota divkāršā ieraksta sistēmā, centrālie biroji, kuru meitas sabiedrības vai to lielākā daļa ir nefinanšu sabiedrības.

Ne-MFI kredītiestāde – kredītiestāde, kas nepieņem noguldījumus vai citus atmaksājamus līdzekļus no klientiem un savā vārdā nepiešķir aizdevumus, t. i., tās darbījumdarbība nav Regulas (ES) Nr. 575/2013 4. panta 1. punkta 1) apakšpunkta a) punktā minētās darbības.

Nodrošinājums – iekšlāti vai kā citādi nodoti aktīvi, kas garantē zaudējumu segšanu darījuma partnera saistību neizpildes vai maksātnespējas gadījumā. Eirosistēmas reversajos darījumos lietotajam nodrošinājumam jāatbilst noteiktiem atbilstības kritērijiem.

Noguldījumu iespēja (*deposit facility*) – Eirosistēmas piedāvātā pastāvīgā iespēja, ko Latvijā reģistrētās kredītiestādes un citās valstīs reģistrētu kredītiestāžu filiāles Latvijā var izmantot, lai Latvijas Bankā veiktu noguldījumus uz nakti ar iepriekš noteiktu procentu likmi.

Noguldījumus pieņemošas sabiedrības – monetārās finanšu iestādes, izņemot naudas tirgus fondus un centrālo banku, t. i., kredītiestādes (izņemot kredītiestādes, kas nav monetārās finanšu iestādes), krājaizdevu sabiedrības un citas finanšu iestādes, kas pieņem noguldījumus vai tuvs noguldījumu aizstājējus no klientiem, kuri nav monetārās finanšu iestādes, uz sava rēķina piešķir kredītus un veic ieguldījumus vērtspapīros, kā arī elektroniskās naudas iestādes, kuru pamatdarbība ir elektroniskās naudas emisija.

Pandēmijas ārkārtas aktīvu iegādes programma (PĀAIP) (*pandemic emergency asset purchase programme (PEPP)*) – ECB Padomes apstiprināta nestandarta monetārās politikas pasākumu daļa ar mērķi novērst Covid-19 pandēmijas izraisītos riskus monetārās politikas transmisijas mehānismam un eirozonas attīstības perspektīvām.

Precizējoša operācija (*fine-tuning operation*) – atklātā tirgus operācija, ko Eirosistēma veic, lai novērstu neparedzētas likviditātes svārstības tirgū. Šo operāciju biežums un termiņi nav standartizēti.

Reversais darījums (*reverse transaction*) – darījums, kurā Eirosistēma veic kredītooperācijas pret nodrošinājumu vai pērk un pārdod aktīvus saskaņā ar atpirkšanas līgumu.

Rezervju prasība – prasība kredītiestādēm un krājaizdevu sabiedrībām rezervju prasību izpildes periodā turēt obligātās rezerves centrālajā bankā. Atbilstību prasībām nosaka, pamatojoties uz rezervju konta dienas atlikumu vidējo rādītāju rezervju prasību izpildes periodā.

Sistēmiskais risks – finanšu sistēmas darbības traucējumu risks, kam var būt būtiska negatīva ietekme uz visas finanšu sistēmas funkciju nodrošināšanu kopumā un reālo tautsaimniecību.

Speciālais datu izplatīšanas standarts Plus (SDIS Plus) – SVF augstākais datu izplatīšanas standarts, kas nodrošina vienkopus pieejamu informāciju starptautiski salīdzināmiem, uzticamiem, savlaicīgiem un kvalitatīviem statistikas datiem par iedzīvotājiem un finanšu, tautsaimniecības, fiskālo un ārējo sektoru, t. sk. informāciju par statistikas datu kategorijām un atbildīgajām institūcijām attiecīgajā valstī, kā arī saites uz datiem un skaidrojošajiem aprakstiem.

Starptautiskais Valūtas fonds (SVF) – starptautiska organizācija, kas darbojas, lai veicinātu starptautisko monetāro sadarbību, valūtas kursu stabilitāti, valstu ekonomisko izaugsmi un nodarbinātības pieaugumu un nodrošinātu īslaicīgu finansiālu palīdzību SVF dalībvalstīm maksājumu plūsmu līdzsvarošanai.

Starptautisko norēķinu banka (SNB) (*Bank for International Settlements (BIS)*) – starptautiska finanšu organizācija, kas darbojas, lai veicinātu starptautisko monetāro un finanšu sadarbību. SNB darbojas kā centrālo banku banka.

Strukturālās operācijas – atklātā tirgus operācijas, kuras Eirosistēma regulāri vai neregulāri veic gadījumos, kad ECB vēlas korigēt Eirosistēmas strukturālo likviditātes pozīciju attiecībā pret finanšu sektoru.

TARGET sistēma – maksājumu sistēma, kura izveidota TARGET2 un TARGET2 vērtspapīriem konsolidācijas projekta ietvaros un kuras T2 serviss 2023. gada 20. martā aizstāja TARGET2 sistēmu. TARGET sistēma ir visu centrālo banku TARGET komponentsistēmu kopums. TARGET sistēmā veic maksājumu norēķinus eiro, izmantojot centrālās bankas naudas līdzekļus, un tās darbības pamatā ir vienota kopīga informācijas tehnoloģiju platforma, kurā visi maksājuma uzdevumi tiek iesniegti apstrādei. TARGET sistēmas darbību nodrošina Latvijas Banka kopīgi ar tām ECBS centrālajām bankām, kuras piedalās TARGET sistēmā.

TARGET2 vērtspapīriem (T2V) (*TARGET2-Securities (T2S)*) – Eirosistēmas vienotā tehniskā platforma, kas ļauj centrālajiem vērtspapīru depozitārijiem un centrālajām bankām nodrošināt neitrālus pārrobežu vērtspapīru norēķinu pamatpakalpojumus Eiropā, izmantojot centrālās bankas naudas līdzekļus.

TARGET-Latvija sistēma – TARGET komponentsistēma Latvijā.

Tiešās investīcijas – investīcijas, ko investors (tiešais investors) tiešā vai netiešā (izmantojot meitas sabiedrības vai asociētos uzņēmumus) veidā veic, lai iegūtu būtisku līdzdalību (īpašumtiesības, kas atbilst vismaz 10 % no parastajām akcijām vai balsstiesībām) kādā uzņēmumā (tiešo investīciju uzņēmumā). Tās ietver investīcijas pašu kapitāla un parāda instrumentu veidā. Tiešo investīciju dati tiek sagatavoti gan pēc aktīvu/pasīvu principa (maksājumu bilances un starptautisko investīciju bilances dati), gan pēc virziena principa – tiešās investīcijas Latvijā un tiešās investīcijas ārvalstīs.

Tirgus risks – iespēja, ka finanšu instrumentu patiesā vērtība vai naudas plūsma svārstīsies tirgus cenu pārmaiņu ietekmē. Tirgus risks atspoguļo procentu likmju risku, valūtas risku un cenu risku.

Vienotās ziņošanas sistēma (VZS) (*Integrated Reporting Framework (Iref)*) – nozīmīga ECBS iniciatīva, kas paredz maksimāli saskaņot datu prasības statistikas un kredītiestāžu uzraudzības vajadzībām, nodrošinot optimālu datu pieejamību gan mikrodatu līmenī, gan kopsavilkumu līmenī. VZS pamatā ir datu iegūšana no kredītiestāžu informācijas sistēmām un ziņošana, izmantojot vienotu ziņošanas vārdnīcu un datu apmaiņas standartu.

Zibmaksājums (*instant payment*) – banku un citu maksājumu pakalpojumu sniedzēju klientu maksājumu izpilde dažu sekunžu laikā, veicot naudas pārskaitījumus visu diennakti katru dienu, t. sk. brīvdienās un svētku dienās.

Zibsaite – sasaiste starp klienta norēķinu konta numuru un viņa mobilā tālruņa numuru vai citu identifikatoru. Klientiem, kuri sava norēķinu konta numura un identifikatora sasaisti reģistrējuši Zibsaīšu reģistrā, iespējams saņemt naudu, maksātājam norādot vienīgi mobilā tālruņa numuru.

Saīsinājumi

AAF	Apdrošināto aizsardzības fonds
AS	akciju sabiedrība
ASV	Amerikas Savienotās Valstis
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
EAAPI	Eiropas Apdrošināšanas un aroda pensiju iestāde
EBI	Eiropas Banku iestāde
ECB	Eiropas Centrālā banka
ECBS	Eiropas Centrālo banku sistēma
EEZ	Eiropas Ekonomikas zona
EIB	Eiropas Investīciju banka
EK	Eiropas Komisija
ES	Eiropas Savienība
ESRK	Eiropas Sistēmisko risku kolēģija
EVTI	Eiropas Vērtspapīru un tirgu iestāde
<i>FinTech</i>	finanšu tehnoloģijas
FKTK	Finanšu un kapitāla tirgus komisija
IAIS	Starptautiskā Apdrošināšanas uzraugu asociācija (<i>International Association of Insurance Supervisors</i>)
IKP	iekšzemes kopprodukts
IKT	informācijas un komunikācijas tehnoloģijas
IOPS	Starptautiskā Pensiju uzraugu organizācija (<i>International Organisation of Pension Supervisors</i>)
IOSCO	Starptautiskā Vērtspapīru komisiju organizācija (<i>International Organization of Securities Commissions</i>)
IT	informācijas tehnoloģijas
MONEYVAL	Eiropas Padomes Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas ekspertu komiteja
NBMF	Ziemeļvalstu un Baltijas valstu Makrouzraudzības forums (<i>Nordic-Baltic Macprudential Forum</i>)
NGF	Noguldījumu garantiju fonds
NGFS	Finanšu sistēmas zaļināšanas tīkls (<i>Network for Greening the Financial System</i>)

NILLTPF	noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija un terorisma un proliferācijas finansēšana
NILLTPFN	noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršana
NVS	Neatkarīgo Valstu Sadraudzība
OECD	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (<i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i>)
SIA	sabiedrība ar ierobežotu atbildību
SNB	Starptautisko norēķinu banka
<i>SupTech</i>	uzraudzības tehnoloģijas
SVF	Starptautiskais Valūtas fonds
VNF	Vienotais noregulējuma fonds
VNV	Vienotā noregulējuma valde
VUM	Vienotais uzraudzības mehānisms